

A detailed illustration of a woman in traditional Aztec attire. She is shown from the waist up, facing right. She wears a long, patterned tunic with a wide, dark sash. Her hair is styled in a high, braided bun adorned with feathers. She has large, ornate earrings and a headband. Her right hand is raised, holding a small, fan-like object. The background features a stone wall with intricate carvings, including a large, stylized face. The overall style is reminiscent of a woodcut or a detailed drawing.

Хенри Райдър Хагард

ДЪЩЕРЯТА
НА
МОНТЕСУМА

ХЕНРИ РАЙДЪР ХАГАРД ДЪЩЕРЯТА НА МОНТЕСУМА

Превод: Живка Рудинска

chitanka.info

ПОСВЕЩЕНИЕ

Скъпи Джеб,

Колкото и необикновени да са приключенията и избавлението на Томас Уингфийлд, живял някога в енорията, за която разказват тези страници, твоите приключения, станали немного отдавна, почти по нищо не отстъпват на неговите и ако едно съчувствие може да направи нас добри, теб те сигурно ще трогнат така, че да въздишаш от състрадание. Сред множеството далечни земи, които ти познаваш, е и земята, където той обичаше, сражаваше се, следваше отмъщението и съдбата си. От теб научих за реликвите и народите на тази земя, за вулканите и долините ѝ. Ти знаеш дори къде лежи съкровището, заровено с негова помощ преди повече от три века, несметното богатство, което едно зло заклинание ни възпира да дирим. Днес индианците пак държат в ръцете си своята тайна и колкото и хора да искат да открият това съкровище, никой не ще успее да повдигне надгробния му камък, нито дневна светлина отново ще огрее златната глава на Монтесума. Така да бъде! Богатството, за което Кортес плачеше, а войниците му влизаха в грях и умираха, завинаги е скрито там, под бреговете на едно жестоко езеро, чиито води ти предадоха онзи древен ужас, истинския, вечно будния бог на жертвоприношението, който аз не ще ти отнема и не съжалявам за загубата.

Това, което не трябва да бъде загубено, това, което за мен струва повече от скъпоценните камъни и златните делви на героя Куаутемок, са спомените за истинското приятелство, показано далече там, под сянката на „Спящата жена“^[1], и аз изказвам благодарността си за тях и моля за разрешение да поставя името ти в една книга, която, ако не беше ти, нямаше да бъде написана.

Винаги твой,
скъпи мой Джеб,
Х. Райдър Хагард

ДИЧИНГАМ, Норич
5 октомври 1892 г.

[1] Вулканът Икстаксиуатъл в Мексико. Б.пр. ↑

БЕЛЕЖКА

Преждевременно похабен от трудния живот и необикновените приключения, мистър Джеб почина на 18 март 1893 година, отнасяйки със себе си уважението и любовта на всички, които имаха честта да бъдат негови приятели. Авторът с радост научи, че четенето на тази книга и фактът, че е посветена на него, му е доставило задоволство и го е забавлявало в периодите, когато не е страдал.

Х. Р. Х.

22 март 1893 г.

ЗАБЕЛЕЖКА

От уважение към търпението на читателя повечето трудни за произнасяне названия се поднасят в съкратен вид. Така Попокатепетъл става Попо, Уицилопочтли става Уицил и т.н. Молитвата в XXVI глава е взета от френския превод на Жардине на „История на Нова Испания“ от Фрай Бернандино де Саагун, написана малко след завладяването на Мексико (том VI, гл. V). На тази монументална творба и на прекрасната „История на Мексико“ от Прескот авторът е много задължен. Описаните знамения, възвестяващи падането на империята на ацтеките, и много от примерите и събитията, за които се говори в тази книга, като ежегодното превъплъщение в бог Тескатлипока на някой пленник, отличаващ се с красотата си и обречен на жертвоприношение, са исторически факти. Благородната реч на император Куаутемок към принца на Такуба, произнесена, докато испанците измъчват двамата мъже, също е автентична.

I ГЛАВА

ЗАЩО ТОМАС УИНГФИЙЛД РАЗКАЗВА СВОЯТА ИСТОРИЯ

Слава богу, че победата беше наша! Наистина силата на Испания беше сломена, корабите ѝ потънаха или побягнаха, морето погълна стотици и хиляди от нейните войници и моряци, но Англия отново диша спокойно. Те дойдоха да ни завладеят, да ни изтезават, на клади да ни горят, да направят от нас, свободните англичани, това, което направи Кортес с индианците в Анауак^[1]. Да превърнат мъжете в роби, да обезчестят дъщерите ни, да дадат душите ни на любвеобилните свещеници, богатствата ни — на императора и на папата. Бог им отвърна с ветрове, Дрейк^[2] им отвърна с оръжие. Те си отидоха, а заедно с тях си отиде и славата на Испания.

Аз, Томас Уингфийлд, чух новината днес, в четвъртък, на бънгийския пазар, където бях отишъл да разменя някоя клюка и да продам ябълките, останали по дърветата в градината ми след ужасната буря.

До мен достигаха всякакви слухове и преди, но в Бънги имаше един човек на име Янг от рода Янгови в Ярмът, служил на ярмътски кораби в битката при Гравелин, после отплавал на север и преследвал испанците, докато те не загинали в шотландските морета.

Малките неща водят до големите, казват хората, но тук големите неща доведоха до малките, заради тези събития стана така, че аз, Томас Уингфийлд от Дичингамската енория в графство Норфолк, човек вече на възраст, на когото е останало още малко да живее, се залових с листа и писалката. Когато преди десет години, през 1578 на тази дата, нейно величество нашата милостива кралица Елизабет посети това графство, тя пожела да ме заведат при нея в Норич. Тогава каза, че славата ми стигнала до ушите ѝ, и заповяда да ѝ разкажа с подробности историята на моя живот, или по-точно за двайсетте години, прекарани сред индианците, когато Кортес завладя страната им

Анауак, известна днес като Мексико. Едва започнах разказа си, и тя трябваше да тръгне на лов за елени в Косей, затова пожела да напиша историята си, за да я прочете, и ако се окажеше наполовина толкова хубава, колкото обещавах да бъде, аз щях да завърша живота си като сър Томас Уингфийлд. Отговорих на нейно величество, че не умея да работя с мастило и писалка, но ще запомня заповедта ѝ. После се осмелих да ѝ дам един смарагд, който някога е висял върху гърдите на дъщерята на Монтесума и на много принцеси преди нея. При вида му очите ѝ блеснаха ярко като скъпоценния камък, защото нашата кралица много обичаше такива скъпи играчки. Само да исках, още тогава можех да склуча сделка и да го заменя за някоя титла. Но аз, който толкова години бях принц на велико племе, няхах желание да ставам рицар. Затова целунах кралската ръка, така силно стиснала камъка, че кокалчетата на пръстите ѝ побеляха, тръгнах си и още същия ден се върнах у дома, в къщата си край Уейвни.

Не забравих желанието на кралицата да опиша историята на моя живот и отдавна исках да го направя, преди да са секнали едновременно и животът ми, и тази история. Трудна работа наистина за човек, несвикнал с такива задачи. Но защо да се страхувам от работа, след като съм толкова близо до почивката на смъртта? Видях неща, каквито нито един англичанин не е виждал, неща, които заслужават да бъдат описани. Животът ми беше необикновен. Много пъти, когато всичко изглеждаше загубено, бог се смиляваше над мен и ме спасяваше и може би го правеше, за да научат хората моята история и да си извлекат поука от нея. Защото и от нея, и от нещата, които съм видял, може да се извлече поука. А тя е, че злото никога не носи добро, че злото подхранва злото и накрая то се стоварва върху главата на този, който го е измислил или извършил, независимо дали е един отделен човек или цял народ.

Да погледнем например съдбата на Кортес, онзи велик човек, когото познавах, облечен в божествена власт. Чух, че преди четиридесетина години умрял в Испания беден и опозорен, той, завоевателят. Научих още, че синът му дон Мартин е бил подложен на изтезания в същия град, който бащата с такава жестокост извоюва за Испания. Предсказа му го Малинче, наричана от испанците Марина, главната и най-обичаната любовница на същия този Кортес, в момент на отчаяние, когато след всичко, което беше станало, след като толкова

пъти беше спасявала и него, и войниците му от явна смърт, той я изостави и я омъжи за дон Хуан Харамильо. Да погледнем и съдбата на самата Марина. От любов към този мъж Кортес, или още Малинцин, както го зовяха индианците заради нея, тя докара зло на родната си земя. Защото без нейната помощ Теночтитлан, днешно Мексико, нямаше да падне под игото на испанците. Да, в страстта си тя забрави своята чест. И какво получи в замяна, какво добро ѝ донесе нейният грях? Ето наградата накрая — когато хубостта ѝ повехна, я дадоха за жена на друг, по-малко знатен мъж, както остаряло куче продават на по-беден господар.

Да вземем и съдбата на великите народи от земята на Анауак. Те вършеха зло в името на доброто. Принасяха в жертва на идолите си хиляди хора, за да увеличат богатствата си, да осигурят мир и благоденствие на поколенията. Но истинският бог им отговори. Вместо богатства той им даде разорение, вместо мир — испанския меч, вместо благоденствие — разруха, мъка и робство. И всичко това, защото бяха правили жертвоприношения, бяха поднасяли собствените си деца върху олтарите на Уицил^[3] и Тескат^[4].

Или да вземем самите испанци, които в името на милосърдието натвориха по-големи жестокости дори от жестокостите на невежите ацтеки и в името на Христа всеки ден донемайкъде нарушаваха неговите заповеди. Мигар могат да благоденстват такива хора, мигар злодеянията им могат да донесат благополучие? Аз съм вече стар и няма да доживея отговора на тези въпроси, въпреки че и сега отговор почти има. Знам, че злодеянията им ще се стоварят върху собствените им глави, струва ми се, че вече виждам този най-горд от всички народи по света без слава, без богатство, без чест, гладуващи останки, щастливи само със своето минало. Онова, което донемайкъде Дрейк започна при Гравелин, господ ще завърши на други места и по друго време, докато Испания не загуби своето значение и не падне по-ниско, отколкото е империята на Монтесума днес.

Така става по време на велики събития, за които знае целият свят, така става дори в живота на един скромнен човек, какъвто съм аз, Томас Уингфийлд. Наистина небето беше милостиво, като ми даде време да се разкая. Но грешките ми се стовариха върху главата, върху мен, който си бях присвоил правото да мъстя с ръката на всемогъщия. Справедливо беше и затова искам да напиша историята на моя живот,

от която другите да се поучат. Както вече казах, подобна мисъл ме занимава от дълги години, макар че, да си говорим истината, нейно величество кралицата пося първото семе. Но едва в деня, когато научих със сигурност за съдбата на Армадата, тази мисъл започна да зрее, кой знае обаче дали щеше да даде плодове. Защото последните събития ме развълнуваха по особен начин, върнаха ме в младостта ми, когато имаше и любов, и война, и диви приключения, когато се сражавах и за себе си, и за Куаутемок, и за народа отоми срещу същите тези испанци, за които не бях си спомнял толкова години. Струва ми се, а това става често с възрастните хора, че истинският ми живот бе някъде в далечното минало и всичко останало е само един сън.

От прозореца на стаята, в която пиша сега, се вижда спокойната долина Уейвни. Зад реката се намират общинската мера със златистожълт прецип, разрушеният замък и червените покриви на град Бънги, скупчени около кулата на църквата „Света Мария“. Още по-нататък се простират кралските гори на Стоув и полята на Фликстоунското абатство. Вдясно, по стръмния бряг, се зеленее дъбравите на Ършам, вляво по ливадите като пъстри петна са се пръснали стадата на Беклес и Лоустофт, а зад мен, по затревения склон на хълма, който някога се е наричал Графските лозя, сега се издигат терасите на моите цветни и овощни градини. Всичко това е тук, край мен, а сякаш го няма. В този миг вместо долината на Уейвни аз виждах долината на Теночтитлан, вместо горите на Стоув — снежните форми на вулканите Попо и Икстак^[5], вместо острия връх на Ършам, кулите на Дичингам, на Бънги и Веклес — жертвените пирамиди, озарени от свещения огън, и вместо стадата по ливадите — конниците на Кортес, устремени в бой.

Това се връщаше при мен, то беше животът ми, останалото беше само един сън. Пак се почувствах млад и ако съдбата ми даде време сега, ще напиша историята на моята младост, преди да са ме положили в гроба и преди да съм се загубил в света на вечния сън. Всъщност много отдавна започнах да пиша, но докато милата ми съпруга беше жива, не можех да завърша. Тя почина миналата Коледа. Честно казано, ето как стояха нещата с жена ми. Обичаше ме така, както, струва ми се, малко мъже имат щастието да бъдат обичани, а в миналото ми имаше много неща, които биха помрачили тази нейна любов и биха породили в нея ревност към мъртвите, която в никакъв

случай не можеше да бъде дълбока поради благородната ѝ и способна искрено да прощава душа. Но тя таеше в себе си една скрита печал, която разяждаше сърцето, въпреки че никога не говореше за това. Родиха се само едно дете и то умря съвсем малко. Въпреки молитвите ѝ господ не я дари с друго, а аз, спомняйки си думите на Отоми, не очаквах такова нещо. Тя знаеше, че там, отвъд океана, съм имал деца от друга жена, които обичах, и въпреки че те отдавна бяха мъртви, винаги силно щях да ги обичам, и това разяждаше сърцето ѝ. Можеше да ми прости, че се бях оженил за друга, но че тази жена ми беше родила деца, споменът за които още ми беше толкова скъп, дори да ми простеше, тя не можеше да забрави, тя, която беше бездетна. Защо беше така, аз като мъж не мога да си обясня. Кой може да разбере тайнствата на любящото женско сърце? Но беше точно така. Веднъж дори се скарахме по този въпрос, единственото скарване помежду ни.

Това се случи две години след сватбата ни и няколко дни след като погребяхме детето си в дичингамския църковен двор. Една нощ, както спях до жена си, ми се присъни много ясен сън. Сънувах мъртвите си деца, и четирите. Най-високото момче държеше на ръце първородния ми син, оня, който умря по време на голямата обсада. Те дойдоха при мен, както идваха често, когато управлявах народа отоми в Града на боровете, разговарях с тях, давах им цветя, целувах ръцете им. Радвах се на силата и красотата им, гордост изпълваше сърцето ми и ми се стори, че се отърсвам от някаква голяма мъка, сякаш отново намерих скъпите си деца, които някога загубих. Има ли по-голямо нещастие от такъв сън, който с насмешка ти връща мъртвите, а после си отива и те оставя в още по-голяма скръб?

И така, сънувах как разговарям с децата си, наричах ги с галовните им имена, докато не се събудих и не почувствах празнотата и мъката си. Разплаках се на глас. Беше ранно утро. Светлината на августовското слънце струеше през прозореца и аз, мислейки, че жена ми още спи, продължавах да лежа със сянката на своя сън, хълцах и тихо произнасях имената на онези, които никога нямаше да видя отново. Жена ми обаче била будна и чула какво съм говорил с мъртвите и насън, и след като съм се събудил. Въпреки че някои думи съм произнасял на езика на отомите, повечето време съм говорил на английски и знаейки имената на децата ми, тя се досетила какво говоря. Изведнъж скочи от леглото, надвеси се над мен, в очите ѝ

светеше такъв гняв, какъвто не бях виждал у нея нито дотогава, нито по-късно, но той не трая дълго, защото веднага се обърна в сълзи.

— Какво има, жено моя? — попитах аз удивен.

— Трудно ми е — отвърна тя — да слушам такива думи от твоите уста, съпруге. Не ти ли стигаше, че когато всички те мислеха за умрял, аз пожертвах младостта си и останах вярна на паметта ти? Макар че добре знаеш колко верен си ми бил ти самият. Упрекнах ли те някога, че ме забрави и се ожени за една дивачка в оная далечна земя?

— Никога, скъпа моя. Но и аз никога не съм те забравял и ти добре знаеш това. Учудва ме обаче, че ме ревнуваш от нещо, с което отдавна е свършено.

— Нима не може да се ревнува от мъртвите? С живите човек може да се справи, но кой може да се бори с любовта, която смъртта е направила свършена и ѝ е сложила клеймото на безсмъртието. И все пак това аз ти прощавам, защото срещу онази жена мога да си премеря силите. Ти беше мой, преди да станеш неин, мой си и сега. Но децата са друго нещо. Те са само нейни и твои. Аз нямам нищо общо с тях и живи или мъртви, знам, че ти винаги си ги обичал и ще ги обичаш дори на оня свят, ако ги откриеш там. Остарявам вече аз, която чаках повече от двадесет години, за да стана твоя жена, и вече не мога да ти родя деца. Имахме едно дете, но господ си го взе, за да не бъде прекалено щастлива. Неговото име не беше на твоята уста заедно с онези странни имена. Моето мъртво дете означава малко за теб, съпруге.

Тук тя се задави и избухна в сълзи, а аз реших, че ще е по-добре да не ѝ казвам къде беше разликата в случая, че всичките онези мои синове с изключение на първородния аз загубих почти юноши, докато детето, което тя ми роди, живя само шест дни.

Когато кралицата за пръв път ме наведе на мисълта да напиша историята на моя живот, аз си спомних този изблик от страна на обичната ми жена. Разбирайки, че не мога да напиша истината, защото ще трябва да премълча за онази, която също беше моя жена, за Отоми, дъщерята на Монтесума, принцесата на народа отоми, и за децата, които тя ми роди, изоставих тази работа. Добре знаех, че макар твърде малко да говорехме по този въпрос през дългите години на съвместния ни живот, Лили никога не го забрави, а ревността ѝ, деликатната ѝ ревност не само не намаля с годините, а стана още по-силна. Да

изпълня задачата без знанието на жена ми не беше възможно, защото до последния си ден тя следеше всяко мое действие и, струва ми се, предугаждаше дори мислите ми.

Остаряхме заедно, спокойно, един до друг, като рядко говорехме за онзи голям период от живота си, когато бяхме загубени един за друг, и за всичко, което се беше случило тогава. Но краят дойде. Жена ми умря внезапно, докато спеше, на осемдесет и седем годишна възраст. Погребах я от южната страна на църквата в дълбока, но не безутешна скръб, защото знаех, че скоро и аз щях да отида при нея и при другите, които обичах.

Там, на небето, бяха майка ми, сестра ми и синовете ми. Там беше великият Куаутемок, моят приятел, последният император, и много други другари по оръжие, изпреварили ме на оня свят. Там, макар че тя се съмняваше в това, беше красивата и горда Отоми. На небето, където се надявах да отида и аз, всичките грехове на моята младост и грешки на зрялата ми възраст ще бъдат забравени. Говорят, че там няма женени и неженени, а това е много добре, защото не знам как иначе щяха да се погледят моите две жени — дъщерята на Монтесума и нежната английска благородничка.

Но време е да започвам разказа си.

---

[1] Анауак — древно туземско название на страната на ацтеките в територията на днешно Мексико. Б.пр. ↑

[2] Франсис Дрейк — английски мореплавател, участвувал в разгрома на „Непобедимата армада“ — 1545–1595. Б.пр. ↑

[3] Уицил — съкратено от Уицилопочтли (Колибрита отляво), бог на войната. Б.пр. ↑

[4] Тескат — съкратено от Тескатлипока (Димящото огледало), главният бог на ацтеките. Б.пр. ↑

[5] Попо и Икстак са съкратено изписаните названия на вулканите Попокатепетъл и Икстаксиуатъл. Б.пр. ↑

II ГЛАВА

РОДЪТ НА ТОМАС УИНГФИЙЛД

Аз, Томас Уингфийлд, съм роден тук, в Дичингам, в същата тази стая, в която пиша сега. Родната ми къща е построена или по-скоро пристроена по време на царуването на Хенри VII, но много преди това тук е имало някакво жилище, известно като „Виличката на пазача“, защото в нея живеел пазачът на лозята. Дали климатът някога е бил по-мек, или хората са умеели да обработват земята по-добре, не знам, но истината е, че склонът на хълма, където е кацнала сега нашата къща, в древността е представлявал бряг на морски залив или на огромно езеро, а по времето на граф Бигод бил покрит с лозя. Отдавна вече хората тук престанали да отглеждат грозде, но името „Графските лозя“ така и останало за цялата тази местност между къщата и лечебния извор, който излиза изпод земята на половин миля оттук и в чиито води се къпят болни, дошли чак от Норич и Лоустофт. Но и досега, защитени от източните ветрове, градините по тези места цъфтят с две седмици по-рано, отколкото другаде, и даже в майската прохлада човек може да седне там без палто, докато на хълма, само двадесетина крачки по-нататък, ще трепериш от студ, ако ще да си облечен с палто от видра.

„Виличката“, с това име я знаят тук, в началото била обикновен селски дом с изглед на югозапад, построена толкова ниско долу, та ти се струва, че водите на река Уейвни, която тече през низината, всеки момент ще я залее. Но не е така, защото макар през есента думанът, както в Норфолк наричаме гъстата мъгла по земята, да обгръща къщата през нощта, а по време на големите наводнения реката да залива конюшните отзад, в цялата област няма по-масивно жилище от нашия дом, зидан върху пясък и чакъл. Построен е от здрави греди и тухли, с причудливи и приятни форми, с множество чупки и фронтони, полускрити през лятото от рози и пълзящи растения, с изглед към ливадите и общинската мера, където цветовете се менят всеки сезон, а и всеки час на деня дори, към червените покриви на Бънги и залесения

бряг, простиращ се през ършамските земи. Въпреки че има много големи къщи, за мен няма по-хубав дом от моя в цялата околност. Тук съм се родил и несъмнено тук ще умра. Твърде дълго говорих за него, но така би направил всеки за място, към което е привикнал и което му е станало скъпо. Сега ще продължа с разказа за моя род.

Най-напред ще ви съобща с известна гордост — кой не би се гордял със старинното име, дадено му по рождение, че съм потомък на рода Уингфийлд от Уингфийлдския замък в Съфолк, разположен на два часа път с кон оттук. Преди много години една наследница на Уингфийлд се омъжила за един Де ла Поул, род, известен в нашата история, чийто последен представител Едмънд, съфолкският граф, беше обезглавен за предателство, когато бях малко момче. С тази наследница на Уингфийлд замъкът минал в рода Де ла Поул. Но в околностите останали издънки от дървото на стария уингфийлдски род. Изглежда, те имали и герб с диагонална чертица в дясната страна, но това ни най-малко не ме интересува. Важното е, че баща ми и аз сме от този род. Дядо ми бил проникателен човек, повече среден чифликчия, отколкото земевладелец, въпреки че по рождение е благородник. Именно той купил този дом, земята наоколо и натрупал състояние най-вече чрез разумния си живот, чрез пресметливо сключените бракове (женил се два пъти, макар че имал само един син) и чрез търговията с добитък.

Дядо ми бил набожен, та чак суеверен и нищо чудно, че след като имал само един син, искал той непременно да стане свещеник. Но баща ми нямал и най-малка склонност нито към свещеническия сан, нито към монашеския живот, при все че дядо ми непрекъснато се мъчил да го убеждава в това, кога с думи, кога с примери от Светото писание, кога с дебелата сопа от бодлива зеленика, която още виси над огнището във всекидневната. Всичко завършило с изпращането на младежа в Бънгийския манастир, където поведението му било такова, че само след година игуменът помолил родителите му да си го приберат и да го насочат към някакво занимание в светския живот. Игуменът казал, че баща ми не само се държал скандално, като бягал нощем от манастира, ходел по кръчми и разни други места, но порочността му била толкова голяма, че се съмнявал в самото учение на църквата, подигравал се с нея, заявявал, че в статуята на Дева Мария в параклиса няма нищо свято, намигал й в присъствието на

цялото манастирско братство по време на молитвата, когато свещеникът славел светия дух.

— Затова — казал игуменът — моля ви да си приберете сина и да го оставите да си намери друг начин да стигне до кладата, а не през портите на Бънгийския манастир.

От тази история дядо ми така се ядосал, че едва не получил удар. После, след като се поуспокоил, грабнал сопата и искал да я използва, но баща ми, деветнадесетгодишен младеж по онова време, здрав и силен, я издърпал от ръката му, запратил я на петдесет метра разстояние и заявил, че повече никой няма да го докосне дори това да е сто пъти собственият му баща. И се махнал, като оставил игумена и дядо ми втрещени.

За да посъкратя тази история, ще ви разкажа края ѝ. И игуменът, и дядо ми мислели, че истинската причина за непокорството на баща ми била страстната му любов към едно момиче от ниско потекло, хубавичката дъщеря на мелничаря от Уейнгфорд милс. Може да е имало нещо вярно в това, а може и да не е имало. Никакво значение няма, след като момичето се омъжило за месаря в Бекълс, живяло дълго и умряло на деветдесет и пет годишна възраст. Истина или не, дядо ми вярвал в тази история и знаейки, че раздялата е най-добрият цяр за любовта, влязъл в заговор с игумена да пратят баща ми в един манастир в Севиля, Испания, където братът на игумена бил абат, за да забрави мелничарската дъщеря и всички други светски съблазни.

Когато съобщили това на баща ми, той се съгласил с голяма готовност, защото бил енергичен младеж и имал голямо желание да види света, ако щеш дори през решетките на манастирския прозорец. И така, накрая заминал по чужди земи под грижите на едни испански монаси, дошли на поклонение пред нашата Божия майка Уолсингамска.

Казват, че дядо ми плакал, когато се разделял със сина си, предчувствайки, че повече няма да го види. Но бил толкова религиозен, или по-точно толкова суеверен, че не се поколебал да го прогони, макар за това да нямал никакви причини, освен да потъпче собствената си любов и плът, като принесе в жертва сина си, както Аврам принесъл в жертва Исак. Баща ми дал вид, че е съгласен да бъде принесен в жертва като Исак, а всъщност нямал никакво намерение да

се качи на олтара за заклание. Накратко, както сам ми е казвал по-късно, той вече си имал свои планове.

И така, година и половина след като баща ми отплавал от Ярмът, игуменът на бѣнгийския манастир „Света Мария“ получил писмо от брат си, абата на манастира в Севиля, в което се съобщавало, че баща ми избягал и помен нямало от него. Това известие огорчило дядо ми, но той почти нищо не казал.

Минали още две години и пристигнала нова вест, а именно, че баща ми бил заловен, предаден на Светия съд в Севиля, както наричали инквизицията тогава, и измъчван до смърт. Когато чул това, дядо ми плакал и се окайвал за безразсъдството, с което насилвал един човек да се посвети на религията, към която нямал никакво влечение, и докарал този страшен край за единствения си син. От този ден той развалил приятелството си с игумена на „Света Мария“ в Бѣнги и прекратил даренията си за манастира. Но не повярвал, че баща ми наистина е умрял, и две години по-късно, на смъртния си одър, разговарял с него като с жив човек и му давал разпореждания как да се оправя със земите, които сега минавали в негово владение.

В последна сметка станало ясно, че тази му увереност не била безоснователна, защото три години след смъртта на стареца в пристанище Ярмът пристигнал не някой друг, а моят баща, отсъствал от тези места почти осем години. И не дошъл сам, а водел жена си, млада хубава дама, която после станала моя майка. Тя била испанка от благородно семейство, родена в Севиля, и преди брака си носела името дон Луиса де Гарсия.

Не мога да опиша със сигурност какво точно е преживял баща ми през тези осем години скитничество по чужди земи, защото той мълчеше по въпроса, но ще трябва да спомена за някои негови приключения. Знам, че наистина е попадал в ръцете на Светата инквизиция, защото веднъж, когато се къпехме с него във вира на река Уейвни, на триста метра над къщата, тогава аз бях малко момче, забелязах дълги светли белези върху гърдите и ръцете му и го попитах от какво са. Добре си спомням как миловидното му лице се промени, позеленя от омраза и той заговори, сякаш отговаряше повече на себе си, отколкото на мен.

— Дяволи — рече той, — направиха го дяволи по заповед на най-големия дявол, който живее на земята и ще царува в ада. Чуй, сине

мой Томас, има една страна, наречена Испания, където е родена майка ти и където живеят тия дяволи, за да измъчват мъже и жени и да ги изгарят живи в името на Христа. В техните ръце ме предаде този, когото аз наричам най-големия дявол, въпреки че е с три години по-млад от мен. Клеещите им и нажеженото желязо оставиха тези следи по мен. И жив щяха да ме изгорят, ако не бях избягал благодарение на майка ти. Но подобни разкази не са за ушите на едно малко момче. Бъди внимателен, Томас, и никога не говори за това, защото ръцете на Светата инквизиция са дълги. Ти си наполовина испанец, Томас, очите и цветът на кожата ти го издават, но каквото и да говорят очите и цветът на кожата ти, сърцето ти трябва да говори друго. Дано по душа останеш англичанин, Томас, дано в нея не се промъкне жестокостта на чужденците. Намрази всички испанци, освен майка си и гледай нейната кръв в теб да не вземе връх над моята.

Тогава аз бях малък и почти не разбрах думите му, нито тяхното значение. Но по-късно ги разбрах много добре. Колкото до съвета на баща ми да укротя испанската си кръв, винаги се стараех да го следвам, защото знаех, че от тази кръв извират повечето злини у мен. От нея идваше и решимостта ми или по-скоро твърдоглавието ми и силата на нехристиянската ми омраза към онези, които са ми сторили някакво зло. Направих възможното да преодолея и тези, и всички други пороци, борех се колкото мога, но вълкът козината си мени, нрава си не, както успях да се убедя не в един случай.

Бяхме три деца — по-големият ми брат Джефри, аз и сестра ми Мери, една година по-малка от мен, най-сладкото и най-красивото момиченце, което познавах. Растяхме щастливи. Нашата красота предизвикваше гордостта на майка ни и баща ни и завистта на другите родители. Аз бях най-тъмният от тримата, съвсем мургав, докато у Мери испанската кръв се проявяваше само в меките кадифени очи и в цвета на бузите ѝ, румени като зрели плодове. Заради мургавата ми кожа мама обичаше да ми казва „моето испанче“, но само когато татко не беше наблизо, защото такива думи го ядосваха. Тя не научи английски добре, но той не ѝ позволяваше да говори на друг език пред него. И все пак, когато го нямаше, тя говореше на испански, но от цялото семейство само аз го научих, и то повече заради няколкото старинни испански романа, които тя имаше, отколкото поради някаква друга причина. От най-ранно детство обикнах тези истории, а тя ме

подкупи с обещанието, че ще ми ги даде да ги прочета, и така ме убеди да науча испански. Защото майка ми още тъгуваше по стария си слънчев дом и често ни разказваше за него, особено през зимата, която и тя като мен много мразеше. Веднъж я попитах дали не иска да се върне в Испания. Тя потрепери и ми отговори, че не иска, защото там живеел един човек, който бил неин враг и щял да я убие, и защото обичала децата си и нашия баща. Запитах се дали човекът, който иска да убие мама, не е същият, когото татко нарече „най-големият дявол“, но казах само, че няма човек на света, който би желал да убие такава добра и красива жена като нея.

— О, сине — отвърна ми тя, — точно защото съм или по-точно защото бях красива, той ме мразеше. Ако не беше милият ти баща, Томас, щяха да ме омъжат за него.

На лицето ѝ се изписа тревога, сякаш се страхуваше от нещо.

Бях на осемнадесет години и половина, когато през една майска вечер скуайър^[1] Бозард, приятел на баща ми, покойният днес собственик на земевладелската къща в нашата енория, на връщане от Ярмът се отби у нас и по време на разговора спомена, че на пристанището е пуснал котва някакъв испански търговски кораб. При тези думи баща ми наостри уши и попита кой е капитанът. Приятелят му Бозард отвърна, че не знае как се казва, но го е видял на пазара — висок, внушителен мъж, богато облечен, с красиво лице и белег на слепоочието.

При тази вест тъмната кожа на майка ми стана бяла като платно и тя промърмори на испански:

— Света Дево! Само да не е той!

Баща ми също гледаше изплашен и подробно разпитва скуайъра за външността на човека, но нищо повече не научи. После му каза безцеремонно довиждане, качи се на коня и пое към Ярмът.

Тази нощ майка ми не легна да спи, а остана да седи в креслото си, замислена кой знае за какво. Когато се събудих сутринта, я намерих в позата, в която я бях оставил. Спомням си как отворих вратата и видях пребледнялото ѝ лице, светецо в полумрака на майската утрин, а тя седеше, вперила големите си очи в решетката на входната врата.

— Рано си станала, мамо — казах аз.

— Въобще не съм лягала, Томас.

— Защо? От какво се страхуваш?

— От миналото и от бъдещето, сине. Поне баща ти да се беше върнал.

Към десет сутринта, когато вече се готвех да отида в Бънги при лекаря, който ме учеше на изкуството да лекувам, татко се прибра. Мама, която гледаше към решетката на входната врата, изтича да го посрещне.

Той скочи от коня, прегърна я и каза:

— Успокой се, скъпа, сигурно не е той. Този човек носи друго име.

— Не го ли видя? — попита тя.

— Не. През нощта не беше на кораба, а аз бързах да се прибера, защото знам колко се страхуваш.

— По-сигурно щеше да е, ако го беше видял, скъпи. Та той може да си е сменил името.

— Не помислих за това, скъпа. Но не се бой. Дори да е той, няма да посмее да стъпи в Дичингамската енория, защото тук има хора, които знаят какво да правят с него. Сигурен съм обаче, че не е той.

— Дай боже! — рече тя и започнаха тихо да си говорят.

Разбрах, че не искат да им преча, затова грабнах тоягата и се запътих към конската пътека, която водеше до пешеходния мост, когато мама ми извика:

— Целуни ме, преди да тръгнеш, Томас. Сигурно се чудиш какво означава всичко това. Някой ден баща ти ще ти разкаже. Свързано е с една сянка, която дълги години висеше над моя живот, но вярвам, че вече е отминала.

— Ако тя се хвърля от някой човек, по-добре е той да стои далече от това — засмях се аз и заклатих дебелата тояга.

— Но той е човек — отвърна тя, — с когото, ако някога се срещнеш, ще трябва да се разправяш по друг начин, не с тояга.

— Може би, мамо, но в последна сметка силата е най-добрият аргумент дори срещу най-коварния враг, защото и той може да загуби живота си.

— Много бързаш да използваш силата си, сине. Спомни си старата испанска поговорка: „Който удря последен, той удря най-силно“.

— А защо не си спомниш една друга поговорка, мамо: „Удряй, преди теб да са ударили“ — казах аз и тръгнах.

Бях отминал десетина крачки и не знам какво ме накара да се обърна. Мама стоеше до отворената врата, великолепната ѝ фигура сякаш беше сложена в рамка от белите цветове на храстите, които пълзяха по стената на старата къща. Както обикновено на главата си тя имаше бяла дантелена мантиля^[2], с увити краища под брадата, която за миг, от това разстояние, ми заприлича на погребален воал. Трепнах при тази мисъл и погледнах мама в лицето. Тя ме наблюдаваше с тъжни и сериозни очи, сякаш се прощаваше с мен.

Не я видях повече жива.

---

[1] Скуайър — земевладелец. Б.пр. ↑

[2] Мантиля — наметало, носено от испанките, което покрива главата и тялото до кръста. Б.пр. ↑

III ГЛАВА

ПРИСТИГАНЕТО НА ИСПАНЕЦА

Сега трябва да се върна назад и да разкажа за моите работи. Както вече споменах, желанието на баща ми беше да стана лекар и откак се върнах от Норичкото училище на шестнадесетгодишна възраст, аз се залових да уча медицина при лекаря, който практикуваше в Бънги. Той беше учен и честен човек, казваше се Гримстоун и тъй като имах влечение към тази професия, под негово ръководство постигнах големи успехи. Изучих всичко, на което той можеше да ме научи, и щом навърших двадесет години, баща ми възнамеряваше да ме изпрати в Лондон да завърша образованието си, тоест някакви си пет месеца след пристигането на Испанеца.

Но не ми било писано да отида в Лондон.

Медицината не беше единственото, с което се занимавах по това време. Скуайър Бозард от Дичингам, същият, който каза на баща ми за пристигането на испанския кораб, имаше две деца, син и дъщеря, въпреки че жена му беше родила и други, но те бяха умрели съвсем малки. Дъщерята се казваше Лили и беше на моята възраст, родена три месеца след мен същата година. Сега от семейство Бозард тук няма никого, защото моята племенничка, внучката на Бозард и единствената наследница на неговия син, се омъжи и смени името си. Но това между другото.

От най-ранна възраст ние, децата Бозард и Уингфийлд, си живеехме като братя и сестри. Всеки ден се срещяхме, играехме заедно и зиме, и лете. Затова ми е трудно да кажа кога се влюбих в Лили и кога тя се влюби в мен. Но знам, че когато заминавах да уча в Норич, повече тъгувах за това, че няма да я виждам, отколкото че се разделям с мама и останалите. В игрите ни тя винаги беше моя партньорка, по цели дни можех да обикалям, за да ѝ намеря цветята, които обичаше. Същото беше и когато се върнах от училището, само че Лили стана някак си по-стеснителна и изведнъж аз също станах стеснителен, защото забелязах, че от дете тя се е превърнала в жена. Но

продължихме да се срещаме често и макар никой да не говореше за това, беше ни много приятно заедно.

Така беше до смъртта на майка ми. Но преди да продължа разказа си, трябва да отбележа, че скуайър Бозард не гледаше благосклонно на дружбата ми с дъщеря му. Не защото не ме харесваше, а защото искаше да ожени Лили за по-големия ми брат Джефри, наследника на баща ми, не за по-малкия син. Накрая започна така неумолимо да се налага по този въпрос, че двамата с Лили можехме да се виждаме само случайно, докато брат ми винаги беше добре дошъл в дома му. По тази причина между мен и брат ми се появи някаква неприязън, както вероятно се случва, когато една жена застане между двама приятели. Трябва да ви кажа, че брат ми Джефри също се влюби в Лили, а кой ли мъж не би се влюбил в нея, но той, наследникът по рождение, три години по-голям от мен, имаше повече право над нея. Може да ви се струва, че ми е било рано да изпадам в подобни състояния, тъй като по онова време аз още не бях пълнолетен, но младата кръв е гореща, а на всичко отгоре моята беше наполовина испанска и ме направи мъж на възраст, когато повечето чистокръвни англичани си оставаха хлапаци. Защото кръвта и слънцето, което я е сгривало, са си казали думата. В това се убедих и по-късно, сред индианците от Анауак, които само петнадесетгодишни си вземаха дванадесетгодишни съпруги. Най-малкото поне беше сигурно, че на осемнадесетгодишна възраст бях достатъчно голям да се влюбя за цял живот, макар от историята на моя живот да ви се стори после, че това, което казвам, е лъжа. Но според мен мъжът може да обича няколко жени, а една от тях да обича най-силно, като вътрешно ѝ остава верен, въпреки че по същество е нарушил законите на любовта.

И така, на деветнадесет години аз бях вече голям мъж и доста красив на всичко отгоре. Сега, на стари години, мога да го кажа без излишна скромност. Не бях много висок, само сто седемдесет и шест сантиметра, но широкоплещест и строен. Бях изключително тъмен на цвят, тъмен съм и сега въпреки белите ми коси. Очите ми също бяха тъмни и големи, а косата ми вълниста и черна като смола. В обноските си бях сдържан и мрачен, та чак тъжен, говорех бавно, умерено, повече склонен да слушам другите, отколкото аз да приказвам. Преди да реша нещо, добре го претеглях, но вземех ли веднъж решение, добро или лошо, умно или глупаво, нищо не можеше да ме откаже от него освен

смъртта. По това време малко вярвах в бога, отчасти заради тайните уроци на баща ми, отчасти воден от собствения си разум, който ме учеше да се съмнявам в доктрините на църквата такива, каквито ни ги показваха. На младостта е присъщо да обобщава и да твърди, че всичко е грешно само защото е доказано, че нещо определено е грешно. И така, по онова време мислех, че няма бог, защото свещеникът каза, че изображението на Дева Мария в Бънги плаче и прави разни неща, които знаех, че не прави. Сега вярвам, че има бог, в това ме убеди историята на моя живот. И наистина, може ли човек да погледне назад в дните си и да каже, че няма бог, след като вижда сянката на неговата ръка, простряла се дълбоко през дългите години на живота му.

В онзи тъжен ден, за който пиша сега, знаех, че моята любима Лили ще излезе на разходка сама под големите подрязани дъбове в парка на своето имение. Тук, в Грабсуел, така се наричаше това място, растяха и още растат глогинови храсти, които цъфваха най-напред в околността. При срещата ни в неделя пред църквата Лили ми каза, че до сряда по тях сигурно ще се появят първите цветчета и следобед тя ще отиде да ги откъсне. Вероятно го направи нарочно, защото любовта пробужда хитрост в сърцето и на най-невинното и вярно момиче. Нещо повече, забелязах, че макар да го съобщи пред баща ми и пред всички нас, тя изчака момента, когато Джефри нямаше да я чуе, защото не искаше да излезе с него, и когато го изричаше, ми хвърли бърз поглед с големите си сиви очи. Тогава си обещах да отида да бера глогинови клонки на същото място в сряда следобед даже ако заради това трябва да избягам от учителя си или да оставя всичките болни в Бънги на произвола на съдбата. И още нещо — твърдо реших, че ако Лили е сама, няма повече да отлагам и ще споделя с нея какво чувствам в сърцето си. Всъщност то не беше никаква тайна, защото, макар да не бяхме си казвали, че се обичаме, всеки знаеше какви мисли крие другият. Не че разчитах да се сгодя за момичето, тъй като ми предстоеше да си пробивам път в живота, но се страхувах, че ако още се бавя и не се уверя в любовта ѝ към мен, брат ми ще ме изпревари при баща ѝ и Лили ще отстъпи пред нещо, пред което не би отстъпила, ако тайно сме се вrekli един на друг.

Но така стана, че същия този следобед ми беше много трудно да отида на срещата, защото моят учител, докторът, беше болен и ме

изпрати да занесе лекарствата на пациентите. Все пак между четири и пет часа успях да избягам, без да кажа на никого довиждане.

Повече от миля тичах по норичкия път, докато не стигнах земевладелската къща, завоя при църквата и не приближих дичингамския парк. Тогава намалих крачка, тъй като не исках да се появявам запъхтян и сгорещен пред Лили. Щеше ми се да изглеждам възможно най-добре, затова бях облякъл и празничните си дрехи. Спускайки се по малкия хълм на пътя край парка, видях един конник, който първо погледна пътеката, която на това място свиваше надясно, после общинската мера назад към хълма с лозята и към река Уейвни и накрая широкия път, сякаш се чудеше накъде да тръгне. Тукатси забелязах това, макар че в този миг умът ми не работеше бързо, защото беше зает с други неща и главно с мисълта как да се обясня на Лили. Но веднага забелязах, че този човек не беше от нашия край.

Беше много висок, с благородна осанка, облечен в богата кадифена дреха, украсена със златна верижка на врата, и по моя преценка четиридесетгодишен. Но вниманието ми привлече лицето му, защото в този момент в него имаше нещо ужасно. Дълго, слабо, с дълбоки бръчки и големи очи, които блестяха като злато на слънцето, малка, добре очертана уста с дяволска, зловна усмивка, високо чело, което говореше за ум, и един едва забележим белег. Конникът имаше тъмен цвят на кожата, приличаше на южняк, къдравата му коса беше черна като моята и носеше остра кестенява брада.

Когато свърших тези свои наблюдения и почти се изравних с непознатия, той едва тогава ме забеляза. Изведнъж лицето му се промени, зловната му усмивка изчезна, стана любезен и приятен на вид. Много галантно свали шапка и измърмори нещо на развален английски, от което разбрах само една дума — Ярмът. После, когато се сети, че не го разбирам, напсува на глас английския език и всички, които го говорят, на чист кастилски.

— Ако сеньорът благоволи да се изразява на испански — казах аз на същото това наречие, — може би ще бъда в състояние да му помогна...

— Какво? Вие говорите испански, млади господине? — стресна се той. — А не сте испанец, въпреки че, съдейки по лицето ви, бихте могли и да бъдете. Карамба! Много странно!

И той ме загледа с любопитство.

— Може и да е странно, сър, но аз бързам. Моля ви, питайте каквото има, и да вървя.

— О, струва ми се, че се досещам защо бързате. Там, край реката, забелязах една бяла рокля. — И той посочи с глава към парка. — Послушайте съвета на по-възрастния от вас, младежо, и бъдете внимателен. С такива като тях правете каквото си щете, но не им вярвайте и не се женете, ако не искате да доживеете часа, когато ще изпитате желание да ги убиете.

Понечих да тръгна, но той пак заговори:

— Простете за думите ми, но ги казвам с добри намерения и може би с времето ще проумеете правотата им. Няма да ви задържам повече. Ще бъдете ли така любезен да ми покажете как да стигна до Ярмът? Дойдох по друг път и съвсем се забърках. Вашата Англия е пълна с дървета, на миля нищо не се вижда.

Повървах няколко крачки по пътеката, дойдох до мястото, където тя се сливаше с големия път, и му показах накъде да се движи, като мине край дичингамската църква. Забелязах, че докато говорех, непознатият внимателно наблюдаваше лицето ми с някакъв вътрешен страх, струва ми се, който се мъчеше да надвие, но не успяваше. Щом свърших, той пак повдигна шапката си в знак на благодарност и каза:

— Ще бъдете ли така любезен да ми кажете името си, млади господине?

— Какво ви интересува моето име? — отвърнах аз грубо, тъй като този човек никак не ми харесваше. — Вие трябва да ми кажете вашето.

— Не. Пътувам инкогнито. А може би и аз съм имал среща с една дама, която живее по тия места — усмихна се той странно. — Само искам да знам името на човека, който така любезно ми послужи, но който, изглежда, не е чак толкова любезен, колкото си мислех.

И дръпна поводите на коня.

— Не се срамувам от името си — казах аз. — Носил съм го с чест досега. И ако искате да го знаете, то е Томас Уингфийлд.

— Така си и мислех — извика той и лицето му стана като на зъл демон.

После, преди още да съм успял да се учудя, той скочи от коня си и застана на три крачки от мен.

— Върви ми днес! Да видим сега колко истина се крие в предсказанията — каза той и измъкна сребърната си сабя. — Име за име. Хуан де Гарсия те поздравява, Томас Уингфийлд.

Може да ви се стори странно, но едва в този миг в ума ми проблесна мисълта за всичко, което бях чувал за Испанеца, чието пристигане в Ярмът толкова силно развълнува мама и татко. В друго време щях да си го спомня веднага, но днес бях така завладян от мисълта за срещата си с Лили и от това, което трябваше да й кажа, че за нищо друго нямаше място в главата ми.

„Сигурно е онзи човек“ — казах си аз и се вцепених, защото Испанеца се устреми към мен с вдигната сабя. Видях как тънкото острие проблесна насреща ми и се метнах встрани. Имах желание да избягам, тъй като бях невъоръжен, ако не се смята тоягата, и щях да го направя без срам. Но въпреки отскока не успях да отърва удара. Той беше насочен право в сърцето ми, но промуши левия ми ръкав и ме рани леко в ръката, само толкова. При болката от това промушване мисълта да избягам ме напусна и ме обхвана студена ярост и силно желание да убия човека, който без всякакъв повод се нахвърли отгоре ми. В ръцете си държах здравата дъбова тояга, която сам си бях отрязал от подножието на Холоу хил, и ако се наложеше да се бия, трябваше добре да разиграя тази тояга. Тя изглеждаше жалко оръжие в сравнение с толедската сабя в ръцете на човек, който добре си служеше с нея, но тоягата имаше едно предимство — когато се развърти над човека, той сякаш забравя, че в ръцете си държи посмъртоносно оръжие, и започва да пази главата си, вместо да прободете тялото на противника.

Така се развиха събитията и в дадения случай, въпреки че не мога да кажа как стана всичко. Испанецът беше добър фехтовчик и ако бях въоръжен като него, несъмнено той щеше да ме превъзхожда, тъй като на тази възраст аз няхах никакъв опит в едно изкуство, което в Англия беше почти непознато. Но когато ме видя да размахвам голямата тояга, той забрави предимството си и вдигна ръка да отблъсне удара. Тоягата се стовари върху опакото на ръката му и... той изтърва сабята си в тревата. Не можех да го пощадя, защото кръвта ми вече вреше. Следващият удар се стовари върху устните му, изкърти му един зъб и го свали по гръб. Тогава го хванах за крака и най-безмилостно

започнах да го бия навсякъде, само не по главата, защото бях победител и не исках да убивам човек, когото взех за смахнат.

Удрых го, докато ръцете ми отмаляха. После започнах да го ритам, а той през цялото време се извиваше като ранена змия и ругаеше, но нито веднъж не извика и не помоли за милост. Накрая спрях и го погледнах. Гледката никак не беше приятна. Целият в синини и натъртвания, заровен в праха на пътя, трудно беше да позная в него галантния конник, когото бях срещнал само преди пет минути. Сега той лежеше проснат по гръб на пътеката, вперил злобния си поглед в мен, по-грозен дори от нараняванията по тялото му.

— Е, приятелю Испанецо — казах аз, — получи си заслуженото. Какво ми пречи сега да се отнеса към теб точно така, както ти искаше да се отнесеш към мен, въпреки че нищо не съм ти сторил.

Вдигнах сабята и я опрях до гърлото му.

— Забий я, проклетнико — отвърна той на пресекулки. — По-добре да умра, отколкото да живея със спомена за този позор.

— Не, аз не съм чуждестранен убиец на невъоръжени хора. Ти трябва да отговаряш пред съда. Такива като теб у нас увисват на въжето.

— Тогава ще трябва да ме влачиш дотам — простена той и притвори очи сякаш от изнемога, но несъмнено припадна.

Докато обмислях какво да правя с този негодник, аз случайно погледнах през една пролука в оградата и там, сред грабсуелските дъбове на около триста метра от мен, съзрях потрепването на една позната бяла рокля и ми се стори, че притежателката на тази рокля се движи към моста за „водопой“, отегчена да чака повече онзи, който не дойде.

Тогава си помислих, че ако се заловя да влача този човек до селото или до някое друго безопасно място, днес няма да мога да се срещна с моята любима, а кой знае кога щеше да ми се удаде пак такъв случай. Не, не бих пропуснал този едночасов разговор с Лили дори ако трябваше да сложа на мястото им двадесет такива склонни към убийство чужденци. Освен това този тук беше получил добър урок за държанието си. Помислих си още, че може да ме почака, докато оправя любовните си работи. А не иска ли да ме чака, ще намеря начин да го принудя. На двайсетина крачки от нас пасеше конят му. Отидох до

него, отвързах повода и здраво завързах Испанеца за едно дърво край пътя.

— Ще стоиш тук, докато не дойда да те взема — казах аз и тръгнах.

Но както вървах, ме обхвана съмнение. Пак си спомних страха на майка ми и как баща ми бързо пришпори коня си към Ярмът заради някакъв испанец. И ето, днес един испанец се беше запътил към Дичингам и още щом чу името ми, се нахвърли като луд отгоре ми и се опита да ме убие. Не е ли той същият човек, от когото майка ми се страхуваше, трябваше ли да го оставя там така само за да отида да бера цветя с любимата си? Дълбоко в себе си знаех, че не постъпвам правилно, но бях толкова погълнат от желанията си и сърцето ми толкова силно ме теглеше към бялата рокля, която трептеше върху склона на Парк хил, че не обърнах внимание на тези предупреждения.

Ако го бях направил, щеше да е добре и за мен, и за тези, които още не бяха родени. Тогава те нямаше да познаят смъртта, нито пък аз изгнанието, вкуса на робството и жертвения олтар.

IV ГЛАВА

ТОМАС СЕ ОБЯСНЯВА В ЛЮБОВ

След като се справих с Испанеца колкото е възможно по-бързо, след като завързах ръцете му за дървото и взех сабята му, аз с всички сили хукнах след Лили, защото само след минута тя щеше да свие по пътя, който водеше до „мястото за водопой“, да мине по моста край Парк хил и да си отиде вкъщи.

Чула стъпките ми, Лили се обърна да ме поздрави или по-скоро да види кой бяга след нея. Тя стоеше на вечерната светлина с разцъфнали глогинови клонки в ръце и при тази гледка сърцето ми заби още по-лудо. Никога не ми се е струвала по-хубава от мига, в който я видях, застанала там с бялата си рокля и с удивено лице, сивите ѝ очи гледаха полуискрено, полупресторено, а слънцето светеше в кестенявите ѝ коси, които се подаваха изпод малката шапка. Лили не беше бузесто селско момиче, чиято единствена красота са здравето и младостта, а висока стройна дама, грациозна и красива от много ранна възраст. Затова, въпреки че бяхме почти връстници, в нейно присъствие аз винаги се чувствах по-малкият и в любовта ми се примесваше някакъв нюанс на уважение към нея.

— А, ти ли си, Томас? — рече тя и се изчерви. — Мислех, че няма да дойдеш. Искам да кажа, че се канех да се прибирам, защото става късно. Но защо тичаш така? Какво е станало, Томас, ръката ти е в кръв? И каква е тази сабя у теб?

— Чакай да си поема дъх — отвърнах аз. — Ела да се върнем при глогиновите храсти и всичко ще ти разкажа.

— Не. Трябва да се прибирам. Разхождам се в парка вече цял час, а и цветовете по глога още са малко.

— Не можах да дойда по-рано, Лили. Бях задържан по един много необикновен начин. А разцъфнал глог видях, когато бяха насам.

— Не мислех, че ще дойдеш, Томас — каза тя и наведе поглед. — Знам, че имаш много работа, за да ходиш да береш глогинови клонки с

някакво си момиче като мен. Все пак искам да чуя какво се е случило, но по-накратко. Ще повървя малко с теб.

Обърнахме се и тръгнахме към големите подрязани дъбове и докато ги стигнем, аз ѝ разказах за Испанеца, за това, как се помъчи да ме убие и как аз го победих, с тоягата. Лили слушаше с жаден поглед и потръпна от страх, когато разбра колко близо съм бил до смъртта.

— Но ти си ранен, Томас — прекъсна ме тя, — погледни как тече кръвта от ръката ти. Дълбока ли е раната?

— Не съм я видял. Нямах време.

— Свали си самото да те превържа. Не, не, не се дърпай! Трябва да те превържа.

Махнах самото, заболя ме, навих ръкава на ризата и се показа раната — прободна рана в долната част на ръката. Лили я проми с вода от потока и я превърза с носната си кърпа, като през цялото време мърмореше жалостиви думи. Право да ви кажа, с удоволствие бих изтърпял и по-големи болки само и само тя да се грижеше за мен. Нежността ѝ разсея последните ми съмнения, вдъхна ми смелост, която в други случаи в нейно присъствие ме напускаше. Отначало наистина не можах да намеря подходящи думи, но когато ме превърза, аз се наведох и целунах грижовната ѝ ръка. Тя пламна в червенина като вечерното небе, в червенина, която стигна до корените на косите ѝ, но най-силно гореше ръката, която целунах.

— Защо направи това, Томас? — прошепна тя.

Аз отвърнах:

— Защото те обичам, Лили, и не знам как да ти разкрия любовта си. Обичам те, скъпа, винаги съм те обичал и винаги ще те обичам.

— Сигурен ли си в това, Томас? — попита тя отново.

— Сигурен съм повече от каквото и да е друго на света. Но искам да съм сигурен, че и ти ме обичаш като мен.

За миг тя замълча с наведена към гърдите си глава, после я вдигна и очите ѝ засияха, както никога досега.

— Как можеш да се съмняваш, Томас?

Прегърнах я и я целунах по устата. Споменът за тази целувка не ме напусна цял живот. И досега е с мен, въпреки че съм стар и прегърбен и съм с единия крак в гроба. Тя беше най-голямото щастие, което ми е дал животът. Но, уви, много кратко. Това беше първата

чиста целувка на младежката ми любов и аз пак заговорих, не съвзел се още от станалото.

— Значи и ти ме обичаш така, както аз те обичам?

— Ако досега си се съмнявал, нима и сега се съмняваш — отвърна тя нежно. — Но слушай, Томас. Хубаво е, че и двамата се обичаме, защото сме родени един за друг и дори да искаме да не е така, нищо не можем да направим. Но колкото сладка и свята да е любовта, тя не е всичко. Трябва да мислим и за дълга си. А какво ще каже баща ми за това, Томас?

— Не знам, но се досещам, Лили. Сигурен съм, че той иска да те даде на брат ми Джефри и да се отърве от мен.

— Ако е така, неговото желание не съвпада с моето, Томас. Освен това, колкото и да е силно чувството за дълг, то не може да принуди една жена да се омъжи за човек, когото не обича. Но то може да се окаже достатъчно силно да попречи на една жена да се омъжи за човека, към когото я тегли сърцето, а може би и достатъчно силно, че да ме въздържа от разкриване на любовта ми.

— Не, Лили, самата любов означава твърде много и дори да не даде плодове, тя е нещо, което се печели веднъж и завинаги.

— Много си млад да говориш така, Томас. Аз също съм млада, но знам, че жените узряват по-рано. Вероятно това при теб е само едно юношеско увлечение и ще премине с юношеството.

— Никога няма да премине, Лили. Хората казват, че първата любов ръжда не хваща и това, което се посее в младостта, ще разцъфне в по-късна възраст. Слушай, Лили, аз трябва да докажа мястото си в живота, а това сигурно ще ми отнеме време. Ето защо те моля да ми обещаеш нещо, колкото и егоистично да ти се стори то. Моля те да ми бъдеш вярна и в никакъв случай да не се омъжиш за друг, докато не чуеш, че съм умрял.

— Не е лесно да се обещае такова нещо, Томас, защото с времето настъпват промени. Но аз съм толкова сигурна в себе си, че обещавам. Не, не, заклевам се. За теб не мога да бъда сигурна, но какво да се прави, такива са жените. Винаги ние рискуваме и загубим ли, сбогом, щастие!

После продължихме да говорим. Не си спомням какво повече си казахме, но горните думи останаха завинаги в съзнанието ми отчасти

заради смисъла им, отчасти защото често се връщах към тях през следващите години.

Знаех, че вече трябва да тръгваме, въпреки че никак не ни се искаше да се разделяме. Прегърнах я и я целунах, притиснах я толкова силно, че кръвта от раната ми потече по бялата ѝ рокля. И докато я прегръщах, случайно вдигнах поглед и видях нещо, което много ме изплаши. Само на пет крачки от нас стоеше скуайър Бозард, бащата на Лили, и не ни гледаше съвсем благосклонно.

Яздел коня си по пътеката към мястото за „водопой“, когато забелязал някаква двойка младежи под дъбовете и слязъл да ги изгони. Чак когато съвсем ни приближил, разбрал кого се е канил да гони и още стоеше там изненадан. Лили и аз бавно се отдръпнахме един от друг и го погледнахме. Той беше нисък, набит човек с червено лице и строги сиви очи, които сякаш щяха да изскочат от орбитите си от гняв. Известно време не можа нищо да каже, но когато най-сетне проговори, думите потекоха много бързо. Забравил съм какво наговори. Помня само, че завърши с желанието си да знае какво общо имам аз с дъщеря му. Почаках да замълчи и му отвърнах, че Лили и аз се обичаме и току-що сме се сгодили.

— Вярно ли е, дъще? — попита той.

— Да, татко — отговори тя смело.

Той избухна в ругатни.

— Ах, ти, малка кокетке, заслужаваш хубаво да те наплескам, да те затворя в стаята и да те оставя само на хляб и вода. А ти, надут испански петел, разбери веднъж завинаги, че това момиче е за някой по-добър от теб. Как смееш да обикаляш дъщеря ми, дрипаво докторче, без пукната пара в джоба. Първо спечели пари и си създай име, после се заглеждай в дъщеря ми.

— Това е и моето желание, господине, и ще го направя.

— Какво, с жалката си аптекарска работа ли ще спечелиш име и пари? Само че, докато го направиш, момичето вече ще бъде женено за един човек, който има всичко това и съвсем не ти е непознат. Кажи му, дъще, че всичко между вас е свършено.

— Не мога да го кажа, татко — отвърна тя, като придърпваше роклята си. — Знам задълженията си и ако ти не желаеш да се ожения за Томас, няма да се ожения. Но аз принадлежа на себе си и никакви задължения не могат да ме накарат да се ожения за човек, когото не

искам. Заклех се на Томас и докато той е жив, няма да бъда жена на никой друг.

— Смела си, нахалнице, няма що — рече баща ѝ. — Но слушай сега, или ще се омъжиш за когото аз искам и когато аз искам, или ще те оставя да бъхтиш цял живот. Неблагодарнице, затова ли съм те хранил, да ми се перчиш сега? Чуй ме и ти, докторче. Ще те науча аз теб как се целуват без разрешение дъщерите на честните хора!

И като изруга, той се хвърли срещу мен с вдигната пръчка и ме удари.

За втори път през този ден горещата ми кръв кипна, грабнах сабята на Испанеца от тревата до мен и веднага я насочих към него. Сега положението се беше променило. Докато преди това се биех с тояга срещу сабя, сега трябваше да се бия със сабя срещу тояга. Ако Лили с уплашен вик не беше ударила бързо ръката ми отдолу и върхът на сабята не беше минал над рамото му, сигурно щях да промуша баща ѝ и да свърша дните си твърде рано с въже на шията.

— Да не си луд — извика тя. — Мислиш ли, че ще ме спечелиш, като убиеш баща ми? Хвърли сабята, Томас!

— Колкото до това, да те спечеля, виждам, че нямам голям шанс — отвърнах аз разгорещено, — но искам да ти кажа, че и за всичките момичета на света няма да позволя на никого да ме бие с пръчка като прислужник.

— Е, не ти се сърдя, момче — рече баща ѝ по-любезно. — Виждам, че и ти си смел, което може да се окаже полезно за теб. Не биваше да те наричам „докторче“ в яда си. Но както вече ти казах, това момиче не е за теб, затова най-добре е да се махнеш и да го забравиш. И ако милееш за живота си, да не съм ви видял повече да се целувате. Утре ще поговоря с баща ти по този въпрос, да знаеш!

— Тръгвам, и без това трябва да вървя. Но се надявам да доживея времето, когато ще нарека дъщеря ти моя жена. Сбогом, Лили, докато бурята премине.

— Сбогом, Томас — плачеше тя. — Не ме забравяй. И аз няма да забравя клетвата си пред теб.

После, като хвана Лили за ръка, баща ѝ я отведе.

Аз също си отидох. Тъжен, но съвсем не огорчен, защото знаех, макар да си навлякох гнева на бащата, спечелих върнатата любов на дъщерята, а любовта е по-трайна от гнева и в последна сметка тя рано

или късно ще победи. След като повървях още малко, спомних си за Испанеца, когото съвсем бях забравил от своите любовни и войнствени обяснения и се върнах да го потърся, за да го завлека до затвора, което щях да направя с радост, и бях доволен, че има на кого да излея яда си. Но когато стигнах мястото, където го бях оставил, разбрах, че съдбата го е спасила чрез ръката на един глупак. Испанеца го нямаше, но там стоеше селският идиот Били Минс, който се звереше ту в дървото, за което преди това беше завързан чужденецът, ту в сребърната монета в ръката си.

— Къде е човекът, който беше завързан тук, Били? — попитах аз.

— Не знам, господин Томас — отвърна той на своето норфолкско наречие, което сега няма да възпроизвеждам. — Накъдето и да тръгна, сигурно вече е на половината път, като имам предвид бързината, с която полетя още щом го качих на коня.

— Ти си го качил на коня, глупако? Кога стана това?

— Кога ли? Ами преди час може би, а може и преди два. Аз не си смятам времето, то само си води сметките, като кръчмар, без моя помощ. Божичко! Само как препусна в галоп и заби шпори в ребрата на коня! Нищо чудно! Горкият човечец, беше като побъркан, дума не можеше да обели, само блееше като овца. Да се движи по царския път и посред бял ден да го нападнат крадци! Но Били го освободи, хвана коня му и качи човека на него, а за доброто си дело получи ето тая монета. Божичко! Колко беше доволен! Как само галопираше!

— Ти си по-голям глупак, отколкото те мислех, Били Минс! — ядосах се аз. — Този човек щеше да ме убие. Аз се справих с него, вързах го здраво, а ти си го пуснал.

— Щял е да те убие, господине, и ти си го завързал! Защо тогава не го пази, докато дойда, за да го замъкнем до затвора? Това щеше да реши въпроса. Наричаш ме глупак, но ако ти беше намерил човек, целия в кръв и до болка завързан за някое дърво, побъркан от страх, загубил ума и дума, нямаше ли да го освободиш? Е, отиде си, само това остана от него. — И той подхвърли монетата във въздуха.

Разбрах, че Били беше прав и че вината беше моя, затова се обърнах, без да кажа нито дума повече, и не тръгнах към къщи, защото исках да остана малко насаме и да помисля за всичко, което се случи между мен, Лили и баща ѝ, а по пътя, който пресичаше пътеката към хълмовете с лозята. Тези хълмове бяха покрити с шубраци, сред които

растяха огромни дъбове на около двеста метра от къщата, в която се намирам сега, и тези шубраци са прорязани от пътечки, по които майка ми обичаше да се разхожда. Една от тези пътечки минаваше по подножието на хълма край брега на живописната Уейвни, а друга една се намираше на стотина фута по-нагоре, по билото на хълма. По-просто казано, те бяха като една пътека във формата на буквата „О“, разположена легнала, като късите краища на буквата показваха как пътеката извива по склона.

Тръгнах по тази част на пътеката, която ме, отдалечаваше най-много от къщи, и се спуснах надолу към брега. От едната ми страна течеше реката, от другата се намираше гъсталакът. Вървах по тази пътека със забити в земята очи, в дълбок размисъл ту за радостта от любовта на Лили, ту за тъгата от раздялата и от гнева на баща й. Както вървах така, зает със своите мисли, съзрях нещо бяло в тревата. Побутнах го настрана със сабята на Испанеца, без да му обърна внимание. Но формата и изработката му останаха в съзнанието ми и след около триста метра, когато бях вече близо до дома, аз пак си го представих — меко, бяло, там на тревата, и знаех, че то е нещо, което ми е много познато. От това нещо, каквото и да беше то, мисълта ми скочи на сабята на Испанеца, с която го бях поместил встрани, а от нея и на Испанеца. Какво го беше довело по нашия край? Не нещо добро, разбира се. И защо толкова се уплаши, като ме видя, и се нахвърли отгоре ми, щом чу името ми?

Спрях се загледан надолу и погледът ми попадна на някакви стъпки върху мокрия пясък на пътеката. Едните от тях бяха на майка ми. Сред хиляди стъпки бих ги познал, защото в цялата околност нямаше по-нежен крак от нейния. Близо до тях, сякаш я преследваха, се виждаха други, които в първия момент взех пак за женски, толкова тесни бяха те. Но после разбрах, че това не беше възможно, защото бяха дълги и обувките, които са ги оставили, ми бяха непознати, с много извито стъпало и остри носове. После изведнъж се сетих, че такива обувки имаше Испанеца, забелязах ги, докато говорех с него. Разбрах, че я е преследвал, защото беше стъпвал по нейните следи и на места по пясъка бяха останали само неговите отпечатьци, изцяло заличили нейните. Тогава се сетих какво беше онова бяло нещо, което отместих встрани. Мамината мантиля, която и познавах, и не познавах, защото съм я виждал само изискано сложена на главата й. Всичко това

мина през ума ми мигновено и аз се вцепених от ужас. Защо този човек е преследвал майка ми, и защо мантията ѝ лежеше на земята?

Обърнах се и бърз като елен, хукнах към мястото, където видях дантелата. През цялото време стъпките бяха пред мен. Ето го и мястото. Да, това бе нейното покривало, разкъсано сякаш от някаква груба ръка. Но къде бе майка ми?

С разтуптяно сърце отново се наведох да разгадая следите. Тук те се смесваха, като че двамата са стояли съвсем близо един до друг, като че са се движили ту насам, ту натам и са се борили. Погледнах нагоре по пътеката, но те повече не се виждаха. Тогава се спуснах да обикалям наоколо като зайчар първо по реката, после по склона. Тук те пак се появяваха, стъпки, които тичаха, и стъпки, които ги преследваха. Виждаха се на петдесетина ярда или малко повече, загубваха се в тревата и отново се появяваха по пясъка или по глиневия лъс, докато ме отведоха до ствола на един голям дъб, където пак се объркаха, но тук преследвачът вече беше настигнал преследваната.

Отчаян като в кошмарен сън, изведнъж осъзнах всичко и обезумях от страх. Заоглеждах се на всички страни, докато не видях още следи, но те бяха следите на Испанеца. Дълбоки отпечатыци като на човек, който носи тежък товар. Тръгнах по тях. Първо те се спускаха по хълма към реката, после завиваха встрани към едно място, където шубракът беше по-гъст. В най-гъстата част, покрита вече с листа, клоните бяха наведени към земята, сякаш да скрият нещо долу. Отместих ги встрани и там, в настъпващия мрак, проблесна бялото мъртво лице на майка ми.

V ГЛАВА

ТОМАС ДАВА КЛЕТВА

Известно време стоях обезумял от ужас, вторачен в мъртвото лице на любимата ми майка. После се наведох да я вдигна и видях, че е пронизана, пронизана право в гърдите със същата тази сабя, която държах в ръцете си.

Сега разбрах. Беше работа на оня Испанец, когото срещнах забързан от мястото на убийството и който поради злото си сърце или поради някаква друга причина се помъчи да ме убие, след като научи коя е майка ми. А аз бях хванал този дявол в ръцете си и само за да набера глогинови клонки за своята любима, го оставих, без да му отмъстя. Ако знаех истината, щях да постъпя с него както жреците на Анауак с жертвите, принесени на боговете. Разбрах всичко и се разплаках от мъка, ярост и срам. После се обърнах и като луд хукнах към къщи.

На входа срещнах баща си и брат си Джефри, които се връщаха от бънгийския пазар, и това, което видяха изписано на лицето ми, ги накара да извикат в един глас:

— Какво се е случило?

Три пъти погледнах баща си, преди да проговоря, защото се страхувах, че този удар ще го убие. Но трябваше най-после да им кажа и се обърнах към брат си Джефри.

— Майка ни лежи убита там, на хълма. Направил го е един испанец на име Хуан де Гарсия.

Щом баща ми чу тези думи, лицето му пребледня, сърцето му сякаш спря, челюстта му провисна и глух стон се пророни от отворената му уста. После се хвана за седлото, вдигна бледото си като платно лице и рече:

— Къде е Испанеца? Уби ли го?

— Не, татко. Срещнах го случайно в Грабсуел. Щом чу името ми, едва не ме уби. Но аз се развъртях с тоягата, смазах го от бой и му взех сабята.

— И после?

— После го пуснах, защото не знаех какво е направил с мама. По-късно ще ви разкажа всичко.

— Ти си го пуснал, сине? Пуснал си Хуан де Гарсия? Нека божиято проклятие не те остави на мира, докато не намериш този човек и не завършиш онова, което си започнал днес.

— Спести си клетвите, татко, защото в душата си аз сам съм се прокълел. По-добре обърнете конете си и идете в Ярмът, защото там е неговият кораб, натам се е запътил и той преди два часа. Може би ще го хванете, ако още не е отплавал.

Без да кажат нищо повече, баща ми и брат ми обърнаха конете и се отдалечиха, галопирайки, в мрака на настъпващата нощ.

Препуснаха като освирепели и тъй като конете им бяха добри, стигнали Ярмът много бързо, за малко повече от час и половина. Но птичката била отлетяла. Гонили го до вълнолома и разбрали, че преди малко тръгнал с една лодка, която го чакала там, прекачил се на своя кораб, който стоял на рейда с вдигнати платна, веднага отплавал и се изгубил в нощта. Тогава баща ми обявил, че дава награда от двеста златни монети на този, който хване Испанеца, и два кораба се спуснали да го гонят, но не го намерили, защото още преди да се зазори, той беше стигнал далече в открито море.

Още щом яхнаха конете, аз събрах конярите и другите слуги, за да им разкажа какво се бе случило. После, тъй като беше вече тъмно, отидохме с фенери в ръце до гъстия шубрак, където лежеше тялото на майка ми. Пръв се приближих, защото другите се страхуваха. Аз също се страхувах. А защо трябваше да се страхувам от нея като мъртва, щом като жива тя така нежно ме обичаше, не знам. Но знам, че когато стигнах мястото и видях две вперени в мен страшни очи и чух пукането на чупещи се клони, макар да съзнавах, че то може да е само от някоя лисица или от скитащо куче, подушило смъртта, едва не припаднах от страх.

Продължих, извиках и другите да ме последват. Накрая положихме маминото тяло върху една врата, която свалихме от пантите, и за последен път я занесохме у дома. За мен тази пътека и до днес е убежище на смъртта. Минаха повече от седемдесет години, откак майка ми умря от ръката на братовчед си Хуан де Гарсия, аз

остарях и закоравях за подобни тъжни сцени, но и сега не обичам да се разхождам нощем сам по тази пътека.

Несъмнено въображението често ни играе странни номера. И все пак кълна се, че преди година, в началото на ноември, когато тръгнах да слагам капани за горски бекаси и случайно минах край същия оня голям дъб, видях всичко отново. Видях се като млад момък, ранената ми ръка пак беше превързана с носната кърпичка на Лили. Аз бавно слизах по хълма, а зад мен, стенещи под товара, който носеха, се движеха силуетите на четиримата прислужници. Чух ромола на реката и шума на вятъра, който преди седемдесет години шепнеше в тръстиките. Видях облачното небе с пръснатите тук-таме по него сини места и отблясъците светлина по бялата фигура, положена върху вратата, и червеното петно на гърдите ѝ. Чух се как говоря, докато се движа напред с фенер в ръка, как нареждам на хората да заобиколят вдясно някаква стръмнина и странно, но аз чух собствения си юношески глас. Знам, че това е само видение, но всички ние сме роби на своето въображение и страха от смъртта, и аз, който вече почти се числя към мъртъвците, не обичам да минавам по тази пътека нощем.

Най-сетне стигнахме с товара си вкъщи, където жените го поеха и плачейки, се заловиха със задачите си по него. А аз трябваше не само да се боря със своята мъка, но и да се опитвам да успокоявам сестра си Мери, която ме беше страх, че ще полудее от скръб и ужас. Накрая тя изпадна в апатия, аз отидох при слугите, седнали край огъня в кухнята, без да лягат цяла нощ, и започнах да ги разпитвам. От тях научих, че около час преди да срещна Испанеца, един богато облечен чужденец бил забелязан по пътя за църквата. Той завързал коня си в храстите горе на хълма, постоял там, сякаш се двоуми какво да прави, и когато майка ми излязла, слязъл и я последвал. Разбрах още, че един от нашите работници в градината, намираща се на не повече от триста крачки от мястото на злодеянието, чул викове, но не им обърнал внимание, защото помислил, че някоя любовна двойка от Бънги се гони из храстите и се забавлява там, тъкмо подходящо време за това. Този ден ми се стори, че целият наш Дичингамски край е приют за глупаци, а аз бях първият и най-големият от тях. Тази мисъл ме спохождаше неведнъж и после, при други обстоятелства.

Най-сетне утрото настъпи. Баща ми и брат ми се върнаха от Ярмът на чужди коне, защото бяха изтощили своите. Следобед се

получи вест, че корабите, отплавали по следите на Испанеца, се върнали поради лошото време, без да разберат нещо за него.

Разказах им цялата случка на стълкновението ми с убиеца на мама, нищо не скрих и трябваше да понеса горчивия гняв на баща си, защото знаейки, че майка ми се страхува от някакъв испанец, е трябвало да се вслушам в разума си, а не да се оставя на желанието си да поприказвам със своята любима. Не получих съчувствие и от брат си Джефри, който освирепя срещу мен, когато разбра, че разговорът ми с момичето, което той искаше за себе си, не е бил напразен. Но по този въпрос нищо не каза. Последната капка, от която чашата преля, беше скуайър Бозард. Дойде заедно с други съседи да види умрялата, да изкаже съболезнованията си на баща ми за тежката загуба и в същото време да заяви, че ухажвам дъщеря му против неговата воля и ако продължавам по този начин, ще разваля старата им дружба. Така аз получих удари отвсякъде — от мъката по майка ми, която нежно обичах, от копнежа по любимото момиче, което може би нямаше да видя повече, от угризенията ми, че пуснах Испанеца, след като го бях хванал, от гнева на баща ми и брат ми. Бях във възраст, когато срамът и тъгата се възприемат най-остро, и тези дни бяха толкова мрачни и тъжни за мен, че исках да легна мъртъв до майка си. Единственото нещо, което ме подкрепи, бе бележката на Лили, изпратена по доверената ѝ прислужничка. В нея Лили ме уверяваше в нежната си любов и ми заповядваше да не падам духом.

Настъпи денят на погребението. Майка ми, облечена в хубави бели дрехи, беше положена в задната част на дичингамската църква. Отдавна вече до нея почива и баща ми, съвсем близо до бронзовата статуя, бележеща гроба на Лилиния прадядо, жена му и много от техните деца. Това погребение беше най-тъжната гледка за мен. Баща ми се разрида, толкова силна беше мъката му, а сестра ми Мери припадна в ръцете ми. Почти нямаше човек в църквата, който да не плачеше, защото, макар и чужденка по рождение, всички обичаха майка ми заради нежното ѝ добро сърце. Погребението свърши и испанската благородничка и английската съпруга намери своя вечен покой в старинната църква и щеше да почива там дори когато хората забравят не само трагичната ѝ история, но и името ѝ. А вероятно това ще стане скоро, защото аз съм последният жив Уингфийлд по тези места. Сестра ми Мери има наследници наистина и те ще получат

моите земи и моето състояние с изключение на няколкото пожертвования, които съм направил за бедните в Бънги и Дичингам, но те носят друго име.

Щом всичко свърши, аз се прибрах вкъщи. Баща ми седеше в гостната, погълнат от непреодолима мъка, а до него беше брат ми. Изведнъж баща ми ме засипа с горчиви укори, че съм оставил убиеца да си отиде, след като сам бог ми го е дал в ръцете.

— Забравяш, татко — вметна с насмешка Джефри, — че Томас е ухажвал едно момиче и за него е било по-важно да го държи в прегръдките си, отколкото да задържи маминия убиец. Както изглежда, опитал се с един куршум да убие два заека. Хем остави Испанеца да избяга, макар да знаеше, че мама се боеше от пристигането на някакъв испанец, хем ни докара враждебността на скуайър Бозард, нашия добър съсед, който, странно защо, не одобрява неговото ухажване.

— Точно така — отвърна татко. — Кръвта на майка ти е върху твоите ръце, Томас.

Слушах и не можех повече да понасям тази несправедливост.

— Не е вярно! — рекох аз. — Казвам го и на баща ми. Онзи мъж беше убил мама, преди да го срещна. Връщаше се в Ярмът при кораба си и беше загубил, пътя. Защо тогава нейната кръв да е върху моите ръце? А колкото до ухажването на Лили Бозард, то си е моя работа, братко, а не твоя, въпреки че ти би желал да бъде твоя. А ти, татко, защо не ми разказа за Испанеца, от какво си се страхувал? Чувах само откъслечни неща, но не им обърнах голямо внимание. Мислите ми бяха заети с друго. А сега слушай какво ще ти кажа. Ти ме закле, татко, божието проклятие да тегне над мен до мига, в който открия убиеца и свърша това, което съм започнал. Нека бъде така. Нека божието проклятие тегне над мен, докато го открия. Аз съм млад, но съм ловък и силен и при първа възможност ще тръгна за Испания да го търся, докато го хвана или науча, че е мъртъв. Ако ми дадеш пари, за да ми помогнеш в диренето, добре, ако ли не, ще тръгна и без тях. Но кълна се пред бога и пред паметта на мама, че няма да се успокоя и да спра, докато със същия този меч, с който я уби, не отмъстя на убиеца за нейната кръв или не разбере, че той е мъртъв, и ако се оставя да бъде отклонен от целта на моята клетва, нека ме постигне смърт, пострашна от нейната, нека душата ми да не бъде приета на небето, а името ми завинаги да бъде опозорено на земята.

Така се заклех в яростта и мъката си, вдигнал ръце към небето, което призовавах за свидетел на моята клетва.

Баща ми ме гледаше проникателно.

— Ако така си решил, сине, пари няма да ти липсват. Аз сам щях да тръгна, защото кръвта трябва да бъде изчистена с кръв, но със здравето вече не съм добре. Освен това в Испания ме познават и Светата инквизиция ще ме прибере. Върви, имаш моята благословия. Ти наистина трябва да отидеш, защото нашият враг ни избяга по твоя вина.

— Да, той трябва да отиде — обади се и Джефри.

— Казваш, че трябва да отида, защото искаш да се отървеш от мен, Джефри — разгорещих се аз. — А искаш да се отървеш от мен, защото искаш да заемеш мястото ми до едно момиче. Опитай, прави каквото щеш, но ако започнеш да zlepоставяш един човек, който не е тук, добро на тоя свят няма да видиш.

— Момичето ще бъде на този, който го спечели — рече той.

— Сърцето на момичето вече е спечелено, Джефри. Ти можеш да го купиш от баща ѝ, но никога няма да спечелиш сърцето му, а без сърцето ще бъде незавидна печалба.

— Стига! Сега не е време да приказвате за любов и момичета — намеси се татко. — Слушайте, ще ви разкажа за Испанеца и майка ви. Досега не говорех за това, но вече трябва. Когато бях много млад, аз също отидох в Испания, защото баща ми пожела така. Отидох в един манастир в Севиля, но манастирският живот не ме влечеше и избягах. Повече от година преживях някак, защото се страхувах да се върна в Англия като беглец. Впрочем припечелвах не лошо, по разни начини и най-вече, въпреки че се срамувам да ви го кажа, с хазарт, в който много ми вървеше. Една нощ, по време на играта, се запознах с този човек, Хуан де Гарсия. В омразата си към теб ти е казал истинското си име, когато е искал да те убие. Още тогава макар почти юноша, имаше лоша слава, по беше красив, с добро потекло и приятни обноски. Случи се така, че ме победи на зарове и поради хубавото си настроение ме заведе на гости у леля си, вдовицата на чичо му, една дама от Севиля. Тази леля имаше дъщеря и тази дъщеря беше майка ви. Тя била сгодена за братовчед си Хуан де Гарсия не по своя воля, разбира се, защото договърът беше подписан, когато тя била осемгодишна. Той обаче обвързваше, обвързваше повече, отколкото у нас, все едно че са

се оженили, само дето не бяха го узаконили. Но обвързаните по този начин жени най-често не изпитват обич в сърцата си. Такъв беше и случаят с майка ви. Тя мразеше братовчед си Хуан де Гарсия и се страхуваше от него, въпреки че според мен той я обичаше повече от всичко на света. Какви ли не предлози измисляше тя, за да го накара да се съгласи да не правят сватбата, докато не навърши двадесет години. Но колкото по-хладно се държеше тя към него, толкова по-силно пламваше желанието му да спечели и нея, и състоянието ѝ, което не беше малко, а той като всички испанци беше страстен мъж, но и като всички играчи на хазарт водеше безпътен живот и се нуждаеше от много пари.

Накратко казано, от първия миг, в който двамата с майка ви се видяхме, ние се влюбихме и единственото ни желание беше да се срещаме колкото може по-често. Нямахме трудности, защото нейната майка също се страхуваше от Хуан де Гарсия, племенника на мъжа си, мразеше го и искаше да освободи дъщеря си от него, ако е възможно. Накрая аз ѝ открих любовта си и тайно скроихме план как да заминем в Англия. Всичко това не убягна от ушите на Хуан, който имаше шпиони в къщата и беше ревнив и отмъстителен, както само един испанец може да бъде. Най-напред опита да се отърве от мен, като ме извика на дуел, но ни разтърваха още преди да измъкнем сабите. После плати на наемници да ме убият на улицата нощем, но под самото си аз носех ризница, в която се удариха ножовете на бандитите и вместо те да ме заколят, аз заклах един от тях. Два пъти опитите му бяха осуетени, Де Гарсия обаче не се отказа. С дуел и наемни убийци не успя, но имаше друг, по-сигурен начин. Не знам как беше проследил историята на моя живот и беше научил, че съм избягал от манастира. Оставаше му само да ме изобличи пред Светата инквизиция като ренегат и безбожник и една нощ наистина го направи. На следващия ден трябваше да напуснем с кораб страната. Аз, майка ви и нейната майка седяхме в дома им в Севиля, когато шестима мъже с качулки на главите влязоха и ме хванаха, без да кажат нито дума. Помолих ги да ми обяснят какво искат от мен, но те не ми отговориха, само тикнаха пред очите ми едно разпятие. Разбрах защо ме прибират. Отделиха жените от мен и те избухнаха в ридания. Мен тихо и тайничко ме отведоха в занданите на Светата инквизиция, но за всичко, което ми се случи там, няма да ви разказвам.

Два пъти ме изтезаваха, веднъж ме гориха с нажежено желязо и ме хранеха, както ние тук, в Англия, не храним дори кучетата си. Накрая, когато обвинението срещу мен за бягство от манастира и за богохулство беше доказано, ме осъдиха на смърт чрез изгаряне.

Тогава, след една година мъчения и ужаси, когато бях загубил всякаква надежда и се бях приготвил да умира, дойде помощ. На следващия ден пламъците трябваше да ме поемат, но вечерта главният ми мъчител влезе в килията, където лежах на сламата, прегърна ме и ми каза да се развеселя, защото църквата се е смилила над моята младост и ме освобождава. Отначало аз диво се разсмях. Помислих, че е пак някакво ново мъчение, и чак когато ми махнаха веригите, облякоха ме в прилични дрехи и в полунощ ме изведоха от затвора, повярвах, че бог ми е сторил това добро. Стоях слаб и учуден извън затвора, без да знам накъде да бягам, когато към мен се приближи една жена, загърната в черен плащ, и ми прошепна:

— Ела.

Тази жена беше майка ви. Узнала съдбата ми от хвалбите на Де Гарсия и решила да ме освободи. Три пъти планове ѝ пропадали, но накрая, с помощта на някакъв хитър посредник, купила живота и свободата ми срещу доста голяма сума, защото златото можеше да направи онова, което правосъдието и милосърдието отказваха.

Същата нощ се оженихме и двамата с майка ви избягахме в Кадис без нейната майка, болна, прикована на легло. Заради мен любимата ви майка изостави и близки, и родина, и всичкото си състояние, което ѝ остана, след като беше платила, за да спаси живота ми. Толкова силна е женската любов. Всичко беше подготвено. В Кадис се намираше английският кораб „Мери“ от Бристол, имахме билети за пътуването. Но „Мери“ се забави на пристанището, защото духаше такъв силен вятър, че въпреки желанието на капитана да ни спаси, той не смееше да излезе в открито море. Два дни и една нощ останахме в пристанището. Страхувахме се от всичко, не без причина, разбира се, и бяхме щастливи с любовта си. Но тези, които отговаряха за мен в затвора, обявили, че съм избягал с моя господар дявола, и ме търсиха по цялото крайбрежие. Освен това Де Гарсия открил, че неговата братовчедка и годеница я няма, досетил се, че сме заедно някъде наблизо, и хитростта му, изострена от ревността и омразата, му помогна да проследи пътя ни стъпка по стъпка и накрая ни намери.

Сутринта на третия ден яростният вятър утихна, „Мери“ вдигна котва и се залюля с прилива. Докато корабът се завърташе и моряците се приготвяха да вдигнат платната, една лодка с двайсетина войници, следвана от още две лодки, ни застигна и заповяда на капитана да се върне, защото по нареждане на Светата инквизиция корабът трябвало да бъде задържан и претърсен. Случайно по това време бях на палубата и най-неочаквано, както се канех да се скрия долу, един мъж, в когото познах самия Де Гарсия, се изправи и извика, че аз съм избягалият еретик, когото търсеха. От страх да не задържат кораба му, а него заедно с екипажа да хвърлят в затвора, капитанът сигурно щеше да ме предаде. Но в отчаянието си аз разкъсах дрехите си и показах жестоките рани по тялото си.

— Вие сте англичани — извиках аз на моряците. — Нима ще предадете на тези чуждестранни дяволи човек от вашата кръв? Гледайте какво ми направиха — и аз посочих незарасналите рани от нажежените клещи. — Ако ме предадете, ще ме обречете на още такива мъки и жив ще ме изгорят. Ако не над мен, смилете се над жена ми, а ако нямате милост, дайте ми поне меч, та чрез смъртта да се спася от мъченията.

Тогава един от моряците, някой си Саутуолд, който познавал баща ми, извика:

— Аз съм с теб, Томас Уингфийлд. Ако си им нужен заедно с твоята любима, първо мен трябва да убият.

Грабна лъка от стойката, измъкна го от калъфа, сложи стрела на тетивата и се прицели в Испанеца от лодката. После и другите моряци започнаха да викат:

— Ако ви трябва някой от нас, качете се на борда и си го вземете, дяволски мъчители... и тем подобни.

Като видя какво става с екипажа, на свой ред и капитанът събра кураж. Без да отговори на Испанеца, той заповяда на половината си хора бързо да вдигнат платната, а на останалите да бъдат готови да изхвърлят войниците, ако се устремят към палубата.

През това време и другите две лодки ни настигнаха и се закачиха с кука за нас. Един мъж се изкачи по веригата, а оттам на палубата и в него аз познах един от свещениците на инквизицията, един от онези, които стояха до мен, докато ме измъчваха. Лудост ме обхвана при мисълта за всичко, което изтърпях, докато този дявол ме наблюдаваше

и нареждаше да ме измъчват в името на божията любов. Измъкнах лъка от ръцете на Саутуолд, сложих стрелата, опънах до краен предел и стрелях. Улучих, защото и аз като теб, Томас, умеех да си служа с лъка, и мъжът полетя към водата с една дълга английска стрела в сърцето.

Повече не се опитаха да се качат при нас, въпреки че ни обстрелваха със стрели и раниха един човек. Капитанът ни извика да оставим лъковете и да се прикрием зад фалшборда, а платната вече започнаха да теглят. Тогава Де Гарсия се изправи в лодката и прокълна мен и жена ми:

— Аз все пак ще ви намеря — изкрещя той и изсипа множество испански клетви и неприлични думи. — Дори ако трябва да чакам двадесет години, пак ще ви отмъстя, на вас и на тия, които обичате. Бъди сигурна, Луиса де Гарсия, че където и да се скриеш, ще те открия и когато се срещнем, ти ще дойдеш с мен, където поискам, или това ще бъде часът на твоята смърт.

Сетне отплавахме за Англия и лодките останаха назад.

— Това е историята на моята младост, синове мои, така се ожених за майка ви, която днес погребяхме, Хуан де Гарсия удържа на думата си.

— Все пак е странно — рече брат ми — да я убие след толкова години. Нали каза, че я е обичал. Дори най-големият злодей би се потресъл от такова нещо.

— Нищо странно няма тук — отвърна баща ми. — Не знаем какви думи са си разменили, преди да я убие. Несъмнено, когато е извикал на Томас, че иска да види дали предсказанията се сбъдват, е имал предвид нещо, което тя му е казала. А не се ли закле Де Гарсия преди години, че тя или ще отиде с него, или той ще я убие. Майка ви още беше красива, Джефри, и може би той ѝ е дал възможност да избира между бягството и смъртта. Повече не се мъчи да научиш, сине.

Изведнъж баща ми закри лицето си с ръце и избухна в ридания, които беше ужасно човек да слуша.

— Ако беше ни разказал всичко това по-рано, татко — казах аз, когато отново бях в състояние да говоря, — днес на света щеше да има един негодник по-малко и аз нямаше да поемам на дълъг път.

Колко дълъг щеше да бъде този път, дори не можех да си представя.

VI ГЛАВА

ДОВИЖДАНЕ, ЛЮБИМА

Дванадесет дни след погребението на мама и след разказа на татко как се е оженил за нея, бях готов да започна диренето. За щастие от Ярмът за Кадис скоро щеше да отплава един кораб. Казваше се „Адвенчърис“, стотонен съд, който превозваше вълна и друга английска стока и трябваше да се върне натоварен с вино и тисови пръчки за лъкове. Баща ми заплати пътуването с този кораб. Даде ми петдесет златни лири, повече не бих и рискувал да взема със себе си, снабди ме с препоръчителни писма от търговската фирма в Ярмът до нейните агенти в Кадис, в които ги молеше да ме авансират с нужните ми суми в рамките на сто и петдесет английски лири и да ми помогнат, ако е възможно.

„Адвенчърис“ щеше да отплава на трети юни. На първи вечерта аз трябваше да замина за Ярмът. Багажът ми вече беше тръгнал. Сбогувах се с всички освен с един човек, а с него най-много ми се искаше да се сбогувам. От деня на клетвата ни за вяност видях Лили само веднъж, на погребението на мама, но тогава не можахме да говорим. Изглежда, трябваше да тръгна, без да си кажем две думи за раздяла, защото баща ѝ ме извести, че ако се доближа до къщата му, слугите имали нареждане да ме изгонят, а такъв срам аз не можех да понеса. И все пак трудно беше да тръгна на такова дълго пътуване, откъдето можеше и да не се върна, без да се сбогувам с нея. В своята мъка и обърканост казах на баща си как стоят нещата и го помолих да ми помогне.

— Заминавам да отмъстя за общата ни загуба — рекох аз — и ако е нужно, ще дам живота си за честта на нашето име. Помогни ми и ти сега.

— Съседът ми Бозард гласи дъщеря си за брат ти Джефри, не за теб, Томас — отвърна той, — а със своето човек може да разполага по своя воля. Все пак ще ти помогна, ако мога, най-малкото няма да ме изгони от къщата си. Нареди да докарат конете и ще отидем у тях.

След половин час бяхме там и баща ми помоли за разговор с господаря на къщата. Помнейки заповедта, прислужникът ме изгледа накриво, но ни въведе в приемната, където седеше скуайърът и пиеше бира.

— Добро утро, съседе — каза той. — Ти си добре дошъл в дома ми, но водиш със себе си този, който не е желан тук дори да е твой син.

— Водя го за последен път, приятелю Бозард. Изслушай молбата му, после я приемай или отхвърляй, твоя работа, но отхвърлиш ли я, това няма да ни направи по-добри приятели. Довечера момчето заминава, за да вземе един кораб до Испания и да издири мъжа, който уби майка му. Тръгва по собствено желание, защото, след като злодеянието било извършено, той, без да иска, оставил убиеца да избяга. Правилно постъпва, че заминава.

— Млада хрътка е той още за такъв лов, при това в чужда страна — рече скуайърът. — Но смелостта му ми харесва и му желая всичко хубаво. Какво иска от мен?

— Остави го да се сбогува с дъщеря ти. Знам, че ухажването му не ти се нрави, и не се учудвам. Аз самият съм на мнение, че му е твърде рано да мисли за женитба. Но няма нищо лошо в това, да види още веднъж момичето. Ти решаваеш.

Скуайър Бозард помисли малко и рече:

— Смело е момчето ти, въпреки че няма да стане мой зет. Заминава надалеч и кой знае дали ще се върне. Не искам да ме помни с лошо, когато умра. Излез навън, Томас Уингфийлд, и застани под онзи бук. Лили ще дойде там и можете да си поговорите половин час, не повече. И да ви виждам през прозореца. Не, не, не ми благодари. Върви, преди да съм променил решението си.

Отидох и зачаках под бука с разтуптяно сърце. След малко Лили лекичко се приближи до мен като ангел небесен. Съмнявам се дори дали и ангелът можеше да бъде по-хубав, по-добър и по-нежен от нея.

— О, Томас — прошепна тя, след като я поздравих, — вярно ли е, че ще отплаваш отвъд океана да търсиш Испанеца.

— Ще отплавам да търся Испанеца, да го намеря и да го убия. Оставих го да си отиде, за да дойда при теб, Лили. Сега теб трябва да оставя, за да отида при него. Не, не плачи. Дадох клетва и ако я наруша, ще бъда опозорен.

— И заради тази твоя клетва аз трябва да овдовея, преди да съм се омъжила? Заминаваш и повече няма да те видя.

— Кой знае, скъпа. Баща ми също е плавал през морета и океани, минал е през много препятствия, но се е върнал невредим.

— Да, върнал се е, но не сам. Ти си млад, Томас, а в далечните страни има хубави и знатни дами. Как ще се преборя с тях и ще остана в сърцето ти, след като съм толкова далече?

— Кълна ти се, Лили...

— Не, Томас, не се кълни, защото трябва да си прибавиш още един грях — нарушаването на клетвата. Само ме обичай и не забравяй тази, която никога не ще те забрави. Вероятно — сърцето ми се свива като го казвам, — вероятно това е последната ни среща на земята. Ако е така, да се надяваме, че ще се срещнем на небето. Най-малкото бъди сигурен, че докато съм жива, ще ти остана вярна, каквото и да прави баща ми. По-скоро ще умра, отколкото да наруша дадената дума. Млада съм да говоря такива неща, но така ще бъде. Тази раздяла е по-жестока от смъртта. Ех, ако можехме да заспим сега завинаги и всички да ни забравят! Все пак по-добре, че заминаваш, защото останеше ли, не знам какво щяхме да правим двамата с теб, докато татко е жив, а аз му желая дълъг живот.

— Вечният сън и забвението идват бързо, Лили, никой не ги чака много дълго. Но преди това ние трябва да изживеем живота си. Нека се закълнем, че ще живеем един за друг. Тръгвам не само да търся врага си, но и да спечеля състояние. И ще го спечеля заради теб, за да се оженим.

Тя тъжно поклати глава.

— Твърде голямо е такова щастие, Томас. Мъжете и жените рядко се женят за тези, които истински обичат, и ако това стане, то е, за да се загубят един за друг. Ние поне се обичаме и нека бъдем благодарни, че разбрахме какво е истинската любов, защото, след като сме се обичали тук, в най-лошия случай ще можем да се обичаме и на онзи свят, където никой няма да ни каже „не“.

После говорихме още малко, шепняхме несвързани любовни слова за любов, за надежда, за тъга, както биха направили всички млади хора на наше място. Накрая Лили се огледа с тъжна, мила усмивка и каза:

— Време е да вървя, любими. Татко ми дава знак от прозореца. Всичко свърши.

— Да вървим тогава — рекох аз с дрезгав глас и я дръпнах зад ствола на стария бук. Там я грабнах в прегръдките си, започнах да я целувам и тя, без да се срамува, ми отвърщаше.

Слабо си спомням какво стана после, освен че, докато се отдалечавахме, аз видях любимото ѝ лице, бледо и замислено, то ме гледаше как си отивам от живота ѝ. Двадесет години това тъжно и красиво лице ме преследваше и още ме преследва, в живота и в смъртта. И други жени са ме обичали, и с други съм се разделял, с някои дори по-страшно, но споменът за тази жена тогава, за прощалния ѝ поглед, заличаваше останалите. Винаги когато надникнех в миналото си, аз виждах тази картина и знаех, че тя никога няма да избледнее. Има ли по-голяма тъга от тъгата на нашата младост? Има ли мъка, която може да се сравни с мъката от такова сбогуване? Познавам само една такава мъка, изпитах я години по-късно, но за нея ще ви разкажа, когато му дойде времето. Над първата си любов хората обикновено се надсмиват, но ако тя е истинска, ако тя е нещо повече от едно пробуждане на страстите, първата любов е последна. Тя е вечна любов, най-хубавото и най-лошото, което може да се случи на един мъж или на една жена. Това го казвам аз, старецът, видял много на този свят. Истина е.

Забравих едно нещо. Когато отчаяно се целувахме и прегръщахме зад ствола на големия бук, Лили издърпа една халка от пръста си, пхна я в ръката ми и каза:

— Поглеждай я всяка сутрин, когато се събудиш, и мисли за мен.

Пръстенът беше на майка ѝ. Днес той още стои на сбръчканата ми ръка и блести на зимното слънце, докато пиша тези редове. През дългите години на диви приключения, през цялото време, в любовта, в боя, след примирие, при сиянието на лагерния огън, при блясъка на жертвения пламък, на светлината на самотните звезди, озаряващи безлюдната пустош, този пръстен блестеше на пръста ми и винаги ми напомняше за онази, която ми го даде, и с моята ръка той ще отиде в гроба. Гладка златна халка, поизтрита вече, със следния куплет, гравирен вътре:

*Сърца съединени,
макар и разделени.*

Подходящи думи, които не губят смисъла си до днес.

Същия ден двамата с баща ми поехме към Ярмът. Брат ми Джефри не дойде с нас, но се разделихме любезно, от което съм много доволен, защото повече не се видяхме. За Лили и чувствата ни към нея нищо не си казахме, макар да знаех, че още щом види гърба ми, ще се опита да заеме мястото ми до нея, както и станало. Прощавам му. И как мога да го обвинявам, когато едва ли има мъж, видял Лили, да не пожелае да се ожени за нея. Някога с Джефри бяхме добри приятели, но възмъжахме, между нас застана любовта ни към Лили и ние все повече се отдалечавахме един от друг. Банална история. Все пак той не успя, така че няма защо да му се сърдя. По-добре да си спомням привързаността ни като деца и да забравя останалото. Бог да е с него.

Сестра ми Мери, която след Лили Бозард беше най-хубавото момиче в околността, плака много на раздяла. Беше само с една година по-малка от мен и двамата нежно се обичахме, тъй като върху нашата привързаност не беше паднала сянката на ревността. Успокоих я, доколкото можах, разказах ѝ какво се случи между мен и Лили, помолих я да бъде наша съюзничка, ако е по силите ѝ. Мери с готовност обеща и въпреки че не обясни какво има предвид, мислеше, че ще може да ни помогне. Както вече ви казах, Лили имаше брат, многообещаващ младеж, който по това време учеше в колеж. Той и сестра ми Мери силно се харесваха и това можеше да прерасне в нещо по-голямо. И така, ние се целунахме и се разделихме със сълзи на очи.

После двамата с татко потеглихме. Когато минахме Пърнхау стрийт и се качихме на малкия хълм зад Уейнгфорд милс наляво от Бънги, аз спрях коня си, погледнах назад към живописната долина на Уейвни, където съм се родил, и сърцето ми сякаш щеше да се пръсне. Ако знаех какво трябваше да преживея, преди да видя отново тези места, мисля, че то наистина щеше да се пръсне. Но бог, натоварил човека с много изпитания мъдро го спасява от това. Защото, ако предвиждахме бъдещето, малко хора по собствено желание биха го доживели. Хвърлих последен продължителен поглед към далечния

масив от дъбове, бележещ мястото, където живееше Лили, и продължих пътя си.

На следващия ден се качих на „Адвенчърис“ и отплавахме. Преди да тръгнем, сърцето на баща ми се размекна, защото си спомни, че аз бях любимото дете на мама, и защото се уплаши, че може би нямаше да се видим вече. Толкова се размекна, че в последния момент промени решението си и поиска да ме задържи. Но заловил се веднъж с тази работа и изстрадал мъката при раздялата, аз не можех да се върна за посмешище на брат ми и съседите.

— Късно е татко — рекох аз. — Ти пожела да отмъстя и ме подтикна с много горчиви думи към това, и аз ще замина дори да знам, че до една седмица ще умра, но такава клетва лесно не се нарушава и докато не я изпълня, проклятието ще тегне над мен.

— Така да бъде, сине — отвърна той с въздишка. — Жестоката смърт на майка ти ме влуди и казах неща, за които съжалявам. Добре поне, че няма да живея дълго, защото сърцето ми е разбито. Може би не трябваше да забравям, че отмъщението е божя работа и той го извършва, когато му дойде времето, без наша помощ. Не мисли лошо за мен, момчето ми, ако не се видим отново, защото аз те обичам и само още по-голямата любов към майка ти ме накара да се отнеса така сурово с теб.

— Знам, татко, и не ти се сърдя. Но ако наистина мислиш, че ми дължиш нещо, заплати ми го, като не позволиш на брат ми да навреди на двама ни с Лили, докато аз съм далече.

— Ще направя всичко възможно, сине, въпреки че ако не се обичахте толкова силно, с удоволствие щях да ги оженя. Но както вече ти казах, аз няма да живея дълго, за да те видя щастлив в това или в каквото и да е друго, а щом си отида, всичко ще стане, както е рекла съдбата. Не забравяй своя бог и своя дом, където и да скиташ, Томас, избягвай скандалите, пази се от жени, които ни впримчват, когато сме млади, и внимавай с езика и темперамента си, които не са от най-добрите. И най-важното, където и да се намираш, не хули чуждата религия, не ѝ се надсмивай чрез своя начин на живот, иначе ще узнаеш колко жестоки могат да бъдат хората, когато си мислят, че вършат нещо, за да угодят на боговете си. Знам го от собствен опит.

Казах, че ще помня съвета му, и по-късно той наистина ми спести немалко мъка. Татко ме прегърна, благослови ме и се

разделихме.

Повече не го видях. Въпреки че беше на средна възраст, само една година след моето заминаване той внезапно починал от сърдечен удар, както си седял след неделната служба в задния двор на дичингамската църква близо до олтара, унесен в размисъл над маминия гроб, а брат ми заел неговото място и наследил земите му. Мир на праха му! Той беше добросърдечен човек, но силно погълнат от любовта си към майка ми, за да гледа широко на живота и да бъде винаги справедлив. Такава любов, естествена повече за жените, клони към егоизъм и може да накара този, който я изпитва, да мисли, че всичко останало е маловажно. За баща ми децата бяха нищо в сравнение с майка ми и той беше готов всичките да ги загуби, ако можеше да върне нейния живот. Но това е благороден недостатък, защото татко малко мислеше за себе си, а за да спечели мама, беше преживял много.

За пътуването ми до Кадис, накъдето се беше отправил корабът на Де Гарсия, няма какво да разказвам. В Бискайския залив ни настигна насрещан вятър и ни отведе в Лисабон, където ремонтирахме кораба. В последна сметка, след четиридесет дни в открито море, благополучно пристигнахме в Кадис.

VII ГЛАВА

АНДРЕС ДЕ ФОНСЕКА

Сега ще ви разкажа набързо за приключенията си през годината, когато останах в Испания, защото, ако започна да описвам надълго и нашироко, тази история няма да има край или поне моят край ще дойде, преди да съм я завършил.

Много пътешественици са ми говорили за красотите на Севиля, на този старинен мавритански град, към който се носех с пълна скорост, плавайки по Гуадалкивир, но аз няма да се спирам на тях сега, защото трябва да ви разказвам за земи, от които още никой скитник не се е върнал в Англия. Затова накратко. Предчувствайки, че ще се наложи да остана известно време в Севиля и тъй като не желаех да бъда забелязан и за да изкарам с възможно най-малко средства, реших да продължа изучаването на медицина. За тази цел търговската фирма, която трябваше да се погрижи за мен, ме снабди с препоръчителни писма до севилските лекари. В тези писма по моя молба беше написано не истинското ми име, а името Диего де Айла, защото не исках да знаят, че съм англичанин. Това беше възможно, тъй като по външност, както вече казах, много приличах на испанец и само речта ми можеше да ме издаде, но и тази спънка намаляваше с всеки изминал ден, защото бях учил езика от майка си и сега, използвайки всеки удобен случай да чета и да говоря, само за шест месеца така овладях кастилски, че единствено лекият акцент ме отличаваше от местните хора. Освен това езиците ми се удаваха.

Пристигнах в Севиля, оставих багажа си в един немного посещаван хан и се отправих да отнеса препоръчително писмо на някакъв известен в града лекар, чието име отдавна съм забравил. Този лекар имаше хубава къща на „Лас Палмас“, широка улица, по която бяха засадени грациозни дървета и към която водеха други малки улички. По една от тях аз дойдох от хана, тиха тясна уличка с къщи от двете страни с патио, тоест с вътрешни дворове. Докато вървах по уличката, видях един човек, седнал на малко столче в своя *патио*.

Дребен, сбръчкан, с мъдро изражение и проникателни черни очи, той ме наблюдаваше, когато минавах. Къщата на лекаря, когото търсех, беше разположена така, че старецът ясно я виждаше от мястото си и забелязваше всеки, който влизаше и излизаше оттам. Когато открих къщата, аз пак се върнах в тихата уличка, закрачих нагоре-надолу, обмисляйки какво да кажа на лекаря. През цялото време старецът ме наблюдаваше с проникателните си очи. Накрая реших какво да говоря и отидох в къщата, но лекарят не си беше у дома. Попитах кога мога да го намеря и си тръгнах, като пак минах по тясната уличка. Вървах бавно, докато стигнах мястото, където седеше дребният човек. Когато минавах край него, широкополата шапка, с която той си вееше, се търколи в краката ми. Наведох се, вдигнах я от паважа и му я подадох.

— Хиляди благодарности, млади господине — каза той с плътен и приятен глас. — Много сте любезен за чужденец.

— Откъде знаете, че съм чужденец, сеньор? — изненадах се аз и забравих да бъда внимателен.

— Ако не бях се досетил по-рано, сега щях да разбера — отвърна той със спокойна усмивка. — Кастилската ви реч говори сама за себе си.

Поклоних се и се готвех да отмина, когато той пак се обърна към мен.

— Защо бързате толкова, млади господине? Елате да пийнем по чаша вино. Хубаво е.

Тъкмо се канех да му откажа и се сетих, че нямам какво друго да правя и че вероятно ще успея да науча нещо от него.

— Днес е много горещо, сеньор, приемам.

Той не каза нищо повече, само стана, въведе ме в двора, покрит с мраморни плочи и в средата с воден басейн, заобиколен с лозници. В сянката на лозниците имаше столове и малка масичка. Когато затвори вратата на патиото и двамата седнахме, той взе едно сребърно звънче от масичката, звънна и от къщата се показа младо хубаво момиче, облечено в чудата испанска дреха.

— Донеси вино — нареди домакинът.

Виното беше донесено, бяло вино „Опорто“, каквото не бях опитвал досега.

— За ваше здраве, сеньор... — домакинът млъкна с чаша в ръка и ме погледна въпросително.

— Диего де Айла — отвърнах аз.

— Хм. Испанско име, или по-точно имитация на испанско име, защото точно такова име не съм чувал, въпреки че помня имена.

— Това е името ми, а вие, ако искате, го приемайте, сеньор... — и аз на свой ред го погледнах.

— Андрес де Фонсека — отвърна той и се поклони. — Лекар в града, достатъчно известен, особено сред нежния пол. Добре, дон Диего, приемам вашето име, защото имената нищо не значат. Много е удобно понякога човек да ги променя и това си е лично негова работа. Виждам, че сте чужденец. Не ме гледайте изненадано, сеньор. Човек, който познава града, не се оглежда, не се взира, не пита минувачите за пътя и никой севилски гражданин няма да тръгне по слънчевата страна на улицата през лятото. А сега, ако не ме вземете за нахалник, ще ви попитам каква работа може да има един здрав младеж като вас с конкурента ми там — и той кимна към къщата на известния лекар.

— Работите на хората, точно както и имената им, никого не засягат, сеньор — отвърнах аз и в себе си реших, че моят домакин е от онези, които позорят професията ни, като открито примамват пациентите, за да им приберат парите. — Но ще ви отговоря. Аз също съм лекар, макар и с по-малка квалификация, и търся работа при някой известен лекар, на когото да помагам във всекидневната практика. По този начин ще се усъвършенствам и ще изкарвам прехраната си.

— О, това ли било! Тогава, сеньор, напразно търсите там. — И пак кимна към къщата на доктора. — Хората като него не вземат ученици без голямо възнаграждение. Такива са обичаите в този град.

— Значи трябва да си търся препитанието другаде и по друг начин.

— Не съм казал подобно нещо. Да видим сега какво знаете по медицина, а което е още по-важно, какво знаете за човешката природа, защото за първото никой не знае много, но който познава човешката природа, може да управлява мъжа и жената, да управлява хората.

И без повече излишни приказки той ми зададе множество въпроси, всеки от тях толкова хитър и съществен, че се учудих на неговата далновидност. Някои от въпросите бяха медицински и засягаха главно лечението на жената, други бяха по-обща, но пак се отнасяха до жената. Накрая той каза:

— Добре, сеньор. Вие сте младеж със знания и способности, въпреки че ви липсва опит, както може да се очаква на вашата възраст. У вас има нещо, сеньор. И добро сърце имате, което е хубаво, защото дори несръчността на един човек с добро сърце струва повече от умението на един циник. Освен това имате воля и знаете как да я управлявате.

Аз се поклоних и направих всичко възможно да не покажа задоволството си от тези думи.

— Все пак — продължи той — не това ме кара да ви направя предложението, което се каня да ви съобщя, защото и по-хубави от вас на вид момчета не успяха. Кой глупак, който скандалджия или непрокопсаник, какъвто впрочем може да се окажете и вие. Но ще рискувам, защото ми допадат заради нещо друго. Знаете ли, вие притежавате красота, сеньор, доста рядка, особена красота, която половината от жените в Севиля ще оценят, след като се запознаят с вас.

— Много съм поласкан, но мога ли да попитам какво означават всички тия комплименти? Накратко, какво е предложението ви?

— Добре, накратко. Нуждая се от помощник с всички качества, които виждам у вас. Най-ценното от тях е дискретността. Надявам се, и нея притежавате. Помощникът ми ще бъде добре платен, тази къща ще бъде на негово разположение и той ще има възможност да изучава живота, каквато малко хора могат да имат. Какво ще кажете?

— Ще ви кажа, сеньор, че бих желал да науча повече за работата, в която ще ви помагам. Предложението ви звучи много щедро, но се страхувам, че тази ваша щедрост трябва да заслужи с работа, от която честният човек би се срамувал.

— Добър довод, но не съвсем точен. Слушайте! Сигурно са ви казали, че оня лекар, у когото ходихте, и... — тук той назова още четири-пет имена — са най-големите лекари в Севиля. Не е вярно. Аз съм най-големият и най-богатият лекар и имам повече пациенти от когото и да е от тях. Знаете ли колко спечелих днес само? Ще ви кажа. Над двадесет и пет златни песети, повече от всичките лекари тук, взети заедно, бас държа. Искате да знаете как печеля толкова? Искате да знаете още защо, след като съм спечелил толкова, не си почивам вече от работа? Добре, ще ви кажа. Печеля, като обслужвам суетността на жените и прикривам резултатите от тяхната глупост. Тежи ли нещо на сърцето на някоя дама, тя идва при мен за утеха и съвет. Има ли пъпки

по лицето, пак тича при мен да я лекувам. Има ли тайна любовна връзка, пак аз скривам нейната недискретност. Аз я съветвам за бъдещето ѝ, аз ѝ помагам да заличи миналото си, аз я цера от въображаеми заболявания, но често лекувам и от истински болести. Половината тайни на Севиля са в мои ръце. Ако река да проговоря, доста знатни къщи ще докарам до кавги и кръвопролития. Но аз не говоря, плаща ми се да не говоря. Дори когато не ми плащат, пак не говоря, за да не подроня авторитета си. Стотици жени ме мислят за свой спасител, а за мен те са просто будали. Но забележете, никога не отивам далече в тия неща. Любовен еликсир, тоест оцветена вода, мога да продавам, но отровна роза никога! Другаде да си я търсят. В останалото посвоему съм честен. Приемам света такъв, какъвто е. Това е. И ако жените са глупачки, защо да не се възползвам от тяхната глупост и да не забогатяя от нея? Да, забогатях и вече не мога да спра. Обичам парите, те са сила, но най-много обичам живота. Какво са любовните и приключенските романи? Кой любовен или приключенски роман може и наполовина да бъде толкова хубав, колкото онова, което аз научавам всеки ден. И във всяко от тези събития играя своя роля, при това главна роля, без да викам и да важнича по сцената.

— Ако е така, защо търсите помощта на един непознат, на един чужденец, за когото нищо не знаете? — попитах аз направо.

— Липсва ви опит наистина — разсмя се старецът. — Нима допускате, че ще си избира човек, който не е чужденец и може да има връзки в града, които не са ми известни. А колкото до това, че нищо не знам за вас, младежо, мислите ли, че четиридесет години ще се занимавам с тази моя необикновена работа и няма да се науча да преценявам хората от пръв поглед? Познавам ви по-добре, отколкото вероятно и вие самият се познавате. Впрочем това, че сте толкова влюбен в онова момиче, което сте оставили в Англия, за мен е достатъчна препоръка, защото каквато и глупост да направите, едва ли бихте поставили в затруднено положение и мен, и себе си, ако с това ще навредите на своята любов. Какво, изненадах ли ви?

— Откъде знаете? — започнах аз и спрях.

— Откъде знам ли? Много просто. Обувките ви са английски. Виждал съм такива обувки, когато пътувах в Англия. Акцентът ви също е английски, макар и едва доловим, и на два пъти употребихте

английски думи, когато не намерихте испанските. А колкото до момичето, на пръста ви няма ли годежен пръстен? Освен това, когато ви говорех за тукашните жени, въобще не се заинтересувахте, нещо необичайно за вашата възраст, ако сърцето ви е свободно. Момичето сигурно е русо и високо, а? Така си и мислех. Забелязал съм, че мъжете и жените се привличат от техните противоположности. Правилото си има и изключения, но сега отгатнах.

— Много сте умен, сеньор.

— Работата не е в ума, а в опита. И вие ще станете такъв след една година при мен. Но очевидно нямате намерение да се задържате толкова дълго в Севиля. Може би сте дошли тук с някаква задача и искате да използвате времето си по-полезно, докато я изпълните. Пак познах, струва ми се. Е, така да бъде, ще рискувам. Целта и постигането ѝ често са далече едно от друго. Приемате ли предложението ми?

— Склонен съм да приема.

— Тогава приемайте. Но искам още нещо да ви кажа, преди да се споразумеем. Не ви вземам в ролята на аптекарски ученик. В бъдеще за хората вие ще сте мой племенник, дошъл от чужбина да се научи на професията ми. В медицината ще ми помагате наистина, но с това няма да приключат задълженията ви. Трябва да се намесите в живота на Севиля, да наблюдавате тези, които ви наредя да наблюдавате, да подхвърляте къде дума, къде намек и чрез стотици други начини, които ще ви покажа, да изливате вода в моята мелница, а това значи и във вашата. Трябва да бъдете блестящ и остроумен или тъжен и начетен, когато ви кажа. Трябва да пуснете в ход всичките си лични качества и талант, с моите клиенти другояче не може. С идалгото трябва да говорите за оръжие, с жената за любов, но няма спасение за вас, ако сам се замесите в тия неща. И най-важното, младежо — тук той някак си се промени, лицето му стана сурово, почти жестоко, — никога не мамете доверието ми или доверието на моите клиенти. За останалото, ако искате, ми вярвайте, но за това, казвам ви го открито и ви моля да ми вярвате, за ваше добро е. Загубя ли доверие във вас, ще умрете. Ще умрете не от моята ръка, но ще умрете. Такава е цената. Приемате ли или не? Ако се откажете, но се разбъбрите за това, което чухте днес, нещастиято пак ще ви постигне. Внезапно, разбрахте ли?

— Разбрах. Заради собственото си добро ще зачитам вашето доверие.

— Все повече ми харесвате, младежо. Ако ми бяхте казали, че ще мълчите заради доверието ми, нямаше да ви повярвам, защото несъмнено чувствате, че не си струва човек да пази тайни, съобщени с такава лекота. Но ако сте разбрали, че разгласяването им ще ви навлече внезапна и жестока смърт, това вече е друго нещо. Е, приемате ли?

— Приемам.

— Добре. Предполагам, че багажът ти е в хана. Ще пратя да платят сметката и да го донесат. Не е нужно ти да ходиш дотам, племеннико. Да пийнем още по една чаша вино. Колкото по-бързо се сбlijим, толкова по-добре, племеннико.

Така се запознах със сенйор Андрес де Фонсека, моя благодетел, най-странния човек, когото някога съм срещал. Без съмнение читателите ми ще си помислят, че свързвайки се с него, аз съм си навлякъл сума неприятности, като съм попаднал в мрежите на най-долен мошеник, който поради порочните си цели е готов да доведе един младеж до престъпление и гибел. Но не бе така. И това е най-невероятното в моята история. Всичко, което ми разказа Андрес де Фонсека, се оказа истина, от началото до края.

Той беше благороден мъж с голям талант, но и с някои странности в резултат от преживени нещастия на младини. Не знам кой е бил учителят му като лекар, ако изобщо някой някога го бе учил, но като човек, вещ в живота, особено в живота на жените, нямаше равен на себе си. Много бе пътувал, много бе видял и нищо не бе забравил. В известен смисъл беше знахар, но неговото знахарство винаги беше разумно. Скубеше глупаците наистина, занимаваше се дори с астрология и печелеше пари от суеверието на хората, но вършеше и немалко добри дела безплатно. Можеше да накара една богата дама да плати десет златни песети, за да ѝ боядиса косата, и в същото време безплатно да се грижи за някое бедно момиче, изпаднало в беда, а след това да му намери и подходяща работа. Той, който знаеше всички тайни на Севиля, никога не печелеше чрез изнудване и твърдеше, че такова нещо не е доходно. Въпреки че се правеше на егоист и мошеник, дълбоко в душата си беше честен човек.

Що се отнася до мен, при него аз намерих свободен и щастлив живот, доколкото моят живот можеше да бъде щастлив. Скоро научих

ролята си и я играех добре. Представяха ме като племенника на богатия стар доктор Фонсека, когото той обучаваше, за да го замести. Това, съчетано с моята външност и маниери, ми осигури достъп до най-добрите семейства на Севиля. Аз изпълнявах онази част от работата, която стопанинът ми не можеше да поеме, тъй като вече не се движеше сред обществото в града. Пари имах в изобилие, можех да си живея чудесно и скоро стана ясно, че работата си гледам не по-зле от удоволствията. Все по-често по време на весел бал или карнавал при мен се промъкваше някоя дама и ме питаше с притихнал глас дали дон Андрес де Фонсека няма да се съгласи лично да я приеме по много важен въпрос и аз определях времето и мястото на срещата. Ако не бях аз, щяхме да изгубим тези пациентки, тъй като повечето от тях бяха стеснителни и това им пречеше да дойдат сами.

По същия начин, щом веселието свършваше и аз се приготвях да тръгвам, някой галантен кавалер ме хващаше под ръка и ме молеше за помощта на учителя ми по повод на афера, засягаща любовта, честта, дори кесията му. Аз го завеждах в старата мавританска къща, където дон Андрес седеше в кадифената си дреха като паяк в паяжината си и пишеше, защото повечето от работата си той вършеше нощем. Тук въпросът се решаваше направо — и в полза на учителя ми, и задоволително за всички. Постепенно стана известно, че макар и много млад, аз бях човек дискретен, не говорех за чутото, не правех скандали, не пиех, не играех хазарт и независимо че се отнасях приятелски с много от знатните дами, нито една от тях не научи тайните ми. Разбра се, че аз самият бях доста умел лечител, и сред жените в Севиля се говореше, че не е имало човек в този град толкова изкусен в премахването на петна по кожата или в боядисването на косите като племенника на стария Фонсека. А както ви е известно, такава една слава струва вече цяло състояние. Така стана, че и при мен започнаха да идват все повече и повече клиентки. Накратко, работите ни вървяха толкова добре, че за първите шест месеца от моята служба аз увеличих почти с една трета доходите на учителя си, достатъчно големи и преди това, и в същото време го освободих от немалко задължения.

Странен беше тоя живот и ако напиша за всичко, което видях и научих, ще стане дълга история, а тия неща нямат нищо общо с моя разказ. Мълчанието и усмивките, с които мъжете и жените прикриваха

мислите си, изчезваха пред нас и сърцата им заговаряха чистата истина. При нас идваше ту някое хубаво момиче или съпруга, за да ни изповядат грях, за който не бихме и помислили, че е възможен, ако разказите им не го доказваха, и ние научавахме за тайнствени убийства на съпрузи, любовници или съперници, ту някоя позастаряла дама, която искаше да си спечели млад съпруг, ту някой богаташ или богаташка с желанието да сключат брак с някой без пари, но от благородно потекло. На такива помагах неохотно. Нещастно влюбените или измамените обаче винаги изслушвах с интерес, защото сам бях в подобно положение. Толкова дълбоко и искрено беше съчувствието ми, че неведнъж нещастните красавици бяха готови да прехвърлят любовта си към мен. Веднъж дори се стигна дотам, че ако бях пожелал, щях да се ожения за една от най-хубавите и знатни дами на Севиля.

Но аз не исках нито една от тях, защото ден и нощ мислех за моята английска Лили.

VIII ГЛАВА

ВТОРАТА СРЕЩА

Да не си помислите, че зает с всички тия неща, съм забравил целта на моето идване в Испания, а именно да отмъстя на Хуан де Гарсия за убийството на майка ми. Не беше така. Още щом се настаних в къщата на Андрес де Фонсека, най-старателно се залових да издирвам къде може да е Де Гарсия, но без резултат.

Когато обмислих нещата хладнокръвно, разбрах, че почти нямам шанс да го намеря в този град. Наистина в Ярмът той беше казал, че се отправя за Севиля, но кораб със същото име не бе пристигнал нито в Кадис, нито бе плавал по Гуадалкивир, пък и едва ли човек, извършил убийство в Англия, ще вземе да разправя къде заминава. Все пак продължих да търся. Къщата на майка ми и баба ми беше изгоряла и тъй като двете бяха живели доста самотно, след двадесет години никой не си спомняше вече за тях. Открих само една старица, която сега живееше в пълна нищета. Някога тя била прислужница при баба и добре познаваше майка ми, въпреки че не е била в къщата по време на мамино то бягство в Англия. От тази жена събрах някаква информация, без да ѝ казвам, разбира се, че съм внук на старата ѝ господарка.

Изглежда, след като майка ми избягала с баща ми в Англия, Де Гарсия започнал да преследва моята баба и негова леля чрез съдебни процеси и разни други средства, докато я докара до просия и я оставил да умре в това положение. Толкова бедна била, че я погребали в общ гроб. Сетне старицата, моята осведомителка, ми каза, че Де Гарсия извършил някакво престъпление и трябвало да напусне страната. Не си спомняше какво било престъплението, но то станало преди петнадесет години.

Всичко това научих три месеца след пристигането си в Севиля и въпреки че представляваше интерес за мен, не ми помогна много в издирването.

Четири-пет дни по-късно, когато се прибирах вечерта в къщата на моя учител, срещнах една млада жена да излиза от двора. На лицето

си имаше плътен воал, но вниманието ми привлече красивата ѝ фигура и неудържимите ѝ ридания, от които тялото ѝ се тресеше. Вече бях свикнал на подобни гледки, защото повечето от тези, които търсеха съвета на учителя ми, имаха сериозни причини да плачат, и я отминах, без да кажа нищо. Но когато влязох в приемната, споменах, че съм срещнал една жена навън, и попитах дали не я познавам.

— О, племеннико — Фонсека вече винаги ме наричаше така, а напоследък се и отнасяше към мен, сякаш наистина му бях роднина, — тъжен случай. Но не я познаваш. Тя не е от редовните ми пациентки. Бедно момиче от благородническо потекло. Станала монахиня, дала обет, но се появил един галантен кавалер, срещали се тайно в градината на манастира, той ѝ обещал да се оженят, ако избяга с него дори, както разбрах, изиграл някаква комедия с женитбата им и всичко останало. После я изоставил, а тя чака дете. Нещо повече, ако свещениците я хванат, вероятно ще трябва да умре бавно и мъчително, зазидана в манастирската стена. Дойде при мен за съвет и ми донесе някои сребърни украшения вместо хонорар. Ето ги.

— И ти ги взе?

— Да, взех ги. Винаги вземам хонорар, но ѝ върнах стойността им в злато. Освен това ѝ казах къде да се скрие, докато престанат да я търсят. Само не исках да ѝ кажа, че любовникът ѝ е един от най-големите негодници в Севиля. Има ли смисъл? Все едно — тя повече няма да го види. Шшт! Херцогинята идва. Астрологически случай. Къде са хороскопите и жезълът? А, да, и кристалната топка? Хайде, загаси светлината, дай ми книгата и изчезвай.

Подчиних се и след малко срещнах голямата дама. Едра жена, съпроводена от компаньонката си, боязливо вървеше по тъмния коридор, за да научи предсказанието на звездите и да плати много златни песети за това. От нейния вид ме напуши такъв смях, че бързо забравих за другата жена и нейната мъка.

Сега ще ви разкажа как за втори път срещнах своя братовчед и враг Де Гарсия. Веднъж в полунощ, два дни след като видях дамата със закритото под воала лице, попаднах в една безлюдна част на стария град, където рядко можеше да се види минувач. Съвсем не беше безопасно да се движиш сам по тези места в такъв късен час, но работата, с която бях натоварен от учителя си, не търпеше отлагане. А и няхах врагове и бях въоръжен с оная сабя, която взех от Де Гарсия в

Дичингам, сабята, която беше убила майка ми и, надявам се, щеше да ми помогне да отмъстя за нейната смърт. В използването на това оръжие вече бях станал много добър, тъй като всяка сутрин вземах уроци по фехтовка.

Бях свършил работата си и бавно вървах към къщи, замислен над това, колко странен бе сегашният ми живот и колко се различаваше от детството ми в долината на Уейвни и от още много други неща. Мислех и за Лили, питах се как прекарва времето си, дали брат ми Джефри не я преследва да се ожени за него и дали ще успее да устои пред неговото упорство и пред упорството на баща си. Като вървах и размишлявах така, аз стигнах до шлюза, откъдето се откриваше гледка към река Гуадалкивир, облегнах се на ниската стена и безгрижно се залюбувах на нощната красота. Нощта наистина беше хубава. След толкова години още си я спомням. Всеки, който познава Севиля, може да каже, че няма по-красива гледка от широко разлелите се води на Гуадалкивир, осветени от августовската луна, и скупчените като гроздове къщи в старинния град.

Както стоях облегат на стената и гледах, видях, че един мъж мина по стълбите зад мен и изчезна в сянката на улицата. Не му обърнах внимание, но след малко чух далечни неясни гласове. Извих глава и открих, че мъжът разговаряше с една жена, с която се срещна в началото на пътеката, водеща към шлюза. Несъмнено това беше любовна среща и тъй като подобни гледки са интересни за всички, особено за младите, започнах да наблюдавам двойката. Скоро разбрах, че в тази среща нямаше ни най-малко нежност поне от страна на мъжа, който непрекъснато отстъпваше назад към мен, сякаш бързаше да се върне на лодката, с която без съмнение беше дошъл. Това много ме учуди, защото луната освети лицето на жената, и макар отдалеч, видях, че тя беше много красива. Лицето на мъжа не успях да зърна, през цялото време той беше с гръб към мен и широкото му сомбреро го засенчваше. Мъжът се дърпаше, жената го следваше и толкова се приближиха до мен, че вече чувах какво си говорят. Жената молеше:

— Не, ти няма да ме изоставиш, след като се ожени за мен и след всичко, в което ми се закле. Няма да ти даде сърце да ме зарежеш. Захвърлих всичко заради теб. Намирам се в голяма беда. Аз... — тук гласът ѝ толкова затихна, че не разбрах какво каза.

После той заговори:

— Прекрасна моя, обожавам те както винаги. Но трябва да се разделим за известно време. Ти си ми много задължена, Исабела. Аз те измъкнах от оня гроб, научих те какво е да живееш и да обичаш. Без съмнение с твоя чар и с твоите достойнства ще имаш полза от това, на което те научих. Пари не мога да ти дам, защото нямам излишни, но аз ти дадох опит, който струва много повече. Трябва да се разделим за известно време и сърцето ми се къса. При все че

*в по-жарките земи
греят съвсем други очи*

аз... — и продължи толкова тихо, че нищо повече не разбрах.

Той говореше, а аз целият се разтреперих. Сцената наистина беше трогателна, по не това ме развълнува толкова силно, а гласът на мъжа и държанието му, което ми напомняше... не, не, не може да бъде!

— О, защо си толкова жесток! Как ще оставиш жена си в беда? Вземи ме с теб, Хуан, умолявам те! — и тя го хвана за ръката и се притисна в него.

Той грубо я отблъсна. Широка му шапка падна на земята и луната освети лицето му. Господи! Това беше той, Хуан де Гарсия, и никой друг! Не можех да го сбъркам. Видях жестокото, с дълбоки бръчки лице, високото чело и белега на него, тънката язвителна уста, острата брадичка и къдравата коса. Случаят ми помогна да го срещна и аз трябваше да го убия, иначе той щеше да ме убие.

Направих три крачки, застанах пред него и измъкнах сабята:

— Какво, гълъбче, и телохранител ли си имаш? — каза той, като отстъпи назад изненадан. — Какво желаете, сеньор? Дошли сте да защитите една красавица, изпаднала в беда ли?

— Дошъл съм да отмъстя за една убита жена, Хуан де Гарсия. Спомняте ли си брега на реката, далеч оттук, в Англия, където срещнахте добре позната ви жена и я оставихте там мъртва. Ако нея сте забравили, ще си спомните поне това, което нося със себе си, за да ви убия. — И аз завъртях пред очите му сабята, която някога беше негова.

— Господи! Онова английско момче, което... — и спря.

— Да, Томас Уингфийлд, който ви наби и ви върза, а сега възнамерява да изпълни клетвата си, като завърши започнатото тогава. Защиатавайте се, Хуан де Гарсия, иначе ще ви съсека на място.

Щом Де Гарсия чу тази реч, която днес ми изглежда доста театрална, макар и произнесена строго и сериозно, доби изражението на уловен в капан вълк. Но видях, че няма намерение да се бие, не защото е страхливец и, честно казано, той не беше страхливец, а от суеверие. Както разбрах по-късно, той се боеше да се бие с мен, защото смяташе, че му е съдено да умре от моята ръка. Затова се опитал да ме убие, когато се срещнахме първия път.

— Дуелът си има правила, сеньор — рече той вежливо. — Не е прието да се бием без секунданти и в присъствието на дама. Ако имате някакви оплаквания срещу мен, въпреки че не разбирам за какво става дума и не знам името, с което ме наричате, готов съм да се срещнем където искате и когато искате.

През цялото време гледаше през рамото ми и търсеше начин да избяга.

— Сега ще се бием — отвърнах аз. — Измъквайте сабята си или ще ви убия.

Тогава той измъкна сабята си и започнахме отчаяна схватка, докато искри се разлетяха и звънът на стомана отекна в тихата улица. В началото предимството беше на негова страна, тъй като моята омраза ме правеше необуздан, но бързо се оправих и станах по-хладнокръвен. Искях да го убия, дори повече, знаех, че ще го убия, ако нещо не застане между нас. Той беше по-изкусен фехтовчик от мен. До срещата ни в Дичингам аз не бях виждал испанска рапира, но на моя страна бяха младостта и справедливостта. Освен това аз имах желязна ръка и очи на ястреб.

Бавно го притисках назад и колкото по-нападателни и добри ставаха моите удари, толкова по-прибързано ми отговаряше той. Два пъти го докоснах — веднъж в лицето и веднъж го притиснах с гръб към стената, откъдето пътят водеше към шлюза. Той вече не нападаше, само отбиваше атаките ми. И тогава, когато победата почти беше в ръцете ми, се случи нещо непредвидено. Жената, която объркано ни наблюдаваше, разбра, че неверният ѝ любовник е в смъртна опасност, сграбчи ме отзад и закрещя за помощ. Бързо се освободих от нея, но Де Гарсия, виждайки предимството си, подло ме мушна в дясното

рамо, като едва не ме осакати, и сега на свой ред аз трябваше да мина в отбрана, за да запазя живота си. Писъците на жената бяха чути и изведнъж от ъгъла към нас се затичаха стражите, като свиреха за помощ. Де Гарсия ги видя, бързо отстъпи, обърна се и избяга през шлюза. Жената също изчезна, но не разбрах къде.

Стражите дойдоха, началникът им се приближи до мен и ме хвана. Носеше фенер. Ударих фенера с дръжката на сабята, той падна на пътя и пламна като огън. Тогава аз също се обърнах и хукнах, защото не исках да ме завлекат пред градските съдии като скандалджия, и в желанието си да избягам, забравих, че Де Гарсия също избяга. Трима от стражите ме подгониха, но бяха едри мъже, бързо се задъхаха и само след половин миля вече се намирах далеч от тях. Поспрых да си поема дъх и си спомних, че загубих Де Гарсия и не знаех кога пак ще го намеря. Най-напред реших да се върна да го потърся, но разумът ми подсказа, че е безполезно. Само щях да попадна в ръцете на стражите, които щяха да ме познаят по раната, започнала вече да ме боли. Затова си отидох вкъщи, проклинайки късмета си и жената, която ме сграбчи отзад точно когато щях да нанеса смъртоносния удар, както и неумението си да се бия, без да се бавя. Два пъти можех да го промуша и двата пъти изчаках от излишна предпазливост и превъзбуда. Изпуснах шанса си и кой знае колко време щеше да мине, докато ми се удаде пак такава възможност.

Как щях да го открия в този голям град? Макар че не бях помислил за това, несъмнено Де Гарсия се подвизаваше под фалшиво име също както в Ярмът. Жалко, че бях толкова близо до отмъщението и го пропуснах.

Стигнах вкъщи. Реших, че ще е най-добре да отида при Фонсека и да го помоля за помощ. Досега нищо не му бях казал по този въпрос, защото винаги съм предпочитал да действам самостоятелно, и още не бях говорил за миналото си дори с него. Отидох в стаята, където обикновено приемаше пациентите си, но той спеше и ми беше оставил бележка да не го будя тази нощ, тъй като се чувствал много отпаднал. Превързах сам раната си и също легнах да спя, недоволен от съдбата си.

Сутринта влязох в стаята на учителя си. Той още не беше станал, повален от някаква внезапна слабост, началото на едно заболяване, което го вкара в гроба. Докато му приготвях лекарството, той забеляза

раната на рамото ми и ме попита какво се е случило. Бързо се възползвах от случая.

— Имаш ли търпение да ме изслушаш? — попитах аз. — Нужна ми е твоята помощ.

— Да, позната история, лекарят не може сам да се лекува — отвърна той. — Говори, племеннико.

Тогава седнах до леглото му и разказах всичко, нищо не скрих. Разказах му за любовта между майка ми и баща ми, за моето детство, за убийството на мама от Де Гарсия и за дадената от мен клетва да му отмъстя. Накрая му разказах какво се случи предната нощ и как врагът ми се изплъзна. Аз говорех, а Фонсека, увит в скъпия си мавритански халат, седеше в леглото, подпрял коляно на брадата си, и наблюдаваше лицето ми с проникателните си очи. Докато не свърших, не каза нито една дума, не направи нито един жест.

— Какъв невероятен глупак си ти, племеннико — рече той накрая. — Повечето младежи грешат заради прекалената си прибързаност, ти бъркаш от прекалена предпазливост. Заради тази твоя предпазливост пропусна шанса си снощи и пак заради тази прекалена предпазливост скри историята си от мен и изпусна още по-голяма възможност. Не разбра ли досега, че при подобни случаи хората се съветват с мен, и виждал ли си ме някога да издам нечия тайна, дори на съвършено непознат човек? Защо се боеше да ми се довериш тогава?

— Не знам. Исках първо сам да го потърся.

— Гордостта не води до добър край, племеннико. А сега слушай! Ако знаех твоята история преди месец, досега Де Гарсия щеше да е мъртъв, при това не от твоята ръка, а от закона. Познавам този човек от дете и знам достатъчно за него, че два пъти могат да го обесят, ако реша да проговоря. Нещо повече, познавах и твоята майка, момчето ми. Сега разбирам защо лицето ти още в началото ми се стори познато. Ти много приличаш на нея. Аз бях този, който подкупи Светата инквизиция и освободи баща ти, макар че никога не съм го виждал. Аз уредих бягството им. Оттогава четири-пет пъти държах Де Гарсия в ръцете си ту под едно име, ту под друго. Веднъж дори той сам дойде при мен като клиент, но отказах да си цапам ръцете с неговите злодеяния. Той е най-големият негодник, когото познавам в Севиля, а това вече е много. Но той е и най-умният, и най-отмъстителният.

Животът му е низ от престъпления. Много убийства тежат на съвестта му. Злодействата не му помогнаха да преуспее и той си остана неизвестен авантюрист, който преживява чрез изнудване или за сметка на жените, които постепенно ограбва и разорява. Подай ми оная книга от масата и ще ти кажа още неща за този твой Де Гарсия.

Направих, каквото ми нареди, и му дадох тежките пергаментови томове, всеки от тях подвързан с кожа и написан с шифри.

— Това са моите записки — рече той. — Никой не може да ги разчете освен мен. Да погледнем в азбучния показател. Аха, ето го! Дай ми том трети и отвори на страница двеста и първа.

Изпълних казаното, сложих книгата на леглото пред него и той зачете неясните знаци с такава лекота, сякаш бяха най-обикновени букви.

— Де Гарсия, Хуан, ръст, външност, семейство, фалшиви имена и т.н. Ето и неговата история. Слушай!

Последваха две страници гъсто изписани знаци, чието значение Фонсека ми превеждаше, докато четеше. Всичко беше казано накратко, но такива богати записки никога не съм виждал — нито преди, нито след това. Тук срещу името на този мъж бяха събрани всички престъпления, които едно човешко същество може да извърши само за да задоволи страстите си и отмъстителната си ненавист или за да се сдобие със злато.

В този черен списък имаше две убийства: на един прободен с нож съперник и на една отровена любовница. Имаше и още по-лоши неща, толкова срамни, че не може да се пише за тях.

— Несъмнено не всичко за него е достигнало до мен — каза Фонсека спокойно, — но за тия неща знам със сигурност, а когато го хванат, едно от тези убийства може да бъде доказано. Чакай, дай ми мастилото, трябва да добавя нещо.

И той написа със своя почерк: „През май 1517 година въпросният Де Гарсия отплава за Англия с търговска цел и там, в Дичингамската енория, графство Норфолк, уби Луиса Уингфийлд, с моминско име Луиса де Гарсия, негова братовчедка, за която някога е бил сгоден. През септември същата година, или приблизително по това време, чрез фалшива сватба съблазнил и изоставил дона Исабела от знатния род Сигенса, монахиня от един манастир в града.“

— Какво? — възкликнах аз. — Нима младата жена, която те търси преди две нощи, е същата, която Де Гарсия е изоставил?

— Същата е, племеннико. Нея си чул снощи да го моли. Ако преди два дни знаех това, което знам днес, злодеят вече щеше да е в затвора. А може би още не е късно. Болен съм, но ще стана и ще видя какво мога да направя. Остави на мен, племеннико. Ти иди да се оправяш, а тази работа остави на мен. Ако нещо може да се стори, аз ще го сторя. Чакай, кажи на куриера да се приготви. Тази вечер ще науча всичко, което може да се научи.

През нощта Фонсека изпрати да ме извикат.

— Направих някои справки — рече той. — Даже предупредих служебните власти, за пръв път от много години, и сега те търсят Де Гарсия както копои избягал роб. Но нищо не се знае за него. Безследно изчезнал. Писах в Кадис, защото може да е стигнал дотам по реката. Само едно нещо открих. Стражите са хванали сенъора Исабела, разбрали са, че е избягала от манастира, и са я предали в ръцете на Светата инквизиция, където ще гледат делото, или с други думи — ще докажат вината ѝ. Чака я смърт.

— Може ли да бъде спасена?

— Невъзможно е. Ако беше послушала съвета ми, нямаше да я хванат.

— Може ли човек да се свърже с нея?

— Не. Преди двадесет години можеше да се направи нещо, но сега инквизицията е по-сурова и по-неподкупна. Златото там не върши работа. Повече нито ще я видим, нито ще я чуем, освен ако в предсмъртния си час не поиска да говори с мен и ѝ окажат тази милост, но се съмнявам. Не вярвам да пожелае такова нещо. Успее ли да скрие позора си, може да избяга, но е малко вероятно. Не гледай така тъжно, племеннико, религията се нуждае от жертви. Може би за нея е по-добре да умре така, вместо да живее дълги години погребана жива в манастира. А така ще умре само веднъж. Нека кръвта ѝ тежи на съвестта на Де Гарсия!

— Амин! — отвърнах аз.

IX ГЛАВА

ТОМАС СТАВА БОГАТ

В продължение на много месеци не чухме нищо за Де Гарсия, нито за Исабела де Сигенса. И двамата безследно изчезнаха и напразно ги търсихме. Колкото до мен, аз се върнах към предишния си живот като помощник на Фонсека и негов племенник пред хората. Но от нощта на дуела ми с убиеца здравето на моя учител все повече се влошаваше от някаква неизвестна болест на черния дроб, която не се поддаваше на лечение, и осем месеца вече той почти не ставаше от леглото. Беше пред прага на смъртта. Въпреки всичко мисълта му остана ясна докрай и понякога, облегнат на стола и увит в бродирания си халат, дори приемаше пациенти за консултация, но смъртта беше протегнала вече ръка към него и той добре го разбираше. С всеки изминал ден все повече и повече се привързваше към мен, докато накрая роден син да му бях, нямаше да ме обича толкова силно. А от своя страна аз правех всичко възможно да облекча страданията му, защото той не допускаше друг лекар до себе си.

След като започна много да изнемощява, изрази желание да се види с нотариуса. Извикаха посочения от него човек и двамата останаха насаме повече от час. Сетне нотариусът излезе за малко и се върна с няколко чиновници, които го придружиха до стаята на учителя ми, а мен изгониха навън. Скоро всички те излязоха, носейки някакви документи със себе си.

Вечерта Фонсека поиска да ме види. Беше много отслабнал, но бодър и разговорчив.

— Ела, племеннико — рече той. — Днес имах много работа. Цял живот съм имал много работа, така че няма да е добре да лентяйствам накрая. Знаеш ли какво правих днес?

Поклатих глава.

— Ще ти кажа. Написах си завещанието. Има какво да оставя. Не чак толкова, но все пак има.

— Не говори за завещания. Уверявам те, че още дълго ще живееш.

Той се засмя.

— Лошо мнение имаш за мен, племеннико, ако си мислиш, че можеш да ме излъжеш по този начин. Скоро ще умра. И ти добре го знаеш. Не се страхувам от смъртта. В живота преуспях, но не бях щастлив. Щастието ми беше разбито още на младини, но сега това няма значение. Стара история, не си заслужава да се говори за нея. Освен това, какъвто и път да поемеш, един ден пак ще стигнеш до смъртта. Всеки от нас трябва да измине своя път. Има ли значение дали е бил лек или труден, след като си стигнал края му. За мен религията е нищо, сега тя нито може да ме успокои, нито да ме изплаши. Единствено самият живот може да ме съди или оправдае. Вършил съм и зло, и добро. Зло, защото съблазните и естественото ми влечение към тях бяха твърде силни понякога. И добро, защото сърцето ми го искаше. Но всичко свърши. Всъщност смъртта не е толкова страшна, след като знаеш, че човек се ражда, за да умре заедно с всичко друго живо на земята. Останалото е лъжа. Но в едно нещо вярвам — има бог и той е по-милостив от тези, които ни карат да вярваме в него.

Тук той млъкна от изтощение.

По-късно често мислех върху тези думи. И сега, когато краят ми приближава, пак мисля за тях. Фонсека беше фаталист, идея, която аз не споделям, макар да вярвам, че в известна степен всеки сам гради характера и съдбата си. Но последните му думи са верни. Бог е милостив и смъртта не е страшна нито сама по себе си, нито в последствията си.

След малко Фонсека пак заговори:

— Защо ме караш да приказвам такива неща? Те ме уморяват, а ми остава малко време. Започнах да ти говоря за завещанието. Слушай, племеннико. Освен малко пари, които давам за бедните, малко пари, обърни внимание на това, всичко останало завещавам на теб.

— Завещаваш на *мен*! — изненадах се аз.

— Да, племеннико, на теб. Защо не? Нямам живи роднини, а теб обикнах, макар да мислех, че никога вече не ще мога да обикна ни мъж, ни жена, ни дете. Признателен съм ти за това. Ти ми доказа, че

сърцето ми не е мъртво. Вземи каквото ти давам в знак на моята признателност.

Започнах да му благодаря несвързано, но той ме спря.

— Сумата, която ще наследиш, племеннико, възлиза на около пет хиляди златни песети, или около дванадесет хиляди английски лири, достатъчна за един млад човек да живее добре дори ако е женен. В Англия това вероятно е цяло състояние и според мен бащата на твоята годеница няма да има нищо против да му станеш зет. Давам ти още къщата и всичко в нея. И библиотеката, и среброто са ценни неща, пази ги. Оставям ти ги, спазвайки всички формалности, нищо не може да оспори правото ти над тях. Предчувствах края и събрах всичките си пари. По-голямата част от златото ми се намира в каси в тайниците на оная стена там, нали ги знаеш. Щях да ти оставя повече, ако те познавах няколко години по-рано. Но тогава реших, че много съм забогатял, а нямах наследници и раздавах милосърдие, подслонявах бездомните и страдащите. Томас Уингфийлд, по-голямата част от тези пари дойде при мен като плод на човешката глупост и порочност, на човешката слабост и грях. Използвай ги умно, в името на справедливостта и свободата. Нека те ти помогнат да преуспееш в живота и да ти напомнят за мен, стария ти учител, испанския знахар, докато накрая и ти ги дадеш на децата си или на бедните. А сега — още една дума само. Ако съвестта ти позволи, откажи се да преследваш повече Де Гарсия. Вземи парите и се върни с тях в Англия. Ожени се за момичето, което обичаш, и живеи щастливо така, както ти намериш за добре. Защо точно ти ще се нагърбваш с отмъщението на този негодник Де Гарсия? Остави го, той сам ще си докара възмездиято. В противен случай те чакат много трудности и опасности, а накрая с един удар можеш да загубиш и любовта си, и живота си, и богатството си.

— Но аз се заклех да го убия? Мога ли да наруша такава клетва? Мога ли да си седя спокойно вкъщи под тежестта на такъв позор?

— Не знам. Тук не мога да бъда добър съдник. Направи каквото искаш, но може да стане така, че да преживееш и по-голям позор от този. Ти се би с оня човек и той избяга. Ако си умен, остави го. А сега наведи се да ме целунеш и да се простим. Не искам да ме видиш как умирам, а смъртта е близо. Не знам дали ще се срещнем пак, когато на

свой ред и ти легнеш като мен, или ще пътуваме към различни звезди. Ако е така, сбогом завинаги.

Тогава аз се наведох, целунах го по челото и заплаках. Едва сега разбрах колко силно го обичам, толкова силно, сякаш родният ми баща умираше.

— Не плачи — каза той. — Целият ни живот е една раздяла. Някога аз имах син като теб. Горчива беше тогава раздялата ни. Сега отивам да го търся, след като той не може да се върне при мен. Затова не плачи, че умирам. Сбогом, Томас Уингфийлд! Бог да те пази! А сега върви...

Продължавах да плача. Тази нощ преди разсъмване Андрес де Фонсека почина. Казаха ми, че бил в съзнание до последния си миг и повтарял името на сина си, за когото бяха последните му думи пред мен.

Каква беше историята на сина му или на самия Фонсека, не разбрах, защото подобно на индианците той измина жизнения си път стъпка по стъпка, като заличаваше предишните следи. Никога не говореше за миналото си, в книгите и документите, които остави след себе си, нямаше и намек за него. Веднъж преди няколко години аз прочетох всички томове от зашифрованите му записки, защото, преди да умре, той ми даде ключа към тях. Те и сега, докато пиша тази книга, са срещу мен, на полицата. В тях има много истории на позора, мъката, злото, истории за излъгано доверие, за измамена невинност, за жестокостта на духовниците, за тържеството на парите над любовта и за тържеството на любовта над смъртта, достатъчно материал за поне петстотин добри романа. Но в тези хроники за отминали и забравени вече поколения никъде не се споменаваха името на Фонсека, намек дори нямаше за собствената му история. Тя беше загубена завинаги. И може би по-добре. Така умря моят благодетел и най-добър приятел.

Когато го приготвиха за погребението, влязох да го видя. Изглеждаше спокоен и красив в смъртния си сън. Жената, която го беше облякла и приготвила за гроба, ми подаде два медальона с изящно изрисувани върху слонова кост портрети, обточени със злато. Беше ги намерила на врата му. Те още са у мен. Единият е на жена с нежно и замислено изражение, другият на мъртъв младеж, също така красив, но много тъжен. Несъмнено те са на майка и син, но нищо повече не знам за тях.

Сутринта погребяхме Андрес де Фонсека без никаква помпозност, защото той беше пожелал да не се харчат много пари за мъртвото му тяло, и аз се върнах вкъщи, където ме посрещнаха нотариусите. Счупиха печатите, прочетоха документите и аз станах пълновластен наследник на всички богатства на покойния. След като отделих някаква сума за данъци, такси за наследството и хонорари, нотариусите започнаха смирено да ми се кланят, защото бях богат. Да, богат бях и богатството дойде при мен без никакви усилия, а аз имах причини да го желая. И въпреки това тази нощ беше най-тъжната за мен, откак дойдох в Испания. Съмнение и печал изпълваха съзнанието ми, обхвана ме чувство за самота. Печална беше тази нощ, но, изглежда, съдбата беше отредила тя да стане още по-печална. Защото, както си седях и се правех, че ям, един прислужник влезе и каза, че в другата стая чака някаква жена, която иска да се види с покойния господар. Помислих я за клиентка, която не е чула за смъртта на Фонсека, и тъкмо се канех да я отпратя, когато ми мина през ума, че вероятно ще мога да ѝ помогна или поне ще успея да забравя собствените си тревоги, докато я слушам. Затова наредих да я доведат. След малко тя влезе — висока жена, увита в тъмна мантия, която скриваше лицето ѝ. Поклоних се и ѝ дадох знак да седне, но тя изведнъж заговори тихо и бързо:

— Исках да се видя с дон Андрес де Фонсека. Това не сте вие, сеньор.

— Днес погребяхме Андрес де Фонсека — отвърнах аз. — Бях му помощник и сега съм негов наследник. Ако мога да ви услужа с нещо, на ваше разположение съм.

— Вие сте млад, много млад — измърмори тя объркана. — А работата е ужасна и спешна. Как мога да ви се доверя?

— Сама трябва да прецените, сеньора.

Тя помисли малко, сетне отметна мантията, под която се показаха дрехи на монахиня.

— Слушайте — рече тя, — очаква ме голямо наказание за това, което правя тази нощ. Едва успях да се измъкна, за да изпълня една поръчка и да извърша едно милостиво дело. Не мога да се върна с празни ръце, така че трябва да ви се доверя. Но първо се закълнете в името на Светата майка, че няма да ме издадете.

— Давам ви дума — отвърнах аз. — Ако това не ви стига, да не говорим повече.

— Не ми се сърдете! — замоли се тя. — Не съм напускала стените на манастира вече много години, а съм обезумяла от скръб. Търся най-смъртоносна отрова. Ще ви платя добре.

— Аз не съм оръдие на убийци. За каква цел искате отровата?

— О, трябва ли... Да, ще трябва да ви кажа. Тази нощ в манастира ще умре една жена, млада и хубава, почти момиче. Нарушила е дадения обет и довечера ще умре заедно с детето си, при това по такъв начин! О, господи! Ще я зазидат жива в основите на дома, който тя оскверни. Такава е присъдата ѝ. Няма прошка, няма помилване. Аз съм игуменката на манастира. Не питайте нито за нейното, нито за моето име. Обичам тази грешница като своя дъщеря. Благодарение на вярната ми служба към църквата и с помощта на тайни покровители издействах малко милост към нея. Преди всичко да приключи, ще ѝ дам чаша вода, в която ще пусна отрова и ще допра отрова до устните на бебето, така че краят им да настъпи бързо. Ще го направя, без да сложа грях на душата си. Получих тайно Опрощение. Помогнете ми да стана невинна убийца и да спася грешницата от последните ѝ земни страдания.

Не мога да ви опиша какво изпитах, слушайки този ужасен разказ, думи не ми стигат. Стоях поразен и се чудех какво да отговоря, когато през ума ми мина страшната мисъл.

— Жената Исабела де Сигенса ли се казва? — попитах аз.

— Това беше светското ѝ име, въпреки че недоумявам откъде го знаете.

— Много неща знаем в тази къща, майко. Кажете сега, не можем ли да спасим Исабела де Сигенса с пари или по някакъв друг начин?

— Невъзможно е. Присъдата е потвърдена от трибунала на милосърдието. Тя трябва да умре след два часа. Няма ли да ми дадете отрова?

— Не мога да ви я дам, ако не съм сигурен в предназначението ѝ, майко. Това може да е някоя измислена история и да използвате отровата по такъв начин, че да попадна под ударите на закона. Ще ви я дам само при едно условие — да присъствам там, за да видя как ще я употребите.

Тя помисли малко и отвърна:

— Добре, може. Към моето опрощение ще прибавя и този грях. Но трябва да дойдете със свещеническо расо, та изпълнителите на присъдата нищо да не разберат. Другите обаче ще знаят, затова ви предупреждавам, че ако проговорите по този въпрос, ще си имате големи неприятности. Църквата отмъщава на тези, които издават тайните й, сеньор.

— Един ден нейните тайни сами ще си отмъстят на църквата — отвърнах аз с горчивина. — А сега трябва да потърся нещо подходящо, нещо, което действа бързо, но не толкова бързо, та всичките копои да разберат, че плячката им се изплъзва, преди да са приключили сатанинския си замисъл. Ето нещо, което ще свърши работа. — И аз показах един флакон, който измъкнах от чекмеджето с подобни лекарства. — Хайде, майко, покрийте си лицето и да вървим да „извършим това милостиво дело“.

Тя се подчини. Излязохме от къщата и тръгнахме бързо по многолюдните улици, стигнахме старата част на града и поехме край реката. После жената ме заведе до пристана, където я чакаше една лодка. Качихме се и пътувахме повече от миля по течението. Накрая лодката спря до висока стена. Слязохме на брега, отидохме до вратата в стената и жената почука три пъти. Скоро някой дръпна дървения капак, през решетката надникна едно бяло лице и заговори. Моята спътница отвърна нещо тихо. След малко вратата се отвори и аз се озовах в голяма, заобиколена от стени, портокалова градина. Тогава игуменката ми каза:

— Доведох ви в нашия дом. Ако знаете къде сме и как се казва това място, за ваше добро ще е да го забравите, щом излезете оттук.

Не отговорих, само огледах тъмната свежа градина.

Несъмнено тук Де Гарсия се беше срещал с нещастницата, която тази нощ трябваше да умре. След стотина крачки стигнахме друга врата в стената на дългата ниска сграда в мавритански стил. Тук се наложи по-дълго да чука и по-продължително да говори. После вратата се отвори и аз влязох в един зле осветен тесен коридор, в дъното на който видях фигури на монахини. Те бавно шетаха напред-назад като прилепи в гробище. Игуменката тръгна по коридора, стигна до някаква врата вдясно и я отвори. Вратата водеше в една килия, където тя ме остави сам в тъмното. Повече от десет минути стоях там, погълнат от мисли, за които по-добре да не говоря. Накрая вратата пак се отвори и

игуменката влезе, следвана от висок духовник, чието лице не можах да видя, тъй като беше с бяло расо и доминиканска качулка, от която се виждаха само очите му.

— Привет, сине мой! — каза той, след като ме оглежда известно време. — Игуменката майка ми разказа за твоята задача. Не си ли много млад за такава работа?

— Ако бях по-възрастен, задачата ми по-приятна ли щеше да бъде, отче? Знаете за какво става въпрос. Помолиха ме да донеса смъртоносно лекарство в името на някакво милосърдие. Донесох отровата, но трябва да бъда тук, за да видя дали тя ще се използва за определената цел.

— Много си подозрителен, синко. Църквата не е убийца. Тази жена трябва да умре, защото грехът ѝ е очевиден, а напоследък подобни злини са станали нещо обикновено. Затова след дълги размисли, молитви и опити да се намери начин за проявяване на милосърдие, тези, чиито имена са твърде свети, за да ги споменавам, я осъдиха на смърт. Аз, уви, съм тук, за да проследя изпълнението на присъдата с някои отстъпки, разрешени по височайшата милост на Върховния съдия. Изглежда, и твоето присъствие е необходимо при този акт на обич, следователно няма да ти преча. Игуменката майка те е предупредила, че зло дебне всеки, който разкрие тайните на църквата. За твое добро те моля да не забравяш това предупреждение.

— Не съм дърдорко, отче. Няма нужда да ме предупреждавате. Но ще ви кажа още нещо. Лекарството е скъпо и трябва добре да ми платите.

— Не се бой лекарю — отвърна монахът с презрителна нотка в гласа си. — Кажи цената, и ще ти бъде платено.

— Не искам пари, отче. Сам бих заплатил много да не се намирам тук тази нощ. Моля само да ми разрешите да поговоря с момичето, преди да умре.

— Какво? — сепна се той. — Да не би ти да си оня злосторник? Ако е така, ти наистина си много нагъл и рискуваш да споделиш съдбата ѝ.

— Не съм оня човек, отче. Виждал съм Исабела де Сигенса само веднъж и не съм говорил с нея. Аз не съм човекът, който я измами, но го познавам. Казва се Хуан де Гарсия.

— Ами! — каза той бързо. — Тя не пожела да съобщи истинското му име даже под заплахата от мъчения. Бедната грешница! Вярна докрай на неверния. За какво ще говориш с нея?

— Искам да я попитам къде е отишъл този човек. Той е мой враг и аз ще го преследвам, както го преследвах досега. На мен и моите близки той причини по-голяма злина, отколкото на това момиче дори. Приемете молбата ми, отче, за да мога да му отмъстя и за себе си, и за църквата.

— Господ е казал: „Отмъщението е моя работа. Аз ще се разплатя.“ Но може би господ е избрал теб, синко, като оръдие на своя гняв. Ще ти дадем възможност да говориш с нея. А сега облечи това и ме последвай — рече той и ми подаде бяла доминиканска качулка и расо.

— Първо да дам лекарството на игуменката, защото няма да мога сам да го предложа. Вземете го, майко, и когато му дойде времето, изсипете флакона в чаша вода. Допрете устните и езика на бебето в течността, после я дайте на майката да я изпие, но трябва да сте сигурни, че е пила. Преди да зазидат тухлите около тях, двете вече ще спят дълбоко и никога няма да се събудят.

— Добре — промърмори игуменката. — Получих опрощение и ще бъда смела. Ще го направя в името на любовта и милосърдието.

— Много меко сърце имаш, сестро — каза монахът и въздъхна. — Правосъдието е милосърдие. Жалко, че слабата плът въстава срещу духа.

Облякох дрехите, с които приличах на бял призрак, а те, двамата, взеха фенери в ръце и ми направиха знак да ги последвам.

X ГЛАВА

СМЪРТТА НА ИСАБЕЛА ДЕ СИГЕНСА

Докато вървахме мълчаливо по дългия коридор, видях, че обитателите на тази жива гробница ни наблюдават през решетките на килиите си. Нищо чудно, че жената, която сега щеше да умре, се беше опитала да избяга от този дом в света на живота и любовта. Но за това си престъпление тя трябваше да загине. Господ сигурно ще си спомни за онова, което вършеха хора като духовниците, и за нацията, която ги е отгледала. И наистина си спомни. Защото къде е сега величието на Испания? Къде са жестоките обреди с които тя се славеше? В Англия техните окови са счупени завинаги и опитите здраво да ни стегнат в тях, нас, свободните англичани, също се разбиха и никога няма да бъдат възстановени.

В отсрещния край на коридора имаше стълба, по която се спуснахме надолу и стигнахме до тежка, обкована с желязо врата. Монахът отключи, пусна ни и заключи зад нас. Последва друг коридор, вдълбан в дебела стена, сетне втора врата и стигнахме до мястото на екзекуцията.

То беше ниско влажно подземие, реката миеше външната му стена и ромоленето на водата се чуваше в тишината. Мястото вероятно беше около, десет крачки на дължина и осем на ширина. Покривът се крепеше на масивни колони и от едната страна имаше втора врата, водеща към килията на затвора. В отсрещния край на тази мрачна бърлога, слабо осветена от факли и фенери, двама мъже с качулки на главите и с груби черни раса мълчаливо бъркаха вар, от която се вдигаше гореща пара в застоялия въздух. Встрани до тях имаше купчина дялани камъни, добре подредени по края на подземие, а пред тях — ниша, издълбана в стената, оформена като голям ковчег, вдигнат нагоре. Пред нишата беше поставен масивен стол от кестеново дърво. В същата стена видях още две такива ниши с формата на ковчег, запълнени с подобни блокове от бял камък. На всяка от тях дълбоко

беше издълбана дата — едната отпреди тридесет години, другата отпреди сто.

Когато влязохме в подземието, нямаше никого освен тези двама мъже, но скоро по втория коридор се понесе нежно и тържествено песнопение. После вратата се отвори, зидарите монаси спряха работа над купчината вар, пеенето стана по-високо и аз можах да доловя рефрена. Беше от една латинска заупокойна молитва. После през отворената врата влезе хорът. Осем монахини с покрити лица вървяха по двойки и като се подредиха от двете страни на подземието, спряха да пеят. След тях влезе обречената жена, пазена от други две монахини, а накрая се появи свещеникът с разпятието в ръце. Беше облечен в черно расо и полуобезумялото му лице не беше покрито. Всички тези подробности забелязах и запомних, макар тогава да ми се струваше, че нищо не виждам освен жертвата. Познах я, въпреки че я бях виждал само веднъж на лунна светлина. Беше се променила, хубавото ѝ лице беше подпухнало, големите измъчени очи светеха като звезди върху възвръщаната му бледост, омекотена единствено от червените ѝ устни. И все пак това беше същото лице, което преди осем месеца видях да моли неверния си любовник. Сега високото ѝ тяло беше облечено в траурни дрехи, по които се спускаха черните ѝ коси. В ръце носеше заспало дете, което от време на време конвулсивно притискаше към гърдите си.

Пред гроба си Исабела де Сигенса спря, огледа се обезумяла, сякаш търсеше помощ, мъчейки се да открие някой приятел сред смълчаните зрители. После погледът ѝ попадна на нишата, на димящата вар и на пазачите. Тя потрепери и щеше да падне, ако съпровождащите я монахини не бяха я завели до стола и не бяха я сложили да седне като жив труп.

Ужасната церемония започна. Доминиканският отец застана пред нея, съобщи обвинението и обяви присъдата, която я обричаше „да остане заедно с рожбата на своя грях насаме с бога и нека той постъпи с нея по своя воля“^[1]. Очевидно тя не чу нито тези думи, нито последвалите проповеди. Най-после отецът свърши, въздъхна, обърна се към мен и каза:

— Приближи се до грешницата, братко, и поговори с нея, докато не е станало късно.

После нареди на присъстващите да се съберат в другия край на подземиято, за да не чуят разговора ни. Това не ги учуди, защото несъмнено ме взеха за монах, изпратен да изповяда обречената. Приблжих се с разтуптяно сърце, наведох се над нея и заговорих на ухото ѝ:

— Чуй ме, Исабела де Сигенса. — Когато изговорих името ѝ, тя се стресна обезумяла. — Къде е Де Гарсия, който те измами и изостави?

— Как научихте истинското му име? — отвърна тя. — Знаете, че дори изтезанията не можах да го изтръгнат от мен.

— Не съм монах и нищо не знам. Аз съм човекът, който се би с Де Гарсия през нощта, когато те заловиха, и щях да го убия, ако ти не беше ме сграбчила.

— Поне успях да го спася. Това е утехата ми сега.

— Исабела де Сигенса, аз съм твой приятел, най-добрият приятел, който си имала, и последният, както ще се убедиш след малко. Кажи ми къде е този човек, защото с него имам сметки за разчистване.

— Ако сте ми приятел, не ме измъчвайте повече. Не знам къде е. Преди няколко месеца замина, където едва ли ще можете да го последвате, в далечна Западна Индия, Там вие никога няма да го откриете.

— Не се знае, може и да го открия. И ако го открия, би ли желала да предам нещо на този човек?

— Не! Тоест — да. Кажете му как умряха жена му и детето му, кажете му, че не го издадох на свещениците, защото иначе и него щеше да очаква същата съдба.

— Само това ли?

— Да. Не, това не е всичко. Кажете му, че умирам, като го обичам и му прощавам.

— Разполагам с малко време. Събуди се и слушай добре — казах аз, защото ми се стори, че тя пак потъваше в летаргичен сън. — Аз съм помощникът на Андрес де Фонсека, чийто съвет ти не послуша и това те погуби. Дадох едно лекарство на игуменката. Щом тя ти предложи чаша вода, изпий я до дъно. Дай и на детето. Ако направиш всичко това, твоята смърт ще бъде лека и щастлива. Разбра ли ме?

— Да... да — каза тя задъхана. — Бог да ви благослови. Сега вече не се страхувам. Отдавна исках да умра, но се боях от такава

смърт.

— Сбогом тогава и бог да те пази, нещастнице!

— Сбогом — отвърна тя ласкаво, — но не ме наричайте нещастница, защото аз умирам леко заедно с това, което обичам — и погледна заспалото детенце.

После се отдръпнах и застанах с наведена глава, без да кажа нито дума. Доминиканецът направи знак на всички да заемат предишните си места и я попита:

— Грешна сестро, имаш ли нещо да кажеш, преди устата ти да замлъкне навеки?

— Да — отвърна жената с ясен приятен глас, който не потръпна, толкова смела беше станала, откакто научи, че смъртта ѝ ще бъде бърза и лека. — Да. Искам да кажа, че умирам с чисто сърце, защото съгреших срещу обичаите, но не срещу бога. Наруших наистина дадения обет, но аз насила дадох този обет, следователно той с нищо не ме обвързваше. Аз съм жена, родена за светлината и любовта, а бях пъхната в мрака на този манастир, за да гния жива. Затова наруших обета и съм щастлива, че го наруших, при все че стигнах дотук. Дори да бях излъгала и бракът ми да не е бил законен, както говорят сега, аз толкова нещо не знам, следователно за мен той е действителен и свят и душата ми е неопетнена. Аз живях истински, за няколко часа бях и съпруга, и майка, и по-добре да умра бързо в тази килия, която така милостиво сте ми приготвили, отколкото да умирам бавно там, горе. А колкото до вас, вижте какво ще ви кажа. Жестокостта ви ще се обърне срещу вас самите, срещу вас, които казвате на божиите деца „не се обичайте!“ и ги убивате, ако не ви послушат. Ще се обърне срещу вас, казвам ви, и не само срещу вас, но и срещу църквата, на която служите. И духовниците, и църквата ще паднат, а имената им ще станат проклятие в устата на идните поколения.

— Тя е полудяла и богохулства в лудостта си — каза доминиканецът, когато шепот на изумление и страх премина по подземиято. — Не я слушайте! Изповядай я, братко, бързо, докато не е наговорила още нещо.

Свещеникът с черното расо и с пронизващия поглед се приближи до нея и държейки кръста пред лицето ѝ, започна да приказва какво ли не. Но тя стана от стола и блъсна разпятието.

— Млъкни! Не мога да се изповядвам пред такъв като теб. Ще се покая за греховете си пред бога, но не пред теб, пред теб, който убиваш в името на Христа!

Ярост обхвана фанатика.

— Тогава върви в ада непречистена. Ти... — и той я нарече с разни неприлични имена и я удари в лицето с разпятието от слонова кост.

Доминиканският монах му заповяда да спре гневните си излияния, но Исабела де Сигенса избърса разкъравената си вежда и се разсмя високо и ужасяващо.

— Сега виждам, че си и страхливец — рече тя. — Свещенико, чуй последната ми молитва. И ти да умреш от ръцете на фанатици, но с по-ужасна смърт от моята тази нощ.

Когато я сложиха бързо в приготвеното за нея място, тя пак заговори:

— Дайте ми да пия, на мен и на детето. Жадни сме.

Видях как игуменката влезе в коридора, откъдето бяха довели осъдената. След малко се върна с чаша вода и от изражението ѝ разбрах, че във водата е сложена моята отрова.

Какво е станало после — не мога да кажа, защото помолих доминиканския монах да отвори вратата, от която влязохме в подземие, и минавайки през нея, застанах там, замаян от ужас и загледан в далечината. Не знам колко време мина, но накрая видях игуменката пред себе си. Тя държеше фенер в ръка и горчиво плачеше.

— Свърши се — рече тя. — Не, не се бойте, отровата действа. Още преди да положат първия камък, майката и детето вече спяха дълбоко. Горко ѝ, умря непокаяла се и неизповядана.

— Горко на всички, които участваха в случилото се тази нощ — отвърнах аз. — А сега, майко, отведете ме оттук и дано никога повече не се срещнем.

Тя ме върна в килията, където захвърлих проклетото монашеско расо, и оттам се отправих към вратата в градинската стена, после към лодката, която ме чакаше още на реката, и се зарадвах, щом усетих нежния полъх на въздуха, също както се радва човек, пробудил се от страшен кошмар. Малко спях тази нощ, малко спях и през следващите дни. Затворех ли очи, пред мен се изправяше образът на онази прелестна жена, такава, каквато я видях последния път на светлината

на факлите, в траурно облекло, изправена в нишата с форма на ковчег, горда и предизвикателна до последния си миг, притискаща детенцето си с една ръка и протягаща другата към смъртоносната отрова. Малко хора са виждали подобна гледка. Светата инквизиция и нейните помощници не допускат свидетели до тъмните си дела и никой не би желал да види подобно нещо втори път. Ако съм описал случилото се лошо, то не е защото съм го забравил, а защото дори сега, след седемдесет години, ми е трудно да разкрия този ужас. Но най-прекрасното от всичко може би беше, че до последния си дъх тази нещастница остана вярна на любовта си към злодея, който я измами с фалшива женитба, изостави я и я обрече на подобна смърт. С какво заслужаваше този човек такъв свещен дар, такава велика любов? Не знам, но беше така. И сега, мислейки си за това, аз съзирам нещо още по-удивително от нейната вярност.

Помните ли, че когато фанатизираният свещеник я удари, тя го прокле и той да умре от същите такива ръце, но с още по-ужасна смърт от нейната. Така и стана. След години този човек, отец Педро, беше изпратен в Анауак да покръства езичниците и там заради своята жестокост стана известен като „Христовия дявол“. Веднъж сред непокорения още от испанците народ отомни той си позволи толкова много, че попадна в ръцете на жреците на Уицил, бога на войната, и те го пренесоха в жертва според своите обичаи. Видях, когато го водеха на смърт, и му напомних предсмъртната клетва на Исабела де Сигенса, без да му казвам, че съм присъствал, когато тя беше изречена. Тогава за миг смелостта му го напусна, защото в мое лице виждаше само един индиански вожд, и помисли, че дяволът говори чрез моята уста, за да го измъчи преди смъртта. Но стига за това. Ако е нужно, ще ви разкажа повече, когато му дойде времето. Дали случайно в последния си миг тя придоби дарбата да предвижда бъдещето, дали провидението не му отмъсти по този начин, но всичко стана точно така, както тя каза, и аз не съжалявах за него, въпреки че смъртта му ми докара много нещастия.

Така умря Исабела де Сигенса, убита от свещениците, защото се бе осмелила да наруши установения от тях ред.

Когато се поуспокоих след всичко, което чух и видях през онази нощ в страшното подземие, започнах да обмислям положението, в което се намирах. Първо, бях богат и ако се върнех в Норич с богатството си, както Фонсека ме посъветва, щях да преуспея в живота. Но дадената клетва ми тежеше като камък на шията. Заклех се да отмъстя на Де Гарсия и призовах проклятието на небето върху себе си не му ли отмъстя. А едва ли ще му отмъстя, ако си живея мирно и охолно в Англия. Освен това вече знаех къде е той, или поне в коя част на света бих могъл да го търся, там, където белите хора са малко и не ще може да се скрие от мен както в Испания. Това научих от обречената жена и ако ви разказах нейната история толкова подробно, то е защото, ако не беше тя, аз нямаше да отпътувам за Еспаньола^[2] точно както и ако нейният мъчител отец Педро не беше пренесен в жертва от отомийските жреци, днес аз нямаше да се намирам в Англия, защото, ако не беше това жертвоприношение, испанците нямаше да обсадят Града на боровете и аз несъмнено — жив или мъртъв — щях да бъда там досега. Така случайни на вид неща градят съдбата на човека. Ако устните на Исабела не бяха произнесли онези няколко думи, след време аз щях да се уморя от безполезно търсене и щях да отплавам към дома, където ме чакаше щастieto. Но след като ги чух, да не тръгна, за мен вече означаваше да се превърна в жалък страхливец. Нещо повече, колкото и странно да ви се стори това, вече чувствах, че трябва да отмъстя за смъртта и на двете — на майка ми и на Исабела де Сигенса. Не може човек, видял с очите си ужасната смърт на тази млада и хубава жена, да не иска да отмъсти на човека, който я измами и изостави.

И така, упорит по характер, аз реших да действам против желанията си и предсмъртните съвети на моя благодетел, да преследвам Де Гарсия до края на света и да го убия, както се бях заклел.

Най-напред обаче тайно и усърдно разпитах дали наистина Де Гарсия е отплавал за Западна Индия. Без да се впускам в подробности, ще ви разкрия, че само два дни след нашия дуел, някакъв мъж, който напълно отговаряше на описанието на Де Гарсия, но с друго име, се качил в Севиля на една карака^[3] и се отправил към Канарските острови. Там караката трябвало да изчака пристигането на флотилията, пътуваща за Еспаньола. Преценявайки обстоятелствата, почти не се

съмнявах, че този човек е самият Де Гарсия. В това нямаше нищо чудно, защото, макар до момента да не си го бях помислял, тогава, както и сега, Западна Индия беше убежище на половината главорези и престъпници, които не можеха да останат в Испания. И аз реших да го последвам там, утешавайки се малко и с мисълта, че ще видя нови и красиви страни, но колко нови и красиви щяха да бъдат те, дори не предполагах.

Сега трябваше да се разпоредя с богатството, което така неочаквано ми се падна. Докато се чудех как да го запазя до завръщането си, случайно научих, че „Адвенчърис“ от Ярмът, корабът, с който пристигнах преди година в Испания, отново е в пристанище Кадис, и реших, че ще е най-добре да изпратя с него златото и другите ценни неща в Англия на съхранение. Известих моя приятел, капитана на „Адвенчърис“, че имам ценен товар, и много бързо се приготвих за отпътуване от Севиля. Продадох къщата на благодетеля си и сума още неща на далеч по-ниска цена, отколкото те струваха. Повечето книги, посуда и някои други предмети задържах, опаковах ги в сандъци и ги транспортирах по реката до Кадис, като ги адресирах до ония агенти, до които имах препоръчителни писма от търговците в Ярмът.

Сетне потеглих и аз, като взех със себе си всичкото си налично злато, хитро скрито в множество пакети. Така след едногодишен престой напуснах Севиля завинаги. Пребиваването ми там беше успешно. Пристигнах бедняк, напуснах града богаташ. Да не говорим какъв опит натрупах, защото това наистина бе много. Но се радвах, че ще замина, защото тук Де Гарсия ми беше избягал, тук загубих най-добрия си приятел, тук видях смъртта на Исабела де Сигенса.

Пристигнах в Кадис благополучно, без да загубя нищо — нито от златото, нито от вещите. Взех една лодка и се отправих към борда на „Адвенчърис“, където в добро здраве и радостен да ме види, ме чакаше капитан Бел. Най-доволен обаче останах от трите писма, които капитанът ми носеше — от баща ми, от сестра ми Мери и от годеницата ми Лили Бозард, единственото ми писмо от нея. Но съдържанието им не беше много радостно. От тях научих, че баща ми не е здрав и почти не става от леглото, и както разбрах много години по-късно, починал в Дичингамската църква в деня, в който получих писмото му. То беше кратко и тъжно. В него баща ми изразяваше съжаление, че ме е пуснал да замина, че повече няма да ме види, че ме

оставя на грижите на всевишния и го моли за благополучното ми завръщане. Колкото до писмото на Лили, когато чула, че „Адвенчърис“ ще отплава за Кадис, тя намерила начин тайно да го изпрати. Писмото не беше кратко, но и то беше тъжно. Съобщаваше ми, че още щом съм заминал, брат ми Джефри помолил баща ѝ да ги ожени и двамата много настоявали за това. Така че животът ѝ станал истинско нещастие. Брат ми я преследвал навсякъде, а баща ѝ не преставал да я хока, че е инат и отхвърля такова богатство заради някакъв скитник без пукната пара в джоба. „Уверявам те, скъпи — продължаваше писмото, — че ако не ме омъжат насила, както ме заплашват, аз няма да престъпя дадената дума. Но, Томас, дори и да ме омъжат против моята воля, аз няма да бъда дълго жена на друг, защото, макар да съм здрава, ще умра от срам и тъга. Защо са всички тия мои мъки? Само защото не си богат ли? Все пак се надявам, че нещата ще се оправят, защото виждам, че брат ми Уилфред сериозно се е увлякъл по сестра ти Мери и макар сега той също да ме убеждава да се омъжа, тя е наша приятелка и може би по някакъв начин ще се разбере с него, преди да приеме предложението му.“ Писмото завършваше с много нежни думи и молитви за благополучното ми завръщане.

Писмото на сестра ми Мери беше за същото. Но тя казваше, че нищо не може да направи за нас с Лили, защото брат ми Джефри бил лудо влюбен в нея, баща ми много болен, за да се намеси, а скуайър Бозард страшно настоявал за сватбата заради земите, на които залагал. Но тя намекваше, че може би нещата ще се променят и ще дойде време, когато ще може да вземе моя страна, при това не безуспешно.

Тези вести ме накараха да се замисля. Те разбудиха още повече копнежа ми към дома, станал толкова силен, почти болезнен. Нежните думи на годеницата ми и парфюмът, на който ухаеше писмото ѝ, сякаш върнаха Лили при мен и сърцето ми се раздираше от желание да бъда с нея. Освен това знаех, че сега ще ме посрещнат с радост, защото богатството ми е далеч по-голямо от богатството на брат ми и никой родител няма да затвори вратата на ухажор с повече от дванадесет хиляди златни монети в багажа си. Искях да вадя и баща си, преди да е починал. Но между мен и желанията ми седеше сянката на Де Гарсия и моята клетва. Толкова дълго живях с мисълта за отмъщение, че дори при тази силна съблазън чувствах, че няма да изпитам радост в живота, ако прекратя търсенето. За да бъда щастлив, първо трябва да

убия Де Гарсия. Освен това аз вече бях започнал да вярвам, че прекратя ли го, клетвата, която бях изрекъл, ще се стовари отгоре ми.

Междувременно направих следното. Отидох при нотариуса и го накарах да приготви нотариалния акт, който преведох на английски. С него аз разделях цялото си състояние, с изключение на двеста песети, които запазих за себе си, между трима души, които да го пазят, докато сам не предявя претенциите си. Тези трима души бяха моят стар учител д-р Гримстоун от Бънги, сестра ми Мери Уингфийлд и годеницата ми Лили Бозард. С акта, който за по-голяма достоверност подписах на кораба при свидетели капитан Бел и други двама англичани, предоставях на доверениците си да се разпореждат със собствеността ми по свое усмотрение, като вложат поне половината за покупка на земя, а остатъка в доходни неща и лихвата от тях, и рентата от земята да се изплащат на Лили Бозард, докато е неомъжена.

Заедно с нотариалния акт приготвих завещание, с което давах по-голямата част от състоянието си на Лили Бозард, ако не се е омъжила до деня на смъртта ми, а остатъка — на сестра ми. В случай че Лили се омъжи или умре, всичко трябваше да остане на Мери и нейните наследници.

Тези два документа, подписани и подпечатани, връчих заедно с всичките си скъпоценности и другите стоки на капитан Бел, като тържествено го задължих да ги предаде на д-р Гримстоун в Бънги, който трябваше щедро да го възнагради. Капитанът обеща да изпълни всичко, но първо почти със сълзи на очи ме убеждаваше да замина с него.

Със златото и документите изпратих и няколко писма — на баща ми, на сестра ми, на брат ми, на д-р Гримстоун, на скуайър Бозард, а накрая и на самата Лили. В тях давах отчет за живота си и за всичко, което ми се случи, откак дойдох в Испания, защото разбрах, че другите ми писма не бяха стигнали Англия, и им съобщавах за решението си да преследвам Де Гарсия до края на света.

„Другите — писах на Лили — може да ме помислят за луд, че отлагам, а може би дори погубвам щастието си, което желая повече от всичко на земята, но ти ме познаваш добре и не бива да ме обвиняваш, колкото и мъка да ти донесе моето решение. Знаеш, че когато реша нещо, само смъртта може да ме накара да се откажа, а в случая аз съм обвързан и с една клетва, която съвестта не ми позволява да наруша.

Дори до теб не ще мога да бъда щастлив, ако се откажа от търсенето. Първо работата, после останалото, първо тъгата, после радостта. Не се страхувай за мен, чувствам, че няма да умра и ще се върна, а ако не се върна, поне мога да те осигуря по такъв начин, че да не се омъжваш против волята си. Докато Де Гарсия е жив, аз трябва да го преследвам.“

На брат си Джефри писах съвсем кратко. Съобщавах му какво мисля за човек, който не оставя на мира едно беззащитно момиче и се опитва да напакости на отсъстващия си брат. Чух после, че писмото ми никак не му се е харесало.

Тук искам да кажа, че писмата и всичко останало пристигнали благополучно в Ярмът. Оттам златото и другите неща били закарани в Лоустофт, качили ги на една лодка и когато капитан Бел разтоварил кораба си, сам поел по река Уейвни с багажа ми и го закарал на кея в Бънги, а сетне до къщата на д-р Гримстоун на Недъгейт стрийт. Там се събрали сестра ми, брат ми, без баща ми, защото той от два месеца вече бил погребан, а също и скуайър Бозард, синът му и дъщеря му. Капитан Бел предварително ги известил за пристигането си и щом им разказал всичко, те започнали да се чудят и маят. Още по-голямо било удивлението им, когато отворили сандъците и започнали да сравняват съдържанието им с написаното в писмата. Толкова злато на едно място никой в Бънги не помнел.

Лили се разплакала първо от радост, че съм богат, после от мъка, че не съм се върнал заедно с богатството си. Когато видял това и научил от нотариалния акт, че Лили става богата независимо дали аз съм жив или не, скуайър Бозард се заклел, че винаги е мислил за мен всичко най-хубаво, целунал дъщеря си и ѝ пожелал щастие. С две думи, всички били доволни освен брат ми, който напуснал къщата, без да каже нищо, и тръгнал по лош път. Защото му взели хапката от устата, а той, след като наследил земите на баща ми, бил решил, че щом нищо друго не може да се направи, Лили трябва насила да стане негова жена. Дори в наши дни човек може насила да омъжи дъщеря си, ако тя е непълнолетна, а скуайър Бозард не беше от хората, които щяха да се спрат пред такова насилие, и винаги е твърдял, че желанията на жената са без значение. Но повече не станало дума, че тя може да се омъжи за някой друг освен за мен. Толкова голяма е силата на златото. Сега дори баща ѝ сам щеше да я възпира от подобно нещо, ако тя си го

наумеше, защото тогава Лили щеше да загуби богатството, което ѝ завещах. Но всички на глас се възмущавали от моята глупост, че съм тръгнал да гоня врага си чак в Западна Индия, вместо да се откажа от преследването, макар скуайър Бозард да се утешавал с мисълта, че жив или мъртъв, ще оставя парите си на дъщеря му. Само Лили ме защитила и казала:

— Томас даде клетва и ще я удържи, това е въпрос на чест. Аз ще го чакам, докато се върне при мен — на този или онзи свят.

Но на всичко това не му е мястото тук, защото го научих много години по-късно.

---

[1] Тъй като такава жестокост може да изглежда невъзможна и безпрецедентна, авторът ще ви каже, че в музея в Мексико е видял изсъхналото тяло на млада жена, намерено погребано в стените на един манастир заедно с тялото на нейното дете. Независимо че точната причина за екзекуцията остава загадка, няма съмнение за начина, по който е извършена, защото плюс другите доказателства следите от въжето, с което е била вързана като жива, още ясно се забелязват. Такова било милосърдието на църквата в онези дни. Б.а. ↑

[2] Еспаньола — испанското наименование на остров Хаити. Б.пр. ↑

[3] Карака — въоръжен испански търговски кораб, широко разпространен до XVI век. Б.пр. ↑

ХІ ГЛАВА

КОРАБОКРУШЕНИЕТО

На другия ден, след като предадох на капитан Бел писмата и цялото си състояние, „Адвенчърис“ бавно напусна пристанище Кадис. Аз гледах след кораба и ми стана толкова мъчно, че да си призная, заплаках. С радост бих се разделил с богатствата си, ако вместо тях той отвеждаше мен у дома. Но решението ми беше непоклатимо и към бреговете на Англия щеше да ме откара друг кораб.

Една голяма испанска карака, на име „Лас синке ягас“, или в превод „Петте Христови рани“, се канеше да отплава за Еспаньола. Сдобих се с разрешение за търговия и минавайки за търговец под фалшивото име Де Айла, се качих на кораба. За да не се разкрие измамата, купих стока на стойност сто и пет песети, която според сведенията много се търсеше в Западна Индия, и я натоварих. Корабът беше пълен с испански авантюристи, най-вече негодници с необикновени биографии, но съвсем нелоши спътници, когато не бяха пияни. Вече говорех кастилски толкова добре, а и на вид толкова приличах на испанец, че никак не ми беше трудно да мина за техен сънародник, и аз измислих някаква история за родителите си и за причините, които са ме подмамили да търся щастие отвъд океана. За останалото както винаги си мълчах. Не вземах участие в оргиите им, но въпреки сдържаността ми много скоро се харесах на спътниците си, най-вече поради умението ми да лекувам болести.

За пътуването ни няма кой знае какво да кажа, освен че краят му беше печален. Около месец останахме на Канарските острови, после отплавахме за Еспаньола при хубаво време и лек вятър. До Сан Доминго, закъдето бяхме тръгнали, по думите на капитана оставаше още една седмица път, когато времето се промени и скоро от север ни връхлетя яростна буря, ставаща с всеки изминал час все по-страшна. Три дни и три нощи тромавият ни кораб стенеше, скърцаше и бързо ни отведе неизвестно къде, докато накрая стана ясно, че ако времето не се оправи, ще потънем. Корабът ни протече по всички шевове, едната

мачта беше отнесена, другата — счупена на височина двадесет стъпки от палубата. Но всичките ни неприятности досега не бяха нищо в сравнение с онова, което стана сутринта на четвъртия ден. Една голяма вълна помете руля и ние безпомощно се понесохме от водната стихия. След около час зеленият океан нахлу в трюма, отнесе капитана, корабът се наклони и започна да потъва.

Тогава настана най-ужасната гледка. От няколко дни и екипажът, и пасажерите пиеха много, за да заглушат страха си, и сега, когато видяха, че краят им настъпва, се втурнаха напред-назад, пицяха, молеха се, кълняха. Трезвите започнаха да спускат двете лодки. Аз и един достопочтен свещеник се опитахме да настаним в тях няколкото жени и деца на борда. Но това не беше лесна работа, тъй като пияните моряци ги блъскаха и се мъчеха сами да скочат в лодките. Едната от тях се обърна и всички отидоха на дъното. В този момент корабът ни се наклони и започна да потъва. Виждайки, че това ще е краят, аз извиках на свещеника да ме последва, скочих в океана и заплувах към втората лодка, която, натоварена с пискащи жени, се носеше напред-назад в този хаос. Плувах добре и успях да се кача, успях да спася и свещеника, преди да потъне. Тогава кърмата на кораба се вдигна, задържа се така няколко минути, което ни даде възможност да измъкнем веслата и да гребем, докато се отдалечим на известно разстояние. Едва направихме това, от борда се нададоха диви, отчаяни писъци и корабът се спусна към дъното, без малко да повлече и нас със себе си. Онемели от ужас, седяхме мълчаливи, но щом водовъртежът престана, загребахме към мястото, където караката потъна. Водата беше покрита с отломки, сред тях намерихме само едно живо дете, хванало се за някакво весло. Останалите, всичките двеста души, бяха потънали на дъното заедно с кораба. Може да е имало още някой жив, но не успяхме да го открием в това бушуващо море, над което вече се спускаше мракът.

За нашата сигурност така беше по-добре, защото лодката беше малка, а на нея имаше десет души. Повече тя не можеше и да носи. Свещеникът и аз бяхме единствените мъже. Както казах, започваше да се смрачава. За наше щастие и морето започваше да утихва, иначе сигурно щяхме да се обърнем. Сега ни оставаше само да придържаме лодката права върху вълните. Това и направихме през тази дълга нощ. Странно беше да се види, или по-скоро да се чуе, как този добър човек,

моят спътник, свещеникът, изповядваше жените една по една, без да пуска греблото от ръцете си, и след като изповяда всички, отпрати молитва към бога за спасение на душите ни, защото за спасението на телата си бяхме загубили надежда. Можете да си представите какво чувствах тази нощ, но ще се въздържа от описания, защото, колкото и лошо да беше положението ми сега, очакваше ме нещо още по-лошо, за което ще ви разкажа, когато му дойде времето.

Най-после нощта отмина и зората се пукна над пустото море. Слънцето изгря. В началото му се зарадвахме, защото бяхме премръзнали до кости, но скоро топлината стана непоносима, а ние нямахме нито храна, нито вода в лодката и изгаряхме от жажда. Вятърът беше преминал в постоянен бриз. С помощта на веслата и едно одеяло изобретихме нещо като платно и лодката бързо пореше водата. Океанът обаче беше огромен, а ние не знаехме накъде плаваме. С всеки изминал час агонията от жаждата ни се засилваше. Към пладне едно дете внезапно умря и го хвърлихме във водата. След три часа майката напълни черпак солена вода и жадно я изпи. За известно време това сякаш уталожи жаждата ѝ, но после тя изведнъж обезумя, скочи на крака, хвърли се през борда и потъна. Преди нажеженото до червено слънчево кълбо да се скрие зад хоризонта, свещеникът и аз бяхме единствените, които още можехме да стоим изправени. Останалите лежаха на дъното на лодката, струпани на камара един върху друг като умиращи риби, и стенеха жално. Най-сетне нощта настъпи, позахлади се и малко ни олекна. Молахме се за дъжд, но не заваля. Когато слънцето отново изгря на безоблачното небе, разбрахме, че го виждаме за последен път, ако не ни се притече помощ отнякъде, толкова голяма стана жегата.

Един час след зазоряване умря и друго дете. Докато пускахме тялото му в морето, случайно вдигнах поглед и видях някакъв кораб в далечината. Плаваше така, че сигурно щеше да мине на около две мили от мястото, където се намирахме. Благодарих на бога за тази блажена гледка, грабнахме веслата, тъй като вятърът в този момент беше много слаб и жалкото ни платно не можеше да ни тегли по водата, и с последни сили загребахме, за да пресечем пътя на кораба. Така гребахме повече от час. В това време вятърът съвсем утихна и корабът застана спокойно на разстояние около три мили. Двамата със свещеника продължихме да гребем. Вече мислех, че ще умра в лодката

под парещите лъчи на слънцето. Никакъв полъх на вятъра не се усещаше, устните ми се напукаха от жажда. Но не спирахме да се борим, докато сянката от мачтите на кораба не падна върху нас и не видяхме, че моряците ни наблюдаваха от палубата. Изравнихме се с тях, пуснаха ни въжена стълба и ни заговориха на испански.

Как стигнахме до палубата, не знам. Само помня, че паднах под сянката на тентата и започнах да пия една след друга чаши вода, които ми подаваха. Най-после утолих жаждата си, но след малко ми прилоша, зави ми се свят и не можах да изям месото, което ми пхнаха в ръцете. Изглежда, съм припаднал, защото, когато дойдох на себе си, слънцето беше точно над главата ми и ми се стори, че насън чух един познат и омразен глас. А всъщност лежах сам под тентата, защото екипажът се беше събрал на носа около нещо, което явно беше тялото на някакъв човек. До мен имаше голям съд с ядене и шише алкохол. Почувствал прилив на сили, аз ядох и пих до насита. Още не свършил с яденето, видях как един от хората на носа вдигна тялото и го хвърли през борда. Забелязах, че е тяло на чернокож. После други трима, които по облеклото взех за офицери, тръгнаха към мен и аз станах на крака, за да ги посрещна.

— Сеньор — каза най-високият с мек, приветлив глас, — позволете ми да ви поздравя за чудесното... — и внезапно спря.

Сънувах ли, или познавах този глас? За пръв път можах да видя и лицето на човека. Той беше Хуан де Гарсия. Аз го познах, но и той ме позна.

— Карамба! Гледай ти кой е тук! Сеньор Томас Уингфийлд, поздравявам те! Виждате ли, приятели, този човек, когото морето ни докара. Той не е испанец, а английски шпионин. За последен път го видях по улиците на Севиля. Там той се опита да ме убие, защото го заплаших, че ще го предам на властите. Сега е тук, но с каква цел, само той може да каже.

— Лъже! — отвърнах аз. — Не съм шпионин, а по тези морета ме доведе една-единствена цел, него да открия.

— И успя. Но не ти ли се струва, че много лесно успя да ме откриеш. Кажи сега, отричаш ли, че си англичанин и се наричаш Томас Уингфийлд?

— Не, това не отричам. Аз...

— Моля? Защо тогава твоят спътник, свещеникът, каза, че на „Лас синке ягас“ си пътувал под името Де Айла?

— Имах причини за това, Хуан де Гарсия.

— Бъркаш нещо, сеньор. Аз се казвам Сарседа и господата тук могат да го потвърдят. Познавах един благородник на име Де Гарсия, но той отдавна умря.

— Лъжеш — отвърнах аз и един от другарите на Де Гарсия ме удари през устата.

— Леко, приятелю — рече Де Гарсия. — Не си мърси ръцете да удряш такъв плъх. Ако трябва да го удариш, удрай с пръчка. Нали го чу да признава, че е тук под чуждо име и е англичанин, тоест враг на нашата родина. А аз ще добавя, че го познавам като шпионин, дори убиец, кълна се в честта си. Сега, господа, като пълномощници и представители на Негово превъзходителство ние издаваме присъдите тук. Но тъй като можете да помислите, че аз, когото това английско псе нарече лъжец, бих постъпил несправедливо към него, предпочитам да оставя нещата във ваши ръце.

Опитах се да кажа още нещо, но испанецът, който ме удари, един злодей със свирепо лице, измъкна сабята си и се закле, че ще ме промуши, ако пак си отворя устата. И аз реших да мълча.

— Този англичанин ще бъде чудесно украшение за рейката — каза той.

Де Гарсия, който си тананикаше нещо безразлично, погледна първо мачтата, после врата ми и омразата в очите му ме порази.

— Аз имам по-добро предложение — рече третият офицер. — Ако го обесим, после ще си имаме разпавии. Най-малкото ще загубим сума пари. Той е младеж с хубаво телосложение и дълги години може да работи в мините. Хайде да го продадем с останалия товар. Ако не искате, сам ще го купя. Трябват ми такива като него в имението.

При тези думи видях как лицето на Де Гарсия леко помръкна, защото той искаше да се отърве от мен завинаги. Но си помисли, че няма да е разумно да се намесва, и каза със слаба прозявка:

— Ако зависи от мен, вземай го, при това безплатно. Само те предупреждавам добре да го пазиш, защото може да ти забие ножа в гърба.

Офицерът се засмя и отвърна:

— Едва ли нашето приятелче ще има такава възможност. Жилището му ще е на сто крачки под земята, а аз никога не слизам там. Е, хайде, англичанино, долу, струва ми се, има място за теб.

Извика един моряк и му нареди да донесе веригите на умрелия. Той го направи, обискираха ме, взеха малкото злато, което имах у себе си — това беше останало от цялото ми богатство, — надянаха вериги на краката и шията ми и ме пъхнаха в трюма. Още преди да попадна там, аз се досетих какъв е товарът на кораба. Превозваха роби, хванати във Фернандина, така испанците наричаха остров Куба, и трябваше да ги продадат в Еспаньола. Сега аз бях едни от тези роби.

Не знам как да опиша ужасите в трюма. Ниско помещение, не повече от седем стъпки височина. Робите лежаха оковани в мръсната трюмна вода на пода. Бяха много, налягали плътно един до друг, хванати с халки по страничните стени на кораба. Сигурно бяха двеста души, мъже, жени, деца, или по-точно — били са толкова, когато корабът отплавал преди седмица. Досега бяха умрели двайсетина, но това бе малко. Обикновено испанците предвиждат загуба една трета, дори половината от товара на този дяволски транспорт. Щом влязох в трюма, обзе ме страшна слабост от ужасните звуци, от мизерията и от гледката, която се разкри на пламъка на фенерите в ръцете на моите съпроводители, тъй като долу нямаше нито светлина, нито въздух. Издърпах ме и след малко се намерих окован сред множество черни мъже и жени. Краката ми бяха във вода. Испанците ме оставиха там, като ми се подиграваха, че за един англичанин и такова легло е много. Известно време издържах, сетне на помощ ми дойде сънят, а може би и загубата на съзнание и аз потънах в забрава, като съм останал така цял ден и цяла нощ.

Когато се събудих, видях до себе си оня испанец, на когото ме продадох. Стоеше с фенер в ръка и ръководеше свалянето на оковите от една жена до мен. Тя беше мъртва и на светлината от фенера разбрах, че е починала от някаква страшна болест, непозната за мен сега, но по-късно щях да науча, че се казва „жълта треска“. Жената не беше единствената умряла. След нея измъкнаха други двадесет трупа, а разбрах, че има и много болни. Забелязах още, че испанците бяха доста изплашени. Но нищо не можеха да направят срещу болестта, само се опитаха да я ограничат, като очистват трюма и проветряват, отмествайки няколко дъски от палубата над нас. Ако не бяха го

направили, сигурно всички щяхме да загинем. Убеден съм, че аз самият успях да избегна болестта, защото най-големият отвор в палубата беше точно над главата ми, така че, когато се изправях, доколкото ми позволяваха веригите, можех да дишам почти чист въздух.

Испанците ни раздадоха вода и по една питка и си отидоха. Жадно изпих водата, но питката не можах да ям, защото беше мухлясала. Стенанията и гледката около мен бяха толкова ужасни, че няма да ви ги описвам.

През цялото време се мъчихме да се скрием от страшната жегата, тъй като слънцето проникваше през дъските на палубата, и по неподвижността на кораба усещах, че сме попаднали в безветрие и дрейфуваме. Изправих се на крака, подпрях пети в ребрената рамка и гърба си в борда и застанах в положение, от което, можех да виждам краката на тези, които минаваха по палубата горе.

Скоро забелязах, че един от тях беше облечен в свещеническо расо, и досещайки се, че той е спътникът ми, с когото избягахме, се опитах да привлека вниманието му и накрая успях. Още щом разбра кой е долу, свещеникът легна на палубата, сякаш да си почине, и ние си поговорихме. Той ми каза, че както съм предполагал, сме попаднали в безветрие, че някаква страшна болест е обхванала кораба, че една трета от екипажа вече е повален от нея, и добави, че това е божие наказание за жестокостта и злодеянията им.

Аз му отвърнах, че наказанието действа не само срещу пленените, но и срещу похитителите, и го попитах къде е Сарседа, както наричаха тук Де Гарсия. Разбрах, че сутринта той също се разболял, и се зарадвах на новината, защото, ако по-рано съм го мразил, можете да си представите колко го мразех сега. След малко свещеникът ме остави и се върна с чаша вода, примесена с лимонов сок, която ми се видя като божествен нектар, месо и плодове. Подаде ми ги през дупката в дъските на палубата, а аз се извъртях, за да ги хвана с окованите си ръце, и лакомо ги изгълтах. После за мое огорчение той си отиде.

Мина цял ден, сетне една дълга нощ и когато испанците дойдоха отново в трюма, имаше четиридесет трупа за изхвърляне и още много болни. Щом си отидоха, аз пак се изправих, огледах се за приятеля си, свещеника, но той повече не дойде.

ХІІ ГЛАВА

ТОМАС СЛИЗА НА БРЕГА

Повече от час стоях така, протегнал врат нагоре, и търсех свещеника. Тъкмо се канех да легна пак в трюма, тъй като не можех повече да издържам в тази разтегната поза, видях женска рокля да минава край дупката на палубата и веднага познах роклята на една от жените, избягали заедно с мен в лодката.

— Сеньора — прошепнах аз, — за бога, чуйте ме! Аз съм Де Айла и съм окован във вериги сред робите.

Тя се сепна, после, също както правеше свещеникът, седна на палубата и аз ѝ разказах за страшното ми положение и за ужасите долу, без да знам, че всичко това ѝ беше известно.

— Уви, сеньор — отвърна тя, — и при нас горе не е по-добре. Страшна болест мори екипажа. Шест души вече са мъртви, много други са като полудели. Предпочитам морето да ни беше погълнало заедно с останалите, вместо да се спасим, за да попаднем в този ад. Майка ми почина, братчето ми умира.

— Къде е свещеникът?

— Умря сутринта. Току-що го хвърлиха в морето. Преди да умре, ме помоли да ви помогна, ако мога. Но думите му бяха несвързани и аз помислих, че е полудял. Как мога да ви помогна?

— Вероятно ще успеете да ми намерите храна и вода — отвърнах аз. — А на нашия приятел — мир на праха му. Какво стана с капитан Сарседа? И той ли почина?

— Не, сеньор. Единствен той от всички, поразени от тази напаст, се възстанови. Трябва да вървя при братчето си, но първо ще ви потърся храна.

Тя си тръгна и скоро се върна с месо и бутилка вино, скрити под роклята. Ядох и я благославях.

Така тя ме храни два дни, като ми носеше храната през нощта. На втората нощ ми каза, че братчето ѝ умряло и от целия екипаж само петнадесет мъже и един офицер останали незасегнати от болестта и че

тя самата също се разболява. Каза ми още, че водата е на привършване и за робите е останала малко храна. Повече не дойде. Предполагам, че е умряла.

Двадесет часа след последното ѝ посещение напуснах този прокълнат кораб. Цял ден никой не дойде да нахрани или да се погрижи за робите. Всъщност много от тях нямаха нужда от грижи, защото бяха мъртви. Имаше още някой и друг жив между тях, но доколкото виждах, повечето бяха заразени от епидемията. Аз избегнах болестта навярно защото бях много силен и имах завидно здраве, което винаги ме е спасявало от болести и зарази. За това помогна и храната, която ми носеха. Но разбрах, че няма да издържа още много дълго. Окован във вериги в тази страшна гробница, аз се молах да умра, за да се освободя от ужасите на такова съществуване. Денят мина както преди в непоносима жегата, без въздух, без движение. Най-сетне настъпи нощта, смущавана от обезумелите стенания на умиращите. Дори в тази обстановка успях да заспя и сънувах как се разхождам с любимата си в долината на Уейвни.

Сутринта се събудих от шума на дрънкащи вериги. Отворих очи и видях, че няколко мъже на светлината на фенерите отключваха оковите и на живи, и на умрели. Освободен от веригите, всеки роб, жив или мъртъв, беше завързван с въже и измъкван през люка. После се чуваше тежък плисък във водата и с това историята свършваше. Разбрах, че изхвърляха робите през борда заради липсата на питейна вода и заради надеждата, че по този начин останалите живи испанци ще се спасят от епидемията.

Наблюдавах ги как работят. Между мен и тях останаха само двама роби — единият жив, другият мъртъв. Разбрах, че такава ще е моята съдба, че и мен ще хвърлят бързо в морето, и си помислих дали да не им кажа, че съм се възстановил след болестта, и да ги помоля да ме пощадят, или да се оставя да ме удавят. Желанието ми да живея беше силно, но може би точно това най-добре доказва колко съм изстрадал, колко сломено е било сърцето ми от нещастията и ужасите край мен, щом реших да не правя повече никакви усилия да остана жив и да приема смъртта като милостиво избавление. А и знаех, че такива усилия са напълно безполезни, тъй като виждах, че испанските моряци са обезумели от страх и имаха само едно желание — да се отърват от робите, защото те пиеха от водата им и според тях бяха

източник на заразата. Казах си всичките молитви, които ми дойдоха наум, и се приготвих да умира, въпреки че треперех от страх, защото, колкото и силен да беше духът ми, бедната ми плът се свиваше пред близкия си край и пред неизвестното отвъд.

След като измъкнаха живия ми съсед по нещастие, мъжете се обърнаха към мен. Бяха голи до кръста, трудеха се ожесточено, като се стараеха по-бързо да свършат омразната си задача. Обливаха се в пот от жегата и за да не припаднат, се подкрепяха с по малко алкохол.

— Този е жив и не ми изглежда на болен — каза единият, след като удари силно веригите ми.

— Жив или мъртъв, ликвидирай това псе — отвърна другият дрезгаво и аз видях, че той беше същият онзи офицер, на когото ме дадоха като роб. — Мръсният му англичанин, той ни докара нещастieto. Виж какъв лош поглед има. Хвърляй този кутсузлия през борда и да се оправя с акулите.

— Добре — рече другият и с един удар свали веригите ми. — Когато човек разполага само с чаша вода, не кани гости да си я пият заедно, а им показва вратата. Кажи си молитвата, англичанино, и дано на теб тя помогне повече, отколкото на другите от този прокълнат кораб. Ето нещо, което ще направи давенето ти по-леко, от него на борда има много. Не е като водата.

И той ми подаде шише с ракия. Поех го, изпих голяма глътка и ми полекна. После ме вързаха с едно въже, по даден сигнал онези от палубата започнаха да ме дърпат и скоро увиснах във въздуха под отворения люк. Докато минавах край испанеца, на когото ме дадоха като роб и който сега нареждаше да ме изхвърлят зад борда, аз видях лицето му на светлината на фенера и забелязах признаци, които не можеха да излъжат никои лекар.

— Сбогом — казах му аз. — Сигурно скоро пак ще се срещнем. Глупако, защо си се заловил с тая работа? Иди да почиваш, защото си болен и след шест часа ще бъдеш мъртъв.

При тези думи той зина от ужас и за миг онемя. Сетне издума страшно проклятие и понечи да ме удари с чука, който държеше. Това щеше да сложи бързо край на страданията ми, ако точно тогава ония горе не ме бяха вдигнали. В следващия миг отпуснаха въжето и аз паднах на палубата. До мен стояха двама чернокожи, чието задължение беше да изхвърлят бедните нещастници в морето, а зад тях на един

стол с изпито от неотдавнашното боледуване лице седеше Де Гарсия и си вееше със сомбрерото, тъй като нощта беше много гореща. Веднага ме позна на ярката лунна светлина и каза:

— Какво? Ти си още жив, братовчеде? Здравеняк си, няма що. Мислех, че си умрял или поне си на умирање. Ако не беше тази проклета епидемия, сам щях да се погрижа за това. Но най-после всичко се нареди както трябва и аз съм единственият щастлив човек в това пътуване, защото ще имам удоволствието да те пратя при акулите. Това е утехата ми. Ти тръгна по море, за да ме намериш и да ми отмъстиш, нали? Е, надявам се, престоят тук ти хареса. Храната беше лоша наистина, но затова пък посрещането беше от сърце. Време е да побързаме със сбогуването, гостенино. Лека нощ, Томас Уингфийлд. Ако скоро срещнеш майка си, кажи ѝ колко скърбя, че трябваше да я убия, защото тя беше единственият човек, когото съм обичал. Не дойдох тогава да я убивам, както вероятно ти си мислиш. Тя ме принуди. Направих го, за да спася себе си, иначе нямаше да мога да се върна в Испания. В нея имаше твърде много, от моята кръв, за да ме остави да избягам, но, изглежда, тя тече и в твоите жили. В противен случай едва ли би държал толкова на отмъщението. Но то не те доведе до добър край.

Тук той млъкна, отпусна се на стола и отново започна да си вее с широкополата шапка.

Дори тогава, пред прага на смъртта, усещах, че кръвта ми кипи при тези груби насмешки. Де Гарсия тържествуваше над мен. Аз тръгнах да го гоня, а ето какъв беше краят — той се канеше да ме хвърли на акулите. Въпреки това му отговорих с цялото си достойнство, което бях събрал в себе си.

— Аз съм в по-неизгодно положение. Но ако в теб има поне малко мъжество, дай ми една сабя да разрешим спора си веднъж завинаги. Отслабнал си от болестта, знам, но и аз не съм по-добре след няколко дни и нощи, прекарани в оня ваш ад. Силите ни са равни, Де Гарсия.

— Може би, братовчеде, но има ли смисъл? Честно казано, винаги когато заставахме един срещу друг, на мен не ми вървеше, колкото и да е странно. И знаеш ли защо? Защото ме тревожеше лошото предчувствие, че краят ми ще дойде от теб. Тази е една от причините, накарали ме да тръгна към топлите земи. Но както

виждаш, приятелю, глупаво е да се вярва на предчувствия. Въпреки че се разболях, още съм жив и възнамерявам още да живея, а ти, извинявай, че ти го казвам, си почти мъртвец. Виж тези господа — той посочи двамата чернокожи, които се възползваха от разговора ни, за да хвърлят в морето роба, когото измъкнаха от люка след мен — чакат да сложат край на разговора ни. Имаш ли нещо да заръчаш? Казвай, защото времето ни е малко и до сутринта трюмът трябва да се изчисти.

— Своя заръка нямам, Де Гарсия, но за теб ми е заръчано нещо. Преди да ти го предам обаче, искам да ти кажа още две думи. Мислиш, че си ме победил, проклет убиецо, но може би играта още не е свършила. Възможно е страховете ти наистина да се сбъднат. Аз ще умра, но моето отмъщение, ще продължи да живее, защото го оставям в ръцете на бога, което трябваше да направя от самото начало. Вероятно ще живееш още няколко години, но мислиш ли, че ще му убегнеш? Аз трябва да умра тази нощ, но бъди сигурен, че един ден и ти ще умреш. И какво тогава, Де Гарсия?

— Стига, моля те — рече той с насмешка. — Доколкото знам, не си свещеник. Каза, че имаш някаква заръка за мен. Говори бързо. Времето минава, братовчеде Уингфийлд. Кой може да е заръчал нещо за изгнаник като мен?

— Исабела де Сигенса, която ти измами с фалшив брак и изостави.

Той скочи от стола и застана над мен.

— Какво е станало с нея? — прошепна Де Гарсия злобно.

— Само това, че монасите я зазидаха жива заедно с бебето ѝ.

— Зазидали са я жива? Света Богородице! Ти откъде знаеш?

— Случайно видях всичко. Това е. Тя ме помоли да ти разкажа за края им, на нея и на детето, да ти кажа, че умря, без да те предаде, че те обича и ти прощава. Това ми заръча, но аз ще добавя още нещо. Нека нейният дух винаги те преследва, нейният и на моята майка. Нека те преследват те и в живота, и в смъртта, и на земята, и на небето.

В миг той закри лице с длани, после се отпусна на стола и викна на чернокожите моряци:

— Махайте този роб! Защо се бавите?

Двамата тръгнаха към мен, но аз нямах намерение да им се дам и ако успеях, исках да накарам Де Гарсия да сподели съдбата ми. Внезапно скочих отгоре му. Улових го през кръста ѝ го издърпах от

стола. Яростта и отчаянието ми дадоха такава сила, че успях да го метна на фалшборда. Но нещата свършиха дотук. В този миг двамата чернокожи моряци скочиха върху нас и го измъкнаха от ръцете ми. След като видях, че всичко е загубено и те щяха да ме намушкат със сабите си, аз се хванах за фалшборда и скочих във водата.

Разумът ми подсказваше, че най-добре ще е бързо да се удавя. Реших, че няма да се опитвам да плувам и веднага ще потъна. Но любовта към живота беше твърде силна у мен и още щом докоснах водата, изскочих отгоре и заплувах до кораба, като се криех в сянката му, защото се страхувах, че Де Гарсия ще накара хората си да ме обстрелват със стрели или мускети. След малко го чух да кълне и да казва:

— Свърши, този път свърши, но предчувствието ми едва не се сбъдна. По дяволите! Дори само видът на този човек ме плаши.

Разбрах, че върша лудост, защото даже акулите да не ме изядат, в тези топли води можех да плувам от шест до осем часа и накрая пак трябваше да потъна. Какъв бе смисълът да се боря? Но продължавах да плувам бавно и след мръсотията и вонята в трюма с робите допирът до чистата вода и свежият въздух бяха като виното и храната за мен. Почувствах прилив на сили в себе си. Бях вече изостанал на стотина ярда от кораба и въпреки че онези на борда едва ли можеха да ме видят, още чувах плиска от хвърляните въз водата трупове и удавническите викове на живите още роби.

Вдигнах глава, огледах водната шир и забелязах, че нещо се носи в далечината. Заплувах към него, очаквайки всеки миг за мен да бъде последен, тъй като по тия места гъмжеше от акули. Скоро го наближих и за моя радост разбрах, че по водата се носи едно голямо буре, изхвърлено от кораба. Стигнах го, бутнах го отдолу, като се опитвах да го наклоня, така че да се хвана за горния му край. Тогава видях, че до половината то беше пълно с питки и го бяха изхвърлили, защото те бяха започнали да вонят. Но тежестта на тези развалени питки го държеше като баласт на повърхността и не му даваше да се обърне. Помислих си, че ако успея да вляза в бурето, ще се спася за известно време от акулите, но не знаех как да го направя.

Докато се чудех така, случайно се обърнах и на двайсетина крачки отзад съзрях над водата перката на акула. Тя бързо напредваше към мен. Обхванаха ме ужас и отчаяние, но това ми даде сила и

съобразителност. Наведох бурето, то започна да се пълни с вода, хванах го с ръце от двете страни, повдигнах го и превих колене. И досега не знам точно как го направих, но в следващия миг бях вътре, при това само с една драскотина по кожата. Намерих си лодка, но тя всеки момент щеше да потъне, защото под моята тежест, под тежестта на развалените питки и на водата, която влезе при накланянето, краят на бурето стърчеше само на един инч над повърхността и аз добре знаех, че му трябваше само едно ведро вода още, за да не ме носи повече. В този миг видях перката на акулата на четири ярда от мен, после усетих, че бурето се клати, тъй като рибата го удряше вече с носа си.

Започнах ожесточено да изгребвам водата с ръце и бурето се повдигна. Когато се качи с два инча, акулата, разярена, че ѝ убягвам, излезе на повърхността, обърна се, захапа бурето, чух как зъбите ѝ скърцат по дървото и железните обръчи, наклони го, завъртя го и го напълни с още сода. Пак трябваше да изгребвам и ако акулата подновеше атаката, бях загубен. Но дървото и железните обръчи не се оказаха по вкуса ѝ. Засега тя се отдръпна, въпреки че още няколко часа виждах перката ѝ на повърхността. Изгребвах водата с ръце, докато можеше, после се завъртях, събух си обувката и започнах да гребя с нея. Скоро бурето се вдигна дванадесет инча над водата. Престанах да го изпразвам повече, защото се страхувах да не се обърне. Сега имах време да си почина и да си спомня, че всичко е напразно, тъй като в края на краищата пак ще трябва или да потъна в морето, или да умра от жажда, и съжалих, че от страхливост само удължих страданията си.

Тогава започнах да моля бога за помощ. Никога не съм се молил по-искрено, отколкото в този миг. Щом свърших, в мен се върнаха надеждата и спокойствието. Чудно беше, че в продължение на няколко дни три пъти вече избягвах големи опасности. Първо не потънах с караката, после се спасих от заразата и глада в трюма сред робите и сега, макар само за известно време, избягах от жестоките челюсти на акулите. Едва ли се бях спасил от бедите, които за много хора можеха да се окажат фатални, само за да загина така нещастно накрая, мислех си аз. И започнах да тая надежда, макар в отчаяното ми положение надеждата да беше чиста глупост. Дали това успокоение ми дойде отгоре, или просто у мен тогава имаше много желание за живот и не исках да повярвам, че скоро ще умра, не мога да кажа.

Накрая смелостта ми толкова порасна, че даже забелязах красотите на нощта. Морето беше гладко като езеро, никакъв полъх на вятъра, луната се показва и цялото небе се осея с такива чудни ярки звезди, каквито в Англия не познаваме. Сетне те избледнях, зората обagri небето на изток и се появиха първите слънчеви лъчи. Но не виждах и на петдесет ярда пред себе си, защото над спокойната повърхност на водата падна гъста мъгла и се задържа повече от час. Когато слънцето се изкачи високо горе и мъглата най-после се вдигна, забелязах, че водата ме е отнесла далече от кораба, и сега съзирах само мачтите, които ставаха все по-неясни и постепенно изчезнаха. Повърхността на морето се беше изчистила от мъглата само в едната посока. Не знам защо, само там, а не навсякъде тя продължаваше да виси като плътна ивица изпарения.

Слънцето грееше все по-силно и мъките ми пак започнаха, защото освен глътката алкохол, която ми дадох в трюма на кораба, не бях пил нищо вече цяло денонощие. За мъките си няма да ви разказвам подробно. Достатъчно е да спомена, че само човек стоял часове наред в буре, гологлав, изгарящ от жажда под палещите лъчи на тропическото слънце, може да си го представи. От време на време ме обземаше слабост, прилошаваше ми и на няколко пъти едва не се намерих в морето, но накрая заспах, или по-скоро изпаднах в несвяст, и се събудих от птичи крясъци и плиск на вълни. Огледах се и за своя изненада и радост видях, че онова, което бях взел за ивица мъгла, всъщност се оказа по-ниска земя и приливът бързо ме понесе към устието на някаква голяма река. Птичите крясъци идваха от големите ята чайки, които се хранеха с рибните пасажии, минаващи през мястото, където прясната и солената вода се срещаха. След малко една чайка улови риба с тегло сигурно поне три фута и се опита да я вдигне. След като не успя, се захвана да удрия рибата с клюна си по главата, докато не я умъртви, и започна да я яде. Аз се носех с бурето съвсем близо до това място и побързах да сграбча рибата. В следващия миг, колкото и ужасно да ви се струва, аз лакомо гълтах суровото месо и никога досега не съм ял с по-голям апетит, и никаква храна не ми е действала така ободряващо.

Щом изгълтах колкото можах, без да пия вода, сложих останалата част от рибата в джоба и отпразих мисълта си към приборя, който нямаше да мога да мина, ако остана в бурето, затова побързах да

се прекатуря във водата и да се кача върху него. След малко се озовах върху вълната и едва се задържах, но приливът ме отнесе бързо напред и след половин час вече бях отминал прибоя и се намирах при устието на голяма река. Тук щастието пак се показва благосклонно към мен. Във водата плаваше клон, който ми послужи за гребло. С негова помощ можах да насоча малката си лодка към брега, който, както забелязах, беше покрит с гъста тръстика и групички от високи хубави дървета с гроздове големи орехи в короните им. След като бях прекарал десет часа в бурето, стигнах благополучно до брега. И това беше чиста случайност, тъй като реката тук гъмжеше от ония отвратителни влечуги, наречени крокодили и алигатори. Но тогава аз още не знаех за тях.

Достигнах сушата точно навреме, защото, преди да сляза, дойде отливът и течението започна да ме носи обратно в открито море, откъдето още малко и сигурно никога нямаше да се върна. Наистина през последните десет минути трябваше да напрегна всички сили, за да карам бурето към брега. Накрая забелязах, че то плаваше на не повече от четири фута дълбочина и аз се смъкнах от него, изгазих и се проснах на брега да си почина и да благодаря на бога, че по чудо се бях спасил. Но жаждата, която сега ме мореше по-страшно от всякога, не ме остави да лежа дълго. Олюлявайки се, станах и тръгнах по брега на реката, докато стигнах една локва с дъждовна вода, сладка и добра за пиене. Пих, плаках от радост при вкуса на водата и пак пих до насита. Само човек в моето положение знае какво е водата в такъв момент. Не мога да го опиша. След като се напих и измих морската сол от тялото и лицето си, извадих остатъка от рибата, изядох я и така, освежен и подкрепен, се проснах под сянката на един храст с бели цветове и веднага заспах.

Когато отворих очи, наоколо беше нощ и несъмнено щях да спя още дълго, ако не бяха ужасният сърбеж и болката по цялото ми тяло. Накрая скочих и започнах да кълна като обезумял. Отначало не можех да разбера причините за моите мъки, докато не забелязах, че въздухът гъмжи от подобни на комари насекоми, които издаваха някакво писукане, после кацах по тялото ми, смучеха кръв и едновременно с това пускаха отровата си в раната. Тези ужасни насекоми испанците наричаха москитос. Но те не бяха единствените летящи същества, защото стотици други мушици, не по-големи от глава на карфица, се

впиваха здраво в мен като булдог в мечка, набиваха се в месото и оставяха там гнойни рани. Това бяха кърлежи, испанците им казваха *гарапатас*, но за мен те бяха просто малки щипци. Имаше и други видове, много на брой, различни по форма и размери, но с едно общо качество — всички хапеха и всички бяха отровни. Цяла нощ тази напаст едва не ме подлуди. Нямахме начин да се отърва от тях. Призори отидох и легнах във водата, като мислех, че ще облекча страданията си. Но не минаха и десет минути, и видях как един огромен крокодил се надига от калта до мен. Сkochих към брега страшно изплашен, защото не бях виждал досега по-чудовищно и зло животно, и пак попаднах сред летящите и пълзящите насекоми, които ме чакаха там с хиляди. Но стига за тези гнусни насекоми!

XIII ГЛАВА

ЖЕРТВЕНИЯТ КАМЪК

Най-сетне настъпи утрото. Намирах се в плачевно състояние. Лицето ми беше подуто като тиква от отровата на насекомите, а и останалата част от тялото ми не беше в по-добър вид. Освен това не можех да стоя спокойно от сърбеж, затова ту бягах, ту скачах като луд. Но къде да бягам в това огромно блато, в което не се виждаха нито място да се подслониш, нито признак за човешки живот? Не се сещах накъде да вървя, затова продължих по брега на реката, като се натъквах на множество крокодили и противни змии. Разбирах, че не ще издържа дълго на тези мъки, но реших, че ще се боря, докато не падна в несвяст и смъртта не сложи край на изтезанията ми.

Вървях така повече от час и стигнах едно място, чисто от храсти и тръстика. Подскачах, танцувах, удрях с подпухналите си ръце комарите, които жужаха над главата ми. Краят ми не беше далече, тъй като се чувствах изтощен и едва се държах на краката си. Внезапно попаднах на няколко мъже с бронзов цвят на кожата и бели дрехи. Очевидно бяха ловили риба в реката. Във водата до тях имаше няколко канута, натоварени със стока, а те самите бяха заети с ядене. Щом ме видяха, мъжете нададоха възгласи на непознат за мен език, грабнаха оръжието си, сложено до тях — лъкове, стрели и дървени тояги с втикнати от двете страни остриета от вулканично стъкло^[1], — и го насочиха към мен, сякаш искаха да ме убият. Вдигнах ръце и помолих за милост. Като ме видяха невъоръжен и безпомощен, мъжете оставиха оръжието си и ме заговориха. Поклатих глава да им кажа, че не ги разбирам, и посочих първо към морето, после към подпухналата си физиономия. Те се поклониха, един от тях отиде до кануто и донесе оттам някаква кафява паста с ароматна миризма. Сетне със знаци ми каза да сваля дрехите си, които очевидно много ги озадачаваха. Съблякох се и те започнаха да мажат тялото ми с пастата. Още щом ме докоснаха с нея, почувствах най-блажено облекчение от непоносимия

сърбеж и парещата болка. Нещо повече, тялото ми вече отблъскваше насекомите и оттогава те почти не ме тормозеха.

След като ме намазаха, предложиха ми и храна — пържена риба и питки — и ми дадоха да пия някакво вкусно топло питие, покрито с кафява пяна. По-късно научих, че е *шоколад*. Щом свърших с яденето, те си поговориха тихо, направиха ми знак да се кача в едно от канутата, като ми дадоха и рогозка да легна. Подчиних се. Още трима души се качиха с мен, защото лодката беше голяма. Единият, важен мъж с благородно лице и маниери, когото взех за водача на групата, седна срещу мен, а другите двама се настаниха на носа и на кърмата на лодката и хванаха веслата. Потеглихме, следвани от още три канута. Не бяхме изминали и една миля, когато, крайно изтощен, аз заспах.

Събудих се ободрен. Бях спал дълго, защото слънцето вече залязваше, и с изненада видях как важният мъж, спътникът ми от кануто, бдеше над съня ми и ме пазеше от комарите с един разлистен клон. Неговата любезност сякаш искаше да ми покаже, че няма опасност да се отнесат зле с мен, и страховете ми в това отношение отпаднаха. Започнах да се чудя коя ли е тази странна земя и кои ли са тези хора. Скоро обаче се отказах, защото нямах изходна точка, и се залових да наблюдавам пейзажа. Сега гребяхме по една по-малка река от онази, на чиито брегове бях изхвърлен, и не се намирахме вече сред блата. От двете страни се простираше широка мера, или по-скоро щеше да се простира широка мера, ако не бяха големите дървета, по-големи и от най-големите дъбове, които бях виждал, някои от тях несравнимо красиви. От тези дървета се спускаха лиани, провиснали като въжета даже от най-високите клони, а сред тях — множество необикновени пищни цветя, които сякаш растяха направо върху кората на дървото, както мъхът върху стена. По клоните имаше гръмогласни птици с ярко оперение и маймуни, ревящи и бръщолевещи нещо, докато минавахме.

Точно когато слънцето озари цялата тази необикновена и нова картина, канутата стигнаха едно сглобено от дъски място за спиране и ние слязохме на брега. После изведнъж се стъмни и аз разбрах само, че ме водят по хубав път. Скоро стигнахме някаква врата. По лая на кучетата и по множеството хора, струпани около нея, ми стана ясно, че това е входът към града и след като минахме през нея, продължихме по дълга улица, с къщи от двете страни. Пред прага на последната къща

моят спътник спря, хвана ме за ръка и ме въведе в продълговатата ниска стая, осветявана с глинени светилници. Някои от жените се приближиха и го целунаха, другите, които взех за прислужници, го поздравиха, докосвайки пода с ръка. Скоро обаче погледите се обърнаха към мен и спътникът ми беше обсипан с въпроси, за които можех само да се досещам.

Щом всички ми се нагледаха до насита, сервираха вечерята — богатата трапеза с множество странни ястия — и ме поканиха да похапна. Седнах на една рогозка и започнах да ям от блюдата, които една жена постави пред мен направо на пода. Сред прислужващите забелязах някакво момиче, което далеч превъзхождаше останалите по грациозност, макар че и другите не бяха лоши на вид. То също беше тъмно, но с правилни черти на лицето и хубави очи. Имаше висока, стройна фигура, а нежното му лице придаваше още по-голямо очарование на красотата му. Споменавам това момиче по две причини. Първо, защото то ме спаси както да не бъда пренесен в жертва на боговете, така и от изтезание, и, второ, защото тази жена беше не коя да е, а любовницата на Кортес, известна по-късно като Марина, жената, без чиято помощ той никога нямаше да завладее Мексико. Но по това време тя даже не се досещаше, че ѝ е съдено да предаде родината си Анауак под жестокото робство на испанците.

От мига, в който влязох, видях, че Марина, така ще я наричам, защото индианското ѝ име е много дълго, ме съжали заради окаяното ми положение и правеше всичко възможно да ме избави от грубото любопитство на околните и да ми помага според нуждите ми. Донесе ми вода да се измия, даде ми чисти ленени дрехи да сменя мръсното си съдрано облекло и метна на раменете ми една мантия, украсена с ярки пера.

Вечерята свърши, дадоха ми рогозка за спане и ме заведоха в отделна стая. Лежах и си мислех, че може би предишният ми свят завинаги вече е загубен за мен, но поне попаднах сред мили и любезни хора и съдейки по много неща, те не бяха диваци. Едно обаче ме безпокоеше. Открих, че макар да се отнасяха добре към мен, аз бях затворник, защото пред вратата на малката ми стая спеше един мъж, въоръжен с медно копие. Преди да легна, погледнах през дървената решетка, която служеше за прозорец, и видях, че къщата се намира в края на огромен площад, в средата на който се извисяваше голяма

пирамида, над сто фута висока. На върха на тази пирамида имаше каменна сграда, храм навярно, както правилно отгатнах, а пред него гореше огън. Чудно с каква цел беше направено това велико творение, в чест на кои богове беше издигнато? И заспах.

Сутринта щях да науча.

Тук май трябва да кажа, че се намирах в град Табаско, столицата на една от северните провинции на Анауак, разположена на стотина мили от главния град Теночтитлан, или днешно Мексико, но това разбрах много по-късно. Реката, в чието устие ме захвърли морето, се наричаше Рио де Табаско. Тук на следващата година щеше да акостира Кортес. А стопанинът ми, или по-точно този, който ме плени, беше касике, тоест вожд на Табаско, същият човек, който впоследствие щеше да подари Марина на Кортес. Ако не се смята някой си Агилар, претърпял заедно с другарите си коработрушение край бреговете на Юкатан преди шест години, аз бях първият бял човек, живял сред индианци. Този Агилар бил спасен от Кортес, докато всички останали били принесени в жертва на Уицил, ужасния бог на войната. Но индианците вече знаеха много за испанците и гледаха на тях със суеверен страх, тъй като предишната година идалго Ернандес де Кордова беше посетил бреговете на Юкатан и няколко пъти се беше сражавал с туземците, а малко преди моето пристигане Хуан де Григалва беше стигнал до същата тази река Табаско. Излезе, че са ме взели за човек от този странен непознат народ теулите, както индианците наричаха испанците, следователно аз бях техен враг и боговете им жадуваха за моята кръв.

Събудих се в зори, освежен след съня. Измих се, облякох си ленените дрехи, които ми бяха дали, и влязох в голямата стая. Донесоха ми храна. Едва свършил с яденето, и в стаята влезе този, който ме плени, касике, придружен от други двама души, чийто вид накара сърцето ми да се свие. Лицата им изразяваха жестокост и ужас. Бяха облечени в черни дрехи с избродирани по тях тайнствени червени знаци, някакво странно вещество слепваше дългите им сплетени коси. Стори ми се, че всички присъстващи, включително и касике, тоест вождът, се отнасяха към тези мъже с най-голямо уважение, а мен разглеждаха със свирепа ярост, от което кръвта ми се смразяваше. Единият от тях разтвори бялата ми дреха, сложи мръсната си ръка на разтуптяното ми сърце и започна да отмерва на глас ударите му и да

говори нещо, а другият кимаше с глава. По-късно научих, че им е казал колко съм здрав и силен.

Оглеждайки се да разбере по лицата на околните какво означава всичко това, погледът ми срещна очите на Марина, които не оставиха никакво съмнение у мен. В тях прочетох ужас и жал. Разбрах, че ме очаква страшна смърт. Преди да успея да направя нещо, преди даже да успея да помисля, жреците, или *пабите*, както ги наричаха индианците, ме хванаха, измъкнаха ме от стаята и всички присъстващи с изключение на Марина и касике тръгнаха с нас. Озовах се на един голям площад или може би пазар, заобиколен от множество хубави каменни къщи и само няколко кирпичени. Те бързо се напълниха с хора: мъже, жени, деца. Всички ме гледаха как вървя към пирамидата, на върха на която гореше огън. В подножието на пирамидата ме вкараха в малка стая, издълбана в стената. Тук няколко жреци разкъсаха дрехата ми и ме оставиха гол, само с препаската на слабините, и сложиха на главата ми венец от цветя. В тази стая имаше още трима души индианци. По ужаса, изписан на лицата им, разбрах, че и те бяха обречени на смърт.

След малко високо над главите ни заби барабан. Изведоха ни от стаята и ни поставиха сред многочислена процесия от жреци, като аз бях пред другите жертви. После жреците подеха някакъв химн и ние започнахме да изкачваме пирамидата по път, който се виеше около нея и свършваше с квадратна площадка на върха с размери сигурно четиридесет крачки от всички страни. Оттук се разкриваше много хубава гледка към околността, но в този миг аз едва ли можех да я забележа, защото не ми беше до гледки, колкото и красиви да бяха те. В другия край на площадката имаше две дървени кули, около петдесет фута високи. Те бяха храмовете на бога на войната Уицил и на бога на въздуха Кецал^[2], чиито отвратителни каменни статуи ни се хилеха през отворените врати. В залите на тези храмове имаше малки олтари, а върху тях — огромни златни блюда със сърцата на вчерашните жертви. Освен това стените на залите бяха осеяни с какви ли не гнусотии. Пред храмовете имаше голям олтар и там гореше вечен огън, а пред него се изправяше стръмен правоъгълен блок от черен мрамор с размерите на кръчмарска маса, един огромен дялан камък във формата на колело с диаметър около десет фута и медна халка по средата.

Всички тия неща си спомням много добре, въпреки че тогава почти нямах време да ги разгледам, тъй като още щом стигнахме площадката, ме хванаха и опънаха върху камъка с форма на колело. Надянаха на кръста ми кожен пояс, завързаха го за халката с въже, така че да мога да тичам до края на камъка, но не повече. Дадох ми копие с връх от вулканично стъкло. Такива копия дадох и на другите двама пленници и със знаци ми показаха, че трябва да се бия с тях. Те трябваше да ме нападат върху камъка, а аз да се защитавам. Помислих си, че ако успея да убия тези нещастници, може би ще ме освободят. И така, за да спася живота си, аз се приготвих да отнема техния, стига да можех. След малко Главния жрец заповяда на двамата да ме нападнат, но те толкова бяха загубили ума и дума от страх, че не помръднаха. Тогава жреците започнаха да ги шибат с кожени пояси, докато двамата не закрепяха от болка и не хукнаха към мен. Единият стигна камъка и скочи отгоре по-рано от другия и аз пронизах ръката му. Той веднага изпусна оръжието си и избяга. Вторият също избяга след него. Не искаха да се бият и никакви удари с кожени пояси не можеха повече да ги заставят да излязат насреща ми.

Виждайки, че с нищо не са в състояние да ги направят по-смели, жреците решиха да свършат с тях. Сред музика и песнопения те хванаха ранения от мен индианец и го завлякоха до стръмния мраморен блок, който всъщност беше жертвеният камък. Хвърлиха го там с гърдите нагоре и петима жреци го хванаха — двама за краката, двама за ръцете и един за главата. После, облечен в аленочервени одежди, Главния жрец, същият, който отмерваше ударите на сърцето ми, изрече някаква молитва и като вдигна ицтли, тоест извит нож от вулканично стъкло, с един удар разряза гърдите на нещастния индианец и извърши древния обред на жертвоприношение към слънцето.

В този момент цялото множество долу, пред чийто поглед се разиграваше кървавият спектакъл, се просна на колене и остана така, докато свещеният дар не се намери в златното блюдо пред статуята на бог Уицил. После ужасните жреци се нахвърлиха върху тялото, с викове го пренесоха до края на теокали, тоест до пирамидата, и го пуснаха по стръмната степа. В подножието на склона някакви хора, които чакаха там, го вдигнаха и го отнесоха. Тогава аз още не знаех с каква цел го направиха.

Едва свършили с първата жертва, хванаха втората и с нея се отнесоха по същия начин, а множеството пак се просна на земята както преди. Накрая дойде и моят ред. Усетих, че ме сграбчиха, всичко се завъртя пред очите ми и когато се съвзех, вече лежах върху проклетия камък. Жреците опънаха ръцете, краката и главата ми, повдигнаха гърдите ми, докато кожата ми се опъна като барабан, а над мен застана дявол в човешки образ с червена мантия и нож в ръка. Никога не ще забравя свирепото му лице, обезумяло от жаждата за кръв, нито блясъка в очите му, когато отмяташе назад тъмните си коси. Но той не удари отведнъж, а започна да злорадства, като ме бодеше с върха на ножа. Струваше ми се, че цяла вечност лежа там, а *пабата* се цели в мен и накрая, като в мъгла, видях как ножът му проблесна, вдигнат високо. Когато вече мислех, че и моят час дойде, нечия ръка спря ръката на жреца, задържа я във въздуха и чух един глас да шепне нещо.

Това, което каза, не се хареса на жреца. Той изрева силно, спусна се отгоре ми да ме убие, но някой пак му хвана ръката, преди да забие ножа. Тогава той влезе в храма на бог Кецал, а аз още дълго лежах върху камъка и поне сто пъти изживях предсмъртната агония, защото мислех, че са решили първо да ме изтезават и че с тази цел забавят убийството ми.

Лежах върху камъка, жарките лъчи на слънцето изгаряха гърдите ми, а отдолу се чуваше неясният шепот на хиляди учудени хора. Целият ми живот сякаш мина пред очите ми, докато лежах разпънат на това ужасно ложе, спомних си стотици забравени дреболии, спомних си детството, дадената клетва пред баща ми, прощалната целувка и последните думи на Лили, лицето на Де Гарсия, когато се хвърлих в морето, спомних си смъртта на Исабела де Сигенса и накрая у мен се появи една неопределена мисъл: защо всички божии служители са толкова жестоки?

Най-сетне чух стъпки и затворих очи, защото нямах повече сили да виждам този страшен нож. Но ножът не се забиваше. Изведнъж отвързаха ръцете ми и ме изправиха на крака. Не съм се надявал да стъпя пак на краката си. После ме пренесоха до края на теокали, тъй като не можех да вървя, и тук жрецът, моят палач, изкрещя нещо на събралите се долу зрители, което ги накара да зашумят като гора при вятър, притисна ме с окървавените си ръце и ме целуна по челото.

Едва сега забелязах, че до мен стои касике, човекът, който ме плени — сериозен, внимателен, усмихнат. Усмихнат ме предаде в ръцете на пабите, усмихнат ме вземаше обратно. Измиха ме, облякоха ме, въведоха ме в светилището на бог Кецал, поставиха ме пред отвратителната статуя там и докато жреците мърмореха молитвите си, аз не откъсвах поглед от златната кадилница, в която би трябвало да се намира сърцето ми. После, като ме придържаха, докато вървах по извития път на пирамидата, слязох в подножието ѝ, където касике ме хвана за ръката и ме поведе през множеството. Сега то сякаш ме гледаше с някакво странно благоговение. Първият човек, когото срещнах, след като стигнахме въкъщи, беше Марина. Тя ме погледна и каза нещо нежно, което аз не разбрах. После ме пуснаха да си вляза в стаята, проснах се на рогозката и така прекарах остатъка от деня след всичко, което преживях. Наистина бях попаднал в земята на дяволите!

Сега ще ви разкажа как се отървах от ножа. Марина ме харесала, съжалила се над злата ми участ и тъй като беше много съобразителна, намерила начин да ме спаси. Когато ме повели за жертвоприношението, тя се обърнала към своя господар касике и му припомнила, че както се говори, императорът на Анауак Монтесума, обезпокоен от появата на теулите, тоест испанците, много искал да види поне един теул. А очевидно, казала тя, аз съм теул и Монтесума сигурно щял да се разсърди, ако ме принесат жертва в някой далечен град, вместо да ме изпратят на него и ако той намери за необходимо, да ме принесе в жертва. Касике ѝ отвърнал, че думите ѝ са мъдри, но е трябвало да каже всичко това по-рано, тъй като жреците вече ме държали в ръцете си, а от тях нямало надежда някой да ме спаси.

— Не — възразила Марина, — просто трябва да им се каже всичко това. Кецал, богът, на когото искат да дадат в жертва теула, също е бял и не е изключено този човек да е негово дете. Ще бъде ли доволен един бог, ако принесат в жертва собственото му дете?^[3] Но дори богът да не се разсърди, Монтесума сигурно ще се разгневи и ще отмъсти и на жреците, и на теб.

Като чул всичко това, касике разбрал, че Марина е права, побързал да се качи на *теокали* и хванал ножа малко преди да се забие в мен. Отначало Главния жрец се ядосал и закрещял, че това е светотатство, но касике му казал какво мисли и той разбрал, че ще е по-разумно да не рискува да си навлече гнева на Монтесума. Затова ме

освободиха, въведоха ме в светилището и когато излязох навън, жрецът съобщи на хората, че бог ме е обявил за едно от своите чеда. По тази причина после, а и след това, те се отнасяха към мен с благоговение.

---

[1] Вулканично стъкло или обсидиан — употребявало се е за направа на ножове, върхове на стрели и копия. Б.пр. ↑

[2] Кецал — съкратено от Кецалкоатъл (Пернатата змия), вторият по значение бог на ацтеките. Б.пр. ↑

[3] Кецал, или по-точно Кецалкоатъл, е божество, научило туземците от Анауак на полезни неща, включително на държавно управление и на политика. Той бил с бяла кожа и тъмна коса. Накрая отплавал от бреговете на Анауак за легендарната страна Тлапалан на една лодка с платно от змийска кожа. Но преди да отпътува, обещал да се върне отново с множество свои деца. Ацтеките помнели това обещание и до голяма степен по тази причина испанците можаха да завладеят страната. Бяха ги взели за потомци на Кецалкоатъл. А вероятно Кецалкоатъл е бил норвежец. Вижте „Сага за Червения Ерик и Торфин Карлсон“. Б.а. ↑

XIV ГЛАВА

СПАСЯВАНЕТО НА КУАУТЕМОК

След този ужасен ден народът на Табаско започна да се отнася към мен любезно, наричаше ме Теул, тоест Испанеца, и повече не се помъчи да ме принесе в жертва на боговете. Нещо повече, обличаха ме и ме хранеха добре, даже можех да ходя където си искам, макар винаги да ме съпровождаха войни, които щяха да заплатят с живота си, ако избягам. Научих, че още следващата утрин, след избавлението ми от жреците, към великия Монтесума бяха изпратени вестonosци, които трябваше да му съобщят за моето пленяване и да разберат каква е волята му по отношение на мен. Но пътят до Теночтитлан беше дълъг и минаха много седмици, докато вестonosците се върнат. През това време с помощта на Марина и другите аз изучавах езика на маите и ацтеките. Марина не беше от Табаско. Родена бе в Пайнала, на югоизточната граница на империята. Но майка ѝ я продала на някакви търговци, за да остави наследството на детето си от втория брак. Така момичето попаднало в ръцете на табасконския касике.

Опитах се да науча нещо за историята и обичаите на този народ, да разчитам картинното писмо, с което си служеше. Освен това благодарение на знанията си по медицина станах много известен сред табасконците и след време те наистина повярваха, че съм син на добрия бог Кецал. Но колкото повече изучавах тези хора, толкова по-малко ги разбирах. В много отношения те не отстъпваха на нито една нация от моя свят. Няма по-изкусни занаятчии от тях, малко народи могат да се похвалят с по-добри архитекти и с по-справедливи закони. Освен това те са смел и търпелив народ. Но суеверията им ги разяждаха, както лоша болест разяжда дървото от корените. Сама по себе си вярата им беше благородна и имаше доста общо с нашата религия, обряда по кръщаването например, но докъде стигаше в крайна сметка, вече чухте. И все пак, след всичко казано, аз питам кое е по-жестоко — да принесеш някого в жертва на боговете, да го

измъчваш в подземията на Светата инквизиция или да го зазидаш жив в стените на някой манастир?

За един месец в Табаско научих езика достатъчно, за да разговарям с Марина. С нея станахме приятели, но нищо повече. От Марина научих най-много неща, от нея научих и някои тънкости за държанието ми, ако не искам да изпадна в беда. От друга страна, аз пък я посветих в неща от моята религия и в обичаите на европейците. Впоследствие знанията, които тя получи от мен, я направиха полезна на испанците, подготвиха я да приеме вярата им и да прозре в живота на белите.

Живях над четири месеца в къщата на табасконския касике. Накрая, за да изрази любезността си към мен, той дори ми предложи сестра си за жена. Много внимателно му отказах, но той остана удивен, защото момичето беше хубаво. Всъщност толкова добре се отнасяха към мен, че ако сърцето ми не беше далеч оттук и ако не бяха ужасните обреди на тяхната религия, на които трябваше да ставам свидетел почти всеки ден, сигурно щях да обикна този добър, изкусен и трудолюбив народ.

Най-после, след пълни четири месеца, пратениците се върнаха от двора на Монтесума. Бяха се забавили заради придошлите реки и други попутни произшествия. Императорът показал такъв голям интерес към моето пленяване и такова желание да ме види в столицата си, че изпратил за мен племенника си, самия принц Куаутемок, заедно с голям ескорт от войни.

Никога не ще забравя първата ни среща с принца, който по-късно стана мой добър приятел и брат по оръжие. Когато ескортът пристигнал, аз бях на лов за елени извън града, където учудих индианците с уменията си да стрелям с лък. Те не знаеха, че два пъти съм печелил първа награда на стрелбището в Бънгийската община. Един пратеник ни извика и ние се върнахме заедно с простреляния елен. Когато стигнахме къщата на касике, видяхме, че целият двор беше пълен с пищно облечени войни, а сред тях се открояваше един, по-прекрасен от всички. Той беше млад, висок, широкоплещест, с красиво лице и орлов поглед, а от цялата му осанка лъхаше властност и величие. Тялото му беше покрито със златна броня, а над нея — наметало от най-прекрасни пера, изящно подредени на ивици от различни цветове. На главата си имаше златен шлем, увенчан с

царския герб — орел, застанал върху змия, и всичко в злато и скъпоценни камъни. На ръцете си, под лактите, и на краката си, под коленете, носеше гривни от злато и скъпоценни камъни, а в ръката си държеше копие с меден връх. Този човек беше заобиколен от множество знатни люде, облечени почти по същия начин, само че повечето от тях вместо златни брони носеха жилетки памуклийки^[1] и вместо царския символ имаха украсени със скъпоценни камъни паначе от птичи пера.

Този човек беше Куаутемок, племенникът на Монтесума, а покъсно — последният император на Анауак. Щом го видях, аз го поздравих по индиански обичай, като докоснах земята с дясната ръка и после я вдигнах до челото си. Куаутемок ме изучаваше внимателно, докато стоях пред него с лък в ръка, облечен в простите си ловни одежди, усмихна ми се искрено и каза:

— Сигурно, Теул, ако поне малко разбирам от тези неща, ние с теб сме равни по произход и на еднаква възраст, така че не ме поздравявай, както роб поздравява господаря си.

И той ми подаде ръка. Поех я и му отговорих, подпомогнат от Марина, която не снемаше пламенния си поглед от своя повелител.

— Може и така да е, принце. В родината ми аз наистина съм уважаван и богат човек, но тук съм един нещастен роб, смъкнат от камъка за жертвоприношения.

— Знам — рече той намръщен. — Добре, че са те свалили, преди да спре дъхът на живота ти, иначе гневът на Монтесума щеше да се стовари върху този град.

И той погледна касике, който потрепери при тези думи, защото тогава името на Монтесума всяваше ужас. Сетне ме попита дали съм теул, тоест испанец. Казах му, че не съм испанец, че съм от друго бяло племе, но в жилите ми тече и испанска кръв. Това, изглежда, го удиви, защото досега не беше чувал за друго бяло племе, и аз му разказах част от живота си, тази част, свързана с моето озоваване тук. Когато свърших, той рече:

— Ако правилно съм те разбрал, Теул, ти каза, че не си испанец, но имаш испанска кръв и си пристигнал тук на испански кораб. Тази история ми се струва странна. Но да оставим Монтесума да отсъди. Няма повече да говорим за това. Ела да ми покажеш как стреляш с твоя

голям лък. Със себе си ли го донесе, или тук го направи? Казаха ми, Теул, че по-добър стрелец от теб по тези земи няма.

Приближих се и му показах лъка, който сам си бях изработил и с който изхвърлях стрела на шестдесет крачки, по-далеч от когото и да е в Анауак, и започнахме да говорим за лов и сражения. Марина ми помагаше, когато ми липсваха думи, и до вечерта ние вече бяхме приятели.

Една седмица Куаутемок и приятелите му почиваха в Табаско и през това време тримата често разговаряхме заедно. Скоро забелязах, че Марина гледа с копнеж своя повелител, отчасти заради ранга и богатството му, отчасти защото пленничеството в къщата на *касике* ѝ беше омръзнало и би желала да подели с Куаутемок неговата власт. Марина беше амбициозна жена. Опита се да спечели сърцето му по много начини, но той се правеше, че не я забелязва, докато накрая тя заговори направо и в мое присъствие.

— Утре ще си отидете, принце — рече тя нежно. — С ваше позволение ще ви попитам нещо, ако желаете да изслушате една своя прислужница.

— Говори, момиче — отвърна той.

— Моля ви, купете ме, ако обичате, от моя господар, *касике*, или му наредете да ме даде на вас, за да ме отведете в Теночтитлан.

Куаутемок се разсмя.

— Поставяш въпроса направо, момиче. Но трябва да знаеш, че в Теночтитлан ме чака моята царствена братовчедка и съпруга Течуишпо, а с нея още три други жени и случайно всички са малко ревниви.

Тъмната кожа на Марина пламна и за пръв и последен път видях гняв в добрите ѝ очи. Тя му отвърна:

— Помолих ви само да ме вземете с вас, принце, а не да ме правите съпруга или любовница.

— Но това имаше предвид — каза той сухо.

— Каквото и да съм имала предвид, принце, вече няма значение. Искях да видя големия град и великия император, защото животът тук ми омръзна и защото аз също искам да стана велика. Вие ми отказахте, но може би ще дойде време, когато аз и без ваша помощ ще стана велика. Тогава ще си спомня как ме унижихте, принце, и ще си отмъстя на вас и на цялата ви царствена фамилия.

Куаутемок пак се засмя, после изведнъж лицето му стана сурово: — Много си дръзко, момиче — рече той. — За далеч по-малко от това мога да изпратя човек на жертвения камък. Но женската ти гордост е накърнена и ти не знаеш какво говориш, затова ще забравя казаното. Забрави го и ти, Теул, ако си го разбрал.

Тогава Марина се обърна и си тръгна. Гърдите ѝ се повдигаха от гняв, оскърбена любов и гордост и когато минаваше покрай мен, я чух да мърмори: „Да, принце, ти може да забравиш, но аз, не!“

Впоследствие често се чудех дали в този час пред очите на момичето наистина не се беше появило някакво видение за бъдещето, или заговори наслуки в прилив на гняв. Чудех се също дали тази сцена между нея и Куаутемок нямаше нещо общо с живота ѝ по-нататък. Само от любов към Кортес ли Марина докара страната си до позор и разорение, както сама ми призна по-късно? Трудно е да се каже. Може би сегашната случка нямаше нищо общо с онова, което последва. Но когато стане някое голямо събитие, винаги сме склонни да търсим причините за него в минали неща често без основание. Навярно това беше само едно преходно нейно настроение, твърде скоро забравено, защото малко хора градят храма на своя живот върху твърдите основи на надеждата или омразата, страстта или отчаянието, както стана с мен например. За повечето хора архитект на техния живот е случаят, независимо дали го желаят или не, той е техният майстор строител. И все пак знам, че Марина никога не забрави този разговор, защото след време я чух да припомня думите си на принца, чух и неговия благороден отговор.

Преди да премина към случилото се в Мексико, към това, как дъщерята на Монтесума стана моя жена и как се срещнах с Де Гарсия, трябва да ви разкажа само още едно нещо от престоя ми в Табаско.

В деня на нашето заминаване, за да омилоствят боговете да измолят за нас безопасно пътуване и в чест на някакво празненство, а индианските празненства нямаха край, на теокали се извърши голямо жертвоприношение на роби. И тъй като всеки ден трябваше да наблюдавам тези ужаси, ние се отправихме нататък по склона на стръмната пирамида. Когато всичко беше готово, застанахме около жертвения камък. Тълпата гледаше отдолу, а отвратителният паба, който преди време отброяваше ударите на сърцето ми, излезе от святилището на бог Кецал и даде знак на придружаващите го да

опънат първата жертва върху камъка. Тогава изведнъж принц Куаутеок пристъпи напред, обърна се към жреците и посочвайки главния от тях, каза:

— Хванете този човек!

Те се поколебаха. Въпреки че този, който издаде заповедта, беше принц с царска кръв в жилите, да се посегне на Главния жрец беше светотатство. Тогава Куаутеок се усмихна, измъкна пръстен с тъмносин камък и гравирани по него странни знаци, разгъна един свитък с картинно писмо и ги показва на жреците. Пръстенът беше на Монтесума, а свитъкът беше подписан от Върховния жрец в Теночтитлан. Всички, които погледнаха пръстена и свитъка, добре знаеха, че неподчинение на приносителя им означава смърт и безчестие за тях. Затова без много шум сграбчиха главатаря си и го задържаха. Тогава Куаутеок рече пак кратко:

— Сложете го на камъка и го принесете в жертва на бог Кецал.

Сега човекът, който изпитваше такава свирепа радост от смъртта на другите върху същия този камък, започна да трепери и плаче, защото нямаше желание да пие от собственото си лекарство.

— Защо трябва да бъда принесен в жертва, принце? — крещеше той. — Аз, който бях верен слуга на боговете и императора.

— Защото се опита да принесеш в жертва този теул — отвърна Куаутеок, сочейки към мен — без разрешение от твоя господар Монтесума и заради други, извършени от теб злини, за които пише в този свитък. Теулът е син на Кецал, както ти сам заяви, и Кецал ще бъде отмъстен сега заради своя син. Свършвайте с него! Аз казах!

Тогава жреците, до този момент негови слуги, го издърпаха до камъка и там, без да обръща внимание на молитвите и виковете му, един от тях, надянал червената му мантия, приложи върху него собственото му изкуство. След малко мъртвото тяло беше хвърлено по склона на пирамидата. Навярно не съм достатъчно добър християнин, но не можех да се преструвам, че съжалявам, когато го видях да умира по същия начин, по който караше да умират множество по-добри от нето хора.

Щом приключиха, Куаутеок се обърна към мен и каза:

— Така ще загинат всички твои врагове, приятелю мой Теул.

Един час след тази случка, която ми показва колко велика беше властта на Монтесума и как показването само на пръстена му може да

доведе до незабавната смърт на Главния жрец от ръцете на собствените му подчинени, ние поехме на дълъг път. Но преди да тръгнем, сърдечно се сбогувах с *касике* и Марина, която се разплака. Касике повече никога не видях, но с Марина пак се срещнахме.

Пътувахме цял месец. Пътят беше дълъг и много тежък. Ту трябваше да се провираме през горите, ту да спираме по бреговете на реките. Множество странни неща видях по време на това пътуване и множество градове, където ни посрещаха с най-голяма почит, но не мога да се спирам на всичко това.

Ала за още една случка ще ви разкажа набързо, защото тя превърна уважението, което изпитвахме един към друг с Куаутемок, в приятелство. Това приятелство продължи до неговата смърт и то досега живее в сърцето ми.

Един ден, задържани от придошлата река, за да убием времето си, отидохме на лов за елени. След като половувахме и убихме три елена, Куаутемок забеляза на хълма самец и ние тръгнахме да го дебнем. Бяхме петима. Но самецът стоеше в открита местност и не можехме да го приближим, тъй като дървета и храсти имаше чак на стотина ярда от него. Тогава Куаутемок започна да ме дразни:

— Легенди се носят за теб, Теул, като стрелец. Този елен се намира на три пъти по-голямо разстояние, отколкото е нужно за нас, ацтеките, да го убием. Хайде, покажи ни уменията си.

— Ще опитам — отвърнах аз, — въпреки че целта е далече.

Изтеглихме се зад една сейба. Ниските й клони стигаха до петнадесет фута от земята. Сложих стрела на тетивата на големия собственоръчно изработен лък по образец на онези, които използвахме в добрата моя Англия, прицелих се и стрелях. Стрелата изсвистя и под удивения тих шепот на тези, които наблюдаваха фиестата, се заби право в сърцето на самеца.

Тъкмо се готвехме да отидем при убития елен, една мъжка пума — пумата е котка, но поне петдесет пъти по-голяма, — която до този момент наблюдавала самеца отгоре, се спусна от клоните на сейбата и се стовари право върху раменете на принц Куаутемок. Свирепият хищник го събори на земята, започна да го дере с нокти и да го хапе по гърба. Ако не бяха златната броня и шлемът му, той нямаше да доживее да стане император на Анауак, а може би така щеше да е и по-добре.

Когато видяха как пумата ръмжи и дере техния принц, макар и смели мъже, тримата благородници изпаднаха в паника и хукнаха да бягат, защото помислиха, че господарят им е умрял. Аз обаче не побягнах, въпреки че с радост бих ги последвал. На пояса ми висеше едно от онези индиански оръжия, които им служеха вместо меч — плоска тояга с обсидианови остриета от двете страни, също като зъбите върху клюна на риба меч. Измъкнах го, нападнах звяра, нанесох му удар по главата, който го прекатури, и кръвта му рухна. В следващия миг той скочи и яростно изрева. Завъртях дървения си меч с две ръце и го поразих още във въздуха. Ударът мина между разтворените лапи и се стовари право върху главата. Той беше толкова силен, че оръжието ми се строши, но не спря пумата. След миг с един страхотен замах животното ме метна на земята и започна да дере и хапе гърдите и гърлото ми. Добре, че този ден бях облякъл памучната ризница, иначе щеше да ме разпори. Но дори с това облекло аз бях жестоко издран и до ден-дневен нося по тялото си белезите от ноктите на звяра. Вече мислех, че всичко е свършено, когато нанесеният от мен силен удар даде резултат — едно от обсидиановите остриета се бе забило до мозъка на пумата. Тя надигна глава, ноктите ѝ се вкопчиха в тялото ми, после зави като куче от болка и падна мъртва отгоре ми. Лежах на земята, без да мърдам, целият в рани, докато нашите спътници, възвърнали мъжеството си, не дойдоха и не махнаха пумата от мен. Куаутемок, който видя всичко, но до този момент, почти задушен, не можеше да шавне, също се надигна.

— Теул — каза той задъхан, — ти наистина си смел човек и ако останеш жив, кълна се, че както ти сега беше мой приятел, така и аз ще бъда твой приятел до смърт.

Говореше само на мен. На другите нищо не продума, дори не ги упрекна.

После загубих съзнание.

---

[1] Вместо ризници ацтеките носят памучни дрехи, предварително обработени в саламура, след което те придобиват такава твърдост, че могат да защитават тялото от стрели и копия. Б.пр.

XV ГЛАВА

ДВОРЪТ НА МОНТЕСУМА

Цяла седмица, боледувах от раните. Не можех да мръдна и трябваше да ме носят на носилка чак докато стигнахме на три дни път от Теночтитлан. Пътищата тук бяха по-хубави и по-добре поддържани от английските и аз отново стъпих на крака. Радвах се, защото никак не ми харесваше мъжете да ме носят на раменете си по един по-подходящ за индианките начин, отколкото за мен. Пък и бяхме стигнали до прохладна област, пътят ни вече минаваше през огромни плата и планински върхове и то не беше повече необходимо, както в горещите местности преди това. Не съм виждал по-мрачно нещо от тези огромни безлюдни равнини, покрити с алое и други най-фантастични кактусови храсталаци, които единствени можеха да виреят на тукашната песъчлива и безводна почва. Странна земя, която се слави с три климатични области в своите граници и може да покаже тропика с цялото му величие редом до пустинята с нейната неизмеримост.

През нощта се настанихме в един от множеството ханове, построени край пътя. Той се намираше на върха на сьерата, тоест на планинската верига, заграждаща долината Теночтитлан. Сутринта, още преди да се зазори, поехме пак на път, защото студът на тази височина беше толкова голям, че ние, които току-що бяхме пътували през горещите области, почти не можахме да спим, а и Куаутемок искаше, ако е възможно, да стигнем града още тази нощ.

След неколкостотин крачки пътеката ни отведе до хребета на планината и аз спрях изведнъж, обхванат от удивление и възторг. Долу под мен се простираха като в огромна чаша земя и вода, които обаче не виждах, защото все още бяха забулени от сенките на нощта. Но пред мен, пронизвайки самите облаци, се извисяваха хребетите на две снежни планини, а по тях играеше светлината на още не изгрялото слънце и леко обагряше в кървав блясък тяхната белота. Едната се казваше Попо^[1], тоест Димящият хълм, а другата — Икстак, или

Спящата жена^[2]. Не можете да си представите по-величествена гледка от този миг преди зазоряване. От високия връх на Попо се издигаха големи стълбове дим, които дали от блясъка на огъня отвътре или от пурпура на изгряващото слънце приличаха на огнени колони. А великолепието на искрящите склонове, непрекъснато променящи цвета си от тайнствено бяло до червено, от червено до пурпурно и от пурпурно до всички ослепителни нюанси на дъгата, никой не може да опише, никой не може дори да си представи. Никой, освен тези, които са виждали изгрева на слънцето над вулканите на Теночтитлан.

След като се налюбувах на Попо, аз обърнах очи към Икстак. Тя не беше висока като мъжа си — ацтеките наричат двете планини мъж и жена. Когато за пръв път я погледнах, видях само гигантската фигура на жена, изваяна от сняг, легнала неподвижно в импозантната си носилка с разпуснати по склона коси. Но ето, слънчевите лъчи я докоснаха и тя величествено се надигна от воала розова мъгла. Прекрасна, възхитителна гледка. Но колкото и хубава да беше Спящата жена в зори, аз повече я харесвах привечер. Тогава тя се очертаваше с цялото си великолепие на фона на тъмнината долу, мракът спускаше своя воал върху нея и тя бавно и тържествено потъваше в нощта.

Докато гледах вторачен, светлината постепенно се разля по склоновете на вулканите и разкри горите по тях, но огромната долина още беше запълнена с гъста мъгла, наподобяваща развълнувано море, от което като острови се показваха хълмовете и покривите на храмовете. Докато се спускахме бавно по пътя, мъглата постепенно се изчисти и като гигантски огледала блеснаха на слънцето езерата Тескоко, Чалко и Хочикалко. По бреговете им бяха разположени множество градове, а най-големият от тях, Мексико, сякаш плуваше сред вода. Зад тях и около тях имаше зелени поля с царевица и алое и гъсти горички, а далече отзад се извисяваше черна стена от скали, която ограждаше долината.

Цял ден бързо се придвижвахме по тази приказна земя. Минахме градовете Амакем и Айоцинко, които няма да описвам, и множество красиви селца, накацали по бреговете на езерото Чалко. После тръгнахме по един висок каменен път, строен като дига във водата, и следобед пристигнахме в град Куитлауак. Оттам продължихме към Истапалапан, защото Куаутемок искаше да нощува в царствения дом на чичо си Куитлауа. Но когато стигнахме града разбрахме, че

Монтесума, известен от бързоходците за приближаването ни, наредил веднага да се прибираме в Теночтитлан и изпратил паланкини да ни откарат. Качихме се в паланкините и напуснахме този хубав град, пълен с градини. Понесоха ни бързо по южното шосе. Минавахме край градове, строени върху колове, набити в дъното на езерата, край градини, наредени върху тръстики и плаващи по водата като лодки, край безброй теокали и светещи храмове, край цяла флота от канута и хиляди индианци, сновящи напред-назад, заети със своята работа. Най-после, при залез-слънце, стигнахме охранявания форт Холук, разположен върху насипа. Казах разположен, но уви! Вече не е разположен там. Кортес го разруши, а заедно с него и всичките великолепни градове, които видях през този ден.

От Холук навлязохме в Теночтитлан, днешно Мексико, най-могъщия град, който съм виждал. Къщите в покрайнините бяха строени от кал или *адобе*^[3] наистина, но в богатите квартали те бяха градени от червен камък. Всяка къща имаше двор, той пък от своя страна беше заобиколен от градини. Между къщите минаваха канали с пешеходни пътеки от двете страни. После следваха площадите, а на тях безброй пирамиди, палати, храмове. Взирах се зашеметен, но всичко това избледня, когато видях големия храм с каменните входи, водещи на север и юг, на изток и запад, с изсечените в стените изображения на змии, с лъснатия паваж и с пирамидата, украсена с човешки черепи, хиляди човешки черепи. Тогава зърнах всичко това набързо, защото вече се смрачаваше и ни понесоха нанякъде в тъмното.

След малко забелязах, че градът остана зад нас и ние се качихме по един стръмен хълм под сянката на могъщи кедрови дървета. Скоро спряхме в широк двор, където ми наредиха да изляза. После принц Куаутемок ме въведе в чудна къща. Таваните на всички стаи бяха от кедрово дърво, по стените висяха богато оцветени тъкани, а златото тук беше колкото са тухлите и дъбовият материал в един английски дом. Водени от прислужници с кедрови жезли в ръце, минахме през много коридори и стаи, докато най-после стигнахме до зала, където ни чакаха други прислужници. Те ни измиха с уханни води и ни облякоха в пищна премяна. Оттам ни отведоха до някаква врата, наредиха ни да се събуем и на всеки от нас дадоха по едно грубо тъмно наметало, с което да скрием чудесните си дрехи. Чак след като си сложихме

наметалата, ни пуснаха да минем през вратата и ние се озовахме в огромна зала, където имаше множество знатни мъже и няколко жени. Всички те стояха прави, увити в груби наметала. В отсрещния край на залата се виждаше позлатен параван, а зад него се носеха звуците на нежна музика.

Застанахме в голямата зала, осветена от благоуханни факли, много мъже ни приближиха и поздравиха принц Куаутемок. Забелязах, че всички ме гледат с любопитство. След малко при нас дойде някаква жена с необикновена красота. Тя беше висока, внушителна, изпод грубото ѝ тъмно наметало се подаваше великолепно облекло, украсено със скъпоценности. Въпреки че бях уморен и объркан, нейната красота ме порази. Такава красота не бях виждал досега. Погледът ѝ беше горд и замечтан като на сърна, вълнистите ѝ коси падаха на раменете, чертите на лицето ѝ бяха благородни и в същото време много нежни, почти тъжни, въпреки че понякога тя сигурно можеше да става и жестока. Тази знатна дама беше съвсем млада, вероятно на не повече от осемнадесет години, но беше оформена като зряла жена и бе царствено величествена.

— Привет, братовчедо Куаутемок — каза тя нежно. — Най-после си дойде. Моят царствен баща отдавна те чака и ще те пита защо се забави. А сестра ми, твоята съпруга, се чудеше защо закъсняваш.

Докато говореше, аз по-скоро почувствах, отколкото видях, че ме изучаваше с поглед.

— Привет, братовчедке Отоми — отвърна принцът. — Забавиха ме някои произшествия по време на пътуването. Табаско е далеч оттук. Освен това моят спътник Теул — и той кимна към мен — изживя преमेждие по пътя.

— Какво премеждие? — попита тя.

— Ами това, че с риск за живота си ме спаси от ноктите на пума, докато другите избягаха, и сам пострада. Той ме спаси... — И с няколко думи разказа случилото се.

Тя слушаше и видях как искряха очите ѝ, докато той говореше. Щом свърши, тя се обърна към мен.

— Добре дошъл, Теул — усмихна ми се тя. — Ти не си от нашия народ, но такъв мъж като теб ми харесва.

И с усмивка на уста си тръгна.

— Коя е тази знатна дама? — попитах аз Куаутемок.

— Братовчедка ми Отоми, принцесата на народа отоми, любимата дъщеря на чичо ми Монтесума. Тя те хареса, Теул, а това е добре по много причини. Штт!

В този момент дръпнаха паравана в отсрещния край на залата. Върху бродирана възглавничка седеше мъж и по индиански обичай гълташе тютюнев дим от позлатена лула. Този мъж беше не някой друг, а самият монарх Монтесума — висок, с меланхолично и много светло като за индианец лице, с рядка черна коса. Носеше бяла наметка от чист памук, златен колан и сандали, украсени с перли, а главата му беше накичена с пера в царствения зелен цвят. Зад него се виждаха няколко почти голи красиви момичета, които свиреха на лютня и на други музикални инструменти, а отсреща стояха четирима старейшини, боси, облечени в груби дрехи.

Щом дръпнаха паравана, всички в залата паднаха на колене и аз побързах да последвам примера им. Стояха така, докато императорът не направи знак с позлатената си лула и те се изправиха на крака, но останаха със скръстени ръце и забит в пода поглед. Монтесума направи още един жест, към него се приближиха трима възрастни мъже, посланици, доколкото можах да разбера, и го помолиха нещо. Той им отговори с кимане на глава и те се оттеглиха с поклони, пристъпвайки назад, докато се смесиха с тълпата. После императорът каза нещо на един от своите съветници. Той се поклони и бавно тръгна из залата, като се оглеждаше наляво и надясно. Скоро погледът му падна на Куаутемок. Всъщност никак не беше трудно да го види, тъй като той беше поне с една глава по-висок от другите.

— Здравей, принце. Царственият Монтесума иска да говори с теб и твоя спътник Теул.

— Прави каквото правя аз, Теул — каза ми Куаутемок и ме поведе през залата.

Щом отминахме дървения параван, някой го дръпна зад нас и ни отдели от залата. Стояхме известно време със скръстени ръце и наведени очи, докато не ни направиха знак да се приближим.

— Докладвай, племеннико — заповяда тихо Монтесума.

— Отидох в град Табаско, о, славни Монтесума. Намерих теула и го доведох. Освен това накарах да принесат в жертва Главния жрец според царската заповед и сега връщам императорския знак — и той подаде пръстена на старейшината.

— Защо се забави толкова, племеннико?

— Защото се случиха някои неща по пътя. Спасявайки живота ми, о, царствени Монтесума, моят пленник, теулът, пострада от една пума. Донесохме кожата ѝ като дар за теб.

Сега Монтесума за пръв път обърна очи към мен. Един от старейшините му подаде някакъв свитък и той го прочете, поглеждайки ме от време на време.

— Описанието е точно — рече той накрая — с изключение на едно. Не се споменава, че пленникът е най-красивият мъж в Анауак. Кажете, Теул, защо вашите сънародници дойдоха във владенията ми и убиват моя народ?

— Нищо не знам, повелителю — отвърнах аз, както можах, с помощта на Куаутеок. — Освен това те не са мои сънародници.

— В съобщението се казва, както сам си признал, че във вените ти тече кръвта на тези теули и че си стигнал до нашите брегове или може би край нашите брегове с една от техните големи лодки.

— Точно така, повелителю, и въпреки това не съм от техния народ, а на този бряг дойдох с едно буре.

— Твърдя, че лъжеш — намръщи се Монтесума, — защото акулите и крокодилите щяха да те изядат. — После добави възбудено: — Кажете, Теул, наистина ли си потомък на Кецал?

— Не знам, повелителю. Аз съм от бялата раса и нашият прародител се казва Адам.

— Сигурно това е другото име на Кецал. Отдавна ни е предсказано, че неговите потомци ще се върнат и, изглежда, часът на тяхното пристигане е дошъл. — Тук той въздъхна тежко и добави: — Сега върви. Утре ще ми разкажеш за теулите и Съветът на жреците ще реши съдбата ти.

Като чух за жреците, целият се разтреперих и извиках, стискайки ръце умолително:

— Убий ме, ако желаеш, повелителю, но, моля те, не ме предавай пак в ръцете на жреците!

— Всички ние сме в ръцете на жреците, защото чрез техните уста говорят боговете — отвърна хладно той. — Освен това твърдя, че ти ме излъга.

Тогава предусетих злото. Куаутеок също гледаше надолу. Проклет час, в който казах, че имам испанска кръв, но не съм

испанец. Ако тогава знаех онова, което знам днес, дори с изтезания нямаше да изтръгнат тези думи от мен. Но беше твърде късно.

Куаутемок ме заведе в покоите на двореца Чапултепек, където жена му, принцеса Течуишпо, една много хубава знатна дама, го очакваше заедно с няколко други благороднички и благородници. Сред тях беше и принцеса Отоми, дъщерята на Монтесума. Поднесоха ни богата вечеря. Аз седях до принцеса Отоми, която мило разговаряше с мен и ме разпитваше за моята страна и за моя народ теулите. От нея научих, че теулите, тоест испанците, много безпокоят императора, защото той беше суеверен и ги вземаше за деца на бог Кецал, които според едно древно предание трябвало да дойдат и да си вземат земята. Тя беше толкова грациозна и толкова царствено прекрасна, че за пръв път сърцето ми трепваше пред друга жена освен пред моята годеница, която бях оставил далеч в Англия и, струва ми се, никога нямаше да видя отново. Но както разбрах след няколко дни, не само моето сърце е трепнало тази нощ.

Близо до нас седеше още една царствена особа — Папанцин, сестрата на Монтесума. Тя не беше нито млада, нито хубава, но с много приятно лице, макар и тъжно, сякаш предчувстваше смъртта. И действително след няколко седмици тя умря, но и в гроба не можа да намери спокойствие, както ще видите.

Свършихме с яденето, изпихме по едно какао или шоколад и изпушихме по лула тютюн. Този странен, но много приятен обичай научих още в Табаско и до ден-днешен не мога да се откажа от него, въпреки че в Англия трудно си набавям тютюна. Сетне ме заведоха в спалнята ми — малка стая с ламперия от кедрово дърво. Известно време не можах да заспя, изпълнен с впечатления от необикновените гледки в тази чудесна нова страна с такава развита цивилизация и в същото време толкова варварска. Мислех за нейния тъжен монарх, абсолютния господар на милиони люде, заобиколен от всичко, което човешкото сърце може да пожелае, от огромно богатство, стотици красиви жени, хубави деца и безчислена армия, от цялото великолепие на изкуството, управляващ най-прекрасната империя на света, разполагащ с всички земни радости, равен на бога във всичко освен в безсмъртието, почитан като божество и в същото време жертва на суеверен страх и по-нещастен от последния роб в палатите си. Следвайки примера на Соломон, и Монтесума би могъл да извика

заедно с него: „Събрах сребро, злато и съкровища от царства и провинции, доведох си певци, певици, всякакви човешки наслади и какви ли не музикални инструменти. Каквото пожелаеха очите ми, не им го отказвах, не лишавах и сърцето си от никакви радости. Но ето, огледах се и разбрах — всичко било суета и огорчение, а от тях няма полза под слънцето.“

Така можеше да крещи Монтесума и той наистина крещеше, но с други думи. Картината със скелетите и тримата монарси върху северната стена на часовника на дичингамската църква ясно показваха, че всички крале имат еднаква съдба и че тяхното щастие не е повече от това на простосмъртните. Дори обратното, както ми каза веднъж моят благодетел Фонсека. Истинското щастие е само един сън, от който непрекъснато се събуждаме за мъките на нашия кратък и отруден живот.

После мислите ми отлетяха при онова прекрасно момиче, принцеса Отоми, която, както забелязах, ме гледаше много нежно. Образът и ми се струваше сладостен, тъй като бях млад, а Лили, единствената ми любов, беше далеч оттук и завинаги загубена за мен. Какво чудно тогава, че намирах това индианско цвете красиво? А едва ли има мъж, който не би се предал пред нейната миловидност, красота и онази царствена грациозност, резултат от кралска кръв и всекидневно упражняване на властта? В нея, както и в богатото и удивително облекло, имаше нещо варварско, но в това сега аз виждах само най-хубавото. То ме привличаше и омайваше, придаваше на женската ѝ нежност някакво ново качество, мрачно и непознато, едно източно богатство, което липсваше на нашите образовани английски жени. То действаше едновременно и на въображението, и на чувствата, а чрез тях завладяваше сърцето.

Отоми беше от тези жени, за които мъжете могат само да мечтаят, знаейки, че подобни личности има малко на света и още по-малко са условията, които могат да ги създадат. Непокварена и страстна, царствено благородна, природно надарена, много женствена, храбра като мъж и прекрасна като нощта, жадна за знания, с несломима пред мъката душа, привидно сякаш постоянно променяща се, а всъщност много предана, държаща на честта си като мъж — такава беше Отоми, дъщерята на Монтесума, принцесата на народа отоми. Чудно ли е тогава, че я намирам красива и когато съдбата ме

дари с любовта ѝ, аз също я обикнах? Но в характера ѝ имаше нещо, което щеше да ме отблъсне, ако го знаех. Защото въпреки цялото си очарование, красота и достойнство в душата си тя оставаше дивачка и колкото и да се опитваше да го скрие, понякога кръвта надделяваше в нея.

И докато лежах в стаята си в двореца Чапултепек, стъпките на стражите пред вратата ми напомниха, че любовта и удоволствията сега не бяха за мен, тъй като животът ми висеше на косъм. Утре жреците щяха да решат съдбата ми, а ако жреците трябва да му бъдат съдии, пленникът добре знае каква ще му е присъдата. За тях аз бях чужденец и бял човек. Такава жертва сигурно е много по-приемлива за боговете, отколкото сърцата на хиляди индианци. Свалиха ме от жертвения олтар в Табаско, за да ме положат на още по-големия жертвен олтар в Теночтитлан. Това е. Съдено ми било да загина трагично далеч от дома си и повече никой нищо да не чуе за мен.

Ужасен от тия тъжни мисли, най-сетне заспах. Когато се събудих, слънцето беше изгряло. Надигнах се от рогозката, отидох до дървената решетка на прозореца и погледнах навън. Дворецът се намираше на билото на скалист хълм. От едната страна хълмът се миеше от сините води на Тескоко, от другата, на малко повече от миля, се издигаха кулите на Мексиканския храм. По склоновете на хълма и на миля около него в подножието му растяха огромни кедрови дървета, от чиито клони висеше подобно на призрак сив мъх. Тези дървета бяха толкова големи, че и най-малкото от тях беше по-голямо от най-големия дъб у нас, в Дичингам, а най-голямото дърво тук достигаше до двадесет и две крачки обиколка при основата. Между тези чудни стари дървета се намираха градините на Монтесума, които с необикновените и пищни цветя, с мраморните басейни, с птичарниците и бърлогите на дивите зверове ми се струваха най-прекрасното място на земята.^[4]

— Е — помислих си аз, — дори и да умра, поне видях Анауак, нейния император, нейните обичаи и народ.

---

[1] Попо е съкратено название от Попокатепетъл. Б.пр. ↑

[2] Икстак е съкратено от Икстаксиуатъл и е по-правилно да се преведе като „Бялата жена“, но авторът го е превел като „Спящата жена“. Б.пр. ↑

[3] Непечена тухла. Б.пр. ↑

[4] Градините на Монтесума отдавна вече са унищожени, но няколко кедрови дървета още растат в Чапултепек, въпреки че испанците безогледно са ги изсичали. Едно от тези дървета, което според легендата е било любимото дърво на великия император, има обиколка шестдесет фута в основата. Странно е, като си помисли човек, че от цялото величие на богатствата и владенията на Монтесума са останали само няколко много стари иглолистни дървета. Б.а. ↑

XVI ГЛАВА

ТОМАС СТАВА БОГ

Когато сутринта се събудих, и през ум не ми минаваше, че аз, обикновеният джентълмен Томас Уингфийлд, преди залез-слънце ще бъда бог, най-почитаният човек след Монтесума, по-точно бог на град Мексико.

Ето как стана всичко. След като закусих заедно със семейството на принц Куаутемок, ме отведоха в съдебната зала, наричана още „Божия трибунал“. Тук на златен трон седеше Монтесума и раздаваше справедливост с такава помпозност, каквато не мога да ви опиша. Около него бяха съветниците му и знатните придворни, а пред него беше сложен човешки череп с корона от диаманти, толкова големи, че от тях блестеше ярка светлина. В ръката си държеше стрела вместо скипър. Съдеха няколко вождове, тоест касике, за измама и не се бавиха дълго с присъдата им. Представиха се доказателства, попитаха ги какво могат да добавят в своя защита и всеки разказа историята си. После Монтесума, който до този момент нищо не говореше, взе свитъците с обвиненията и продупчи със стрелата рисунката на всеки затворник, с която се изобразяваше престъплението му. Сетне ги отведоха на смърт, но как са умрели, не знам.

Когато процесът свърши, в залата влязоха няколко жреци в черни одежди и сплетени на гърба коси. Цял потреперих при вида на тези жестоки, с безумен поглед надменни мъже. Забелязах, че и на негово величество Монтесума не оказаха особена почит. Съветниците и благородниците се оттеглиха и жреците заговориха с императора. След малко двама от тях минаха напред, взеха ме от ръцете на стражата и ме заведоха пред трона. Тогава най-неочаквано ми заповядаха да се съблека и аз с голям срам се подчиних и застанах гол пред всички. Жреците ме приближиха и започнаха отблизо да изучават всяка част от тялото ми. По ръцете си имах белези от сабята на Де Гарсия, на гърдите ми се виждаха едва зарасналите рани от зъбите и ноктите на пумата. Тези рани разгледаха много внимателно и попитаха от какво

са. Казах им, те се отдръпнаха, за да не ги чувам, навлязоха в спор, който толкова се разгорещи, че накрая се обърнаха към императора да реши въпроса. Той помисли малко и го чух да казва:

— Тези дефекти нито са естествени за тялото му, нито са му по рождение. Те са причинени от яростта на човек и на звяр.

Жреците пак се съветваха помежду си и след малко Върховния жрец зашепна нещо на ухото на Монтесума. Императорът кимна, стана от трона и се приближи до мен. Аз стоях гол пред него и треперех, тъй като вятърът в Мексико е пронизващ. Той свали от врата си златната верижка, украсена със смарагди, и разкопча царската мантия от раменете си. Със собствените си ръце сложи верижката на шията ми, а мантията на раменете ми и като коленичи смирено пред мен, сякаш ме боготвореше, протегна ръце и ме прегърна.

— Приветствам те! Бъди благословен, божествени сине на Кецал, носителят на Духа на Тескат, Духа на света, Създателя на света! С какво заслужихме честта да ни удостоиш с присъствието си този сезон? С какво можем да ти се отплатим за тази чест? Ти създаде нас и цялата тази страна! Ето, гледай! Ние те чакахме, всичко е твое и ние сме твои слуги. Заповядай — и заповедите ти ще бъдат изпълнени, помисли си нещо — и мисълта ти ще бъде изпълнена още преди устата ти да я произнесе. О, Тескат! Аз, Монтесума, твоят слуга, ти се покланям, а заедно с мен ти се покланя и целият ми народ!

Той се наведе и коленичи.

— Боготворим те, о, Тескат! — казаха напевно жреците.

Стоях безмълвен и объркан, тъй като нищо не разбирах от целия този фарс. Тогава Монтесума плесна с ръце и в залата влязоха няколко жени, донесоха ми красиви дрехи и венец от цветя и докато ме обличаха и слагаха венец на главата ми, се кланяха и говореха:

— Тескат, който вчера умря, пак се върна. Радвайте се, Тескат се върна в образа на пленника Теул!

Тогава разбрах, че съм бог, най-великият от боговете, въпреки че в този момент се чувствах глупак както никога досега.

Сетне се появиха няколко сериозни и почтени мъже с музикални инструменти в ръце, казаха ми, че ще бъдат мои учители, а цяла свита царски пажове ще ми бъдат слуги. Изведоха ме от залата, като ми свиреха, а пред мен вървеше глашатай, който високо обявяваше, че аз съм бог Тескат, Духа на света, Създателя на света и че пак съм се

върнал при своя народ. Водеха ме през дворовете и безбройните стаи на двореца и откъдето минех, мъже, жени и деца ми се кланяха до земята, боготворяха мен, Томас Уингфийлд от Дичингам, графство Норфолк. Вече мислех, че съм полудял.

После ме сложиха в една носилка, понесоха ме надолу по хълма Чапултепек, по високия насипен път, по улиците, докато накрая стигнахме площада с храма. Пред мен вървяха глашатаи и жреци, зад мен — пажове и благородници. Откъдето минехме, насъбралото се множество се просваше на земята и аз започнах да разбирам колко уморително е да бъдеш бог. Сетне ме понесоха покрай Змийската стена и по витите пътеки на могъщата *теокали*, докато стигнахме на върха, където имаше светилища и идоли. Под ударите на голям барабан жреците принасяха в моя чест жертва след жертва, а на мен ми ставаше зле при вида на толкова кръв и жестокост. След малко ме поканиха да слеза от носилката, наслагах богати килими и цветя под краката ми, а аз се уплаших при мисълта, че сега и мен ще принесат в жертва на някое друго божество. Но не беше така. Заведоха ме до края на пирамидата, по-точно дотам, където аз се спрях, защото се боях да не ме грабне някой изведнъж и да ме хвърли през стената. Там Върховния жрец обяви божествения ми сан пред събралото се хилядно множество. Всички коленичиха и започнаха да ми се кланят — жреците горе, тълпата долу. Това продължи, докато главата ми се замае от боготворенето, виковете, гръмката музика, от вида на смъртта, и бях много благодарен, когато ме отнесоха обратно в Чапултепек.

Тук ме чакаха нови почести. Заведоха ме до прекрасни апартаменти в съседство до самия император и ми казаха, че цялото семейство на Монтесума е под мое командване и всеки, който откаже да изпълнява заповедите ми, ще трябва да умре.

Най-после и аз проговорих, като наредих да ме оставят малко да си отпочина, докато се подготви пиршеството в апартаментите на принц Куаутемок, защото се надявах да срещна там Отоми.

Учителите ми и благородниците от свитата ми веднага отговориха, че моят слуга Монтесума очаква да вечерям с него тази нощ. Но заповедта ми трябваше да бъде изпълнена. Тогава те ме оставиха и ми казаха, че след около час ще се върнат да ме заведат на пиршеството. Захвърлих всички символи от божествената си глава и се проснах върху възглавниците да почина и да размисля. Изпаднах в

екзалтация. Дали пък наистина не бях бог, дали наистина не притежавах абсолютна власт? Но тъй като по природа бях подозрителен, запитах се защо точно аз станах бог и колко щеше да продължи моята власт.

Не мина и час, когато пажовете и благородната ми свита влязоха при мен, дадоха ми да облека нови дрехи, сложиха венец от свежи цветя на главата ми и ме поведоха към апартаментите на Куаутемок. Пред мен вървяха красиви жени и свиреха на музикални инструменти.

Принц Куаутемок вече ме чакаше и ме прие по такъв начин, сякаш аз, неговият спътник и пленник, бях самият император. Но ми се стори, че в очите му видях радост, примесена с тъга.

Наведох се напред и му прошепнах:

— Какво означава всичко това, принце? Наистина ли съм бог, или ми се подиграваш?

— Штт! — отвърна той, като се наведе ниско, и едва чуто заговори. — Това за теб е и добро, и лошо, приятелю Теул. Друг път ще ти кажа. — И добави на висок глас: — О, Тескат, бог на боговете, ще ти бъде ли угодно да вечеряме заедно, или желаеш да се храниш сам?

— Боговете обичат добрата компания, принце — рекох аз.

По време на разговора ни открих сред събралите се в залата принцеса Отоми. Затова, когато тръгнахме към ниската маса, за да насядаме на възглавниците около нея, аз се позабавих, защото исках да видя къде ще седне тя, и веднага се настаних до нея. Това предизвика малко объркване сред другите, тъй като за мен беше отредено почетното място с Куаутемок от дясната ми страна и жена му, царствената Течуишпо, от лявата.

— Твоето място е там, о, Тескат — каза тя и мургавото ѝ лице се изчерви.

— Един бог сигурно може да седне където иска, царствена Отоми — отвърнах аз. — Освен това — добавих тихо — има ли по-хубаво място за него от това, до най-красивата богиня на земята.

Тя пак се изчерви и отговори:

— Уви, аз не съм богиня, а едно простосмъртно момиче. Слушай, ако искаш да седя до теб на тържествата, трябва да го обявиш като заповед. Никой не смее да не ти се подчини, дори баща ми Монтесума.

Аз станах и на лош ацтекски език се обърнах към всички благородници в залата:

— Моята воля е винаги да седя до принцеса Отоми.

При тези думи Отоми се изчерви още повече. Сред гостите премина шепот, Куаутемок първо се разсърди, после се засмя. А свитата ми, моите наставници, се поклониха и глашатаят обяви:

— Волята на Тескат ще бъде изпълнена. Нека мястото на принцеса Отоми, любимката на Тескат, бъде до бога.

От този момент нататък винаги беше така, освен когато вечерях със самия Монтесума. Нещо повече, в града започнаха да наричат принцеса Отоми „благословената принцеса, любимката на Тескат“. Толкова силни бяха обичаите и суеверията на този народ, че той приемаше като висока чест за най-знатната от знатните на тази земя желанието на един човек, сметнат временно за въплъщение на Духа на света, да се храни в нейната компания. Пиршеството продължи и след малко аз се изхитрих да я попитам какво означава всичко това.

— Уви — извика тя. — Ти не знаеш и аз не смея да ти кажа. Но виж какво, макар че като бог днес ти можеш да седнеш където искаш, ще дойде ден, когато ще трябва да легнеш там, където не искаш. Слушай, щом свършим с яденето, обяви, че желаш да се разходиш из градините на палата и че аз трябва да те придружа. Тогава може да намеря начин да ти обясня всичко.

Щом пиршеството свърши, казах, че искам да се разходя в градината с принцеса Отоми. Излязохме и тръгнахме под величествените дървета, покрити с драперия от сив мъх, провиснала от всеки клон, сякаш гората беше посипана с брадите на цяла армия беловласи старци, развяваща се, тъжно шумоляща на прохладния нощен вятър. Но уви! Не бяхме сами. След нас на двадесетина крачки разстояние вървеше цялата ми свита заедно с музикантите, които надуваха, когато трябва и не трябва, проклетите си флейти, и няколко хубави момичета танцуваха под техните звуци. Напразно им заповядвах да млъкнат, говорех им, че от древни времена се знае, че човек трябва и да посвири, и да потанцува, но трябва да има време и да си отдъхне. Единствено в това не ми се подчиняваха. Никога не ме оставяха на спокойствие, нито тогава, нито по-късно. Едва сега разбирам какво голямо съкровище е уединението.

Но все пак ни позволиха да се разходим заедно и въпреки че врявата от музиката ни преследваше навсякъде, ние се задълбочихме в разговор. Тогава научих каква ужасна съдба ме очаква.

— Знаеш ли, Теул — Отоми винаги ме наричаше с това име, когато никой не ни слушаше, — според един наш обичай всяка година се избира някой млад пленник за земното превъплъщение на бог Тескат, Създателя на света. На този пленник са му нужни само две неща — благородна кръв и красив външен вид, без недостатъци и пороци. Случайно денят, в който ти дойде тук, Теул, беше денят, в който трябваше да се избере новият пленник за въплъщението на бога и избраха теб, защото ти си и с благородна кръв, и си най-красивият мъж в Анауак, и защото си от племето на теулите, децата на Кецал, слухове, за които вече достигнаха до нас, а баща ми Монтесума се страхува от тях повече от всичко на света. И жреците решиха, че ти можеш да предотвратиш техния гняв и гнева на боговете.

Тук Отоми млъкна като човек, който има нещо да каже и не знае как най-добре да го каже, но аз не обърнах внимание, възгордян от мисълта за собственото си величие и от това, че тази хубава принцеса ме обяви за най-красивия мъж в Анауак. Въпреки че се смятах за хубав на вид, никой досега, ни мъж, ни жена, ни дете не ми беше казвал, че съм красив. Но както обикновено става, колкото повече се възгордяваш, толкова от по-високо падаш.

— Трябва да ти кажа истината, Теул — продължи Отоми. — Уви, на мен е съдено да ти я кажа. Цяла година ти ще властваш като бог над град Теночтитлан и освен че ще трябва да присъстваш на някои церемонии и да понаучиш някои обреди, нищо няма да те безпокои. Най-малкото ти желание ще бъде закон, усмихнеш ли се на някого, усмивката ти ще вещае добро и хората ще те благославят. Дори баща ми Монтесума ще се отнася към теб с почит, като към равен, даже повече. Всички удоволствия ще бъдат достъпни за теб освен женитбата, от която ще те пазят до дванадесетия месец на годината. После четири от най-красивите момичета на страната ще станат твои жени.

— Кой ще ги избере? — попитах аз.

— Не знам, Теул, не се бъркам в това тайнство отвърна тя бързо. — Понякога си ги избира самият бог, понякога жреците отсъждат вместо него. Както се случи. Но чуй края на разказа ми и сигурно ще

забравиш за останалото. Един месец ти ще живееш с жените си, един месец ще ходиш по пиршества в най-знатните домове на този град. Но в последния ден на месеца ще те сложат в една царска баржа заедно с жените ти и ще поемеш през езерото към мястото, наречено „Топенето на металите“. Оттам ще те отведат до пирамидата, назовавана „Дом на оръжията“, където жените ти ще се сбогуват с теб и там, Теул, о, горко ми, че аз трябва да ти го кажа, но там ти си обречен да бъдеш принесен в жертва на бога, чийто дух въплъщаваш, великия бог Тескат. Ще изтръгнат сърцето от гърдите ти, ще отсекаат главата от раменете ти и ще я набодат на един стълб, известен като „Стълба за глави“.

След като чух за страшната си участ, аз простенах високо, коленете ми се разтрепериха и едва не паднах на земята. После ме обхвана огромна ярост и забравил съвета на баща си, проклех боговете на тази страна и хората, които ги почитат, първо на езика на ацтеките и майте и когато знанията ми не достигнаха, минах на испански и на английски. Отоми, която разбра част от думите ми, а за останалите се досети, ме сграбчи уплашена и вдигна ръце умолително:

— Не проклинай страшните богове, моля те, иначе нещо ужасно ще ти се случи още сега. Ако някой те чуе, ще си помисли, че в теб се е вселил не добрият дух, а злият, и ти трябва да умреш още сега в големи мъки. Най-малкото боговете ще те чуят, защото те са навсякъде.

— Нека ме чуят — отвърнах аз. — Те са лъжливи богове и проклета да е тая страна, която ги почита. Те са обречени, казвам ти, и всичките им поклонници заедно с тях. Не, нека ме чуят. По-добре да умра сега в мъки, отколкото да живея цяла година в очакване на смъртта. Но аз няма да умра сам. Морето от кръв, пролята от вашите жреци, призовава истинския бог да отмъсти, и той ще отмъсти.

Обезумял от страх и безсилен гняв, аз продължавах да крещя. Принцеса Отоми стоеше изумена и ужасена от клетвите ми, а зад нас пицяха флейтите и играеха танцьорите. И докато беснеех така, забелязах, че Отоми не чуваше думите ми, а се беше вторачила на изток, сякаш беше съзряла привидение. Тогава аз също погледнах на изток и видях, че небето бе озарено. От хоризонта до зенита се беше разпростряла като ветрило една лека страховита светлина, посипана с огнени искри. Дръжката на ветрилото опираше в земята, перата му покриваха източното небе. Спрях да ругая и застанах като закован, а в

това време целият дворец се огласи от викове на ужас, всичките му обитатели се изсипаха навън, за да наблюдават блесналото на изток знамение. Скоро излезе и самият Монтесума, придружен от знатната си свита, и на призрачната светлина видях, че той движи устни и кърши ръце. Стана ново чудо. От ясното небе над града се спусна огнено кълбо, задържа се за миг над високия храм на големия площад и освети теокали като през деня. После изчезна, но на негово място сега имаше друга светлина — гореше храмът на Кецал.

Всички, които наблюдаваха това чудо от хълма на Чапултепек и долу от града, нададоха викове на страх и жалост. Не знам защо, но дори аз се изплаших, макар да разбирах, че огнената светлина, която видяхме тази и следващата нощ, вероятно беше най-обикновена комета, а пожарът на хълма бе причинен от мълния. Но за тези хора, особено за Монтесума, чиято мисъл беше изпълнена вече със слухове за пристигането на някаква странна бяла раса, която според предсказанията трябваше да унищожи империята, това беше лошо знамение. И ако у тях още беше останало някакво съмнение, скоро и то се разпръсна, защото, докато стояхме като поразени, при нас дойде вестоносец, задъхан и изцапан от пътуването, падна ниско пред негово величество императора, измъкна някакъв свитък от дрехата си и го предаде на един от придворните. Монтесума толкова искаше да разбере какво пише в него, че противно на всички обичаи грабна свитъка от ръцете на съветника си, разгъна го и започна да чете картинното писмо на страховитата светлина на огненото небе и храма. След малко, както четеше, а ние го наблюдавахме, той простена високо, захвърли писанието и закри лицето си. Случайно свитъкът падна близо до мен и аз видях на него грубите рисунки на испански кораби и хора в испански доспехи. Разбрах защо Монтесума простена. Испанците бяха акостирали на неговите брегове.

Няколко от съветниците му се приближиха до императора да го утешат, но той ги отблъсна и каза:

— Оставете ме да оплаквам народа си. Участи, която ни се предсказа, сполетя чедата на Анауак. Децата на Кецал господстват над нашите брегове и избиват народа ни. Оставете ме да го оплаквам.

В този момент откъм палата дойде друг пратеник с изписана мъка на лицето.

— Говори — каза Монтесума.

— О, владетелю, простете на устата, която трябва да ви съобщи тази вест. Вашата царствена сестра Папанцин беше поразена от ужасната гледка там — той посочи небето — и умира сега в палата.

Когато императорът чу, че любимата му сестра умира, той нищо не каза, само покри лице с царствената си мантия и бавно тръгна към палата.

През цялото време червената светлина искреше на изток като чудовищна неестествена гора, а долу в града храмът на Кецад зловещо гореше.

Обърнах се към принцеса Отоми, която стоеше до мен, удивена и трепереща.

— Не ти ли казах, че тази страна е прокълната, принцесо на народа отоми?

— Да, Теул, каза ми — отвърна тя. — Нашата страна е прокълната.

Сетне тръгнахме към двореца. Дори в този ужасен час музикантите вървяха след нас.

XVII ГЛАВА

ПРОРОЧЕСТВОТО НА ПАПАНЦИН

Сутринта Папанцин умря. Погребаха я с големи почести същата вечер в гробището на Чапултепек, до царствените предци на императора. Но както ще видим по-късно, тя не беше доволна от тяхната компания. През този ден разбрах също, че да бъдеш бог, не е само удоволствие. Трябваше да изучавам всевъзможни изкуства и главно ужасната им музика, за което няхах никакво желание. Но в дадения случай моите желания нищо не струваха, защото при мен идваха учители, възрастни хора, които биха могли да си намерят и похубаво занимание, показваха ми как да си служа с лютнята и аз трябваше да се науча да дрънкам на този инструмент. Други ме обучаваха на тяхната писменост, поезия и изкуство така, както ги разбираха ацтеките, и тях аз с радост възприемах. Още си спомнях думите на проповедника, който ни казваше, че умножавайки знанията си, човек умножава мъката си и освен това не виждах смисъл да трупам знания, които много скоро щяха да загинат на жертвения камък.

Що се отнася до жертвоприношението, в началото бях отчаян, но след като поразмислих, заключих, че вече минах през много опасности и винаги се измъквах. Възможно е и този път да се измъкна. Във всеки случай смъртта беше още далече, а аз бях бог. Затова реших, независимо дали после ще умра или не, да живея като бог, да взема всички удоволствия, които ми се предлагат, и започнах да действам по този начин. Едва ли някой е имал по-големи и по-странни възможности и едва ли някой ги е използвал по-добре от мен. Ако не бяха тъжните ми мисли по изгубената любов и родина, които от време на време ме спохождаха, щях да бъда почти щастлив с властта, която притежавах, и с всичко необходимо край мен. Но да продължа разказа си.

Няколко дни след смъртта на Папанцин в града и в двореца също бяха възбудени. Умовете на хората по странен начин бяха разтърсени от слуховете, които изпълваха въздуха. Всяка нощ вълшебното

знамение озаряваше източното небе, всеки ден се съобщаваше за ново чудо или предзнаменование, разказваха се някакви налудничави истории за испанците, които повечето хора тук смятаха за бели богове, за децата на Кецал, дошли да си вземат земята, която някога предците им са владели.

Но сред обезпокоените най-зле се чувстваше самият император. През последните седмици той почти не ядеше, не пиеше и не спеше, толкова силни бяха страховете му. Напрегнат и измъчен, той изпрати посланици до своя стар съперник, умния и суров Неса, владетеля на съюзническата държава Тескоко, с молба да го посети. Владетелят дойде, старец с проникателен и свиреп поглед, и аз станах свидетел на разговора между тях, защото в качеството си на бог имах свободен достъп до целия дворец и можех да присъствам дори на съветите на императора със старейшините. Когато двамата владетели свършиха с угощението, Монтесума разказа на Неса за знаменията, за пристигането на теулите и го помоли да освети мрака със своята мъдрост. Неса поглади дългата си прошарена брада и отвърна, че колкото и тъжно да е на душата на Монтесума, още по-тъжно ще му стане накрая.

— Слушай, владетелю — рече той, — толкова съм сигурен, че дните на нашата империя са преброени, че съм готов да проиграя на зарове царството си, което ти и твоите предци така искахте да завоювате.

— Аз какво да заложа? — попита Монтесума.

— Ще играем така: ти ще заложиш три бойни петли. Ако спечеля, искам само шиповете на краката им. За тях залагам царството си Тескоко.

— Залагането не е равностойно. Петли много, царства малко.

— Какво от това, нали играем срещу съдбата? Както се развие играта, така ще стане. Ако ти спечелиш царството ми, много добре. Ако аз спечеля петлите, тогава сбогом, славен Анауак, твойт народ ще престане да бъде народ, чужденците ще завземат земите ти.

— Хайде да играем и ще видим — съгласи се Монтесума.

И те слязоха до игрището за *тлачко*^[1]. Играта започна. Най-напред щастieto работеше за Монтесума и той високо заяви, че вече е владетел на Тескоко.

— Дано бъде така — отвърна старият Неса и от този момент шансовете им се размениха. Както и да се стараеше, Монтесума не можа да спечели повече нито една точка. След малко играта свърши и Неса спечели петлите. Музиката засвири и придворните минаха напред да го поздравят за победата. Но той въздъхна и рече:

— По-добре да бях проиграл царството си, отколкото да спечеля тези птици, защото, ако го бях загубил, то поне щеше да премине в ръцете на човек от нашата раса. Но, уви! И моите, и неговите владения ще отидат в ръцете на чужденците, които ще отхвърлят нашите богове и ще унищожат славата ни.

След като каза всичко това, той стана, сбогува се с Монтесума и замина за своята земя, където много скоро умря, без да доживее изпълнението на страшното си предсказание.

На другия ден след отпътуването му дойдоха нови известия за действията на испанците, които хвърлиха Монтесума в още по-голяма тревога. Ужасен, той изпрати да доведат астролога му, известен в цялата страна с верните си предсказания. Астрологът дойде и беше приет лично от владетеля. Не знам какво му каза той, но не е било нещо приятно, защото още същата нощ беше заповядано на войните да разрушат къщата на мъдреца и той изгоря в нейните развалини.

Два дни след смъртта на астролога Монтесума си спомни, че аз като теул, защото той ме смяташе за теул, ще мога да му дам някаква информация. Привечер изпрати при мен човек с молба да се поразходя с императора в градината. Отидох, следван от музикантите и свитата ми, които никога не ме оставяха на мира, но той им заповяда да се отдръпнат, защото искаше да говори с мен насаме. После започна да се разхожда под величествените дървета и аз тръгнах с него, но вървах винаги с една крачка назад.

— Теул — каза той най-сетне, — разкажи ми за твоите сънародници, защо дойдоха по тези брегове. Но внимавай, говори истината.

— Те не са мои сънародници, о, Монтесума, въпреки че майка ми е от тяхната страна.

— Казах ти да говориш истината, Теул. Щом майка ти е от тяхната страна, значи и ти си оттам. Нима не си кръв и плът от майка си?

— Както желаяш, повелителю — отвърнах аз с поклон.

И започнах да му разказвам за испанците, за страната им, за жестокостта им и за жаждата им за злато. Той слушаше нетърпеливо, но мисля, че не вярваше много на това, което говорех. Страхът го беше направил твърде подозрителен. Когато свърших, попита:

— Защо са дошли в Анауак?

— Боя се, о, царю, че са дошли да завладеят земята ти или поне да ограбят богатствата ѝ и да отхвърлят боговете ѝ.

— Какво ще ме посъветваш, Теул? Как да се защитя от тези могъщи мъже, облечени в метал, яхнали свирепи диви зверове? Те имат музикални инструменти, които ечат като гръмотевици и звуците им повалят хиляди от противниковите войни, те носят оръжие от лъскаво сребро в ръцете си. Уви, никаква съпротива не е възможна, защото са чеда на Кецал и са се върнали да си вземат земята. От дете знам, че ме заплашва такова зло, и ето днес то е пред дома ми.

— Ако аз, който съм само един бог, се осмеля да говоря на земния владетел, бих му казал, че отговорът е много прост. На силата отговори със сила. Теулите са малко и срещу всеки от тях можеш да вдигнеш хиляди войни. Нападни ги изведнъж, без колебание, докато не са си намерили съюзници, и ги разбий.

— И това ме съветва човек, чиято майка е теулка? — рече императорът със сарказъм и горчивина — Но кажи ми, съветнико, откъде да знам, че сражавайки се с тях, не се сражавам с богове? И как да разбера желанията и целта на тези мъже или богове, след като те не говорят моя език, а аз не говоря техния?

— Много лесно, о, Монтесума. Аз говоря техния език. Прати мен, всичко ще разбера.

Казах това и сърцето ми се изпълни с надежда, защото отидех ли веднъж при испанците, може би щях да избегна жертвения олтар. Освен това в тях виждах връзката си с родината. Пристигнаха тук с кораби и с кораби щяха да се върнат. Въпреки че за момента нямаше от какво да се оплаквам, от само себе си се разбира колко щях да се радвам, ако пак се озова сред християни.

Монтесума ме погледна и след малко отвърна:

— За глупак ли ме вземаш, Теул? Какво? Да те изпратя, за да разкажеш на сънародниците си за моите страхове и слабости, да им покажеш местата с амунициите ми. Да не мислиш, че не знам, че си шпионин, изпратен от същите тези теули, за да разузнаеш земите ни.

Глупак, разбрах го още в началото и кълна се в бог Уицил, че ако ти не беше обречен на Тескат, сърцето ти утре щеше да дими в олтара на Уицил. Предупреждавам те, не ми давай повече лъжливи съвети, иначе краят ти ще настъпи по-бързо, отколкото си мислиш. Знай, че те попитах тия неща нарочно. Така заповядаха боговете, изписано беше върху сърцата на днешните жертви. Такава беше целта ми и такава беше заповедта, да разкрия тайните ти мисли, за да избягвам онова, което ти ми казваш. Съветваш ме да се бия с теулите. Следователно няма да се бия, а ще ги срещна с подаръци и благи думи, защото знам, че ти ще ме тласнеш към това, което ще ме погуби.

Той говореше зловещо, но тихо, с отпусната ниско глава, със скръстени на гърдите ръце и видях, че се тресе от ярост. Дори тогава, колкото и да се страхувах, защото, макар и бог, само едно кимване на великия владетел можеше да ме изпрати на най-мъчителна смърт, аз се удивих на глупостта на този, който във всичко друго беше толкова мъдър. Защо се съмняваше в мен и позволяваше на суеверието да го тласка към гибел? Днес знам отговора. Монтесума не вършеше това сам. Направляваше го съдбата, тя говореше чрез неговите уста. Боговете на ацтеките наистина бяха лъжливи богове, защото сега знам, че зад отвратителните каменни статуи се криеха живи, интелигентни дяволи и че жреците казваха истината, като твърдяха, че боговете обичали човешките жертви.

С тези дяволи се посъветва императорът чрез жреците и те му дадоха лъжливи съвети, като обрекоха на гибел и себе си, и тези, които им се кланяха, както беше предопределено.

Докато спорехме, слънцето бързо залезе и всичко потъна в мрак. Само снежните хребети на Попо и Икстак, бяха оцветени в ужасно червено. Никога досега фигурата на мъртвата жена, чийто вечен гроб беше връх Икстак, не ми се е струвала толкова ясно очертана и прекрасна, както през тази нощ. Дали наистина беше така, или въображението ми рисуваше тази форма и цвят на женското тяло, потопено в кръв, изложено навън за погребение? Не, не беше плод на въображението ми, защото, когато Монтесума престана да ме кори, той случайно вдигна поглед нагоре и не можа да откъсне очи от планината.

— Гледай, Теул — рече той след малко с тържествен смях, — там почива трупът на народа анауак, умит в кръв, готов за погребение. Не е ли страшен дори в смъртта си?

Още незавършил, той се обърна да си тръгне, но откъм планината се нададе див, неистов вик, от който кръвта във вените ми се смрази. В уплахата си Монтесума ме хвана за ръката и двамата вторачихме поглед в Икстак. Струваше ни се, че става чудо. Червената фигура на Спящата жена се надигна на фона на червената страховита светлина или по-скоро стори ни се, че се надига от каменния си ковчег. Надигаше се бавно, като човек, който се пробужда от сън, и след малко тя застана изправена на върха, извисяваща се високо в небето. Гледахме този гигантски разбудил се труп в бели дрехи, опръскани в кръв, и треперехме.

Известно време призракът стоеше така, загледан в Теночтитлан, после изведнъж протегна огромните си ръце нагоре, сякаш преизпълнен от скръб, и в този миг нощта се спусна, покри го и скръбните звуци бавно замряха.

— Кажи, Теул — задъхано заговори императорът, — няма ли от какво да се страхуваш, ако всеки ден виждаш такива предзнаменования? Вслушай се в стенанията на града. Не само ние видяхме тази гледка. Чуй как народът крещи от страх, а жреците бият барабани да прогонят поличбата. Плачи, народе мой, молете се, жреци, и принасяйте жертви, защото денят на вашата гибел е близко. О, Теночтитлан, царице на градовете, виждам те в развалини и обезлюдена, палатите ти — почернели от пожари, храмовете ти — осквернени, прекрасните ти градини — опустошени. Виждам благородните ти жени, покварени от чуждестранни господари, принцовете ти — техни слуги, каналите ти — почервенели от кръвта на децата, пътищата ти — осеяни с кости. Смъртта е навсякъде, безчестието е твоята храна, мъката е твоята участ! Сбогом, царице на градовете, люлка, в която аз бях отгледан!

Докато Монтесума оплакваше гласно скръбта си в мрака, луната изгря иззад гората и заля със спокойната си светлина клоните на кедровите дървета, облечени в призрачната си дреха от мъх. Тя освети високата фигура на Монтесума, измъченото му лице, слабите му ръце, които той размахваше от време на време в пророческа агония, моите блестящи одежди, ужасените придворни и музикантите, престанали да свирят. Духна лек ветрец и застана тъжно в клоните на мощните дървета и в скалите на Чапултепек. Никога не съм виждал по-страшна сцена, изпълнена с повече тайнственост и предвещаваща бъдещи

ужаси, от сцената, когато великият владетел оплакваше падането на своя народ и на своето могъщество. Никакво нещастие още не ги беше сполетяло, но той знаеше, че са обречени, и воплите се изтръгваха от съкрушеното му от мъка сърце, върху което лежеше само една сянка.

Но чудесата тази нощ още не бяха свършили.

Когато Монтесума сложи край на пророческите си викове, аз смирено го попитах дали да събера придворните, които винаги го придружаваха, а сега стояха на известно разстояние отзад.

— Не — отвърна той, — не искам да ме видят с толкова мъка и ужас, изписани на лицето ми. Всеки може да се страхува, но аз трябва да изглеждам храбър. Ела с мен да повървим още малко, Теул, и ако си решил да ме убиеш, няма да съжалявам.

Нищо не му отговорих, но го последвах. Той ме водеше през най-тъмните, виещи се между кедровите дървета пътеки, където щеше да ми бъде много лесно да го убия, ако исках. Но не виждах каква полза можех да имам от такова нещо. А и макар да знаех, че Монтесума е мой враг, сърцето ми се сви при мисълта за убийство. Повече от миля разстояние вървя той мълчаливо ту под сенките на дърветата, ту в откритите места на градината, засадени с красиви цветя, докато накрая стигнахме вратите на царската гробница. Пред тези врати имаше широко затревено пространство, ярко осветено от луната. По средата лежеше нещо бяло с формата на жена. Монтесума спря, погледна към вратите и каза:

— Тези врати се отвориха преди четири дни за сестра ми Папанцин. Колко ли време ще мине, докато се отворят и за мен?

Бялата фигура на тревата, която аз бях видял, а той не, се размърда като човек, пробуждащ се от сън. Размърда се по същия начин, както се беше размърдала фигурата върху планината, по същия начин стана, по същия начин протегна ръце нагоре. Сега и Монтесума я съзря и се разтрепери. Аз също треперех.

Тогава жената, защото фигурата беше на жена, бавно се приближи до нас и ние забелязахме, че беше облечена в погребални дрехи. След малко тя вдигна глава и луната освети лицето ѝ. Монтесума простена високо, аз също простенах, защото видяхме, че лицето беше слабото бледо лице на принцеса Папанцин, погребана преди четири дни.^[2] Тя вървеше към нас леко като сомнамбул и спря пред храста, в чиято сянка бяхме застанали. Тук Папанцин, или духът

на Папанцин, ни погледна със слепи, нищо невиждащи очи и каза със своя глас:

— Тук ли си, братко мой, Монтесума? Чувствам присъствието ти, но не мога да те видя.

Монтесума излезе от сянката и застана лице в лице с мъртвата.

— Коя си ти, в образа на една мъртва и с дрехите на мъртвата?

— Аз съм Папанцин — отвърна тя — и станах от гроба, за да ти донеса една вест, братко мой Монтесума.

— Каква вест ми носиш? — попита той дрезгаво.

— Вест, че си обречен, братко. Империята ти ще падне и ти ще умреш заедно с десетки хиляди от твоя народ, четири дни живях сред мъртвите и там видях лъжливите ти богове. Те са дяволи. Там видях и жреците, които им служеха, и много от ония, които им се кланяха, подложени на неописуеми мъки. Народът на Анауак е обречен на разруха, защото е почитал тези дяволски богове.

— Няма ли да ми кажеш поне една утешителна дума, сестро Папанцин?

— Не — отвърна тя. — Ако се отречеш от идолите си, може да спасиш душата си. Но живота си не можеш да спасиш, нито живота на народа си.

После тя се обърна и се скри в сенките на дърветата. Чувах как погребалните ѝ дрехи метат тревата.

Ярост обхвана Монтесума и той се развика:

— Проклета да си, сестро Папанцин! Защо си станала от гроба, щом ми носиш такива злокобни вести? Ако ми беше донесла надежда, ако ми беше показала пътя към избавлението, щях с радост да те посрещна. Върни се в мрака и дано завинаги тежко легне пръстта на земята върху теб! Колкото до моите богове, дедите ми са ги почитали, аз също ще ги почитам докрай. Дори те да ме изоставят, аз пак няма да ги изоставя. Боговете се гневят, защото слагаме малко жертви на техните олтари. Затова ще ги удвоим. Ще принесем в жертва и жреците, защото са занемарили почитта си към тях.

Така той беснееше подобно на слаб човек, полудял от ужас. Свитата му от благородници, която го следваше на разстояние, се събра около него изплашена и недоумяваща. Накрая Монтесума раздра царските одежди със слабите си ръце, заскуба косите и брадата си, падна и започна да се гърчи на земята.

Отнесоха го в двореца и никой не го видя три дни и три нощи. Но заплахите му за жертвоприношенията не бяха празни приказки, защото от тази нощ нататък те се удвоиха из цялата страна. Сянката на кръста вече тегнеше над олтарите на Анауак, а към небето още се издигаше димът от жертвените дарове и виковете на пленниците по пирамидите. Часът на боговете демони беше ударил, но те още събираха кървавата си жертва и тя беше богата.

Аз, Томас Уингфийлд, видях тези знамения със собствените си очи, но не мога да кажа дали те бяха предупреждение, изпратено от небесата, или ни се привиждаха в резултат от случайни природни явления. Цялата страна беше обхваната от ужас и е възможно размътените умове на хората да приемат като зловещи знаци неща, които при други обстоятелства биха минали незабелязано. Това, че Папанцин излезе от гробницата, е истина, но може би тя въобще не беше умирала, само беше изгубила съзнание. Във всеки случай не се върна пак в гробницата, въпреки че повече не я видях. Говореше се, че по-късно станала християнка и разказвала странни истории за онова, което видяла в света на мъртвите.^[3]

---

[1] Тлачтли (тлачко) — игра не за удоволствие, а с магически цели; тя не е спорт, а ритуал. Всеки играч се опитва да вкара каучукова топка в халка. Този епизод между Монтесума и Несауалпил е описан в ацтекските хроники, но авторът тук допуска неточност — царството си Несауалпил залага срещу три пауна. Б.пр. ↑

[2] Според преданието Папанцин, след като прекарала четири дни в безсъзнание, което сметнали за смърт, се събудила в гробницата. Б.пр. ↑

[3] Разказа за възкръсването на Папанцин ще намерите в историческата творба на Бернандино де Саагун. Б.а. ↑

XVIII ГЛАВА

ИЗБИРАНЕ НА СЪПРУГИ

Изминаха няколко месеца между провъзгласяването ми за бог Тескат и влизането на испанците в Мексико. През цялото това време градът кипеше от възбуда. Монтесума непрекъснато изпращаше посланици до Кортес с щедри дарове от злато и скъпоценности, като в същото време го молеше да се оттегли. Този безумен владетел не разбираше, че показвайки толкова богатства, той само увеличаваше примамката, която със сигурност щеше да доведе сокола при него. На посланиците Кортес отвърщаше с любезности, незначителни подаръци и толкова.

Сетне започнаха да се придвижват и императорът с ужас разбра за завладяването на войнственото племе на тласкалите, които, макар вечни и непримирими врагове на Монтесума, бяха преграда между него и белите. После дойде вестта, че от врагове победените тласкали станали съюзници и слуги на испанците и сега хиляди от най-свирепите им войни напредваха заедно с тях към свещения град Чолула. Мина още малко време и стана известно, че Чолула също бил подложен на сеч и светиите, или по-точно сатанинските богове били изхвърлени от светилищата. Чудесии се разправяха за испанците, за тяхната смелост и мощ, за доспехите, за оръжието им, което пускаше гръмотевици по време на бой, и за свирепите зверове, които те яздеха. Веднъж донесоха на Монтесума две глави на бели хора, убити в сражение — зловещи, огромни, брадати глави, — и с тях главата на един кон. Когато Монтесума видя тези чудовищни реликви, едва не припадна от страх, но заповяда да ги положат за показ в храма и да обявят, че такава съдба очаква всеки, който нахлуе в земята им.

Междувременно в политиката му настъпи объркване. Всеки ден се свикваха съвети на придворните, върховните жреци и вождовете на съседните приятелски племена. Едните говореха едно, другите друго и накрая имаше само неувереност и безразсъдство. Ако Монтесума се беше вслушал в гласа на великия Куаутемок, днес Анауак нямаше да

бъде испанско владение, защото Куаутемок непрекъснато го молеше да захвърли страховете си и да обяви война на теулите, преди да е станало късно, да престане да им прави подаръци и да им праща посланици, а да събере многобройната си войска и да разбие врага в планинските проходи. Но Монтесума само му отвърщаше:

— Има ли смисъл, племеннико? Как мога да се боря срещу тези хора, щом самите богове са се обявили за тях? Ако искат, разбира се, боговете могат да се застъпят за нас, но ако не искат, горко ни! За себе си и за моята съдба не ми е жал, но горко на народа ми, горко на жените и децата, на възрастните и болните.

После закриваше лице с ръце, стенеше и плачеше като дете, а Куаутемок го оставяше, без да каже нито дума, вбесен от глупостта на един такъв владетел, безсилен да направи нещо. И Куаутемок като мен си мислеше, че небето го е дарило с лудост, за да унищожи страната.

Тук трябва да ви кажа, че макар в положението си на бог да имах възможност да знам всичко, което ставаше, аз, Томас Уингфийлд, бях само един въздушен мехур от пяната на голямата вълна събития, която заливаше земята на Анауак вече две поколения. Наистина бях върху гребена на вълната, но моята сила беше точно толкова, колкото и на пяната върху вълната. Монтесума ме мислеше за шпионин и не ми се доверяваше, жреците гледаха на мен като на бог и на бъдеща жертва. Само приятелят ми Куаутемок и Отоми, която тайно ме обичаше, ми вярваха. Често разговарях с тях, като им обяснявах истинския смисъл на всичко, което ставаше пред очите ни. Но те също бяха безсилни, въпреки че Монтесума не можеше повече да направлява разума си и необузданата му власт водеше кораба на страната ту в една, ту в друга посока, сякаш кормчията му го бе напуснал и кормилото само водеше плавателния съд към гибел, оставен на вятъра и течението.

Хората бяха обезумели от страх за бъдещето, но въпреки това, а може би и точно затова, неудържимо се впускаха в удоволствия и се откъсваха от тях само по време на религиозните церемонии. През тези дни не беше пропуснат нито един празник, нито един олтар не беше оставен без жертва. Както реката ускорява хода си с приближаването на пропастта, в която трябва да падне, така и народът на Мексико, предчувствайки гибелта, се пробуди от своя сън и заживя, както никога не бе живял досега. Цял ден се носеха виковете на жертвите върху

множеството олтари на пирамидите, цяла нощ се чуваше шумът от гуляйджии по улиците.

— Да ядем и да пием — казваха те. — Морските богове са близо и скоро ще умрем.

И жени, които се смятаха за добродетелни, сега се показваха покварени, мъже, които държаха на честта си, сега се държаха като подлеци и никой не ги упрекваше. Дори децата ходеха пияни по улиците — нещо, от което ацтеките винаги са се гнусели.

Императорът премести семейството си от Чапултепек в двореца на големия площад срещу храма. Този дворец представляваше цял град. Под неговия покрив всяка нощ спяха поне хиляда души, да не говорим за джуджетата, уродите и хилядите диви птици и зверове в клетки. Тук аз всеки ден пирувах с когото си исках и щом се уморях от пиршествата, излизах на улицата, облечен в бляскавите си одежди, придружаван от тълпи благородници и царски пажове, и свирех на лютня, защото вече добре бях овладял този омразен инструмент. Тогава хората изскачаха с викове от къщите си, кланяха ми се, децата ме обсипваха с цветя, а момичетата танцуваха пред мен, целуваха ръцете и краката ми и накрая ме съпровождаше хилядна предана тълпа. Аз танцувах и виках като селски глупак, защото в тези дни на опиянение и почит мен също ме обхвана някакво безумие. Освен това опитвах се да забравя мъката, да забравя, че съм обречен да бъда принесен в жертва и че с всеки ден все повече се приближавах до кървавия нож на жреца.

Исках да забравя, но... уви! Не можех. Алкохолните пари на мескала и пулкетото по пиршествата не замайваха главата ми, ароматът на цветята, красотата на жените и преклонението на хората вече не ме трогваха. Непрекъснато бях в тежък размисъл за своята обреченост и копнеех за родината и далечната любима. Ако не беше нежността на Отоми през тези дни, мисля, че сърцето ми щеше да се пръсне или щях да се самоубия. Но тази велика и прелестна жена винаги беше до мен и намираше хиляди начини да ме ободрява, като от време на време дори изпускаше някои неясни думи на надежда, от които сърцето ми се разтуптяваше. Помните ли, когато най-напред дойдох в двора на Монтесума, Отоми ми се стори много красива и аз изпитах обич към нея. Сега тя пак ми се струваше красива, но сърцето ми беше изпълнено с такъв ужас, че нямаше място за нежни чувства нито към нея, нито към която и да е друга жена. Когато не бях пиян от алкохола

и боготворенето, отправях мислите си към небето, защото имах нужда от това.

Често разговарях с Отоми, разказвах ѝ за нашата вяра и за много други неща, също както по-рано разказвах на Марина, за която чухме, че станала любовница и преводачка на Кортес, испанския предводител. Отоми слушаше сериозна, наблюдаваше ме с нежен поглед известно време и толкова, защото тя бе най-скромната, най-гордата и най-красивата жена.

Всичко продължаваше така, докато испанците не напуснаха Чолула и не тръгнаха към Мексико. Една сутрин седях в градината с лютнята в ръка, а знатната ми свита и учителите се бяха струпали на известно разстояние зад мен. От мястото ми се виждаше входът към двора, където императорът всеки ден събираше Съвета, и забелязах, че първо влязоха принцовете, после започнаха да пристигат жреците, а след тях — множество красиви момичета, съпроводжани от няколко жени на средна възраст. Усмехнат, към мен се приближи принц Куаутемок, който напоследък рядко се усмихваше, и ме попита дали знам какво става там. Отвърнах му, че не знам и малко ме интересува, че сигурно Монтесума събира особено ценни подаръци за испанските си господари.

— Внимавай какво говориш, Теул — отвърна принцът надменно. — Дори думите ти да бяха верни, ако не те обичах толкова, щях да те накарам да съжаляваш за тях, нищо, че в теб се е вселил духът на Тескат. Уви! — продължи той поуспокоен. — Уви! Безумието на моя чичо направи възможно произнасянето на такива думи. О, ако аз бях император на Анауак, след седмица главите на всички теули в Чолула щяха да красят върха на оня храм.

— Внимавай какво говориш, принце — отвърнах аз с насмешка, — защото, ако някой те чуе, може да те накара да съжаляваш за думите си. Но не е изключено един ден да станеш император и тогава ще видим как ще се справиш с теулите. Във всеки случай другите ще видят, защото аз няма да мога. Но какво става там? Нови жени ли си избира Монтесума?

— Той наистина избира жени, но не за себе си. Трябва да знаеш, Теул, че краят ти приближава. Монтесума и жреците определят кои ще

ти бъдат дадени за съпруги.

— Съпруги за мен! — И скочих на крака. — За мен, след като смъртта е вече моя съпруга! Защо са ми любов и брак? Само след няколко седмици ще трябва да украся олтара. О, Куаутемок, нали казваш, че ме обичаш! Веднъж аз спасих живота ти. Ако наистина ме обичаш, спаси ме сега ти, както някога ми се закле.

— Заклех се да дам живота си за теб, Теул, ако това е в моята власт. И ще удържа клетвата си, защото не всички ценят живота така високо, както ти, приятелю. Но не мога да ти помогна. Ти си обречен на боговете и хиляда пъти дори да умра, пак няма да те спася от съдбата. Само небето може да те спаси, ако пожелае. Затова, Теул, весели се, докато можеш, и умри храбро, когато трябва. Твоята участ не е по-лоша нито от моята, нито от участта на много други, защото смъртта очаква всички ни. Сбогом!

Щом той си тръгна, аз станах, напуснах градината и влязох в стаята, където обикновено се срещах с хората, които искат да видят бог Тескат — така ме наричаха тук. Седнах на златното си ложе, гълтах тютюневия дим и бях сам, защото никой не смееше да влиза без мое разрешение. След малко главният от слугите ми обяви, че някой иска да говори с мен. Измъчен от мислите си, кимнах с глава в знак, че човекът може да влезе. Слугата се отдръпна и една жена с воал на лицето застана пред мен. Погледнах я учуден, помолих я да вдигне воала и да говори. Тя се подчини и аз видях, че посетителката бе принцеса Отоми. Надигнах се изумен. Обикновено тя не ме посещаваше сама. Предположих, че има неприятности или изпълнява някакъв неизвестен за мен обред.

— Моля те, седни — каза тя смутена. — Не ти подхожда да стоиш прав пред мен.

— Защо не, принцесо? — отвърнах аз. — Ако не от почит към твоя сан, то поне красотата ти го изисква.

— Стига приказки — махна тя с нежната си ръка. — Дойдох тук, Тескат, защото ти нося вест. Налага го един наш древен обичай. Избрани са тези, за които ще се ожениш. Аз ще ти съобщя имената им.

— Говори, принцесо на народа отоми.

— Ето кои са — и тя назова имената на три знатни момичета, които познавах като най-хубавите в страната.

— Мисля, че трябваше да бъдат четири — изсмях се аз тъжно. — Или са ми отнели четвъртата?

— Има и четвърта — отвърна тя и замълча.

— Каж ми името ѝ — извиках аз. — Коя друга развратница избраха да се омъжи за един престъпник, обречен на жертвоприношение?

— Избраха ти, о, Тескат, момиче от високо потекло, с различна титла от тази, която ти и даваш.

Погледнах я въпросително и тя тихо заговори:

— Аз, Отоми, принцесата на народа отоми, дъщерята на Монтесума, съм четвъртата и първата между тях.

— Ти! — възкликнах и потънах във възглавницата си. — Ти!

— Да, аз. А сега слушай! Макар и незаслужено, жреците ме избраха за най-красивата жена в страната. Баща ми, императорът, се разсърди и каза, че каквото и да става, аз няма да бъда жена на пленник, който трябва да умре на жертвения олтар. Но жреците отговориха, че сега не е време да иска изключение за близките си, след като боговете са толкова разгневени. Нима първата знатна дама на страната ще бъде отказана на боговете, попитаха те. Тогава баща ми въздъхна и рече, че ще бъде така, както аз искам. И аз рекох заедно с жреците, че сега, в тази мъка и нещастие, гордата трябва да се унизи докрай, дори ако трябва да се омъжи за един пленен роб, наричан бог и обречен на жертвоприношение. И така аз, принцеса Отоми, се съгласих да стана твоя жена, о, Тескат, въпреки че, ако знаех това, което чета в очите ти, нямаше да се съглася. В унижението си се надявах да намеря любов, макар и за кратко, възнамерявах да променя един обичай на моя народ и да умра заедно с теб на жертвения олтар, защото, пожелая ли го, имам право на това. Но както виждам, ти не ме искаш и макар че е много късно да се откажа, не се страхувай. Имаш и други жени, аз няма да те безпокоя. Предадох ти съобщението, сега мога ли да си вървя? Тържествената церемония по бракосъчетанието ще се състои след дванадесет дни, о, Тескат!

Станах, хванах я за ръката и казах:

— Благодаря ти, Отоми, за благородството. Ако не бяха утехата и приятелството, които ми давахте двамата с братовчед си Куаутемок, сигурно досега щях да съм умрял. Но ти искаш да ме утешаваш до последния ми миг, изглежда, си решила дори да умреш заедно с мен.

Как да разбирам това, Отоми? В моята страна само жена, която невероятно обича някой мъж, ще се съгласи да раздели с него такова ложе, каквото ме очаква там, на пирамидата. Не мога да повярвам, че ти, ухажвана от царе и императори, ще сложиш сърцето си толкова ниско. Как да разбирам думите ти, принцесо на народа отоми?

— Разбери ги със сърцето си — прошепна тя и усетих, че ръката ѝ трепери в моята.

Погледнах Отоми. Беше много красива. Помислих си за нейната преданост, преданост, която не се огъна пред най-ужасната смърт, и някакво чувство, близко до любовта, докосна душата ми. Но даже сега, когато я гледах и мислех, аз си спомних за английската градина и английското момиче, с което се бях разделил под един бук в Дичингам, и за думите, които си казахме тогава. Несъмнено тя беше жива и ми беше вярна. Не трябва ли и аз, докато съм жив, да ѝ остана верен в сърцето си? Щом трябва да се ожения за тези индианки, ще се ожения, но кажа ли веднъж на Отоми, че я обичам, ще наруша дадената дума. А от по-малко тя нямаше да бъде доволна. Въпреки че бях дълбоко развълнуван и изкушението беше голямо, аз не стигнах дотам.

— Седни, Отоми, и ме изслушай. Виждаш ли този златен знак? — И аз свалих пръстена на Лили от ръката си. — Виж и написаното върху него.

Тя кимна с глава, нищо не каза, но забелязах страх в очите ѝ.

— Ще ти прочета надписа, Отоми.

Преведох на езика на ацтеките чудатия куплет:

*Сърца съединени,
макар и разделени.*

Накрая тя проговори:

— Какво означава този надпис? Аз мога да чета само рисунки, Теул.

— Това означава, Отоми, че в далечната земя, откъдето дойдох, има една жена, която ме обича и аз я обичам.

— Женени ли сте?

— Не, не сме женени, но тя даде клетва да стане моя жена.

— Дала е клетва да стане твоя жена? — отвърна тя с горчивина. — Тогава ние с нея сме равни, Теул. Аз също дадох клетва да стана твоя жена. Но има една разлика между двете ни. Ти я обичаш, а мен не. Нали това искаше да ми изясниш. Спести си думите, всичко разбирам. Аз те загубих, но и тя ще те загуби. Между теб и тази твоя голяма любов стоят морската шир, жертвеният олтар и небитието на смъртта. Сега ме пусни да си вървя. Аз трябва да стана твоя жена, неизбежно е, но няма повече да те безпокоя и скоро всичко ще свърши. Тогава ти ще скиташ в звездния дом и ще търсиш това, което желаеш, а аз ще се моля да го откриеш. През всичките тия месеци кроях планове как да намеря надежда за теб и мислех, че съм я намерила. Но съм грешила и сега всичко свърши. Ако можеше да кажеш, че ме обичаш от сърце, щеше да е хубаво и за двама ни. Ако го кажеш преди смъртта, все още може да ни е добре. Но аз не те моля за това. Внимавай да не ме излъжеш. Напускам те, Теул, но преди да си тръгна, ще ти река, че сега те уважавам повече от преди, защото на мен, дъщерята на Монтесума, ти се осмели да заявиш истината, след като толкова лесно и къде по-безопасно беше да ме излъжеш. Онази жена отвъд моретата трябва да ти бъде признателна и въпреки че не й желая нищо лошо, между нея и мен има война на живот и смърт. С нея сме непознати, и непознати ще си останем, но тя е докосвала ръката ти, както аз я докосвам сега, и ти ни свързваш, но ти ни правиш и врагове. Сбогом, бъдещ мой съпруге! Няма повече да се срещнем до деня, в който ще дадат една „развратница“ на един „престъпник“. Това са твои думи, Теул.

После Отоми стана, метна воала на лицето си и бавно излезе от стаята, като ме остави съвсем объркан. Само един самоуверен глупак може да отхвърли любовта на тази царица на жените и не бях доволен, че го направих. Чудех се дали и Лили можеше да слезе от висотата на такова положение, да захвърли пурпурната мантия на своя царствен сан и да легне до мен на кървавия камък за жертвоприношения. Вероятно не, защото подобна силна преданост може да се намери само при жени от друг вид. Тези дъщери на Слънцето, когато обичат, обичат всеотдайно, но както обичат, така и мразят. Не търсят духовници да осветят любовните им връзки, но станат ли им омразни, не ги продължават, водени от чувството за дълг. Желанието им за тях е закон и те го следват непоколебимо. И ако е нужно, отиват докрай, чак до смъртта, или ако и това не успеят, до пълна самозабрава.

ХІХ ГЛАВА

ЧЕТИРИТЕ БОГИНИ

Мина още известно време и ето че дойде денят, когато завоевателите начело с Кортес влязоха в Мексико. Няма да описвам надълго и нашироко всичко, което правеха испанците в града, след като го завладяха, защото това е работа на историята, а аз искам да ви разкажа случилото се с мен. Затова ще говоря само за онова, което лично ме засяга. Не видях срещата между Монтесума и Кортес, но видях как императорът се отпрати за нея също като Соломон, облечен в слава, заобиколен от знатна свита. Убеден съм, че на нито един роб, поведен към жертвеника, не е било толкова тежко на сърцето, колкото на Монтесума в този злочест ден. Безумието му го беше погубило и струва ми се, той сам разбираше, че отива към своята гибел.

По-късно привечер видях императора да се връща в златния си паланкин и да отива в палата, строен от баща му Аха, разположен отсреща на около петстотин крачки от собствения му дворец с изглед към западната стена на храма. След малко чух крясъците на тълпата, тежките стъпки на коне и въоръжени войници, от стаята си видях испанците, които се движеха по главната улица, и сърцето ми радостно заби при вида на християни. Най-отпред, облечен в богати доспехи, яздеше предводителят им Кортес, мъж на средна възраст, с благородна осанка, със замислен, всичко забелязващ поглед, а след него — някои на коне, но повечето пеша, се движеше цялата му армия от завоеватели, които се озъртаха изумени и се закачаха помежду си на кастилски. Бяха шепа хора, загорели от слънцето, ранени в битките, някои от тях зле въоръжени, облечени почти в дрипи. Гледах ги и се чудех на непоколебимата им смелост, с която преминаха през хилядите враждебно настроени хора и въпреки болестите и сраженията проникнаха чак до сърцето на империята на Монтесума.

До Кортес, хванала стремето в ръка, вървеше една красива индианка с бяла дреха и венец от цветя. Минавайки край двореца, тя обърна глава. Веднага я познах. Беше приятелката ми Марина.

Достигнала величието, което желяеше, тя изглеждаше много щастлива и от това, и от любовта на своя господар, въпреки че донесе толкова зло на страната си.

Докато испанците минаваха, аз разглеждах лицата им едно по едно със смътна надежда и омраза. Смъртта, разбира се, може вече да ни е разделила завинаги, но аз почти бях сигурен, че ще видя Де Гарсия сред конквистадорите. Такъв поход, обещаващ кръв, злато и плякосване, не можеше да не привлече жестокото му сърце, стига да е в състояние да се присъедини, а един неясен инстинкт ми казваше, че той не е мъртъв. Но жив или мъртъв, този ден аз не го видях сред мъжете, влезли в Мексико.

През нощта срещнах Куаутемок и го попитах как вървят работите.

— Добре за канята^[1], настанила се в гнездото на гълъба — отвърна той с горчива усмивка, — но много лошо за гълъба. Чичо ми Монтесума гука сега там — принцът показва към двореца на Аха, — капитанът на теулите гука заедно с него и въпреки че се опита да го скрие, в това гукане на гълъба аз чух кръска на ястреб. Няма да мине дълго време и весели неща ще станат в Теночтитлан.

Той беше прав. След седмица испанците предателски хванаха Монтесума и го затвориха в Главната квартира, денонощно пазен от войниците. После събитията последваха едно след друго. Някакви вождове от крайбрежните племена убили няколко испанци и по внушение на Кортес бяха привикани от Монтесума в Мексико. Дойдоха и бяха живи изгорени в двора на палата. Но това не беше всичко. Монтесума, техният монарх, с оковани крака беше принуден да наблюдава екзекуцията. Императорът на ацтеките падна толкова ниско, че носеше вериги като най-обикновен престъпник. След това унижение Монтесума се закле във вярност на испанския крал и дори измисли начин как да плени с измама и да предаде в ръцете им Кокама, вожд на Тескоко, който искаше да обяви война на испанците. Даде им и цялото натрупано злато и съкровищата на империята, възлизащи на стотици хиляди английски лири. Народът търпеше всичко това, защото хората бяха като втрещени и все още се подчиняваха на командите на пленения си владетел. Но когато той позволи на испанците да устроят богослужение в едно от светилищата на големия храм, се чу шепот на недоволство и се надигна безмълвна ярост сред хиляди ацтеки. Тя

изпълни въздуха, чуваше се навсякъде, където се събираха хора, и приличаше на далечно бушуващо море. Бурята щеше да се разрази всеки момент.

А моят живот продължаваше както преди с изключение на това, че не ми разрешаваха да излизам от палата, защото се страхуваха да не се свържа по някакъв начин с испанците, които не знаеха, че е пленен един бял човек и е обречен на жертвоприношение. През тези дни не се срещнах и с принцеса Отоми, най-важната от предназначените за мен съпруги. След онази странна любовна сцена тя ме отбягваше и когато се срещаме по пиршествата или в градината, говореше само за най-обща неща или по държавни въпроси. Най-сетне дойде денят на моята женитба. Спомням си, това беше точно преди гибелта на шестстотинте ацтекски благородници по време на тържеството в чест на бог Уицил.

В деня на сватбата ми към мен се отнасяха с всичките му салтанати, кланяха ми се като на бог и най-високопоставените жители на града дойдоха да ме почетат и кадияха с тамян, докато се уморих от миризмата му, защото, макар такава мъка да беше надвиснала над страната, жреците ни най-малко не намалиха церемониите и жестокостите. На мен възлагаха големи надежди, че като човек от племето на теулите, принасяйки ме в жертва, ще омилостивят гнева на боговете. При залез-слънце ми устройха великолепно пиршество, което трая над два часа. Накрая всички присъстващи станаха и извикаха в един глас:

— Слава на теб, о, Тескат! Бъди щастлив както тук на земята, така и там, в Обителта на слънцето! Когато идваш тук, помни, че се отнасяхме добре с теб, че ти давахме само най-хубавото, и опрости там греховете ни. Слава на теб, о, Тескат!

После двама старейшини минаха напред, взеха две факли и ме поведоха към великолепна зала, която не бях виждал досега. Тук ме преоблякоха в още по-прекрасни дрехи от всичко, което съм носил до този момент, с най-красиви бродерии и блестящи пера от колибри. На главата ми сложиха венци от цветя, около врата и кръста ми — огромни скъпи смарагди. В това облекло приличах на жалко конте, то беше по-подходящо за някоя красавица, отколкото за мен.

Щом ме нагласиха, изгасиха факлите и за известно време настъпи тишина. Сетне от далечината се чува женски гласове. Те пееха сватбена песен, посвоему красива, но ми е трудно да я опиша. Песента

свърши, чу се шумолене на дрехи и тих шепот. После мъжки глас се обади:

— Тук ли сте, избранички на небето?

Женски глас, мисля, че беше на Отоми, отвърна:

— Тук сме.

— О, вие, девойки на Анауак — заговори мъжкият глас в мрака, — и ти, о, Тескат, бог на боговете, чуйте ме. На вас, девойки, е оказана голяма част. Небето вас избра да надари с благородството, красотата и добродетелта на четирите велики богини, вас избра за спътници на този бог, вашия създател и господар, който пожела да ни посети за малко, преди да се прибере в своя дом, Обителта на слънцето. Покажете се достойни за тази чест. Утешете го, облажете го, да забрави блясъка си във вашите ласки и когато се върне у дома, да отнесе със себе си приятни спомени и добри думи за нашия народ. Малко време ще бъдете до него в този живот, защото като птичка в клетка неговият дух вече пърха с криле, скоро ще изхвъркне и ще се освободи и от нас, и от вас. Но ако желаете, една от вас може да го придружи до дома му и да полети заедно с него до Обителта на слънцето. На всички вас, независимо дали ще отидете с него, или ще останете тук да го оплаквате, докато сте живи, аз казвам: любете го, облажете го, бъдете нежни и мили с него, иначе ви чака разруха и на този, и на онзи свят, за вас и за всички нас ще говорят зле на небето. А теб, Тескат, те молим да приемеш тези момичета с благороднически сан и очарование на истински богини, защото в цял Анауак няма по-красиви и по-знатни от тях. Едната дори е дъщеря на нашия император. Разбира се, те не са свършени, защото свършенството е възможно единствено в царството небесно, и тези знатни дами са само сянка, символи на небесните богини, истинските ти съпруги, но тук няма свършени жени. Уви, нямаме какво по-хубаво да ти предложим, но се надяваме, че когато пожелаеш да си отидеш, ти ще си спомняш с добро за жените на тази земя и ще ги благославяш отвисоко, защото ще запазиш приятен спомен за тези, които на земята се зовяха твои съпруги.

Гласът замлъкна, после пак заговори:

— Жени, в името на богините Хочи, Шило, Атла и Кристо, чиито имена сега носите, и в името на всички богове свързвам ви с Тескат, Създателя, да живеете с него, докато е на земята. Въплъщението на

бога, който ви е създал, ви взема за жени и нека символът бъде съвършен и тайнството изпълнено. Но колкото и голяма да е радостта ви, вгледайте се в онова, което е пред вас.

Още не изрекъл тези думи, и в другия край на голямата зала пламнаха множество факли и се показа ужасна гледка. Там, на жертвения камък, беше опънато тялото на един мъж. Досега не знам дали той беше жив човек или восъчна фигура, защото, освен че беше изрисуван с бои, мисля, че беше изцапан и с восък, за да стане кожата му бяла като моята. Петима жреци го държаха за ръцете, краката и главата, а шестият стоеше над него, стиснал с две ръце обсидиановия нож. Той блесна отвисоко и започна да се спуска. Факлите загаснаха. Сетне се чу притъпеният звук от удара, последваха стенания и всичко притихна. Тогава жените отново подеха сватбената песен, но след това, което току-що видях и чух, дори този странен, див и нежен припев не можеше да ме трогне.

Пееха в мрака все по-силно, докато в края на залата някой запали факла, после още една и още една. Не виждах кой ги палеше, но скоро цялата зала се заля от ярка светлина. Олтарът, жертвата, жреците, всичко беше изчезнало. Бях останал сам с четирите си съпруги — високи, красиви жени в бели булчински рокли, украсени с цветя и скъпоценни камъни, и с емблемите на четирите богини върху челата им. Но най-величествена, най-красива от четирите беше Отоми. Приличаше ми на истинска богиня. Една след друга те се приближиха до мен, усмихваха се, въздишаха, коленичеха, целуваха ръката ми и казваха:

— Избрана съм да бъда за кратко време твоя жена, Тескат. Щастливка съм аз. Нека добрите богове направят така, че ти да ме харесаш и да ме обикнеш, както аз те почитам.

След като кажеше тези думи, всяка се отдръпваше, за да не чува следващата, която заемаше нейното място.

Последна дойде Отоми. Тя коленичи, каза същото, после тихо добави:

— Говорех, както една съпруга и богиня трябва да говори на съпруга си и на бог Тескат, а сега, Теул, говоря като жена с мъж. Ти не ме обичаш и ако такова е желанието ти, няма да изпълним съпружеския акт, защото нас ни свързаха по чужда воля. Така ще си спестя унижението, а те са ми приятелки и няма да ме издадат.

— Както искаш, Отоми — отвърнах аз кратко.

— Благодаря ти за добрината, Теул — рече тя с тъжна усмивка, поклони се още веднъж и се отдръпна. Беше толкова величествена и хубава, когато тръгваше, че сърцето ми се сви като на влюбен.

От тази нощ до страшния час на жертвоприношението ние с принцеса Отоми нито веднъж не се целунахме, не си разменихме нито една нежна дума. Но приятелството и привързаността ни растеше с всеки изминал ден, разговаряхме много и аз търсех начин да насоча сърцето ѝ към истинския небесен господар. Не беше лесно, защото и Отоми като баща си Монтесума почиташе боговете на своя народ, макар че мразеше жреците и освен в случаите, когато жертвите бяха врагове на страната, тя настръхваше пред ритуала на жертвоприношение с хора и казваше, че пабите са го въвели, а някога на олтарите на боговете са се поставяли само цветя. От ден на ден любовта ми растеше и зрееше, докато накрая, без сам да зная как, след Лили аз обичах Отоми повече от когото и да е друг на този свят. Останалите три жени, макар да бяха нежни и красиви, ги намразих. Продължавах да гуляя с тях и да им се наслаждавам нощем, отчасти защото, не успеяха ли да ми се харесат, ги очакваше ужасна смърт и отчасти за да удавя в пиянство и удоволствия страха си, защото не бива да забравяме, че дните ми на земята бяха вече преброени и страшният край приближаваше.

На следващия ден след женитбата ми по заповед на идалго Алварадо, когото Кортес беше оставил да командва испанците в негово отсъствие, позорно бяха избити шестстотин ацтекски знатни мъже. В това време Кортес се сражаваше по крайбрежието с Нарваес, изпратен тук от Веласкес, негов враг и губернатор на Куба.

Този ден трябваше да се състои празненството в чест на бог Уицил с жертвоприношение, песен и танци в големия двор на храма, в двора, заобиколен от стена с гравирани по нея виещи се змии. По една случайност сутринта, преди да отиде на празненството, принц Куаутемок дойде първо при мен. Попитах го дали възнамерява да участва в празника, тъй като пищното му облекло ме караше да мисля, че е така.

— Да — отвърна той, — защо питаш?

— Защото, ако бях на твое място, Куаутемок, нямаше да отида. А сега ми кажи, танцьорите ще бъдат ли въоръжени?

— Не, няма да бъдат въоръжени.

— Значи няма да бъдат въоръжени, Куаутемок, а са цветът на тази страна. Ще танцуват невъоръжени в онова затворено пространство и теулите ще ги наблюдават въоръжени. Какво ли ще стане, ако теулите намерят повод да се скарат с вашите благородници?

— Не разбирам защо говориш всичко това, Теул. Не вярвам белите да са такива подли убийци, но все пак ще се вслушам в думите ти. Празникът трябва да се състои, защото, както виждаш, благородниците вече са се събрали. Но аз няма да участвам.

— Мъдър човек си ти, Куаутемок — рекох аз. — Знам, че си мъдър.

След това Отоми, Куаутемок и аз отидохме в дворцовата градина, седнахме върху една малка пирамида, една от онези миниатюрни теокали, които Монтесума беше построил, за да наблюдава отгоре пазарния площад и дворовете на храма. От това място добре виждахме танцуващите ацтекски благородници и чувахме песните на музикантите. Гледката беше великолепна, накичените им с пера дрехи блестяха на ярките слънчеви лъчи като покрити със скъпоценни камъни мундири. Никой не предполагаше как ще завърши всичко това. Сред танцьорите имаше няколко испанци, облечени в ризници, въоръжени с мечове и мускети, и аз забелязах, че малко по малко те се отделиха от индианците и започнаха да се събират като рояк пчели край входовете и на още няколко места в сянката на Змийската стена.

— Какво значи това? — попитах Куаутемок и в същото време видях как един от испанците размахва във въздуха парче бял плат. След миг, белият плат не престанал още да се вее, от всички страни изскочи дим и се чува изстрели от мускети. Навсякъде падаха мъртви или ранени танцьори, но основната маса, все още незасегната, се струпа като подплашени овце и застана безмълвна, обезумяла от ужас. Тогава испанците, крещейки имената на своите светци покровители, както правеха винаги когато им предстоеше подобно злодеяние, измъкнаха мечовете, втурнаха се срещу невъоръжените ацтекски благородници и започнаха да ги избиват. Някои запищяха и побягнаха, други останаха, без да мърдат, но краят и за едните, и за другите беше еднакъв, тъй като входовете бяха завардени, а стените високи, за да ги прескочат. Всички бяха изклани и нека бог накаже убийците! Приключи се бързо. Само десет минути след развяването на белия флаг шестстотинте мъже

лежаха мъртви или умиращи на паважа, а испанците с победни викове грабеха богатите украшения от труповете.

Тогава аз се обърнах към Куаутемок:

— Струва ми се, че добре направи, като не отиде на празненството.

Куаутемок не отговори. Той гледаше втренчено и убитите, и убийците и мълчеше. Само Отоми каза с горчив смях:

— Вие, християните, сте благородни хора. Ето как отвръщате на гостоприемството ни. Вярвам, сега и моят баща Монтесума е доволен от гостите си. Ех, ако бях на негово място, всички тия хора щяха да легнат на жертвения камък. Щом нашите богове са дяволи, както ти казваш, какви са тогава хората, които почитат твоите богове?

Накрая и Куаутемок заговори:

— Остава ни само едно — отмъщението. Монтесума е заприличал на жена и аз повече няма да го слушам, дори ако е нужно, ще го убия със собствените си ръце. На тази земя останаха поне още двама мъже, чичо ми Куитлауа и аз. Отивам да събера войската.

И той тръгна.

Цяла нощ градът бръмчеше като гнездо на оси и на следващия ден призори, докъдето погледът стигаше, улиците и пазарният площад бяха изпълнени със стотици хиляди въоръжени войни. Те връхлитаха като вълни върху стените на двореца Аха и пак като вълни, разбити в скалите, отстъпваха пред изстрелите на пушките. Три пъти атакуваха и три пъти бяха отблъснати. Тогава Монтесума, монархът, който се държеше като жена, се появи на стената и ги помоли да престанат, защото, ако продължават, могат да го погубят. Дори тогава те му се подчиниха, толкова велика беше почитта към свещената императорска власт, и за известно време не атакуваха испанците. Но не се разотидоха. И тъй като Монтесума им нареди да не убиват испанците, те решиха да ги уморят от глад и от този момент започнаха да поддържат пълна блокада около двореца. Стотици ацтекски войни вече бяха избити, но загуби имаше и от другата страна. Няколко испанци и множество тласкали попаднаха в ръцете им. Краят на тези нещастници настъпи бързо, тъй като веднага ги откараха до храмовете на голямата теокали и ги принесоха в жертва на боговете пред очите на техните другари.

В това време се върна Кортес с повече мъже, отколкото беше тръгнал, защото, след като разгромил Нарваес, противниците му минали на негова страна и сред тях имаше един, когото познавах много добре. Не знам защо пуснаха Кортес при другарите му в двореца Аха без бой, но на следващия ден Куитлауа, братът на Монтесума, владетелят на Палапан, беше освободен, за да успокои народа. Куитлауа обаче не беше страхливец. Излязъл веднъж извън стените на затвора, той свика Съвета, оглавяван досега от Куаутемок.

Решиха да се бият докрай и обявиха, че заради малодушието му Монтесума се лишава от правата на монарх, и действаха въз основа на това решение. Ако то беше взето само преди два месеца, досега в Теночтитлан нямаше да е останал нито един жив испанец. Защото след Марина, любовницата на Кортес, която с проникателния си ум допринесе много за победата му, Монтесума беше главната причина за собственото си падение и за падането на империята Анауак.

---

[1] Най-вероятно грешка на преводача. Този вид дневна граблива птица се среща в Европа, Азия, Африка и Австралия, но не и в Северна Америка. Б.скан. ↑

XX ГЛАВА

СЪВЕТЪТ НА ОТОМИ

На другия ден след завръщането на Кортес в Мексико преди зазоряване пронизителни викове на хиляди войни и звукът на тимпани и барабани ме събудиха от неспокойния ми сън.

Забързах към наблюдателния си пост на малката пирамида, където дойде и Отоми, и видях, че народът долу се събира за война. Докъдето стигаше погледът, по площади, пазари и улици, се трупаха хиляди, десетки хиляди хора. Някои бяха въоръжени с прашки, други с лъкове и стрели, трети носеха копия с медни върхове, тояги с обсидианови остриета, а най-бедните граждани — колове, обработени на огън. Телата на едни бяха покрити със златни доспехи и мантии с пера, а главите си пазеха с боядисани дървени шлемове, украсени с кичур коса на върха, изобразяващи глави на пуми, змии или вълци, други бяха облечени в ескаупили, тоест в памучни ризници, но по-голямата част бяха почти голи, само с по една препаска на слабините. На плоските тераси по покривите на къщите, дори горе на жертвените теокали също имаше отряди войни, които трябваше да обсипват Испанската главна квартира с дъжд от камъни и стрели. Странна, незабравима гледка се откриваше на фона на червения изгрев. Светлината блестеше от храмовете и дворцовите стени и преливаше в пищните пера по дрехите и ярките знамена, в остриетата на безбройните копия и в доспехите на испанците, които бързаха напред-назад зад своите укрепления и се готвеха за защита.

Щом слънцето изгря, един жрец пронизително извири с раковина. В отговор от Испанската главна квартира прозвуча тръба. Сетне хиляди ацтеки с яростни викове се втурнаха в атака и въздухът почерня от стрели и копия. След малко от стените на двореца Аха се изви ивица от дим и огън, последвана от грохота на гръмотевица, и щурмуващите войни паднаха като есенни листа под топовните снаряди и куршумите от аркебузите на християните.

За миг ацтеките се разколебаха, силни вопли се понесоха чак до небесата. Но видях как Куаутемок изскочи напред със знаме в ръка, хората му се престоиха и се втурнаха след него. Стигнаха пред стените на двореца и щурмът започна. Ацтеките се сражаваха яростно. Много пъти се опитаха да се качат на стената, като трупаха телата на мъртвите вместо стълба, и много пъти бяха отблъснати с жестоки загуби. След като не успяха по този начин, те се заловиха да разбият стената с тежки греди, но когато направиха пробива и се скупчиха там като стадо овце, оръдието откри огън срещу тях и с дълги откоси оставяше десетки трупове наведнъж. Тогава ацтеките започнаха да обстрелват с горящи стрели, но така те подпалиха външните укрепления, защото дворецът беше строен от камък и не можеше да изгори. Яростните атаки продължиха дванадесет часа непрекъснато, но внезапно падналият мрак ги прекрати. Виждаше се единствено пламъкът на безбройните факли, с които търсеха убитите, чуваше се само плачът на жените и стонове на умиращите.

В зори битката се възобнови. Кортес с по-голямата част от войниците си и с няколко хиляди от съюзниците си, тласкалите, предприе нападение. Отначало помислих, че ще атакува двореца на Монтесума, и ме осени лека надежда, че в бъркотията може би ще успея да избягам, но сгреших. Той целеше да подпали къщите, от плоските тераси на които непрекъснато се сипеха безброй камъни и стрели срещу хората му. Атаката беше отчаяна и се увенча с успех. Индианците не можаха да издържат удара на конницата, голите им тела не можаха да издържат на испанската стомана. Скоро пламнаха десетки къщи, извиха се гъсти стълбове дим като от кратера на вулкана Попо. Но много от хората, излезли този ден на коне или пеш от двореца Аха, не се върнаха повече там, защото ацтеките се хвърляха в краката на конете и издърпваха ездачите живи. Още същия ден пленниците бяха принесени в жертва на бог Уицил пред погледа на другарите им. Принесоха в жертва и един кон, който бяха успели да хванат жив и който с невероятен труд носеха и влачеха по стръмния склон на пирамидата. Никога досега жертвите не са били толкова многобройни, колкото през това време на нестихващи боеве. Цял ден олтарите се обливаха в кръв, цял ден виковете на жертвите кънтяха в ушите ми, а обезумелите жреци си гледаха работата. Така те мислеха да угодят на боговете и да измолят победа над теулите.

Жертвоприношенията продължаваха дори през нощта на светлината на свещените огньове и отдолу тези, които ги организираха, имаха вид на дяволи, долетели от пламъците на ада, за да подложат тези грешници на адски мъки, точно както е изобразено на картината „Страшният съд“ върху задната арка в дичингамската църква. В мрака на всеки час един глас отправяше заплахи и предупреждения към испанците:

— Уицил е жаден за вашата кръв, теули. И вие ще последвате тези, които видяхте къде отидоха. Клетките са готови, ножовете са наострени и желязото е нажежено за мъченията. Пригответе се, теули, защото, макар и много хора да избиете, няма да се отървете.

Така битката продължаваше ден след ден. Хиляди ацтеки бяха мъртви, а испанците, изтощени от глада, сраженията и раните, нямаха минутка покой.

Най-после една сутрин, в разгара на битката, върху централната кула на двореца се появи самият Монтесума с пищно облекло и диадема на главата. Пред него стояха глашатая с златни жезли, а около него — придворната му свита, обслужваща го по време на пленничеството му, и испанската стража. Той протегна ръце, сражението мигновено спря и над града се възцари тишина. Дори ранените престанаха да стегнат. Тогава се обърна към тълпата. Аз бях твърде далеч, за да го чуя, но по-късно научих какво е казал. Той молел народа си да спре войната, защото испанците били негови приятели и гости и скоро щели да напуснат Теночтитлан. Но още не изрекъл тези думи на малодушие, ярост обхвана поданиците му, които дълги години го бяха почитали като бог, и писъци разцепиха въздуха. Струва ми се, че само две думи се казваха:

— Жена! Предател!

После видях как една стрела се насочи нагоре и улучи императора, а след нея се посипа дъжд от камъни и той падна върху покрива на кулата.

Нечий глас извика:

— Убихме нашия император! Монтесума е мъртъв!

След миг тълпата започна да вие ужасена, пръсна се във всички посоки и скоро там, където преди малко имаше хиляди войни, не остана жива душа. Обърнах се да утеша Отоми, която стоеше до мен и видя как царственият ѝ баща падна убит. Поведох я към двореца. Там

срещнахме принц Куаутемок с див, свиреп израз на лицето. Беше в пълно въоръжение и носеше лък в ръка.

— Мъртъв ли е Монтесума? — попитах аз.

— Не знам и не ме интересува — отвърна той с дивашки смях и добави: — Можеш да ме прокълнеш, братовчедке Отоми, защото моята стрела порази владетеля, който се беше превърнал в жена и предател, не се държа като мъж и измами страната си.

Отоми престана да плаче и каза:

— Не те проклинам, Куаутемок, защото боговете бяха поразили баща ми с безумие, преди ти да го поразиш със стрелата си. По-добре да умре, по-добре е и за него, и за народа му. Но съм сигурна, Куаутемок, че престъплението ти няма да остане ненаказано и за това светотатство ти ще платиш със собствената си позорна смърт.

— Може би — отвърна Куаутемок, — но няма да умра като предател.

И си отиде.

Тогава мислех, че този ден е последният в живота ми, защото сутринта се навършваше точно една година от възплъщаването ми в бог и аз, Томас Уингфийлд, щях да бъда отведен за жертвоприношение. Въпреки всеобщия смут, оплакването на мъртвите и страха, надвиснал като облак над града, религиозните церемонии и празници стриктно се спазваха, по-стриктно дори отпреди. И така, тази нощ беше устроено пиршество в моя чест, на което трябваше да седя с венец на главата, заобиколен от жените си, и да приемам почитта на останалите живи благородници в града. Сред тях беше Куитлауа, който след смъртта на Монтесума трябваше да стане император. Тъжна беше тази трапеза. Не можех да се веселя, въпреки че се опитвах да удавя мъката си в пиянство. Колкото до гостите, и на тях не им беше до веселба. Стотици техни роднини и хиляди сънародници бяха избити. Испанците продължаваха да държат крепостта. А днес видяха как и императорът им, който за тях беше бог, падна покосен от ръката на един от техните хора и най-главното — всички чувстваха, че са обречени. Нищо чудно, че не се веселях. По-тъжен погребален пир не можеше да има. Нито цветята, нито виното, нито хубавите жени ме радваха. В края на краищата този погребален пир беше за мен.

Най-после той свърши и аз избягах в покоите си, последван от трите си жени, защото Отоми не дойде. Наричаха ме най-големия

щастливец и ме благославяха, че утре ще се възнеса в своя божествен дом на небето. Но аз не ги благослових, а разгневен ги изгоних, като им казах, че единствената ми утеха е, че където и да отида, те няма да бъдат с мен.

Сетне се хвърлих върху възглавниците на леглото и заплаках от страх и мъка. Дотук ме докара клетвата да отмъстя на Де Гарсия. Утре щяха да изтръгнат сърцето от гърдите ми и да го дадат в дар на дявола. Мъдро ме беше посъветвал моят благодетел Фонсека да взема наследството и да забравя клетвата. Ако го бях направил, днес можеше да съм женен за годеницата си и да съм щастлив с любовта ѝ у дома, в мирна Англия, вместо да бъда една загубена душа във властта на демони и принесен в жертва на демон. С тези тъжни мисли, обхванат от непоносим страх, аз плачех на глас и молах Създателя да ме избави от такава жестока смърт или поне да опрости греховете ми и утре да почивам в мир.

Плачех, молах се и така се унесох в сън. Присъни ми се, че вървя по хълма близо до пътеката към църквата, която минаваше през нашата градина в Дичингам. Вятърът шепнеше в дърветата, покрили склоновете на хълма, усещах с ноздрите си нежния аромат на английските цветя, благоуханият юнски вятър вееше в лицето ми. Сънувах, че е нощ, луната нежно огрява ливадите и реката, а отвсякъде се чува песента на славея. Но аз не мислех за тези приятни гледки и звуци, защото пред очите си виждах пътеката за църквата, която минаваше по хълма към задната част на къщата, и напрегнато се ослушвах за стъпките, които копнеех да чуя. Тогава откъм хълма долових песен. Думите ѝ бяха тъжни. Тя разказваше за един човек, който отплавал оттук и повече не се върнал. Скоро на върха между ябълковите дървета видях бяла фигура. Тя се приближаваше бавно към мен и аз разбрах, че е тази, която очаквах, моята любима Лили. Престана да пее, тихо въздъхна и лицето ѝ беше много тъжно. То приличаше повече на лицето на жена на средна възраст, но все още много красиво, много по-красиво, отколкото в разцвета на младостта ѝ. Стигна подножието на хълма и тъкмо се обръщаше към малката градинска порта, аз излязох от сянката на дърветата и застанах пред нея. С изплашен вик тя се дръпна назад, после замълча и се вторачи в лицето ми.

— Колко си се променил — шепнеше тя. — Нима това си ти, Томас! Възкръснал си и се върна при мен или само така ми се привижда?

Бавно и несигурно духът на моята любима протегна ръце да ме прегърне.

Тогава се събудих. Събудих се и какво да гледам! Пред мен стоеше една хубава жена, облечена в бяло, луната я осветяваше също както в съня ми и тя беше протегнала с любов ръце към мен.

— Аз съм, мила моя, не съм призрак — извиках, скочих от леглото и я притиснах към гърдите си да я целуна. Но преди устните ми да докоснат нейните, видях грешката си. В прегръдките си държах не Лили Бозард, моята годеница, а Отоми, принцесата на народа отоми, обявена за моя жена. Тогава разбрах, че това беше сън, най-тъжният и жесток сън, изпратен ми като подигравка, защото цялата истина нахлу в съзнанието ми. Пуснах Отоми, паднах на леглото и застанах на глас. Усетих, че лицето и вратът ѝ пламнаха от срам, защото тази жена ме обичаше, думите и постъпката ми я наскърбиха, защото се досещаше какво означават те. Въпреки това нежно каза:

— Извинявай, Теул, дойдох само да те погледам, не да те събудя. Дойдох още да поговоря с теб насаме преди разсъмване с надеждата, че ще ти бъде полезна или, най-малкото да те утеша, защото краят приближава. Кажи, насън ти ме сбърка с една друга жена, по-скъпа за теб и по-хубава от мен, нали, и затова ме прегърна?

— Присъни ми се, че ти си моята годеница, която обичам и която сега е далеч отгук, отвъд океана — отвърнах аз мрачно. — Но стига сме говорили за любов и тем подобни. Защо ми е всичко това, след като отивам завинаги в мрака!

— Право да ти кажа, не знам, Теул, но съм чувала мъдри хора да твърдят, че ако може някъде да се намери истинска любов, то тя е в същия този мрак на смъртта, който всъщност е светлина. Не тъжи, защото, ако в нашата вяра или във вярата, за която ти си ми говорил, има малко истина, с очите на духа си още преди залез-слънце ти ще видиш своята любима на земята или на небето и се моля тя да ти е била вярна. Кажи ми, много ли те обича? Би ли легнала с теб на жертвеното ложе, както аз смятах да направя, ако нещата между нас се бяха развили по друг начин?

— Не! — отвърнах аз. — Нашите жени нямат обичая да се погубват, защото съпругът трябва да умре.

— Вероятно мислят, че е по-добре да живеят и да се омъжат отново — каза Отоми много спокойно, но забелязах как очите ѝ блестят, а гърдите ѝ, осветени от луната, се повдигат, докато говори.

— Стига сме приказвали глупости. Слушай, Отоми, ако наистина ме обичаше, ти щеше да ме спасиш от ужасната ми участ или щеше да въздействаш на Куаутемок да ме спаси. Дъщеря си на Монтесума, не можа ли през всичките тези месеци да го накараш да издаде царски указ за моето помилване?

— За толкова лоша приятелка ли ме мислиш, Теул? — отвърна тя разгорещено. — Знай тогава, че през всичките тези месеци, ден и нощ, аз търсех и подготвях начин да те спася. Преди да станеш пленник, непрекъснато молах баща си, императора, и той нареди да не ме пускат при теб. Опитах се да подкупя жреците, заговорничех, уреждах бягството ти и Куаутемок ми помагаше, защото те обича. Ако не беше пристигането на проклетите теули и войната, която започнаха в града, сигурно щях да те спася, защото женският ум е изобретателен и винаги може да намери изход, когато на всички други това се струва невъзможно. Но войната промени нещата. Освен това гадателите и ясновидците направиха предсказание по звездите, с което решиха съдбата ти. Предсказаха, че ако утре по пладне кръвта ти потече върху олтара на Тескат и му принесат в дар сърцето ти, нашият народ ще победи теулите и ще ги унищожи докрай. Но ако жертвоприношението се направи само миг преди или след предсказания час, съдбата на Теночтитлан ще бъде решена. Освен това обявиха, че ти трябва да умреш не както е обичаят, в Храма на оръжията отвъд езерото, а на голямата пирамида, пред главната статуя на бога. Това се знае в цялата страна. Хиляди жреци сега отправят молитви жертвоприношението да бъде успешно, на жертвения камък окачиха златна халка по такъв начин, че точно по пладне слънчевите лъчи да са по средата на гърдите ти. От няколко седмици те следят, както ягуар следи плячката си, защото се страхуват да не избягаш при теулите. Нас, твоите жени, също ни следят. В този момент около двореца има троен кордон от стража, а пред вратите и под прозорците те дебнат жреците. Сам съди какъв шанс имаш да избягаш, Теул.

— Малък наистина — казах аз. — Все пак знам един начин. Ако сам се убия, те няма да могат да ме убият.

— Не! — отвърна тя бързо. — Каква полза от това? Докато човек живее, се надява. Умре ли, край завинаги. Освен това, ако трябва да умреш, най-добре е да умреш от ръката на жреца. Повярвай ми, въпреки че смъртта е ужасна — и тя потрепери, — почти е безболезнена, така поне казват, и е много бърза. Няма да те измъчват. Двамата с Куаутемок те избавихме от това, защото в началото го искаха, за да окажат особена чест на бога в този велик ден.

Отоми седна до мен на леглото, хвана ръката ми и продължи:

— О, Теул, не мисли повече за този кратък миг на ужаси, а гледай напред. Толкова ли е трудно да се умре, при това бързо? Всички трябва да умрем, днес, довечера, утре, има ли значение точно кога, а твоята религия, както и нашата, учи, че оня свят е безкрайно блаженство. Помисли за това, приятелю. Утре ти ще бъдеш далеч от тия тревоги и бъркотии. Борбата, мъката, всекидневните страхове за бъдещето, които отслабват душата, ще свършат за теб. Ти ще си отидеш и никой никога повече няма да те безпокои. Там ще намериш майка си, за която си ми говорил и която те обича, там навярно ще дойде и тази, която те обича повече от майка ти, а мен може също да срещнеш, приятелю — и ме погледна странно. — Пътят, по който си обречен да вървиш, е тъмен наистина, но той е добре отъпкан и там, отвъд, грее светлина. Затова бъди мъж, приятелю, и не тъжи. Радвай се, че толкова млад слагаш край на тревогите и съмненията си, че скоро ще стигнеш вратите на щастието, че премина трънливата суха пустиня и ще видиш сияйни езера и градини, а сред тях храмовете на твоя вечен град. Сега сбогом! Няма да се видим повече до часа на жертвоприношението, когато ние, жените, които се правим на твои съпруги, трябва да те придружим до първата площадка на храма. Сбогом, скъпи приятелю, и помисли върху думите ми. Приемливи или не за теб, аз съм сигурна, че както заради честта си, така и защото аз те моля, ти ще умреш храбро, сякаш умираш пред очите на своя народ.

Внезапно Отоми се наведе, целуна ме по челото нежно като сестра и си отиде.

Завесите се затвориха зад нея, но ехото от благородните ѝ думи още звучеше в сърцето ми. Нищо не може да накара човек да гледа на смъртта с любов, а това, което ме очакваше, беше нещо, пред което и

най-смелият би се стъписал. Но аз чувствах, че Отоми има право, че колкото и ужасна да изглежда смъртта сама по себе си, животът можеше да се окаже къде-къде по-ужасен. Неестествено спокойствие обхвана душата ми като гъста мъгла над океана. Под нея водата може да бушува, над нея слънцето може да грее, но наоколо — сива непроницаемост. В този миг сякаш се бях отделил от своето земно „аз“ и на всичко гледах с ново чувство. Идваше отливът на живота ми, брегът на смъртта се задаваше и тогава разбрах, както разбирам и сега, на преклонна възраст, че за нас, простосмъртните, смъртта значи къде повече от този кратък мимолетен живот. Спомних си миналото, разсъждавах върху бъдещето на моя дух, чудех се дори на добротата и мъдростта на индианската жена, способна да мисли и да говори така.

Каквото и да ми се случеше, в едно няма да я разочаровам — ще умра храбро като англичанин, другото оставям на бога. Тези варвари няма да могат да кажат, че чужденецът е умрял като страхливец. Кой съм аз да се оплаквам? Нима стотици мъже, не по-лоши от мен, не умират всеки ден там, на площада, без звук да издадат? Не умря ли и майка ми от ръката на един убиец? Не беше ли жива зазидана онази нещастница Исабела де Сигенса само заради безумието си да обича един негодник, който я изостави? Животът е пълен с ужаси и мъка. Кой съм аз да се оплаквам?

Размишлявах така до зори, а с изгрева на слънцето зазвучаха и бойните викове на мъжете, които се готвеха за сражение. Сега с всеки ден битките ставаха по-ярошни, а тази щеше да бъде най-страшната. Но тогава не мислех за войната между ацтеките и испанците. Трябваше да се готвя за борбата със смъртта, която ми предстоеше.

XXI ГЛАВА

ЦЕЛУВКАТА НА ЛЮБОВТА

След малко се чу музика и съпроводени от няколко художници, при мен влязоха слугите. Носеха ми дрехи, по-разкошни от всичко, което съм обличал досега. Първо ме съблякоха, после художниците отвратително нашариха тялото ми в червено, бяло и синьо, докато заприличах на знаме. Не пощадиха дори лицето и устните ми, които оцветиха в тъмночервено. Около сърцето ми с огромна точност и внимание изрисоваха ален кръг. После вдигнаха падналата на раменете ми коса, вързаха я на върха на главата ми с бродирана в червено панделка, както е прието при индианците, и поставиха няколко ярки пера отгоре. След като ме премениха в пищното облекло подобно на папско расо по време на литургия, сложиха златни обеци на ушите ми, златни халки на ръцете и краката ми и гердан от безценни смарагди около врата ми. На гърдите ми също окачиха голям скъпоценен камък, който блестеше като море на лунна светлина, а под брадата ми провесиха наниз от розови морски миди. Сетне усукаха около мен гирлянди от цветя, докато заприличах на майско дърво, каквото украсяваме у нас, в Бънги, и свършиха работа, изпълнени с възторг от стореното.

Музиката зазвуча отново. Подадоха ми две лютни, по една за всяка ръка, и ме поведоха към голямата зала в двореца. Тук се бяха събрали множество знатни люде, всички в празнични дрехи. На подиума, към който ме водеха, стояха четирите ми жени в богатите одежди на четирите богини Хочи, Шило, Атла и Кристо, имена, които получиха в деня на сватбата ни. Атла беше принцеса Отоми. Когато заех мястото си на подиума, една по една жените ми се приближиха до мен, целунаха ме по челото, предложиха ми сладкиши и питки върху златни подноси, какао и мескал в златни чаши. Пих от мескала, защото е алкохол, а имах нужда от вътрешно спокойствие, но другите лакомства не докоснах. Когато тази церемония завърши, настъпи кратка тишина и след малко от другия край на залата влезе цяла банда

гадни жреци, облечени в алени жертвени одежди. Навсякъде по тях имаше кръв, дори свирепите им очи сякаш бяха кървясали. Продължаваха да вървят, докато стигнаха подиума, после изведнъж Върховния жрец вдигна ръце и високо извика:

— Поклонете се на безсмъртния бог, хора!

Всички събрани в залата паднаха ниско и закрещяха:

— Кланяме се на бога!

Жрецьт извика силно три пъти, три пъти му отговориха по този начин и всеки път падаха ниско. После, когато станаха, жрецьт се обърна към мен:

— Прости ни, о, Тескат, че не можем да те почитем, както се полага, тъй като и нашият властелин трябваше да бъде тук да ти се поклони. Но ти знаеш, Тескат, колко скръбно е положението на твоите слуги и че те трябва да водят война в собствения си град срещу тези, които сквернят теб и другите богове. Знаеш, че любимият ни император лежи ранен и е пленник в ръцете на нечестивците. Когато задоволим желанието ти да се възнесеш на небето, о, Тескат, и ти напуснеш земния си образ, в който ни научи, че човешкото благополучие е само една мимолетна сянка, в памет на нашата любов към теб умоляваме те да се застъпиш за нас да сразим онези проклетници, а ние ще те почитем, като ги принесем в жертва на олтара ти. О, Тескат, малко живя ти сред нас и не искаш да те задържаме повече тук, лишен от полагащата ти се слава. Очите ти копнееха да видят този щастлив ден и той най-сетне дойде. Обичахме те, о, Тескат, служихме ти. В отговор направи така, че ние, твоите малки чеда, да те видим в цялото ти величие и докато дойдем при теб, бди над нашето земно благополучие, бди над народа, сред който реши да живееш.

Така говореше жрецьт, от време на време думите му едва се чуваха от сподавените ридания на хората и силния плач на съпругите ми. Само Отоми мълчеше. Накрая Върховния паба направи знак, засвири музика и жреците ни заобиколиха от всички страни. Две от моите съпруги богини застанаха пред мен, другите две отзад и всички излязохме от залата, а после през широко разтворените за процесията врати минахме зад стените на двореца. С каменно спокойствие гледах наоколо и в този последен час от живота ми нищо не убягна от вниманието ми. Странна гледка се разкриваше пред мен. На

неколкостотин крачки оттук индианците продължаваха яростно да атакуват двореца Аха, където се намираха испанците. Тук-там отделни отряди войни се опитваха да се покатерят на стената. Испанците ги покосяваха със смъртоносни изстрели, а техните съюзници тласкалите се хвърляха срещу нападателите с копия и боздугани. В същото време други отряди ацтеки, заели покривите на оцелелите от пожара къщи и всички подстъпи към голямата теокали, където трябваше да умра, обсипваха с хиляди копия, стрели и камъни заемайки от испанците дворец и другите участъци от отбраната на противника.

На около петстотин ярда от мястото, където кипеше тази смъртоносна битка, в отсрещния край на площада, пред вратите на двореца на Монтесума, се разиграваше друга сцена. Събираше се огромна тълпа от жени и деца, които искаха да видят моята смърт. Хората пристигаха с огромни букети цветя, с музика, песни и когато се явих пред тях, приветствени викове в миг заглушиха грохота от изстрелите и яростния шум на битката. От време на време някой заблуден снаряд се врязваше в тълпата и оставяше на място убити и ранени, но никой не бягаше, никой не се криеше. Хората само още по-силно крещяха:

— Слава на теб, о, Тескат, и сбогом! Бъди благословен, спасителю наш! Слава на теб и сбогом!

Процесията бавно се провираше през тълпата по тесния проход, целия посипан с цветя. Най-сетне пресякохме площада и стигнахме подножието на пирамидата. Тук се бяха събрали толкова много хора, че трябваше да спрем. Докато жреците ни разчистваха пътя, някакъв войн се провря през тълпата и коленичи пред мен. В негово лице познах принц Куаутемок.

— Теул, оставих хората си, за да се простя с теб — прошепна Куаутемок и кимна с глава към войните, готови да щурмуват двореца Аха. — Сигурно скоро пак ще се срещнем. Повярвай ми, Теул, всичко бих направил да те отърва, но е невъзможно. Стига да можех, бих се разменил с теб. Сбогом, приятелю! Ти два пъти спаси живота ми, а твоя аз не успях да спася.

— Сбогом, Куаутемок — отвърнах аз. — Да те пази бог. Ти беше най-добрият ми приятел.

И се разделихме.

В подножието на пирамидата цялото шествие се престрои отново. Тук с мен се прости една от жените ми, като ми се хвърли на гърдите и ме обля в сълзи. Но аз не се разридах на гърдите ѝ. Бавно и тържествено започнахме да се изкачваме по каменните стълби, разположени по такъв начин, че след всяка стълба правехме пълен кръг по терасите на пирамидата. Един час пълзя безкрайната процесия към върха, като обвиваше цялата теокали с пъстра, начупена спирала. След всеки кръг спирахме и аз се разделях с една от жените си или с един от музикалните инструменти, което правех без никакво съжаление, или с част от странните си празнични одежди.

И ето, накрая по широките стъпала на последната стълба излязохме на плоския връх на пирамидата. Той представляваше неограден площад, по-голям от църковния двор в Дичингам. Тук на главозамайваща височина се изправяха храмовете на Уицил и Тескат, огромни сгради от камък и дърво, в които се намираха отвратителните идоли на тези богове и страшните стаи, оплискани с кръвта на жертвите. Срещу храма гореше вечният свещен огън и стояха жертвените камъни, инструментите за изтезания и големият барабан с опъната змийска кожа. Останалата част от върха беше съвсем гола. Гола, но не безлюдна. Откъм страната на испанците се бяха скупчили неколкостотин войни и непрестанно обсипваха врага със стрели и камъни, а на противоположния край се бяха събрали жреците в очакване на смъртта ми. Огромният площад долу, заобиколен от развалините на къщите, беше изпълнен от многохилядна тълпа. Някои от хората преди това се бяха сражавали с испанците, но повечето бяха дошли тук специално, за да видят как ще ме принесат в жертва.

Стигнахме върха на *теокали* два часа преди пладне, защото до жертвоприношението трябваше да се изпълнят още ред церемонии. Първо ме въведоха в светилището на бог Тескат, чието име носех. Тук се намираше статуята му от черен мрамор със златни украшения. Идолът държеше в ръка полиран златен щит и беше устремил в него очите си от скъпоценни камъни. Жреците казваха, че в това огледало той вижда всичко, което е било и ще бъде на създадената за хората земя. Пред идола имаше златно блюдо. Върховния жрец го взе и мърморейки някакви заклинания, започна да го трие с краищата на сплетените си коси. Изчистил блюдото до блясък, жрецът го поднесе към устните ми да духна върху свещената повърхност. Обхвана ме

ужасна слабост, зави ми се свят, защото разбрах, че след този обред блюдото щеше да е готово да приеме моето сърце, което още туптеше в гърдите ми. Не знам какви други церемонии ме очакваха на това нечестиво място, но в този момент на площада се надигна врява и жреците побързаха да ме изведат от светилището. Тогава видях следното: предизвикани и вбесени от градушката стрели и камъни, изляла се отгоре им от хребета, испанците атакуваха теокали. Предвождани от самия Кортес, те вече се стичаха от двора на големи групи. С тях дойдоха и неколкостотин от съюзниците им, тласкалите. От друга страна пък, няколко хиляди ацтеки се устремиха към подножието на първата стълба, за да се сражават там с белите. След пет минути битката вече се ожесточи. Под прикритието на пушечни изстрели испанците непрекъснато атакуваха ацтеките, но конете им се плъзгаха по каменния паваж и те слязоха от тях и продължиха сражението пеш. Бавно, с големи загуби, индианците бяха изтласкани назад и испанците се добраха до най-ниските стъпала на първата стълба. Но стотици войни още изпълваха високия спираловиден път, а стотици други държаха върха. Стана ми ясно, че за испанците ще бъде много трудно да си пробият път. И все пак, когато видях какво става, изведнъж ме обхвана силна надежда. Ако испанците завземеха храма, нямаше да има жертвоприношение. А преди пладне не можеха да го извършат, така ми беше казала Отоми, тоест оставаха още почти два часа. Значи, победят ли испанците до два часа, имаше шанс да живея, иначе ще трябва да умра.

Когато ме изведоха от светилището на Тескат, аз се учудих защо принцеса Отоми, по-точно богиня Атла, както я наричаха тогава, стоеше сред жреците и спореше нещо с тях. Видях я да кима с глава към вратата на свещеното място и помислих, че това е знак за сбогом, защото тя беше последната от четирите ми жени, която трябваше да ме напусне. Поради врявата от битката не можах да чуя за какво спореше, но страстните ѝ аргументи сякаш слисаха жреците и в същото време породиха жестока радост у тях. Явно тя спечели каузата си, защото скоро те се поклониха в знак на съгласие с нея. Тя бавно се обърна и тръгна към мен с величествена походка, която дори в този момент забелязах. Погледнах я в лицето и видях, че то беше озарено от някаква велика, свещена мисъл: и освен това беше щастливо като на младоженка, устремила се към прегръдките на съпруга си.

— Защо не си отиде, Отоми? — попитах аз. — Вече е късно. Испанците обкръжиха *теокали* и ще те убият или ще те хванат в плен.

— Да става каквото ще — отвърна тя кратко и известно време не говорехме, само наблюдавахме сражението, което наистина беше зловещо.

Ацтекските войни се биеха ожесточено пред символите на своите богове и пред погледа на огромното множество, струпано долу на площада, мълчаливо наблюдаващо битката. Ацтеките се хвърляха срещу испанските мечове, хващаха испанците с голи ръце, пицяха от ярост и ги теглеха към стръмната стена на пирамидата, за да ги хвърлят долу. Понякога успяваха и топка от вкопчени едно в друго тела, в средата на която винаги имаше по един испанец, започваше да се търкаля по склона и се пръсваше в каменната дворцова настилка. Но каквото и да правеха ацтеките, дългите редици на облечените в блестящи доспехи теули си пробиваха път нагоре като огромна извиваща се змия, през дъжд от копия и стрели. Миг след миг, стъпка след стъпка те продължаваха да се катерят и се биеха като хора, които знаят каква съдба очаква всеки, който оскверни боговете на Анауак, биеха се за живота си, за честта си и за спасението си от жертвения камък. Така мина час. Испанците стигнаха до средата на пирамидата. Страховитият шум от битката ставаше все по-силен и по-силен. Испанците надаваха викове и призоваваха на помощ светиите си, ацтеките крещяха като диваци, жреците отправяха заклинания към боговете и викаха, за да окуражат войните, но над всичко това се открояваха изстрелите на аркебузите, тътенът на оръдието и страховитият ритъм на големия барабан от змийска кожа, който един полугол жрец удряше като луд. Само множеството долу не помръдна и не извика. То стоеше мълчаливо, гледаше нагоре и аз видях как слънцето блести в хилядите широко отворени очи.

През цялото това време стоях до жертвения камък, а до мен — Отоми. Бях заобиколен от жреци. Над камъка, върху четири стълба, забити в паважа, беше закрепено четвъртито черно парче плат. По средата му беше защита златна фуния с диаметър шест инча при отвора. Минавайки през фунията, слънчевите лъчи падаха през сянката от плат върху каменната настилка и осветяваха едно бяло петно с размерите на ябълка. Слънцето се издигаше високо и светлото петно

пълзеше под сянката, докато най-после стигна до жертвения камък и застана в края му.

Тогава по знак на Върховния жрец неговите служители ме хванаха и също както жестоки деца скубят жива птичка, смъкнаха всичко, останало от хубавите ми дрехи, и аз се озовах почти гол, само с една препаска на слабините. Вече знаех, че моят час е настъпил. Но странно, за пръв път днес почувствах смелост в себе си и се зарадвах при мисълта, че скоро ще се сложи край на мъките ми. Обърнах се към Отоми и с ясен глас започнах да се сбогувам с нея, но за моя изненада видях, че с нея бяха направили същото като с мен, бяха разкъсали прекрасните ѝ дрехи и сега тя стоеше насреща ми само с красотата си, със спускащата се по тялото ѝ коса и с една бродирана памучна риза.

— Не се чуди, Теул — отвърна тя тихо на въпроса, който устата ми не изрече. — Аз съм твоя жена и тук ще бъде нашето брачно ложе, първото и последното. Въпреки че не ме обичаш, днес аз ще умра до теб с твоята смърт. Имам право на това. Не можах да те спася, Теул, но поне ще мога да умра с теб.

Поразен, изумен, в този миг аз нищо не отвърнах. И преди да намеря какво да ѝ кажа, жреците ме повалиха и за втори път легнах върху жертвения камък. В този миг се чу вик, по-яръст и по-продължителен от всичко досега. Разбрах, че испанците са стигнали до последната стълба.

Още щом се озовах на огромния камък, Отоми легна до мен, толкова близо до мен, че телата ни се допираха, защото аз трябваше да лежа точно в средата и за нея нямаше много място. Но времето за жертвоприношението още не беше дошло. Жреците ни завързаха за медните халки на каменната настилка и се обърнаха да наблюдават сражението.

Няколко минути лежахме така един до друг и в сърцето ми се надигна чувство на огромно удивление и благодарност, удивление, че една жена може да бъде толкова храбра, и благодарност за любовта ѝ, която тя скрепваше с кръвта си. Отоми ме обичаше, затова беше избрала тази страшна смърт, обичаше ме, затова предпочиташе да умре до мен, вместо да живее във величие и почит без мен. И в мига, в който помислих за това чудо, някаква нова светлина озари сърцето ми и започна да ме тегли към нея. Почувствах, че никой не може да ми бъде толкова скъп, колкото тази царствена жена, никой, дори моята

годеница. Почувствах, не, как мога да кажа какво почувствах. Знам само, че от очите ми рухнаха сълзи по изрисуваното ми лице. Обърнах глава и я погледнах. Тя лежеше на лявата си страна, доколкото вървите разрешаваха, дългите ѝ коси падаха от камъка върху каменната настилка накуп, а лицето ѝ беше обърнато към мен, толкова близо, че нямаше и един инч между устните ни.

— Отоми — прошепнах аз, — чуй ме. Обичам те, Отоми.

Видях, че гърдите ѝ под вървите учестиха дишането си и лицето ѝ се изчерви.

— Тогава аз съм възнаградена — отвърна тя и устните ни се сляха в целувка, първата и както ние мислехме, последната.

Да, целунахме се там, на жертвения камък, под ножа на жреца, в сянката на смъртта и ако има на света по-необикновена любовна сцена, аз не съм чувал за нея.

— О, възнаградена съм — повтори тя. — За този миг съм готова да умра десетки пъти и се моля да умра, преди да си се отказал от думите си. Знам, Теул, че има една жена, която ти е по-скъпа от мен, но сърцето ти сега се е размекнало пред верността на една индианка и ти си мислиш, че я обичаш. Нека умира с вярата, че мечтата ми се е сбъднала.

— Не говори така — отвърнах аз с мъка, защото дори в този миг си помислих за Лили. — Ти даваш живота си за мен и аз те обичам за това.

— Моят живот нищо не значи, а твоята любов за мен е много — усмихна ми се тя. — О, Теул, каква магия е заключена в теб, че мен, дъщерята на Монтесума, можа по собствена воля да докараш върху олтара на боговете? Не, не желая по-меко легло. А на този въпрос скоро и двамата ще узнаем отговора, на този въпрос и на много други.

XXII ГЛАВА

ПОБЕДАТА НА КРЪСТА

— Отоми — казах аз след малко, — кога ще ни убият?

— Когато слънчевият лъч попадне в кръга, очертан около сърцето ти — отвърна тя.

Обърнах глава и погледнах слънчевия лъч, който пронизваше сянката над нас като златна стрела. Сега той се намираше на около шест инча встрани от мен и аз пресметнах, че ще попадне в червения кръг, нарисован на гърдите ми, след петнадесетина минути.

Междувременно врявата от боя се чуваше все по-силно и по-близо. Отмествайки се, доколкото ми позволяваха вървите, опънах глава нагоре и видях, че испанците бяха стигнали върха на пирамидата и битката сега кипеше в края на площадката. Рядко съм наблюдавал по-ожесточен бой. Ацтеките се сражаваха с отчаяна ярост, не мислеха за своя живот, а само за това, как да убият повече испанци. Но най-често грубото им оръжие не можеше да пониже железните доспехи и им оставаше само един начин да постигнат желаното — да хвърлят белите от горната площадка на теокали и те да се пръскат като яйчени черупки върху каменната настилка от двеста стъпки височина. Така сражаващите се разделиха на групи. Враговете настъпваха и отстъпваха един срещу друг до самата пропаст на пирамидата и от време на време по десет-дванадесет души наведнъж загиваха долу. Някои от жреците също се включиха в боя, като мислеха повече за това, че се осквернява храмът им, отколкото че и те могат да умрат. Видях как един от тях, грамаден силен мъж, сграбчи някакъв испански войник за кръста и полетя с него надолу. Но малко по малко испанци и тласкали избутаха ацтеките към центъра на площадката и с това намалиха опасността от такава ужасна смърт, защото сега ацтеките трябваше първо да ги довлекат до пропастта.

Сражението се доближаваше до жертвения камък и всички останали живи ацтеки, около двеста и петдесет души може би без жреците, ни заобиколиха в кръг. Освен това слънчевият лъч, който

минаваше през фунията, безжалостно продължаваше да пълзи към мен и вече докосна изрисуваното ми тяло, сякаш ме изгори с нажежено желязо. Но, уви, не можех да заповядам на слънцето да спре, докато трае битката, както направил някога Исус Навин в Еалонската долина. Щом слънчевият лъч ме докосна, петима жреци хванаха ръцете, краката и главата ми и Върховния жрец, същият, който ме доведе до двореца, вдигна с две ръце обсидиановия си нож. Обхвана ме неописуема слабост и затворих очи, мислейки, че всичко е свършено. Но в този миг чух как Главния звездоброец, един човек с безумни очи, когото бях забелязал да стои наблизко, спря изпълнението на присъдата.

— Още не, жрецо на Тескат. Ако удариш, преди слънчевият лъч да е попаднал върху сърцето на жертвата, нашите богове ще бъдат обречени, обречен ще е и народът на Анауак.

Жрецът стисна зъби от ярост, погледна пълзящата светла точка, после хвърли поглед през рамо към сражението. Кръгът от войни около нас се стесняваше, бавно пълзеше и слънчевият лъч към гърдите ми, докато краят му допря червения кръг, нарисуван върху сърцето ми. Жрецът отново вдигна страшния нож, аз отново затворих очи и отново чух пронизителния писък на звездоброеца:

— Още не, още не, иначе боговете ни са обречени!

Тогава чух друг един глас — гласът на Отоми, която крещеше за помощ:

— Спасете ни, теули, ще ни убият!

Тя пищеше така пронизително, че гласът ѝ достигна до ушите на испанците и в отговор някой извика на кастилски:

— Напред, другари, напред! Тези псета убиват някого на олтара!

Врълхлетяха силно и пометоха защитниците на олтара. Вдигнаха Върховния жрец във въздуха и го хвърлиха отгоре ми. Три пъти врълхлитаха така като морски вълни и всеки път защитата на ацтеките отслабваше. Обръчът беше разкъсан, отвсякъде проблясваха испански мечове, а червеният слънчев лъч вече падна върху кръга на сърцето ми.

— Прободи го, жрецо на Тескат — изпищя звездоброецът. — Прободи го за прослава на боговете.

Със страшен вик жрецът вдигна ножа и аз видях как просветна в него златният слънчев лъч, установил се точно над сърцето ми. А когато ножът започна да се спуска, видях как същият този слънчев лъч светна върху дълго стоманено острие, проблесна над мен и се изгуби в

гърдите на палача. Големият обсидианов нож падна, но не улучи целта. Наистина не ме удари в гърдите, но не ми се размина без нищо. Ножът падна на жертвения олтар, строши се там, между мен и Отоми, парчетата се забиха в хълбоците на двама ни, раниха ни, нашата кръв се омеси върху камъка и ни свърза в едно общо цяло. За втори път върху нас падна тялото на жреца, но този път за да не се вдигне повече, в предсмъртна агония върху тези, които трябваше да убие.

Сетне като насън чух воплите на звездоброеца, оплакващ гибелта на боговете на Анауак.

— Жрецът е мъртъв и неговите богове загинаха — ревеше той. — Тескат отказа жертвата и загина. Боговете на Анауак са обречени. Кръстът на християните победи!

Докато нареждаше така, отекна удар от меч и разбрах, че този пророк също беше мъртъв. Една силна ръка избута умиращия жрец от нас. Той се олюля, падна върху олтара с вечния огън и го загаси с кръвта на тялото си, след като беше горял в продължение на много поколения. После някой отрязва с нож въжето, с което ни бяха вързали.

Надигнах се, огледах се обезумял и чух един глас, който говореше на кастилски, не на мен, разбира се, а на някой от приятелите си.

— Тия двамата почти бяха свършили. Горките! Ако бях се забавил само една секунда, този дивак щеше да издълбае дупка в гърдите му колкото главата ми. О, господи! Момичето е много хубаво, само добре да се измие. Ще я измоля от Кортес като награда.

Щом чух гласа, го познах. Само един човек на света имаше такъв твърд и ясен тембър. Познах го дори тогава, на жертвения камък. Вдигнах поглед, спуснах се долу. И го видях. Пред мен стоеше, облечен в бойни доспехи, моят враг Де Гарсия. Неговият меч по волята на съдбата прониза гърдите на жреца. Той ме беше спасил, въпреки че, ако знаеше кой съм, по-скоро би запратил меча си в собственото ми сърце, отколкото в сърцето на палача ми.

Гледах го изумен, чудех се дали не сънувам и устните ми неволно изрекоха:

— *Де Гарсия!*

Щом чу гласа ми, той се олюля като прострелян, после се вторачи в мен, разтърка очите си с ръка и пак се вторачи. Накрая ме позна въпреки рисунките по мен.

— Света Богородице! — зяпна той. — Пак този негодник Томас Уингфийлд! *И аз сам спасих живота му!*

В това време се посъвзех, разбрах каква глупост направих и хукнах да бягам. Но Де Гарсия нямаше намерение да допусне такова нещо. Той вдигна меча си, хвърли се след мен като див звяр и изкрещя от ярост и омраза. Със светкавична бързина обиколих жертвения камък, следван от голия меч на врага ми. И много бързо щеше да ме стигне, защото бях отслабнал от преживяния страх и ужас. Краката ми също бяха отекли от стегнатите върви, но в този миг някакъв офицер, който, съдейки по дрехите и осанката му, не можеше да бъде никой друг, освен самия Кортес, избягна меч от ръката на Де Гарсия и рече:

— Какво ти става, Сарседа? Полудя ли, толкова ли зажадня за кръв, та мина към жертвоприношения като индиански жрец? Остави горкия човек на мира!

— Той не е индианец, а английски шпионин — извика Де Гарсия и още веднъж се опита да ме нападне.

— Нашият приятел май е полудял — рече Кортес и ме изгледа. — Ще ми разправя, че този нещастник бил англичанин. Я се пръждосвайте двамата оттук, защото може и някой друг да направи същата грешка.

Махна ни със сабя в знак да си вървим, мислейки, че не го разбирам, но след като Де Гарсия, онемял от ярост, пак се опита да ме нападне, добави сърдито:

— Не, за бога! Не разрешавам! Ние сме християни и дойдохме да спасим жертвите, а не да ги убиваме. Хайде, другари, дръжте този глупак, докато не е изцапал душата си с убийство.

Испанците хванаха Де Гарсия за ръцете, а той започна да ги кълне и да беснее, защото, както ви казах, се беше разярил като див звяр. Аз стоях объркан и не знаех накъде да бягам. За щастие тази, която беше до мен, въпреки че не разбираше испански, имаше остър ум. И докато аз стоях така, Отоми ме хвана за ръка и прошепна:

— Да бягаме, бързо да бягаме! — И ме отведе от жертвения камък.

— Къде ще отидем? — казах аз накрая. — Не е ли по-добре да се оставим на милостта на испанците?

— На милостта на този дявол с меча ли? Спокойно, Теул, тръгвай с мен.

Тя ме поведе, а испанците ни пуснаха необезпокоявани, дори ни изказваха съчувствие, когато минавахме, защото знаеха, че сме се спасили от жертвоприношение. И когато някакъв дивак тласкал се нахвърли да ни убие с тояга, един испанец замахна в рамото му и той падна ранен на паважа.

Продължихме да вървим. В края на пирамидата се огледахме и видяхме, че Де Гарсия се е измъкнал от онези, които го държаха, или просто се беше разприказвал и им беше обяснил истината. За всеки случай при олтара вече го нямаше, намираше се на петдесетина ярда от нас и ни гонеше с меч в ръка. Страхът ни даде сили и ние полетяхме с бързината на вятъра. Носехме се стремглаво по стръмната пътека един до друг, прескачахме и стълби, и стотици убити, и умиращи и само от време на време поспирахме, за да не бъдем отнесени заедно с телата на жреците, които испанците хвърляха от върха на теокали. Веднъж, като се огледах, забелязах, че Де Гарсия е изостанал много назад и повече не го видяхме. Несъмнено се е уморил от гонитбата или се бе уплашил да не попадне в ръцете на ацтекските войни, които още се тълпяха около подножието на пирамидата.

През много опасности минахме този ден двамата с принцеса Отоми, но преди да си намерим подслон поне за известно време, ни очакваше още едно преमेждие. След като стигнахме подножието на пирамидата и свърнахме, за да се размесим с ужасената тълпа, която се носеше на вълни по площада на храма и отнасяше мъртвите и ранените, както морето при отлив отнася останките и отпадъците, до ушите ми стигна някакъв шум, подобен на гръмотевица. Вдигнах поглед, тъй като шумът се чуваше отгоре, и видях някаква огромна маса да подскача по стръмната страна на пирамидата. Дори тогава го познах — беше идолът на бог Тескат, който испанците бяха хвърлили от светилището, и сега, като отмъстителен демон, той се беше втурнал право срещу мен. Почти ни беше застигнал, още миг и смъртта ни беше неминуема. Нима избягнахме жертвоприношението, предназначено за духа на бога, за да бъдем направени на пух и прах под тежестта на мраморния му символ? Той приближаваше, а високо горе испанците викаха победоносно. Основата му се удари в каменната площадка на пирамидата петдесетина стъпки над нас, завъртя се

няколко пъти във въздуха и пак се удари на три крачки от мястото, където стояхме. Усетих как планината се разтресе от удара и в следващия миг наоколо се изпълни с големи парчета мрамор, които свистяха и хвърчаха край нас, сякаш мина беше избухнала под краката ни и вдигаше скалите във въздуха. Бог Тескат се беше разлетял на десетки парчета и те падаха край нас като стрели, но не ни засегнаха. Главата му почти докосна моята, краката му издълбаха яма пред моите, но аз останах невредим. Идолът нямаше власт над жертвата, която му беше избягала.

После нищо не помня. Намерих се пак в апартамента си в двореца на Монтесума, който не се надявах да видя повече. До мен беше Отоми. Донесе ми вода да измия боята и кръвта от тялото си. Без да мисли за себе си, тя изкусно превърза раната ми на хълбока, защото ножът на жреца ме беше порязал дълбоко и аз много кървах. Сетне се преоблече в чисти бели дрехи, на мен също донесе чисти дрехи, а заедно с тях и нещо за ядене и пиене. Похапнах. После помолих и тя да си вземе. Щом свърши, събрах мислите си и заговорих:

— А сега какво? Скоро жреците ще дойдат и ще ни върнат за жертвоприношение. Тук за мен няма надежда. Трябва да избягам при испанците и да разчитам на тяхната милост.

— На милостта на оня мъж с меча ли? Кажете ми, Теул, кой е той?

— Испанецът, за когото съм ти говорил, Отоми, смъртният ми враг, когото последвах през океана.

— И искаш да се оставиш в неговата власт! Наистина си глупав, Теул!

— По-добре да попадна в ръцете на християните, отколкото в ръцете на вашите жреци — отвърнах аз.

— Не се бой! — рече тя. — Жреците нищо не могат да ти направят. Ти им избяга и връщане назад няма. Малко хора са се измъквали живи от ноктите им досега, магьосник трябва да си, за да го направиш. Навярно твоят бог е по-силен от нашите богове, сигурно той хвърли мантията си над нас, когато лежахме там, на олтара. Ех, Теул, докъде ме докара, да се съмнявам в боговете си и да викам за помощ враговете на страната си. Повярвай ми, не бих го направила за себе си. Аз предпочитам да умра с твоята целувка на устните си и с любовните ти слова, които още звучат в ушите ми. А сега трябва да живея с мисълта, че тази радост е отминала.

— Но защо? — отвърнах аз. — Каквото съм казал, казал съм го. Отоми, ти беше готова да умреш за мен, ти спаси живота ми, като съобрази да извикаш на испанците. Оттогава животът ми ти принадлежи, няма по-нежна и по-смела жена на света от теб и аз пак ти казвам, Отоми, съпруго моя, обичам те. Кръвта ни се смеси на жертвения камък, там ние се целунахме, там беше и сватбеният ни обред. Сигурно няма да живея дълго, но докато съм жив, аз съм твой, Отоми, съпруго моя.

Говорех така от цялата си душа, но силите и смелостта ми ме напускаха, обхвана ме ужас и чувство за самота. Останаха ми само две неща на този свят — вярата ми в провидението и любовта ми към жената, която рискува толкова много за мен. Забравил дадената клетва за вяност, аз се притиснах в нея, както дете се притиска в майка си. Несъмнено не това трябваше да направя, но кой мъж на мое място би направил другояче. А и можех ли да се откажа от съдбовните думи, изречени на жертвения камък? Наистина, когато ги казвах, очаквах смъртта, но да се откажа сега от тях, след като сянката на смъртта се вдигна от мен, ще изляза страхливец. За добро или за зло, аз се обрекох на дъщерята на Монтесума и трябва или да живея с това, или да бъда опозорен. Но благородството на тази индианка беше такова, че дори тогава тя не искаше да се хване за думите ми. Известно време стоя така с тъжна усмивка, като придърпваше един кичур от дългата си коса, после каза:

— Ти не си на себе си, Теул, а аз не съм толкова недостойна да сключвам такава сериозна сделка с човек, който не знае какво продава. Там, на олтара, в предсмъртния си миг ти заяви, че ме обичаш, и несъмнено то беше истина. Но сега, след като се върна към живота, ще ми кажеш ли, повелителю мой, кой е сложил този златен пръстен на ръката ти и какво е написано на него? Дори да си ми говорил истината и мъничко да ме обичаш, отвъд океана има една жена, която обичаш повече. И това мога да понеса, защото от всичките мъже на света сърцето ми е избрало само теб и ако ти бъдеш поне добър към мен, ще се вълнувам от светлината на твоето присъствие. Но опознала веднъж тази светлина, няма да мога да се скитам в мрака. Не ме разбираш. Добре, ще ти кажа от какво се боя. Боя се, че като станем мъж и жена, ти ще се умориш от мен и онзи спомен ще стане много силен у теб. Един ден навярно ще намериш възможност да отплаваш през моретата

и да се върнеш в своята страна, при любимата си, а мен да изоставиш. Ето това не бих могла да понеса, Теул. Сега мога да се откажа от теб и да си останем приятели, но не можеш да ме бутнеш настрана като играчка, като компаньонка за един месец, мен, дъщерята на Монтесума, господарката на тази земя. Ако се ожениш за мен, то трябва да е, докато съм жива, Теул. Но чак толкова сигурно не можеш да обещаеш, въпреки че ме целуна там, на олтара, и двамата се свързахме с кръвта си.

Тя погледна червеното петно върху ленената дреха на мястото на раната и продължи:

— А сега, Теул, оставям те за малко. Отивам да намеря Куаутемок, ако е жив, и другите. След като силата на жреците се разклати, има начин да те защитят и да ти отдадат почитта си. Помисли върху всичко, което ти казах, и не бързай с решението си. Или може би искаш да сложиш край на това и да избягаш при белите, ако успея да ти помогна?

— Много съм уморен, за да бягам където и да е — отвърнах аз, — дори да можех. Освен това не забравяй, че сред испанците е моят враг, когото съм се заклел да убия. Следователно неговите приятели са мои врагове и неговите врагове — мои приятели. Няма да избягам, Отоми.

— Това вече е мъдро — рече тя, — защото, ако отидеш при теулите, онзи човек ще те убие. С всякакви средства, честни или нечестни. Той ще те убие още същия ден, разбрах го по очите му. А сега си почини, докато се погрижа за твоята безопасност, ако изобщо може да се говори за безопасност в тази окървавена земя.

XXIII ГЛАВА

ТОМАС Е ЖЕНЕН

Отоми се обърна и излезе. Видях как златотканите завеси се спуснаха зад нея, после се хвърлих на леглото и веднага заспах. Бях слаб, изтощен, толкова зашеметен от умора, че тогава не разбрах нито какво стана, нито какво си говорихме. Едва по-късно си спомних всичко това. Сигурно съм спал доста време, защото, когато се събудих, беше късна нощ. Беше нощ, но навън не беше тъмно. През решетките на прозорците се чуваше врявата от боя и проникваха червените отблясъци от пламъците на горящите къщи. Единият от тези прозорци се намираше над леглото ми. Изправих се и се хванах за решетките с две ръце. Въпреки болката от раната в хълбока аз се надигнах и погледнах навън. Тогава разбрах, че испанците не са се задоволили с превземането на голямата теокали и бяха предприели нощна атака, подпалвайки стотици къщи в града. Ослепителните блясъци от пламъците осветяваха наоколо като през деня. На тяхната светлина видях как белите напускат укрепленията, следвани от хиляди ацтеки, които ги гонеха по фланга и ги обсипваха с камъни и стрели.

Пуснах се от решетката и се замислих какво да правя. Отново ме обхванаха съмнения. Дали да изоставя Отоми, ако е възможно, и да избягам при испанците, рискувайки да намеря смъртта си от ръцете на Де Гарсия? Или да остана сред ацтеките, ако те ме подслонят, и да се ожения за Отоми? Имаше и трета възможност — да остана при тях, но да не се ожения за Отоми, въпреки че трудно щях да запазя честта си тогава. А добре разбирах, че ожения ли се за Отоми, ще трябва да приема нейната цена — да стана индианец и да захвърля всякаква надежда за връщане в Англия, за връщане при годеницата ми. Възможност за връщане почти нямаше наистина и все пак, докато човек е жив и свободен, той се надява. Но обвърже ли се веднъж с женитба, това не може да стане, докато Отоми е жива, а що се отнася до Лили Бозард, за нея аз вече съм мъртъв. Как да остана верен на паметта ѝ и на дадената дума? От друга страна, как да отхвърля

жената, която рискува всичко за мен и която, ако трябва да кажа истината, ми стана много скъпа, въпреки че имаше друга жена, която ми бе още по-скъпа? Само ангел или голям герой могат да намерят изход от подобно заплетено положение. Уви, аз не съм нито едното, нито другото, а най-обикновен човек с всичките човешки слабости, измъчен като останалите. А Отоми беше до мен, толкова нежна и хубава. Въпреки това почти бях решил да се възползвам от благородството ѝ, да си взема думите назад, да я помоля да ме презре и да не ме види повече, за да не наруша клетвата, която дадох на брега в Дичингам, защото повече се страхувах от клетвата за вярност до гроб, която щях да бъда принуден да дам, ако направя другия избор.

Размишлявах така, жалък и объркан, без да знам, че всичко това съвсем не зависеше от мен, че ми оставаше само един път, който аз или трябваше да поема, или трябваше да умра. Но нека тези размишления бъдат доказателство за моята честност, защото, ако исках да се оправдавам, нямаше да пиша за угризенията на съвестта си и за моята слабост. Достатъчно беше само да кажа, че макар не по нейна воля трябваше или да се ожения за Отоми, или веднага да умра, и тогава едва ли някой щеше да ме обвини, че съм избрал първото. Да, ожених се за нея и все пак мога да обявя и на моята годеница, и на целия свят, че бях жертва на едни събития, от които нямаше къде да избягам. Но и това не беше цялата истина, защото бях раздвоен и ако въпросът не беше вече решен, не знам как щеше да завърши вътрешната ми борба.

Сега, обръщайки поглед към миналото и преценявайки като съдия действията и характера си, разбирам, че ако имах малко повече време за размисъл, щях да открия още нещо, което сигурно щеше да наклони везните в полза на Отоми. Де Гарсия беше сред испанците, а омразата ми към него беше ръководно начало в живота ми, по-силна дори от любовта ми към двете жени, от моето щастие. И сега, толкова години след смъртта му, аз още го мразя. Може това мое желание да ви се стори грешно, но дори на сегашната си възраст копнея да му отмъщавам. Останех ли при ацтеките, Де Гарсия щеше да бъде и техен, и мой враг, можехме да се срещнем в битка и да го убия. Но ако отидех в испанския лагер, чакаше ме сигурна смърт. Несъмнено той беше разказал там такава история, че веднага щяха да ме обесят като шпионин или да приключат с мен по някакъв друг начин.

Ала стига с тия ненужни разсъждения, които имат само една стойност: да обяснят странния избор, който ми се наложи да направя между една далечна и една близка любов. Време е да продължа със събитията, в които нямаше място за скрупули.

Докато седях на леглото и размишлявах, завесата се дръпна и влезе мъж с факел в ръка. Беше Куаутемок, дошъл направо от битката, която, ако не се смятат множеството запалени къщи, беше приключила за тази нощ. Перата по главата му бяха изпокъсани, златната му броня — насечена от испанските мечове, на врата му кървеше рана от куршум.

— Поздравявам те, Теул — рече той. — Не предполагах, че ще те видя жив тази нощ. И аз едва оцелях. Странен е светът, сега в Теночтитлан стават неща, за които не сме и помисляли преди. Но нямам време за приказки. Дойдох да те отведа пред Съвета.

— Каква ще бъде съдбата ми? — попитах аз. — Ще ме върнат ли на жертвения олтар?

— Не, за това не се бой. Но какво точно ще решат, не знам. След един час ти или ще си мъртъв, или ще бъдеш велик сред нас, ако изобщо някой може да се нарече велик в тези дни на позор. Отоми добре е обработила принцовете и съветниците, така поне казва, и ако имаш сърце, трябва да й бъдеш благодарен, защото малко жени могат така да обичат. Колкото до мен, аз бях зает другаде — и той погледна насечената си броня, — но ще кажа думата си. Хайде, приятелю, факелът догаря. През толкова неприятности мина. Една повече или по-малко, има ли значение вече? И за теб, и за мен.

Станах и го последвах в голямата зала, облицована с кедрови плоскости, където сутринта ми се поклониха като на бог. Но вече не бях бог, а пленник, чиято съдба трябваше да бъде решена. На подиума, където стоях, когато бях божествена особа, сега се бяха събрали останалите живи принцове и съветници. Някои подобно на Куаутемок бяха облечени в изподрани и окървавени доспехи, други в обикновените си дрехи и един с облеклото на жрец. Но две неща бяха общи — строгите им лица и знатният им произход. Бяха се събрали тази нощ не за да решават моята съдба, защото сега тя беше твърде маловажна, а да се посъветват как да изгонят испанците.

Когато влязох, в центъра на полукръга седеше човек в бойни доспехи. Познах Куитлауа, който щеше да стане император след

смъртта на Монтесума. Той ме погледна бързо и каза:

— Кого си довел, Куаутемок? А, спомням си, теулът, който беше бог Тескат и днес избяга от жертвоприношението. Слушайте, благородници! Какво да правим с този човек? Кажете, законно ли ще е да го върнем на жертвения олтар?

Тогава жрецът отвърна:

— За жалост трябва да кажа, че не е законно, благородни принце. Този човек вече лежа на божия олтар и беше ранен от светия нож. Но в съдбовния миг бог отказа да го приеме, затова не трябва да се връща повече там. Убийте го, ако искате, но не на жертвения камък.

— Какво да правим с него тогава? — попита принцът.

— Той е теул по кръв, следователно наш враг. И едно е сигурно: не бива да му разрешим да отиде при белите дяволи и да ги извести за състоянието ни. Не е ли най-добре веднага да го ликвидираме?

Няколко от съветниците кимнаха с глава, но другите останаха безмълвни и неподвижни.

— Хайде — рече Куитлауа, — какво си губим времето с този човек, след като хиляди от нашите войни непрестанно рискуват живота си. Въпросът е да убием ли теула?

Тогава Куаутемок стана и заговори:

— Извини ме, благородни родственико, но аз смятам, че можем да използваме този пленник, а не да го убиваме. Познавам го добре. Той е храбър и лоялен, казвал съм ви го вече. Освен това не е изцяло теул. Половината му кръв е от друго племе, което мрази теулите, а и той самият ги мрази. Познава обичаите им, начина им на воюване, знания, които ни липсват, и аз мисля, че ще може да ни дава добри съвети в нашето положение.

— Както вълкът съветва елена може би — отвърна Куитлауа, — та да ни заведе направо в устата на теулите. Кой може да гарантира, че този чуждестранен дявол няма да ни предаде, ако му се доверим?

— Аз гарантирам с живота си — рече Куаутемок пламенно.

— Животът ти струва твърде скъпо, за да го залагаш на такъв риск, племеннико. Белите са лъжци. Дори дума да ни даде, тя няма да има никаква стойност. Мисля, че най-добре ще е да го убием и край на съмненията.

— Този мъж е женен за Отоми, дъщерята на Монтесума, твоята племенница — обади се пак Куаутемок, — и тя толкова много го

обича, че отиде с него на жертвения камък. Ако не бъркам, тя също ще гарантира. Да я извикат ли пред теб?

— Както искаш, племеннико. Но влюбената жена е сляпа. Несъмнено той е измамил и нея. Освен това тя му беше съпруга само според религиозните закони. Желаете ли да повикаме принцесата?

Някои казаха „не“, но повечето, тези, които Отоми беше спечелила на своя страна, казаха „да“ и накрая един от членовете на Съвета отиде да я доведе.

След малко тя дойде — доста уморена на вид, но с горда осанка, с царствено облекло — и се поклони.

— Въпросът сега, принцесо, е дали веднага да убием този теул, или да го закълнем да стане един от нас, ако той желае да приеме тази клетва — каза Куитлауа. — Принц Куаутемок гарантира за него и твърди, че ти също ще гарантираш за него. Но една жена може да направи това, единствено като вземе за свой съпруг този, за когото гарантира. По законите на църквата ти вече си негова жена. Желаш ли да се омъжиш за него по обичаите на страната ни и да отговаряш за неговата вяност с живота си?

— Желая — спокойно отвърна Отоми. — Ако той желае.

— Голяма чест правиш на това бяло куче — рече Куитлауа. — Опомни се, ти си принцеса на народа отоми и една от дъщерите на нашия император. На теб се надяваме да върнеш при нас планинските племена на народа отоми, на които ти си владетелка, свързали се в нечестив съюз с проклетите тласкали, роби на теулите. Не е ли твърде ценен животът ти да го поставяш на карта заради верността на този човек? Защото знай, Отоми, ако той се окаже лъжец, знатното потекло няма да ти помогне.

— Знам — отвърна тя спокойно. — Чужденец или не, аз обичам този човек и ще отговарям за него с кръвта си. Освен това разчитам на него да ми помогне да върна народа отоми към истинските му задължения. Сега нека той каже какво мисли, господарю. Може да не ме иска за жена.

Куитлауа се усмихна мрачно и рече:

— Щом трябва да избира между обятията на смъртта и обятията на твоите красиви ръце, племенничке, не е трудно да се сетя какъв ще е отговорът му. И все пак, говори, Теул, но бързо.

— Няма да говоря много, господарю. Ако принцеса Отоми желае да стане моя жена, аз съм съгласен да стана неин мъж — отвърнах аз и в един миг изчезнаха всичките ми съмнения и скрупули. Както каза Куитлауа, не беше трудно да се досети какво ще избира, Отоми или смъртта.

Тя чу, погледна ме предупредително и тихо рече:

— Помниш ли какво си говорихме, Теул? С тази женитба ти се отричаш от миналото си и ми даваш бъдещето си.

— Помня — отвърнах аз и докато говорехме, пред очите ми се появи образът на Лили, такава, каквата я видях на сбогуване. Това беше краят на дадената от мен дума. Куитлауа ме погледна, сякаш се опитваше да проникне в душата ми, и заговори:

— Чух какво каза, Теул. Ти, белият пришълец, благосклонно желаеш да вземеш тази принцеса за жена и чрез нея да се издигнеш до най-знатните вождове в нашите земи. Но кажи как да ти повярваме. Ако ти ни предадеш, жена ти ще умре, но това може нищо да не значи за теб.

— Готов съм да се закълна във вяност — отвърнах аз. — Мразя испанците, а сред тях е и най-злият ми враг, когото последвах през океана, за да го убия, човекът, който днес се опита мен да убие. Нямам какво повече да кажа. Ако се съмнявате в думите ми, по-добре свършвайте с мен. Вече изстрадах твърде много от ръцете на вашия народ, че почти ми е все едно дали ще живея, или ще умра.

— Смело говориш, Теул. А сега, вождове, решавайте. Да дадем ли този мъж за съпруг на Отоми и да го закълнем като член на нашето племе, или веднага да го убием? Знаете как стои въпросът. Ако можем да му се доверим, както мислят Отоми и Куаутемок, той за нас ще струва колкото цяла войска, защото знае езика, обичаите, познава оръжието и метода на воюване на белите дяволи, които боговете пуснаха срещу нас. Но ако не можем да му се доверим, а да се доверяваме на човек от тяхната кръв за нас е трудно, той ще ни докара големи беди, защото в последна сметка все ще избяга при теулите, ще издаде тайните на нашите съвети, силата ни и слабостите ни. Затова решавайте, вождове.

Членовете на Съвета се консултираха помежду си, един казваше едно, друг друго, защото не бяха на еднакво мнение по въпроса. Накрая Куитлауа се умори да ги слуша и ги призова да поставят

въпроса на гласуване с вдигане на ръка. Първо тези, които бяха за смъртта ми, вдигнаха ръце, после онези, според които щеше да е по-разумно да ме пощадят. Присъстваха двадесет и шест съветници, без да броя Куитлауа, и от тях тринадесет гласуваха за екзекуцията ми и тринадесет да остана жив.

— Изглежда, моят глас ще е решаващият — каза Куитлауа, когато всичко стана ясно.

Кръвта ми застина в жилите при тези думи, защото виждах, че той беше против мен. Тогава Отоми се намеси:

— Извини ме, чичо, но преди да заговориш, аз искам да кажа нещо. Нужна съм ви, нали? Защото, ако народът отоми послуша някого и се остави да бъде отведен от грешния път, то това ще съм аз. Майка ми по рождение беше тяхната владетелка, последната от един древен род на вождове. Аз съм единственото ѝ дете, а освен това баща ми е техният император. Следователно моят живот не значи малко в тези смутни времена, защото, макар аз самата да съм нищо, мога да докарам под твоите знамена тридесет хиляди войни. Жреците също го знаеха там, на пирамидата, и когато предяхвих правото си да легна до Теул, те ми го отрекоха и нямаше да го позволят, ако не бях призовала откъсването на боговете срещу тях. А сега ти, чичо, и вие, вождове, чуите ме какво ще ви кажа. Убийте този мъж, щом искате, но знайте, че тогава ще трябва да си търсите друг да ви върне разбунтувалите се отомийски племена, защото аз ще довърша това, което започнах днес, и ще го последвам в гроба.

Тя млъкна. В залата премина шепот на удивление. Никой не очакваше такава любов и такава смелост от тази благородничка. Само Куитлауа се разсърди:

— Невярно момиче! Как смееш да поставяш любовника си пред страната! Позор за теб, безсрамна щерко на нашия император! Но това май ви е в кръвта. Какъвто бащата, такава и дъщерята. Нима Монтесума не изостави народа си и не предпочете да остане сред теулите, лъжливите чеда на Кецал? Сега Отоми върви по неговия път. Кажи ни, жено, как успяхте с любовника си да избягате от *теокали*, след като всички други загинаха? Не сте ли заговорници на теулите? Ако нещата стояха другоояче, племеннице, и имаше начин, казвам ти, веднага щях да те убия заедно с този мъж.

Той млъкна запъхтян и свирепо я изгледа. Но Отоми не трепна. Тя стоеше пред него бледа и спокойна, със скръстени ръце и наведени очи и отвърна:

— Въздържай се да ме упрекваш, че любовта ми е силна. Или упреквай ме, щом искаш, аз казах последната си дума. Осъдете този мъж да умре, но ти, принце, трябва да потърсиш друг, когото да пратиш да спечели племето отоми за каузата на Анауак.

Куитлауа се замисли, вторачен в мрака, придърпвайки брадата си. Цареше мъртва тишина, защото никой не знаеше какво ще бъде решението му. Накрая той рече:

— Така да бъде! Моята племенница Отоми ни е нужна и няма смисъл човек да се бори срещу женската любов. Теул, ние ти даряваме живота, а заедно с него чест, богатство, най-великата от жените на нашата земя и място в Съвета. Приеми тези дарове, но казвам ви и на двамата, внимавайте как ще ги използвате. Ако ни предадеш, не, дори само да си помислиш да ни предадеш, кълна се, ще умреш от такава бавна и мъчителна смърт, че само при мисълта за нея сърцето ти ще се вледенява. Такава ще бъде смъртта и на жена ти, и на децата ти, и на слугите ти. А сега се закълни.

Щом чух това, главата ми се завъртя, пред очите ми падна мъгла. Още веднъж се спасих от сигурна смърт.

След малко пред очите ми се изясни, вдигнах глава и срещнах погледа на жената, която ме беше спасила. Отоми, моята съпруга, ми се усмихваше някак тъжно. Тогава жрецът се приближи до мен. Той носеше дървена купа с издълбани странни знаци по нея и обсидианов нож и ми нареди да си вдигна ръкава. Поряза ме дълбоко с ножа и кръвта ми потече в купата. Сетне изля няколко капки на земята, като в същото време мрънкаше някакви заклинания. После се обърна, погледна въпросително Куитлауа, а той му отвърна с горчив смях:

— Закълни го с кръвта на принцеса Отоми, моята племенница, защото тя е неговият залог.

— Не, господарю — обади се Куаутемок, — двамата вече смесиха кръвта си на жертвения камък, а освен това са мъж и жена. Аз също гарантирах за него и давам кръвта си като залог за вярата ми в него.

— Добри приятели има този теул — рече Куитлауа. — Голяма чест му правиш. Но нека бъде така!

Куаутемок се приближи и когато жрецът посегна с ножа да го пореже, той се засмя и каза, сочейки раната на врата си.

— Няма нужда, жрецо. Ела тук, от раната, нанесена от теулите, тече кръв. Съвсем подходяща за целта.

Жрецът махна превръзката и остави кръвта на Куаутемок да потече във втора, по-малка купа. После дойде до мен, натопи пръста си в кръвта, нарисова кръст върху челото ми, също както християнски свещеник рисува кръст върху челото на новородено, и рече:

— Пред лицето и в името на вездесъщия и всевиждащия бог, нашия господар, аз те бележа с тази кръв и нека тя стане и твоя кръв. Пред лицето и в името на вездесъщия и всевиждащия бог, нашия господар, проливам твоята кръв на земята! (Тук той проля малко кръв.) Както кръвта ти потъва в земята, така и споменът ти за миналото да потъне и да бъде забравен, защото ти се прераждаш сред народа на Анауак. Пред лицето и в името на вездесъщия и всевиждащия бог, нашия господар, аз смесвам кръвта на двамата (тук той изля от едната купа в другата) и я допирам до езика ти (тук той потопи пръст в купата и го допря до върха на езика ми), и те моля да се закълнеш така: „Нека всичкото зло, което може да засегне плътта на човека, засегне моята плът, нека живея в нещастие и умра в мъчения и страшна смърт, нека душата ми бъде прогонена от Обителта на слънцето, нека тя вечно се скита бездомна в мрака зад звездите, ако наруша тази моя клетва. Аз, Теул, се заклевам във вярност към народа на Анауак и към неговите законни владетели. Кълна се да се сражавам срещу неговите врагове до тяхното унищожаване и особено срещу теулите, докато не бъдат натикани в морето. Кълна се да не гневя боговете на Анауак. Кълна се да бъда верен съпруг на Отоми, принцесата на народа отоми, дъщерята на Монтесума, моя император, до края на живота й. Кълна се да не се опитвам да избягам от тази страна. Кълна се да забравя майка си, баща си и земята, където съм се родил, и да се привържа към тази земя, на която сега се прераждам. Да бъде клетвата ми, докато вулканът Попо бълва огън и дим, докато не остане нито един наш владетел в Теночтитлан, докато жреците принасят жертви за олтарите на боговете, докато съществува народът на Анауак.“ Кълнеш ли се във всичко това?

— Кълна се — отвърнах аз, защото трябваше, въпреки че голяма част от клетвата никак не ми харесваше.

Но колко странно се развиха събитията. Петнадесет години след тази нощ вулканът Попо спря да бълва огън и дим, в Теночтитлан не управляваше нито един техен владетел, жреците престанаха да служат на олтарите на боговете, народът на Анауак вече не съществуваше и моята клетва стана недействителна, невалидна. Но за жреците, които измислиха текста, сега всичко това беше нещо безсмъртно.

Щом се заклех, Куаутемок се приближи и ме прегърна.

— Добре дошъл при нас, братко мой по кръв и по душа. Сега ти си един от нашите и ние очакваме от теб помощ и съвети. Ела, седни до мен.

Погледнах Куитлауа недоверчиво, но той благосклонно ми се усмихна и каза:

— Съдбата ти е решена, Теул. Приехме те при нас и ти даде тържествена клетва за братство. Ако я нарушиш, това за теб ще означава ужасна смърт на този и вечни мъчения на онзи свят. Забрави всичко казано, когато везните се колебаеха, защото те се наклониха в твоя полза, и бъди сигурен, че докато сам не ни дадеш повод за съмнение, в нас ти няма защо да се съмняваш. Сега като мъж на Отоми си вожд сред вождовете, с власт и с такова богатство, че можеш да седнеш до брат си Куаутемок и да участваш в Съвета.

Направих, както ми нареди, а Отоми се оттегли. Тогава Куитлауа пак заговори, но вече не на мен и не за моите работи, а за неотложните проблеми на страната. Говореше бавно и тежко и неведнъж гласът му прекъсваше от мъка. Говореше за страшните нещастия, надвиснали над страната, за смъртта на стотици от най-храбрите войни, за изкланите жреци този ден на голямата теокали, за осквернените богове. „Какво да правим при това положение?“ — попита той. Монтесума умираше като пленник в лагера на теулитите, огънят, който сам раздуха, обхвана земята им. С никакви усилия не можеха да разбият желязната мощ на белите дяволи, въоръжени с някакво странно и ужасно оръжие. Всеки ден армията на ацтеките понасяше нови поражения. И на какво можеха да разчитат, след като статуите на покровителстващите ги богове бяха разбити в самите светилища, олтарите почервеняха от кръвта на жреците, а оракулите бяха или безмълвни, или предричаха гибел?

Тогава един по един вождовете и командирите ставаха и даваха съвети според вижданията си. Накрая, след като всички се изказаха,

Куитлауа ме погледна и рече:

— Сред нас има нов съветник с опит във военното дело и обичаите на белите, който допреди час сам беше бял човек. Няма ли да ни каже нещо за утеха?

— Ще говориш ли, братко? — попита Куаутемок.

И аз заговорих:

— Благородни Куитлауа, и вие, вождове и принцове! Оказахте ми честта да искате съвет от мен и аз ще го направя с няколко думи, съвсем накратко. Напразно губите сили, като хвърляте армията си срещу каменните стени и оръжието на теулите. Така няма да вземете превес над тях. Ако искате да спечелите победа, трябва да смените тактиката си. Испанците са хора като всички други. Те не са богове, както си ги представят невежите, и съществата, които те яздят, не са демони, а впрегатни животни и в родната ми страна се използват за много неща. Испанците, както ви казах, са хора, а не изпитват ли хората и глад, и жажда? Не се ли изтощават от липса на сън, няма ли множество начини да бъдат убити? А нима теулите вече не са уморени до смърт? Това е, което мога да ви кажа за утеха. Престанете да атакувате испанците и обкръжете лагера им толкова плътно, че никаква храна да не достигне до тях и до съюзниците им, тласкалите. Направите ли го, само след десет дни те или ще капитулират, или ще се опитат да се измъкнат до крайбрежието. Но за да се измъкнат, първо трябва да излязат от града и ако вие прекъснете дигите по пътя, това няма да им се удаде лесно. И когато се опитат да избягат, натоварени със златото, за което ламтят и заради което дойдоха тук, тогава ще настане време да ги нападнете до пълното им унищожаване.

Млъкнах. Шепот на одобрение мина сред членовете на Съвета.

— Струва ми се, че отсъдихме мъдро, като пощадохме живота на този мъж — рече Куитлауа, — защото всичко, което той каза, е вярно. Трябваше да следваме тази политика от самото начало. Е, вождове, аз гласувам да действаме, както ни посочи нашият брат. Какво ще кажете?

— И ние ще кажем заедно с теб, че думите на нашия брат са мъдри — отвърна след малко Куаутемок — и трябва да ги следваме докрай.

Скоро след това Съветът свърши и аз тръгнах към стаята си. Почти нищо не виждах от умора, смачкан от всичко, което преживях

през този ден, изпълнен със събития. Зората блестеше в небето на изток и на нейната светлина откривах пътя си през празните коридори, докато стигнах завесите на спалнята си. Дръпнах ги и влязох. Там, в другия край на стаята, на блясъка на бледата светлина, със снежнобяла рокля, гарвановочерна коса и златни накити, стоеше Отоми, моята жена.

Тръгнах към нея. Тя се понесе към мен с протегнати ръце. След малко обви шията ми и ме целуна по челото.

— Всичко свърши, любов моя и мой господарю — прошепна тя. — За добро или за зло, или и за двете заедно, ние сме свързани до смърт, защото клетва като нашата не може да бъде нарушавана.

— Наистина всичко свърши, Отоми, и нашата клетва е за цял живот, въпреки че заради нея наруших друга една клетва.

Така аз, Томас Уингфийлд, се ожених за Отоми, принцесата на народа отоми, дъщерята на Монтесума.

XXIV ГЛАВА

НОЩ НА СТРАХ

Дълго преди да се събудя този ден, решенията на Съвета вече бяха изпълнени и мостовете по високата магистрала, там, където дигите пресичаха издигнатите през езерото пътища, бяха разрушени. Следобед, облечен като индиански войн, отидох с Куаутемок и още няколко генерали на преговори с Кортес, който стоеше на същата онази кула на двореца, на която стоеше Монтесума, когато стрелата на Куаутемок го повали. Няма какво много да кажа за тези преговори. Спомням си ги само защото тогава за пръв път, откак напуснах табасконите, видях Марина отблизо и чух нейния нежен приятен глас. И сега както винаги тя беше до Кортес и превеждаше предложенията му за мир с ацтеките. Едно от тях ми доказа, че Де Гарсия не си е губил времето напразно. Искаха да разменят спасилия се от жертвения олтар на теокали лош бял човек с няколко ацтекски пленници, за да го обесят като шпионин, дезертьор и предател на испанския император. Слушах и се чудех дали Марина знаеше, че „лошият бял човек“, за когото говореше, е приятелят ѝ от Табаско.

— Както виждаш, имаш късмет, че остана сред ацтеките, Теул — засмя се Куаутемок, — защото твоите щяха да те поздравят с въжето.

После той отвърна на Кортес, без да му каже нищо за мен, че всички испанци трябва да се приготвят да умрат.

— Много от нашите загинаха — говореше той, — но и вие ще загинете, теули. Ще загинете от глад и жажда, ще загинете по олтарите на боговете. Няма спасение за вас, теули. Мостовете са разрушени.

Сетне започна стрелба със стрели и аз се върнах в двореца да кажа на жена си Отоми какво успях да узная за състоянието на баща ѝ Монтесума, за когото испанците заявиха, че е на смъртен одър, и за двете ѝ сестри, заложници в щабквартирата им. Казах ѝ също, че искат да се предам. Тя ме целуна и усмихната рече, че макар сега животът ми да е обременен от нея, по-добре така, отколкото да попадна в ръцете на испанците.

Два дни по-късно дойде вестта, че Монтесума е мъртъв, и малко след това испанците предадоха на ацтеките тялото му, облечено във великолепни царски одежди, за да бъде погребано. Положиха го в приемната зала на двореца, откъдето през нощта бързо и тайно го откараха в Чапултепек и го погребяха без големи церемонии, защото се страхуваха, че в яростта си хората могат да го разкъсат на парчета. Стоях до разплаканата Отоми и гледах за последен път лицето на този нещастен владетел, чието блестящо царуване завърши така безславно. Докато го гледах, се чудех какви други страдания биха могли да се сравнят с неговите. Той умираше без висок ранг, намразен от поданиците си, които сам предаде, умираше като пленник на чуждестранни вълци, които разкъсваха сърцето на страната му. Нищо чудно тогава, че Монтесума махнал превръзките си и не давал да се погрижат за раните му. Защото истинската рана беше в душата му, толкова дълбоко беше заседнала, че никакъв цяр не можеше да я излекува, освен цяра, наречен „смърт“. Но вината не беше само негова. Дяволите, които той почиташе като богове, му отмъстиха, като му внушиха суеверията на злата си религия. Затова и боговете, и техните върховни жреци трябваше да потънат в разруха. Ако не бяха вселили този невероятен ужас у него, испанците нямаше да стъпят в Теночтитлан и ацтеките щяха да останат свободни още много години. Но провидението пожела друго и този мъртъв и опозорен монарх беше негово оръдие.

Такива мисли минаваха през главата ми, загледан в тялото на великия Монтесума, когато Отоми спря да плаче, целуна мъртвия и високо извика:

— О, татко, добре, че си мъртъв, защото всички, които те обичахме, не искахме да те видим как живееш в робство и срам. Дано боговете, които ти почиташе, ми дадат сила да отмъстя за теб и ако те не са богове, дано намеря тази сила в себе си. Заклевам ти се, татко, до последния си войн ще мъстя за теб.

После взе ръката ми и без да каже нито дума повече, се обърна и отмина. И както ще видите, тя удържа клетвата си.

През този ден и на следващата сутрин имаше сражения с испанците, които ни нападаха, за да запълнят пробивите в дигите на шосето. Успяха, макар че претърпяха някои загуби, но и това не им помогна, защото още щом се обърнаха, ние пак отворихме дигите.

Тогава аз за пръв път участвах в битка и въоръжен с лъка си, изработен по английски образец, свърших добра работа. Случи се така, че първата си стрела хвърлих по моя омразен враг Де Гарсия, но и тук късметът ми беше както досега, защото дали от липса на опит, или от превъзбуда, аз се прицелих твърде високо въпреки лесната цел и стрелата прониза желязото на шлема му, олюля го на седлото, но нищо повече. Все пак това попадение, колкото и лошо да беше, ме прослави сред ацтеките, които бяха слаби стрелци и още не бяха виждали стрела да пробие испански бойни доспехи. И аз нямаше да успея, ако не бях събрал зъбци от арбалетите на испанците и не ги бях закрепил към моите стрели. От късо разстояние и при добра цел трудно ще се намери испанска броня, която да устои на стрели, направени по този начин.

След битката от първия ден бях назначен за генерал на отряд от три хиляди стрелци, дадох ми бойно знаме и пищно облекло на племенен вожд. Най-много се зарадвах на ризницата, свалена от тялото на един испански конник. Много години носех тази ризница, под памучните си доспехи и неведнъж тя ми спаси живота, защото куршумите не можеха да пробият двойната броня.

Бях поел командването на стрелците си само от двадесет и четири часа — време, съвсем недостатъчно да ги науча на дисциплина, която много им липсваше, при все че бяха смели мъже, — когато случаят наложи да ги хвърля в сериозен бой. Това стана в една злочеста нощ, известна до днес сред испанците като „ноче *тристе*“^[1]. Следобед в двореца се събра Съветът, на който взех думата и казах, че теулите сигурно мислят да напуснат града, щом се стъмни, иначе нямаше да бързат да запълват пробивите в дигите. На това Куитлауа, който след смъртта на Монтесума стана император, макар още да не беше коронован, отвърна, че навярно теулите планират бягство, но никога няма да го направят в тъмното, защото ще се объркат по улиците и дигите.

Аз отговорих, че ацтеките може да не са свикнали да се придвижват и сражават през нощта, но както сами вече видяха, това са обикновени неща за белите, а тъй като испанците знаеха, че ацтеките не воюват нощем, беше още по-вероятно да се опитат да избягат под прикритието на мрака, когато според тях враговете им ще спят. Затова ги посъветвах да поставят часовои по всички входи на шосето.

Куитлауа се съгласи и охраната на пътя за Тлакопан възложиха на мен и Куаутемок. Към полунощ двамата с Куаутемок и няколко войни излязохме да обходим постовете, поставени по насипното шосе. Беше много тъмно, валише ситен дъжд и нищо не се виждаше наоколо, също както есенно време в Норфолк, когато се спускаше вечерната мъгла. Открихме постовете и ги сменихме. Те докладваха, че всичко е спокойно, и вече се връщахме към големия площад, когато изведнъж долових глух шум, сякаш се движеха хиляди хора.

— Чуй — казах аз.

— Теулите бягат — прошепна Куаутемок.

Затичахме се към мястото, където улицата от големия площад водеше до високото шосе, и там, през тъмнината и дъжда, видяхме да проблясват бойни доспехи. Тогава извиках със страшен глас:

— На оръжие! На оръжие! Теулите бягат по шосето за Тлакопан!

Часовоите веднага подхванаха думите ми и започнаха да ги предават от пост на пост, докато заехтяха по целия град. Крещяха ги на всяка улица, на всеки канал, отекваха от покривите на къщите, от площадките на стотиците храмове. Градът се събуждаше с глух ропот, от езерата се чуваше шумът от водата, блискана под ударите на десетки хиляди гребла, сякаш безброй птици бяха изхвъркнали изведнъж от тръстиковите си гнезда. Навсякъде проблясваха факли като падащи звезди, див вой се надаваше от рогове и раковини, а над всичко това се открояваха ударите на барабана от змийска кожа, който жреците ожесточено биеха на теокали.

Скоро глухият ропот прерасна в рев и към насипния път за Тлакопан отвсякъде започнаха да се стичат въоръжени мъже. Някои идваха пеш, но повечето пристигаха с канута, които покриха езерото, докъдето стигаше погледът. И ето, в дълга тънка редица от шосето изскочиха около хиляда и петстотин испанци заедно със седем-осем хиляди тласкали. Двата с Куаутемок, събирайки хората по пътя, се втурнахме пред тях и стигнахме първия канал, където вече се бяха събрали десетки канута. Челната колона на испанците също стигна канала и битката започна. Що се отнася до ацтеките, те се сражаваха без план и без ред, в тъмнината и в суматоката капитаните им не виждаха хората си, хората не виждаха капитаните си. Но те бяха безбройно множество и горяха само от едно желание — да избият теулите. Загърмя оръдие и ни посипа с град от картечни изстрели. На

тяхното проблясване видяхме, че испанците носеха със себе си дървен мост, който поставиха през канала. Тогава ние ги нападнахме. Всеки се биеше сам за себе си. Първата атака на врага отнесе двама ни с Куаутемок на моста като листа, вдигнати от вихрушка, и въпреки че оцеляхме, тази нощ повече не се видяхме. С нас и зад нас се движеше дълга войска от испанци и тласкали, а ацтеките се стичаха от всички страни и се впиваха в бойните им колони като мравки върху ранен червей.

Как да ви опиша всичко, което се случи тази нощ? Не мога, защото аз самият не видях много. Знам само, че два часа се бих като луд. Врагът премина първия канал, но мостът потъна толкова дълбоко, че беше невъзможно да го помръднат, а само на шестдесетина ярда по-нататък течеше втори канал, по-дълбок и по-широк от първия. Можеха да го преминат единствено през мост от трупове. Сякаш адът беше слязъл на тази тясна ивица земя. Изстрелите на оръдието и аркебузите, предсмъртните стонове, воплите от страх, крясъците на испанските войници, бойните викове на ацтеките, цвиленето на ранените коне, плачът на жените, свистенето на профучаващите копия и стрели и глухият шум от удари, всичко това се смесваше в една отвратителна какофония. Дългата колона от испанската войска като подплашено стадо се мятеше ту на едната, ту на другата страна и ревеше. Много от тях се изтърколиха от насипа в езерото и там или бяха убивани, или бяха пренесени с канута за жертвоприношенията, много от тях се удавиха в каналите, а още повече бяха сгазени в калта. Стотици ацтеки също умираха предимно от хората на своето племе, които замахваха и се целеха, без да гледат кого ще ударят или в чии гърди ще попаднат стрелите им.

Аз се сражавах с една малка група, събрала се около мен, и когато зората пукна, показва се страшна гледка. Повечето от останалите живи испанци и техните съюзници тласкалите бяха минали втория канал по мост от труповете на мъртвите си другари заедно с останките от снаряжението, оръжието и торбите със съкровища. Сега вече битката кипеше от другата страна. Но тълпа от испанци и тласкали още пресичаше втория пробив и аз попаднах сред тях ведно с хората, които бяха с мен. Хвърлих се насреща им и изведнъж пред себе си видях лицето на Де Гарсия. Втурнах се с вик към него. Той чу гласа ми и ме позна. Изруга и замахна над главата ми. Тежкия меч се стовари

върху изрисувания ми дървен шлем, отсече част от него и ме събори, но падайки, аз му нанесох удар в гърдите с тоягата, която носех, и го повалих на земята. Полузашеметен и заслепен от удара, запълзях към него в бъркотията. Виждах само блясъка на бронята в калта. Хвърлих се отгоре ѝ, сграбчих собственика ѝ за гърлото и двамата се затъркаляхме по склона на насипа към плитките води в края на езерото. Бях отгоре му и със свирепа радост изтрих кръвта от очите си, за да убия най-сетне врага си. Тялото му беше в езерото, но главата му лежеше на брега, а аз исках да го задържа под водата, докато се удави, защото бях загубил тоягата си.

— Най-послед, Де Гарсия! — извиках аз на испански и стиснах пръстите си около шията му.

— Пусни ме, за бога — задъхано рече един груб глас под мен. — Глупак, аз не съм индианско псе.

Вгледах се в лицето объркан. Хванах Де Гарсия, но гласът не беше същият, нито лицето беше неговото, а на един загорял испански войник.

— Кой си ти? — попитах, отпускаяки пръсти. — Къде е Де Гарсия, човекът, когото наричате Сарседа?

— Сарседа ли? Не знам. Преди минута се въргалаше по насипа. Събори ме и се прекатури зад мен. Пусни ме, казвам ти. Аз не съм Сарседа, пък и да съм, сега ли е време да уреждаш личните си сметки. Аз съм твой другар, Бернал Диас. Света Богородице! Кой си ти? Ацтек, който говори испански?

— Не съм ацтек. Англичанин съм и се сражавам за ацтеките само за да убия този, когото вие наричате Сарседа. Но с теб нямам сметки за уреждане, Бернал Диас. Бягай, спасявай се, ако можеш. Не, меча ти ще оставя за себе си.

— Англичанин, испанец, ацтек или дявол изсумтя мъжът, когато се измъкна от тинята, — ти си добър човек и ти обещавам, че ако оцелея и ако се случи аз да те хвана за гърлото, ще си спомня как постъпи ти. Сбогом — и без повече шум той се хвърли към брега, потъна в потока от бягащите си сънародници и остави хубавия си меч в моите ръце. Опитах се да го последвам, за да открия врага си, който още веднъж хитро ми се изплъзна, но силите ме напуснаха, защото мечът на Де Гарсия ме беше ранил дълбоко и аз силно кървях. Затова трябваше да остана там, където се намирах, докато не дойде едно кану

да ме закара при Отоми. Тя се погрижи за мен и след десет дни пак стъпих на крака.

Това беше участието ми в ноще тристе. Уви! Безплодна победа, въпреки че над петстотин испанци и хиляди от техните съюзници бяха избити. Ацтеките нямаха нито военни умения, нито дисциплина и вместо да преследват испанците, докато не остане и един жив между тях, те се заловиха да ограбват мъртвите и да мъкнат живите за жертвоприношения. Този ден на отмъщение беше скръбен и за Отоми. Двама от братята й, синове на Монтесума, които испанците задържаха като заложници, загинаха в битката.

Що се отнася до Де Гарсия, не можах да науча какво е станало с него, нито дали е жив или мъртъв.

---

[1] Нощта на 29 срещу 30 юни 1520 година, когато ацтеките жестоко разгромяват испанците при отстъплението им от Теночтитлан. В превод от испански „ноче тристе“ означава „скръбна нощ“, но авторът я превежда като „нощ на страх“. Б.пр. ↑

XXV ГЛАВА

ПОГРЕБВАНЕТО НА СЪКРОВИЩАТА НА МОНТЕСУМА

Куитлауа беше коронован за император на ацтеките като приемник на своя брат Монтесума, докато аз лежах от раната, нанесена ми от меча на Де Гарсия. И от друга една рана, получена на жертвения олтар, която още не беше заздравяла и по време на зловещия бой през ноще трите се отвори и започна силно да кърви. Много години по-късно тя ми създаваше неприятности и до ден-днешен я чувствам, щом настъпи есента. Отоми се грижеше нежно за мен. Странно нещо е женското сърце. Това, че се спасих и прославих в битката, сякаш я утеши дори в мъката по загубата на баща си и братята си и тя ми разказа за прекрасната церемония по коронясването. Ацтеките бяха направо обезумели от радост, че теулите са си отишли. Забравиха или се правеха, че са забравили за гибелта на хилядите от най-смелите им войни, за цвета на нацията им, но сега те въобще не мислеха за бъдещето. От къща на къща, от улица на улица групи младежи и девойки, окичени с гирлянди от цветя, викаха: „Теулите си отидоха! Радвайте се с нас, теулите избягаха“, и горко на тези, които не се веселяха, нищо, че смъртта беше обезлюдила домовете им. Отново издигнаха статуите на боговете върху голямата пирамида, възстановиха храмовете, а със светото разпятие, поставено там от испанците, ацтеките постъпиха точно така, както испанците бяха постъпили преди това с идолите Уицил и Тескат, тоест изхвърлиха го от теокали, след като в негово присъствие принесоха в жертва няколко испански пленници. За това светотатство ми разказа Куаутемок, но без особен възторг, защото му бях говорил за нашата религия, и при все че беше закоравял езичник, за да смени вярата си, той тайно вярваше, че богът на християните е истински и могъщ бог. Нещо повече, макар и принуден да не го показва поради голямата сила на жреците,

Куаутемок подобно на Отоми не обичаше ужасния ритуал на човешки жертвоприношения.

След като чух разказа му, гневът ми надделя над разума и казах разгорещен:

— Аз се заклех във вашата кауза, братко мой Куаутемок, ожених се за жена от вашата кръв, но знайте, че вашата кауза вече е прокълната, прокълната е заради окървавените ви идоли и жреци. Богът, когото вие осквернихте, и тези, които го почитат, скоро ще се върнат с нова сила и той ще седне там, където седят вашите идоли, и никой никога няма да го помръдне от мястото му.

Така говорех и думите ми, не знам откъде дойдоха, защото говорех напосоки, воден от гнева си, излязоха верни. Днес на мястото на жертвените храмове в Мексико се извисява християнската църква като знак за победата над дяволите и ще се издига там, докато свят светува.

— Говориш необмислени неща, братко — отвърна гордо Куаутемок, но усетих как трепна пред злото пророчество на думите ми. — Повтарям ти, говориш необмислени неща и въпреки високите звания, които ти дадохме, въпреки славата, която си спечели в боя и в Съвета, въпреки че се спаси от жертвения камък, ако те чуе някой, може пак да ти се наложи да се срещнеш лице в лице с тези, които сквернослових. Какво по-лошо сме направили ние на твоя християнски бог от това, което неведнъж направиха белите ти сродници на нашите богове? Но да не говорим повече по въпроса. И те моля, братко, не изричай вече такива лоши пророчества пред мен, за да не опетниш обичта ни. Наистина ли вярваш, че теулите ще се върнат?

— Да, Куаутемок, толкова е сигурно, колкото че утре слънцето ще изгрее. Вие държахте Кортес в ръцете си и го изпуснахте, а после той спечели победа в Отомпан. Нима мислиш, че той е човек, който ще прибере меча, след като веднъж го е измъкнал, и ще потъне в мрака на неизвестността и безчестието? Няма да мине година дори и испанците ще бъдат пак пред вратите на Теночтитлан.

— Нищо утешително не казваш тази нощ, братко, но се боя, че си прав. Е, щом се налага да се бием, ще се опитаме да победим. Вече си нямаме Монтесума и няма кой да пази змията в пазвата си, докато тя го ухапе.

Сетне той стана и тихо излезе. Разбрах, че му беше тежко на сърцето.

Сутринта след този разговор вече можех да ставам от леглото, а след още една седмица бях почти добре. Куаутемок пак дойде при мен, каза, че император Куитлауа наредил да придружа Куаутемок, за да свършим двамата нещо поверително и тайно. Естеството на работата показваше какво голямо доверие ми имат сега ацтекските вождове, защото ставаше дума не за друго, а за скриване на съкровищата, възвърнати в „нощта на страх“, и на несметните богатства от тайните хранилища на империята.

С падането на мрака аз, Куаутемок и още няколко знатни ацтеки тръгнахме към пристана, където намерихме десет големи канута и във всяко от тях някакъв товар, покрит с памучен плат. Надявайки се, че никой не ни вижда, ние се качихме по трима във всяко кану. Бяхме общо тридесет човека и над два часа гребяхме, докато прекосим езерото Тескоко и стигнем отсрещния бряг, където принцът имаше хубаво имение. Слязохме, магнахме покривалата от товарите в канутата, които се оказаха големи делви и торби със злато, бижута и много други скъпоценни предмети, сред които отлятата от масивно злато глава на Монтесума, толкова тежка, че двамата с Куаутемок едва я повдигнахме. А що се отнася до вазите, доколкото си спомням, те бяха седемнадесет. Шестима души носеха всяка една от тях, като си помагаша с веслата от двете страни, и пак не беше лесно. Всички тези безценни неща на няколко пъти пренесохме до върха на едно възвишение на около шестстотин крачки от езерото и ги спуснахме в отвора на някаква шахта, скрита под един насип. Когато донесохме всичко от лодките, Куаутемок докосна за рамото мен и един ацтекски благородник, който по майка беше тласкал, и ни помоли да слезем с него в дупката и да му помогнем да разположи там съкровището.

— С удоволствие — отвърнах аз, защото бях любопитен да видя мястото. Ацтекският благородник обаче се поколеба, но накрая тръгна с нас към злата си участ.

Куаутемок взе две факли в ръце и ние го спуснахме с въже в шахтата. Сетне дойде моят ред и аз слязох долу, завързан като паяк към паяжината си. Дупката беше много дълбока. Най-после се озовах на дъното до Куаутемок. На светлината на факлите, които той държеше, видях, че стените на шахтата до височината на човешки бой са

обточени с корниз от тухли. Върху стената, подпряна на корниза, имаше масивна каменна плоча с рисуващото писмо на ацтеките, което вече доста добре разчитах. На нея пишеше, че през първата година от управлението на Куитлауа, императора на Мексико, тук е заровено съкровището на страната. Казваше се още какво ужасно проклятие тегне над всеки, който се осмели да го открадне. Зад нас, перпендикулярно на шахтата, минаваше друг коридор, десет крачки дълъг и достатъчно висок, за да мине човек прав по него. Той водеше към една стая, издълбана в земята, колкото стаята ми в Дичингам, където пиша днес тези редове. На входа имаше купища сурови тухли и хоросан също като димящите камъни в севилското подземие, където жива зазидаха Исабела де Сигенса.

— Кой е изкопал тази пещера? — попитах аз.

— Хора, които не знаеха какво копаят — отвърна Куаутемок. — А ето и нашия помощник. Моля те, братко, не се учудвай на онова, което ще стане, и бъди сигурен, че щом постъпвам така, значи имам причини за това.

Преди да съм успял да кажа нещо, ацтекският благородник се оказа до нас. Хората горе започнаха да спускат делвите и торбите със съкровищата. Куаутемок отвързваше въжето, а ние с ацтека търкаляхме товара по коридора до стаята, както в Англия търкаляме буре с бира. Повече от два часа работихме, докато не смъкнахме и подредихме всичко. Последната пратка беше торба с бижута, която се отвори, докато я спускаха, и се изсипа като дъжд от бляскави скъпоценности отгоре ни. Една смарагдена огърлица, невероятно красива и голяма, падна върху главата ми и увисна на врата ми.

— Задръж я, братко — засмя се Куаутемок, — за спомен от тази нощ.

Аз с радост я скрих в пазвата си. Още имам тази огърлица, от нея дадох един камък от най-малките на нашата милостива кралица Елизабет. Отоми носи огърлицата в продължение на много години и по тази причина тя ще бъде погребана заедно с мен, въпреки че е безценна, така поне казват тези, които разбират от бижута. Но безценна или не, тя е обречена да лежи в моя гроб, в дичингамското гробище, и дано проклятието, изписано върху камъка, зад който е скрито съкровището на ацтеките, се стовари и върху този, който я открадне от гроба ми.

Тримата напуснахме стаята, влязохме в тунела и започнахме да зазиждаме кирпичената стена. Когато я направихме на височина два-три фута, Куаутемок спря да работи и ме помоли да вдигна факлата. Подчиних се, като се чудех какво толкова иска да види. Тогава той се отдръпна три крачки в тунела и се обърна към нашия спътник ацтека:

— Знаеш ли каква съдба чака разобличения предател, приятелю? — рече той със спокоен глас, който звучеше страшно. И докато говореше, измъкна бойната си тояга с остриета от вулканично стъкло, която висеше на хълбока му.

— Какво искаш да кажеш, господарю? — попита задъхано той.

— Сам знаеш какво — отвърна Куаутемок със същия страшен глас и вдигна тоягата.

Обреченият падна на колене и закрещя за милост. Стенанията прозвучаха така зловещо в дълбокото безлюдно подземие, че от ужас едва не изтървах факлата.

— Врагът мога да пощадя, но предателя не! — отвърна Куаутемок, завъртя тоягата високо, връхлетя към благородника и го уби с един удар. После здраво сграбчи мъртвото тяло, хвърли го в стаята със съкровищата и то остана да лежи там, страшно сред златото и скъпоценните камъни, изкривено между две от най-големите делви, сякаш мъртвецът искаше да ги вземе в обятията си.

Погледнах Куаутемок и си помислих дали сега не е моят ред, защото знаех, че когато принцовете заравят богатствата си, гледат по-малко хора да знаят тайната им.

— Не се бой, братко — рече Куаутемок. — Този човек беше крадец, страхливец и предател. Разбрахме, че два пъти се е опитвал да ни издаде на теулите. Нещо повече, той възнамеряваше да им покаже тайника, ако се завърнат, и да си подели плячката с тях. Всичко това научихме от една жена, която той смяташе за своя любовница, а всъщност ние я изпратихме да го шпионира и да проникне в тайните на черната му душа. Нека сега си вземе злато, колкото иска. Погледни, дори мъртъв го е прегърнал. Бял човек даже не би притискал по-силно златото в обятията си. Ех, Теул, ако земята на Анауак не даваше нищо друго, освен зърно за хляб, вулканично стъкло и мед за стрели и лъкове, нейните синове щяха да бъдат винаги свободни. Проклети да са тези съкровища, защото те са стръвта за задморските акули, които

искат да прегризат гърлата ни. Проклети да са! Дано никога повече не блестят на слънцето, дано изчезнат завинаги!

И той яростно се залови да зазижда стената.

След малко тя беше почти готова. Но преди да сложим последните квадратни тухли, които много приличаха на кирпича, използван у нас, в Норфолк, при градежа на хамбари и задни постройки, аз пъхнах факлата през отвора и за последен път погледнах съкровищницата, която в същото време беше и гробница. Там блестяха скъпоценностите. Върху една делва светеше златната глава на Монтесума, смарагдените му очи сякаш гледаха право в мен, а подпрял гръб на същата делва и обгърнал с ръце други две отляво и отдясно, лежеше мъртвецът. Но той не беше мъртъв, или поне така ми се стори. Очите му се отвориха и той ги вторачи в мен като смарагдените очи на златната статуя над него, само че много по-страшни.

Бързо дръпнах факлата и мълчаливо завършихме работата си. Сетне се оттеглихме в края на коридора, вдигнахме поглед към шахтата и с облекчение отново видях звездите, светещи на небето над мен. Направихме двойна примка на въжето, дадохме сигнал и ни изтеглиха, докато се издигнахме до ръба на черния мраморен блок, който щеше да стане надгробната плоча на съкровищцата на Монтесума и на онзи, който спеше сред тях.

Този камък избутахме с ръце и крака и след малко той падна тежко напред, като обхвана кирпичения улей, направен специално за него, и затвори шахтата със съкровищцата по такъв начин, че за да влезе някой пак вътре, трябваше да го взриви.

После ни издърпаха горе и ние излязохме благополучно на повърхността.

Някой попита за знатния ацтек, който слезе с нас, а не се върна.

— Като достоен и предан мъж той предпочете да остане там да пази съкровището, докато не потрѣбва на владетеля му — отвърна Куаутемок мрачно, а другите всичко разбраха ѝ кимнаха.

Сетне се заловиха да запълват тясната шахта с готовата купчина прѣст. Работеха, без да спират, и зората пукна, преди да завършат. Когато най-сетне запълниха дупката, един от придружителите ни измъкна малко семена от някаква торба, прѣсна ги на голата земя върху шахтата и засади две млади дървчета, които беше донесъл със себе си. Не знам защо го правеше, сигурно за да отбележи мястото.

Щом свършихме, събрахме въжетата и инструментите, качихме се в канутата и заранта се върнахме в Мексико. Оставихме лодките на пристана извън града и сами или по двама се прибрахме вкъщи с надеждата, че никой не ни е забелязал.

Така аз помогнах в заравянето на съкровищата на Монтесума, което по-късно ме обрече на много мъки. Дали някой ще помогне да бъдат разровени те, не знам, но докато напуснах земята на Анауак, тайната не беше разкрита, а мисля, че освен мен всички, които участваха в изпълнението на задачата тогава, са мъртви. Когато за последен път отидох в Мексико, случайно видях мястото с двете дървета, високи и силни, и когато ги отминах, придружен от испанците, твърдо се заклех, че никой няма да посегне на златото с моя помощ. По тази причина и сега не посочвам точното място, където го погребяхме заедно с костите на предателя, защото един ден това, което пиша, може да попадне на някой от тяхната нация.

Преди да говоря за обсадата на Мексико, трябва да ви разкажа още нещо, а именно как двамата с жена ми Отоми отидохме при народа отоми и на голяма част от него върнахме верността към ацтекската корона. Ако досега не е станало ясно, че държавата на ацтеките не се гради от един народ, а от няколко, а покрай тях и от множество племена, едни техни поданици и съюзници, други смъртни врагове като тласкалите например, малко, но войнолюбиво племе, което живееше между Мексико и крайбрежието, трябва да ви го кажа. С тяхна помощ Кортес надви Монтесума и Куаутемок. По-нататък, на запад, сред планините, живееше, а може би и още живее, големият народ отоми. Те са по-храбри от ацтеките, говорят друг език, имат друга кръв и са разделени на множество кланове. Веднъж са поданици на ацтеките, друг път техни съюзници, а понякога излизат в открита борба с тях в тесен съюз с тласкалите. За да укрепи връзката между ацтеките и отомите, които за обитателите на Анауак са почти това, което са шотландските кланове за Англия, Монтесума се оженил за единствената законна наследница на великия им вожд. Тя починала по време на раждане, а детето ѝ е жена ми Отоми, наследствена принцеса на народа отоми. Въпреки високото положение сред майчиния си народ Отоми го е посещавала само два пъти, при това като дете. Но техния език и обичаи тя знаеше добре, защото я бяха отгледали дойки и учители от тези племена, племена, от които всяка година тя

получаваше големи доходи и над които упражняваше царствената си власт, а те и я отдаваха с далеч по-голяма охота, отколкото на нейния баща Монтесума.

Но сега, както вече ви казах, някои от отомийските племена се бяха свързали с тласкалите и като техни съюзници участваха във войната на страната на испанците. Затова Съветът реши Отоми и аз, нейният съпруг, да заминем със специална мисия в главния им град, известен като Града на боровете, и да се опитаме да ги върнем под знамената на ацтеките.

И така, преди нас изпратиха вестоносците и ние тръгнахме на път, без да знаем как ще ни приемат там. Осем дни пътувахме с голяма помпозност и с постоянно увеличаващ се ескорт, защото, щом племената отоми научиха, че тяхната принцеса е дошла лично да ги посети заедно със своя съпруг теул, минал на страната на ацтеките, цели тълпи се присъединяваха към свитата и преди да стигнем Града на боровете, нас ни придружаваше армия от най-малко десет хиляди планинци, оглушаващи ни с дивашката си музика. По пътя не разговаряхме с никого, нито с тях, нито с вождовете им, ограничавахме се само с обикновените поздравявания, въпреки че всяка сутрин, когато тръгнахме, Отоми в паланкин, аз на кон, взет от испанците, те надаваха такива приветствени викове, та планината ехтеше. Колкото по-навътре в страната навлизахме, толкова по-дива и хубава ставаше тя. Същото беше и с хората й. Вече се движехме през дъбови и борови гори и сред множество красиви растения и папрати. Пресичахме пълноводни бушуващи реки, поемахме през дефилета и планински проходи, непрекъснато се изкачвахме по-нависоко, докато климатът стана като климата в Англия, само че тук беше по-светло. Накрая, на осмия ден, тръгнахме през дефилето на една река в червените скали, толкова тясно на места, че трима конници с мъка можеха да минат един до друг. Това дефиле, проточило се на пет мили дължина, беше главният път за Града на боровете, към който не водеха никакви други пътища, освен тайните пътеки през планината, а от двете страни се издигаха отвесни урви на височина до две хиляди фута.

— Тук сто войни могат да задържат цяла армия — каза Отоми, без да знае, че един ден аз щях да направя точно това.

Скоро дефилето зави и аз дръпнах поводите удивен, защото пред мен се разкри Града на боровете с цялата си красота. Той беше

разположен в кръгла долина с диаметър двайсетина мили, оградена отвсякъде с планини, покрити до самия връх с борови и кедрови гори. Но зад града и в самия център на този планински пръстен имаше един хълм, който не зеленееше от листащи, а чернееше от лава, над лавата белееше сняг, а над снега се вдигаше димен стълб през деня и огнен пламък през нощта. Това беше вулканът Шака, тоест Кралицата, и въпреки че не бе висок като сестрите си Орисаба, Попо и Икстак, за мен той е по-красив от тях с изящната си форма и цветовете си, ту пурпурни, ту сини, и с пламъците, които изпращаше в нощта, когато недрата му бяха неспокойни. Отомите почитаха този вулкан като бог, принасяха му човешки жертви и в това няма нищо чудно, защото веднъж лавата потекла от кратера и си проправила път през Града на боровите. Освен това те го смятаха за свещен и обитаван от духове, затова никой не смееше да стъпи на снежния връх. Но на мен ми беше съдено да се изкача дотам, на мен и на още един човек. В скута на този планински пръстен, под зоркия поглед на вулкана Шака с неговата снежна мантия, димна шапка и огнена корона, лежи, по-точно лежеше, Града на боровите, защото сега той е в развалини, поне така го оставих. Самият град не беше много голям като някои други градове, които видях в Анауак. Населението му наброяваше само трийсет и пет хиляди души, тъй като отомите бяха планинци и не желаеха да живеят в градове. Не беше голям, но беше най-красивият от всички индиански градове, изграден с прави улици, които се събираха на централния площад. По дължината на тези улици се намираха потънали в градинска зеленина къщи, строени в по-голямата си част от блокове лава, и с покриви, белосани с вар. Насред площада се издигаше теокали, свещената пирамида с храмове на върха, украсени с наниз от черепи, а оттатък пирамидата, точно отсреща, се намираше дворецът, домът на дедите на Отоми — дълга ниска старинна сграда с много дворове и навсякъде със скулптури на змии и ухилени богове. И дворецът, и пирамидата бяха облицовани с хубав бял камък, който блестеше като сребро на слънцето, и странно контрастираха на тъмните къщи, построени от лава.

Такъв беше Града на боровите, когато го видях за пръв път. Когато го видях за последен път, той представляваше димящи руини и несъмнено сега е дом на прилепи и чакали, „царство на бухали“,

„хаосът се е разпрострял в него и камъните на пустотата запълват улиците му“.

Излизайки от дефилето, пътувахме още няколко мили през полето, цялото засято с царевица, алое и други растения, докато стигнахме една от четирите врати на града. Влязохме и видяхме, че от двете страни на широката улица се бяха събрали тълпи от хиляди жени и деца, които ни хвърляха цветя и викаха:

— Добре дошла, принцесо! Добре дошла, Отоми, принцесо на отомите!

Накрая стигнахме големия площад. Тук сякаш се бяха събрали всичките мъже на Анауак и също взеха да викат, докато земята се разтресе от крясъците им.

— Добре дошла, Отоми, принцесо на отомите!

И мен поздравяваха, като докосвах земята с дясната ръка и после я вдигаха над главата. Но мисля, че конят, който яздех, ги учудваше повече отколкото аз самият, защото повечето от тях никога не бяха виждали кон и гледаха на него като на чудовище или демон. Така продължихме през крещящата тълпа, следвани и предшествани от хиляди войни, много от тях облечени в бляскави одежди от пера, понесли бродирани знамена. Минахме пирамидата. Високо там горе видях жреците, заети с жестоката си работа, и стигнахме вратите на двореца. Тук, в една странна зала, цялата в скулптури на хилещи се демони, можахме да отпочинем за малко.

Сутринта в голямата зала на двореца се състоя Съветът на вождовете и старейшините на отомийските племена, над сто човека. Когато всички се събраха, аз, облечен като знатен ацтек от най-висок ранг, влязох заедно с Отоми, която в царствените си дрехи изглеждаше особено красива, и Съветът стана да ни поздрави. Отоми ги помоли да седнат и се обърна към тях:

— Чуйте ме, вождове и капитани от народа на моята майка, мен, вашата принцеса по право и кръв, последната от древните ви владетели, дъщерята на Монтесума, императора на Анауак, мъртъв за нас, но вечно жив в Обителта на слънцето. Най-напред ви представям съпруга си, този благороден теул, на когото ме дадох за жена, когато беше обладан от духа на бог Тескат и за когото отново се омъжих по нашите земни закони и по волята на моите царствени братя, когато той се отърва от божия олтар, избран от небето да ни помага във войната.

Знайте, вождове и капитани, че този господар, моят съпруг, не е с индианска кръв, но той не е и с кръвта на теулите, с които сме във война. По-скоро той е от истинските деца на Кецал, които обитават земите далеч зад северното море и са врагове на теулите. А щом те са техни врагове, и моят господар е техен враг. Без съмнение вече сте чули за подвизите му в нощта на избиването на теулите, че по-голям боец от него нямаше тогава, че той пръв разкри бягството им. Вождове и капитани на великия и древен народ отоми, аз, вашата принцеса, и моят съпруг сме изпратени при вас от Куитлауа, нашия император, с определена задача. Императорът дочу, а и аз с голям срам чух, че много войни от нашето племе са се присъединили към тласкалите, вечните врагове на ацтеките, а сега в сатанински съюз с теулите. За известно време белите са разбити, но те се докоснаха до жадуваното от тях злато и пак ще се върнат като пчели на недоизсмукан цвят. Ще се върнат, но сами нищо не ще могат да направят на славния Теночтитлан. Какво ще стане обаче, ако с тях тръгнат хиляди, десетки хиляди индианци? Добре знам, че сега, в това смутно време, когато държавата е несигурна, когато въздухът е изпълнен със знамения и самите богове сякаш са безсилни, много хора биха използвали момента за собствена изгода. Много хора и племена ще си спомнят за стари войни и несправедливости и ще закрещат: „Дойде часът на разплатата! Да помислим за вдовиците, оставени от копията на ацтеките, за данъците, събирани от нашите бедняци, за да се умножат богатствата им, за пленниците, принесени в жертва на олтарите.“ Не е ли така? Да, така е и не се учудвам. Но аз ви моля да запомните, че игото, което с ваша помощ ще бъде надянато върху шията на царицата на градовете, ще легне и върху вашата шия. Безумци, мислите ли, че някой ще ви пощади, след като с ваша помощ Теночтитлан се превърне в развалини и ацтеките престанат да съществуват като народ? Никога, аз ви го казвам! Едно по едно ще счупят и ще изгорят в огъня всичко, използвано от теулите за унищожаването на Теночтитлан. Паднат ли ацтеките, рано или късно ще паднат и всички племена по нашата широка земя. Те ще бъдат изклани, градовете ще бъдат сринати със земята, богатствата разграбени, децата ще ядат хляба на робството и ще пият водата на злочестието. Избирайте, отоми! До кого ще застанете? До тези от вашата родина и с вашите обичаи, макар понякога да са ви били врагове, или ще се свържете с чужденците?

Избирайте, отоми, но знайте, че от вашия избор и от избора на другите мъже на Анауак зависи съдбата на земята ни. Аз съм ваша принцеса и вие трябва да ми се подчините, но днес не издавам заповеди. Ала ви казвам, избирайте между съюза с ацтеките и робството на теулите и нека богът на боговете, всемогъщият и незрим бог, направи избора ви!

Отоми млъкна и одобрителен шепот мина през залата. Уви, не мога да предам истинския плам на нейните думи и още по-малко да опиша достойнството и красотата ѝ в този час. По те достигнаха до суровите души на вождовете. Мнозина от тях презираха ацтеките като търгаши и мекушави хора от равнините и езерата, мнозина от поколения насам таяха кръвна вражда към тях. Но разбираха, че принцесата има право и че победата на теулите в Теночтитлан ще означава победа над всички градове в страната им. Затова направиха своя избор, макар че по-късно, в стреса на поражението и бедите, отстъпиха от този свой избор, както става обикновено при хората.

— Отоми — извика техният глашатай, след като се посъветваха, — ние избрахме. Принцесо, твоите думи ни грабнаха. Свързваме съдбата си с ацтеките и ще се бием до последен дъх за освобождаване от теулите.

— Сега виждам, че наистина сте мой народ и аз наистина съм ваша владетелка — отвърна Отоми. — Така биха казали великите мъртви господари, моите предци, вашите вождове. Дано никога не се разкаете за своя избор, братя мои, мъже на народа отоми.

И тъй, когато напуснахме Града на боровете, имяхме обещанието, че армия от двадесет хиляди войни вярно ще служи на император Куитлауа и ще се бие до смърт във войната срещу испанците.

XXVI ГЛАВА

КОРОНСВАНЕТО НА КУАУТЕМОК

Засега работата ни с отомите приключи и ние благополучно се върнахме в Теночтитлан след месец и един ден отсъствие. Кратко време, но и достатъчно дълго, за да се стоварят нови беди върху този нещастен град. Всемогъщият му беше добавил още теглила. Първо опита вкуса на смъртта от мечовете на белите, сега смъртта вилнееше в друга форма. Испанците бяха докарали от Европа някаква противна болест, по цялата страна върлуваше едра шарка. Всеки ден загиваха с хиляди, тъй като тези невежи хора лекуваха болните, заливайки ги със студена вода, и така вкарваха болестта навътре, във важните жизнени центрове, и за два дни повечето от тях умираха.^[1] Жално беше да ги гледа човек как, обезумели от страданията, те се щураха по улиците и разнасяха заразата надлъж и нашир. Умираха по домовете, стотици трупове лежах по търговските площади в очакване да бъдат погребани, болестта събираше данък от всички семейства, самите жреци падаха поразени от нея пред олтара, докато принасяха в жертва деца, за да омилостивят боговете. Но най-лошото предстоеше. Болестта беше повалила император Куитлауа и когато стигнахме града, той беше на смъртно легло. Но искаше да ни види и заповяда да ни заведат при него. Напрасно се молах на Отоми да не му се подчинява. Тя не знаеше страх, засмя се и каза:

— Какво говориш, съпруге мой! Да се уплаша от нещо от което ти не се плашиш? Хайде, ела да му докладваме за мисията си. Ако се разболея и умра, значи, че и моят час е настъпил.

И отидохме. Вкараха ни в една стая, където лежеше Куитлауа, покрит с чаршаф като мъртвец, а край него в златни кадилници кадеше тамян. Когато влязохме, той се беше унесъл, но скоро се събуди и му съобщи, че го чакаме.

— Добре дошла, племеннице — рече той с хрипкав глас изпод чаршафа. — Намирате ме в лошо състояние, дните ми са преброени, заразата на теулите убива тези, които мечовете им пощади. Скоро

друг монарх трябва да заеме трона ми, както аз заех трона на баща ти, но не ми е жал, защото на него ще падне и славата, и тежестта от последната битка на ацтеките. Докладвай, племеннице. Искам побързо да те чуя. Какво казват отомийските племена, твоите васали?

— Господарю — отвърна Отоми скромно и с наведена глава, — дано оздравееш от тази болест и ни управляваш още много години! Господарю, аз и моят съпруг Теул върнахме за нашата кауза и под нашите знамена по-голямата част от народа отоми. Армия от двадесет хиляди планинци чакат твоята заповед и ако паднат убити, други ще ги последват.

— Браво, дъще на Монтесума, и на теб, бели човече! — каза задъхан умиращият император. — Мъдри са боговете, които отказаха да ви приемат на жертвения камък, а аз бях глупак, че исках да те убия, Теул. На вас и на всички казвам, бъдете непоколебими и ако трябва да умрете, умрете с чест. Битката наближава, но аз няма да участвам в нея. И кой знае как ще завърши.

Известно време лежа замълчан, после изведнъж, сякаш обхванат от някакво вдъхновение, отметна чаршафа от лицето си и седна на леглото. Неприятна беше тази гледка, болестта го беше обезобразила.

— Уви! — простена той. — Уви! Виждам улиците на Теночтитлан, почервенели от кръв и огън, виждам купища мъртвци, по които тъпчат конете на теулите, виждам Духа на народа си, чувам въздишките му, вериги тегнат на врата му, децата плащат за злините на бащите си. Ти си обречен, народе на Анауак, народе, когото аз отгледах, както орелът отглежда рожбата си. Адът ще зейне за теб, земята няма да те приеме заради греховете ти, а тези, които оцелеят, ще бъдат слуги от поколение на поколение, докато възмездие то приключи.

След като изкрещя всичко това страховито, Куитлауа падна по гръб върху възглавниците и преди изплашеният знахар да повдигне главата му, той вече се беше отървал от земните страдания. Но изречените от него думи се запечатаха в сърцата на тези, които ги чува, а те бяха казани само пред още един човек — Куаутемок.

Така, в мое присъствие и в присъствието на Отоми умря Куитлауа, императорът на ацтеките, управлявал страната само петнадесет седмици. Народът отново оплакваше своя владетел, вожда

на хиляди чеда, които морът помете заедно с него в Обителта на слънцето, а може би в Мрака отвъд звездите.

Но траурът не трая дълго, тъй като времето настояваше бързо да бъде коронован нов император, за да поеме командването на армията и управлението на страната. Затова още сутринта след погребението на Куитлауа бе свикан Съветът на четиримата избиратели, а заедно с тях и разните благородници и принцове на брой до триста души. Сред тях бях и аз в качеството си на генерал и съпруг на принцеса Отоми. Нямаше нужда много да размишляваме. Макар да бяха споменати няколко имена, принцовете знаеха, че има само един човек, който по рождение, смелост и благородство на ума можеше да се справи с бедите на народа. Този човек беше Куаутемок, моят приятел и побратим, племенник на покойните двама императори и съпруг на Течуишпо, сестра на моята жена, другата дъщеря на Монтесума. Колкото и да е странно, всички знаеха това освен самия Куаутемок, защото, когато отивахме за Съвета, той назова други двама принцове и каза, че без съмнение изборът ще падне на единия от тях.

Великолепна и тържествена гледка представляваше това събрание на четиримата велики избиратели във величествени одежди и на Разширения съвет от триста знатни люде и принцове, насядали извън кръга, но така че да чуват какво става. Много тържествена беше и молитвата на Върховния жрец, който в траурното си облекло приличаше на мастилено петно върху блестящо злато. Той се молеше така:

— О, божество, всевиждащо и вездесъщо, знаем, че владетелят ни дойде при теб. Ти го сложи в краката си и нека почива там в мир. Той измина пътя, който всеки от нас трябва да измине, той стигна в царството на мъртвите, в дома на вечните сенки, там, където никой няма да тревожи съня му. Краткият му труд е завършен, изпълнен с грях и тъга, с които той дойде при теб. Ти му даде да вкуси от радостта, но не и да я изпие докрай. Славата на неговата империя отмина пред очите му като лудостта на един сън. Със сълзи и молитви към теб носеше той своето бreme и с радост го отхвърли от себе си. Там, където отидоха дедите му, там отиде и той. Не може да се върне вече при нас. Огънят ни е пепел, светлината ни мрак. Онези, които носеха пурпурната мантия преди него, му предадоха непоносимата тежест на властта и на свой ред сега той я предава на друг. Трябва да

ти е благодарен, владетелю на владетелите, господарю на звездите, който стоиш самотен там горе, че махна от плещите му такъв голям товар, а от главата му короната на бедите и го възнагради с мир вместо с война и с почивка вместо с труд. О, божество, надеждо наша, избири сега слугата, който трябва да го замести, човек по твоя воля, човек, незнаещ страх и колебание, за да се труди неуморно и да води народа ти, както майка води децата си. Господарю на господарите, дари със своята милост Куаутемок, нашия избраник, благослови го да ти служи и като твой жрец нека седи на земния ти трон до края на дните си. Нека враговете ти станат на прах под краката му, да извиси той славата твоя, да укрепи преклонението пред теб, да защити царството твое. Моля те за това в името на нашия народ. Да пребъде волята ти!

Щом Върховния жрец завърши молитвата си, първият от четиримата велики избиратели стана и каза:

— Куаутемок, в името на бога и по волята на народа на Анауак ние те призоваваме на трона на Анауак. Да живееш дълго, да управляваш честно и дано твоя бъде славата да победиш враговете, които искат да ни унищожат. Слава на теб, Куаутемок, император на ацтеките и на подвластните им племена!

Всичките триста души на Разширения съвет повториха с гръмовен глас:

— Слава на теб, император Куаутемок!

Тогава принцът пристъпи напред и рече:

— Слушайте, велики избиратели, и вие, принцове, генерали, благородници и капитани, членове на Разширения съвет! Нека боговете ми бъдат свидетели, че когато влязох тук, нито си бях помислил, нито знаех, че ми е отсъдена такава висока чест. Нека и боговете ми бъдат свидетели, че ако животът ми принадлежеше само на мен, а не на този народ, щях да ви кажа: „Потърсете и намерете друг, по-добър за трона“. Но моят живот не ми принадлежи. Анауак призовава своя син и аз се подчинявам на този призив. Война на живот и смърт заплашва страната. Мога ли да се оттегля, след като в ръката ми има сила да поразява и умът ми е пълен със замисли? Не! Сега и завинаги аз се заклевам да служа на страната си и да се бия срещу теулите. Няма да се примиря с тях и няма да получа покой, докато не ги отпратя там, откъдето са дошли, или сам не умра от техните мечове. Никой не знае какво ни готвят боговете, победа или разруха, но

каквото и да е то, триумф или смърт, нека заедно дадем велика клетва, народе мой, братя мои! Нека се закълнем да се бием с теулите и предателите, които им съдействат, да се бием за нашите градове, за нашите огнища, за нашите олтари, докато градовете ни не се превърнат в димящи развалини, докато огнищата ни не загаснат от трупите на мъртвите, докато олтарите ни не почервенеят от кръвта на тези, които им се кланят. Ако ни е съдено да спечелим, триумфът ни ще е сигурен, ако ни е съдено да загубим, ще има поне какво да се разказва за нас. Кълнете ли се, братя мои, народе мой?

— Кълнем се! — извикаха всички в отговор.

— Добре — рече Куаутемок. — И нека вечен позор тегне над този, който наруши клетвата.

Така Куаутемок, последният и най-великият от ацтекските императори, беше избран да седне на трона на своите предци. За щастие не можеше да предвиди оня ужасен ден, когато той, най-знатният от всички, щеше да срещне позорната си участ от ръцете на същите тези теули. Но точно така стана, защото съдбата на тази земя беше съдба на всички, а колкото по-високо стоеше един човек, толкова по-сигурна беше неговата гибел.

Когато церемонията завърши, побързах към двореца да кажа на Отоми какво беше станало и я намерих легнала на леглото в спалнята ни.

— Какво има, Отоми? — попитах аз.

— Уви, съпруге мой — отвърна тя. — Хвана ме болестта. Не се доближавай, моля те, не се доближавай! За мен ще се грижат жените, не трябва да рискуваш живота си, любими.

— Спокойно — казах аз и отидох до нея.

Да, тя беше права. Като лекар добре разпознах симптомите и ако не бяха познанията ми, Отоми щеше да умре. Цели три седмици се борих със смъртта до леглото ѝ. Накрая успях. Треската премина и благодарение на моето лечение не остана нито един белег на прекрасното ѝ лице. Осем дни мисълта ѝ непрекъснато блуждаеше, тогава научих колко силна и безупречна бе любовта ѝ към мен. През цялото време бълнуваше и разкри ужасната тайна на сърцето си — че ще престана да я обичам, че красотата и любовта ѝ ще ми омръзнат и аз ще я изоставя, че „момичето-цвете“, така тя наричаше Лили, което

живее отвъд моретата, ще ме притегли като магия. Това тежеше на помътнения й разум. Накрая дойде в съзнание и каза:

— Дълго ли лежах болна, съпруге?

Отвърнах ѝ, а тя добави:

— През цялото време ли се грижи за мен? При тази отвратителна болест?

— Да, Отоми, лекувах те.

— Защо си толкова добър към мен? — промълви тя. После, сякаш поразена от ужасна мисъл, простена болезнено и каза: — Огледало! Бързо ми дай огледало!

Дадох ѝ огледало. Тя се надигна на една ръка в леглото и нетърпеливо заразглежда лицето си на слабата светлина в полумрака на стаята, сетне остави лъскавата златна плоча и се отпусна на възглавницата с плах, щастлив вик:

— Страхувах се — рече тя, — страхувах се, че съм станала отвратителна като всички, които заразата покоси, и че ти ще престанеш да ме обичаш. А тогава по-добре да умра!

— Срамота! Нима мислиш, че любовта ми може да бъде застрашена от няколко белега?

— Да — отвърна Отоми, — такава е мъжката любов, не като моята, съпруге. Но ако аз бях станала такава, о, потрепервам само при мисълта за това, след година ти вече щеше да ме намразиш. Да, да, знам, че е така, но знам също, че нямаше да доживея твоята омраза. О, благодаря ти, благодаря ти!

После я оставих за малко, като се удивлявах на голямата ѝ любов към мен, и се чудех дали действително няма истина в думите ѝ и дали мъжкото сърце действително е толкова неблагодарно и подло. Ако Отоми беше станала като множеството жени, движещи се по улиците на Теночтитлан, покрити със страшни язви, без коси, слепи, с побелели очи, щях ли да се отдръпна от нея тогава? Не знам и слава богу, че постоянството ми не беше подложено на такова изпитание. Но в едно съм сигурен: дори прокажен да бях, Отоми нямаше да се отдръпне от мен.

И така, Отоми се възстанови от тежката болест, а скоро и епидемията в Теночтитлан отмина. Сега аз имах много работа, защото избирането на моя приятел и кръвен брат Куаутемок за император означаваше за мен повишение в генерал от най-висока класа и главен

негов съветник. Не се щадях, работех денонощно в подготовката на града за отбрана, обучавах войските, особено армията на народа отоми, която пристигна според обещанието и наброяваше двадесет хиляди души. Работата беше трудна, защото на индианските племена им липсваха дисциплина и единен дух, без които многочислеността им нищо не струваше в една война с белите. Освен това трябваше да преодолявам завистта между вождовете, а и аз самият бях предмет на завист. Нещо повече, множество племена се възползваха от бедите на ацтеките, за да отхвърлят съюза им или васалната зависимост, и ако не се присъединяваха към испанците, то оставаха неутрални наблюдатели на събитията. Въпреки всичко ние продължавахме да работим, разделяхме армиите на взводове по европейски образец и ги разквартирувахме поотделно, обучавахме ги как най-добре да си служат с оръжието, снабдихме града с провизии за евентуална обсада и намалихме, колкото е възможно, ненужните гърла. Само един човек в Теночтитлан се трудеше повече от мен и той беше император Куаутемок, който не знаеше почивка ни денем, ни нощем. Опитах се даже да приготвя барут със сярата, донесена ми от кратера на вулкана Попо, но тъй като няхах познания в тази област, не успях. Макар че дори да бях успял, той нямаше да ни е много от полза, тъй като няхахме нито мускети, нито оръдия, нито пък умеехме да си служим с него. Можехме да го използваме само за миниране на пътищата и входните порти и вероятно като ръчни гранати с фитили.

Месеците минаваха и накрая съгледвачите дойдоха с вестта, че към нас се приближава огромна армия от испанци заедно с безбройните си съюзнически войски.

Исках да изпратя Отоми при народа й, където щеше да е в безопасност, но тя се изсмя презрително и рече:

— Където си ти, там ще бъда и аз, съпруже. Мога ли да те оставя да срещнеш смъртта и вероятно да я намериш, а аз да не бъда до теб, да не умра заедно с теб? Ако така постъпват белите жени, това си е тяхна работа, любими, но аз оставам с теб.

---

[1] Този начин на лечение се използва до днес от индианците в Мексико и ако авторът може да вярва на това, което са му разказвали, пациентите често са били излекувани. Б.а. ↑

XXVII ГЛАВА

ПАДАНЕТО НА ТЕНОЧТИТЛАН

Малко след Коледа Кортес се придвижи от крайбрежието с голяма испанска армия, тъй като много хора отвъд океана бяха тръгнали под неговите знамена и десетки хиляди съюзници туземци се бяха присъединили към него, и главната си квартира разположи в град Тескоко, в Мексиканската долина. Тескоко се намира край езерото на няколко мили от Теночтитлан, но тъй като граничеше със земите на съюзниците му тласкалите, беше много подходящ за основна база на Кортес. Тогава започна най-ужасната война, която светът познаваше. Тя бушува осем месеца и когато свърши, Теночтитлан и множество други красиви многолюдни градове се превърнаха в развалини, повечето от ацтеките загинаха от мечовете или от глад и този народ беше унищожен завинаги. Не възнамерявам да описвам всички подробности на войната, защото книгата ми няма да има край, а моят разказ не е свършил. Това ще оставя на историците. Ще кажа само, че планът на Кортес беше да срине всички съюзни и подвластни на ацтеките градове и народи, преди да се залови с град Мексико, царицата на долината. Към това се беше насочил с такава мъжественост, целеустременост и умение, каквито едва ли е показвал някой пълководец след Цезар.

Най-напред падна Истапалапан и десет хиляди мъже, жени и деца загинаха от меча на испанците или бяха живи изгорени. После дойде ред на другите градове. Един по един Кортес ги завладяваше, докато всички те не се оказаха в ръцете му. Само Теночтитлан остана незасегнат. Много от тях сами се предадоха, тъй като империята Анауак се състоеше от различни племена и приличаше на сноп тръстика, а не на единно дърво. И когато испанците отрязаха връзката на империята, обвързваща тези племена, те се разпръснаха във всички посоки. По такъв начин силата на Куаутемок отслабна за сметка на Кортес, който прибра развързаните тръстики в кошницата си. И наистина, още щом видяха, че Мексико е в беда, старата омраза и

скрита завист на племената се разгоряха и те се нахвърлиха отгоре му да го разкъсат като полуопитомени вълци, нахвърлили се върху звероукротителя, когато камшикът му се скъса. Това доведе до падането на Анауак. Ако империята беше останала вярна на себе си, ако беше забравила старата вражда и съперничество и беше се изправила единна срещу испанците, Теночтитлан нямаше да падне и Кортес заедно с всички негови теули щеше да бъде разпънат на жертвения камък.

Не ви ли казах още в началото на тази книга, че никое зло не остава неотмъстено, независимо дали един човек или цял народ го е извършил? Така стана и сега. Мексико беше разрушен заради отвратителния начин, по който почиташе боговете си. Враждата между отделните народи в империята се коренеше в ужасните ритуали на човешките жертвоприношения. Някога, в далечното минало, ацтеките са вземали пленници от всички тези градове и са ги завличали до олтарите на мексиканските богове, за да бъдат убити и изядени от фанатизирани канибали. Хората си спомниха за тези жертви и сега, когато мощта на царицата на долината отслабна, децата на тези, които тя беше избивала, се надигнаха да я посекат и да завлекат нейните деца до олтарите си.

До май, независимо от всичките усилия и храбри битки, съюзниците ни или бяха разгромени, или ни изоставиха и обсадата започна. Започна едновременно и по суша, и по вода, тъй като с невероятната си хитрост Кортес беше накарал да построят в Тласкала тринадесет бойни бригантини, да ги доставят в лагера на части от двадесет левги разстояние през планината и да ги пуснат в езерото по канал, изкопан с труда на десет хиляди индианци, работили цели два месеца. Пренасянето на бригантините се охраняваше от двадесет хиляди тласкали и ако имаше начин, щях да ги атакувам в планинските проходи. Така мислеше и Куаутемок, но разполагахме с малко войска, тъй като по-голямата част от силите си изпратихме срещу град Чалко, чиито жители, макар и родственици на ацтеките, безсрамно продадоха каузата им. Въпреки всичко аз предложих да поведе двадесет хиляди отоми срещу тласкалския конвой и въпросът беше разгорещено разискван във военния съвет. Мнозинството се изказа против риска да се влиза в бой с испанците и с техните съюзници толкова далеч от града и така завинаги беше изпусната още една възможност. Това

злощастно събитие се нарежда сред причините, довели до падането на Теночтитлан, тъй като накрая бригантините прекъснаха снабдяването ни с храна, която ни се носеше с канута през езерото. Уви, даже най-големите храбреци нищо не могат да направят против съдбата. „Гладът е велик човек“, казват индианците.

И така, ацтеките се сражаваха сами срещу враговете си и последната битка започна. Първо испанците отрязаха акведукта, снабдяващ града с вода от изворите на императорския дом в Чапултепек, двореца, където ме заведоха, когато за пръв път попаднах в Мексико. От тогава до края на обсадата единствената ни питейна вода беше солената и кална вода от езерото и от кладенците, изкопани в пръстта. Тя можеше да се пие само след преваряване, за да се обезсоли, но беше вредна за здравето, отвратителна на вкус и пораждаше болезнени разстройства и гадене. В деня на прорязването на акведукта Отоми ми роди син, първородното ни дете. Трудностите на обсадата вече бяха толкова големи и храната толкова малко, че ако тя не беше силна жена или аз не разбирах от медицина, мисля, че тя щеше да умре, но за мое голямо облекчение и радост се възстанови и въпреки че не съм свещеник, аз собственоръчно кръстих момчето по християнски обичай и го нарекох на своето име — Томас.

Битката продължаваше с променлив успех ден след ден, седмица след седмица, ту в покрайнините на града, ту в езерото, ту направо по улиците. Испанците непрекъснато бяха отблъсквани и търпяха загуби, но непрекъснато щурмуваха от различните лагери. Веднъж пленихме шестдесет испанци и още хиляда от съюзниците им. Всички бяха принесени в жертва на олтара на Уицил и дадени на ацтеките да бъдат изядени, тъй като според един зверски обичай в Анауак се изискваше телата на принесените в жертва на боговете да бъдат изядени не защото индианците много обичат човешко месо, а поради някакви тайнствени религиозни причини.

Напразно молех Куаутемок да се откаже от този ужас.

— Сега не е време за благородство — отвърна злобно той. — Не мога да ги спася от олтара, а и да можех, нямаше да го направя. Нека тези свине умрат според обичаите на земята ни, а на теб, братко Теул, казвам да не си позволяваш толкова много.

Уви, с всеки изминал ден сърцето на Куаутемок все повече се ожесточаваше и нищо чудно в това.

Страшният план на Кортес беше да разруши града постепенно, като се придвижва към центъра, и той безмилостно го осъществяваше. Още щом испанците стъпеха в някой квартал, хиляди тласкали се залавяха за работа, палеха къщите и изгаряха в тях хората живи. Преди да свърши, обсадата, Теночтитлан, царицата на долината, представляваше купчина почернели развалини. Кортес можеше да извика над Мексико като пророка Исай: „В преизподнята отиде цялото ти великолепие заедно със звуците на твоите виоли; червеите са твоето ложе, червеите са твоето покривало. Как падна ти от небето, о, Луцифер, син на утрото! Как се стовари на земята и потъпка народите!“

Взех участие във всички боеве, но няма защо да се хваля с качествата си. Испанците обаче добре ме познаваха и имаха причини за това. Щом ме видеха, те ме поздравяваха с ругатни, наричаха ме „предател“, „родоотстъпник“ и „бялото куче на Куаутемок“. Освен това Кортес даваше награда за главата ми, защото от шпионите си узна, че някои от най-успешните атаки и хитрини на Куаутемок се осъществиха по мои съвети. Не им обръщах внимание, но обидите им ме пронизваха като стрели, защото, макар да бях приятел на множество ацтеки и да мразех испанците, срамота беше за един християнин да се сражава на страната на канибали, които правят човешки жертвоприношения. Не им обръщах внимание и защото винаги търсех своя враг Де Гарсия, знаех, че е там, видях го неведнъж, но не можах да се добера до него. Дебнах го, но той също ме дебнеше, макар и с друга цел — да избегне срещата ни, тъй като и сега както преди се страхуваше от мен, и сега както преди вярваше, че ще умре от моята ръка.

Според обичая войните от противниковите армии се предизвикваха един друг на двубой и много от тези двубои ставаха пред очите на всички, като се осигуряваше безопасност на дуелиращите се и техните секунданти. Един ден, отчаян, че няма да мога да го срещна в боя, аз изпратих предизвикателство към Де Гарсия чрез един глашатай, като го назовах с фалшивото му име. След час глашатаят се върна с бележка, написана на испански:

„Християните не се дуелират с родоотстъпници, дивашки кучета, бели поклонници на дявола и човекоядци. От тях само едно оръжие няма да се омърси — въжето, и това те чака, Томас Уингфийлд!“

Скъсах бележката, стъпках я гневно, защото сега, наред с останалите си престъпления към мен, Де Гарсия прибави и най-черната обида. Но яростта с нищо не ми помогна, не успях да го доближа, макар че веднъж с десет от моите войни отоми се хвърлих в центъра на испанската колона заради него.

От този щурм само аз излязох жив, десетината отоми станаха жертва на моята омраза.

Как да ви обрисувам ужасите, които всеки ден се стоварваха върху обречения град? Скоро храната свърши и мъжете, не, още по-лошо, жените и децата, за да поддържат още малко живота си, трябваше да ядат неща, до които и свинете не биха се докоснали. Тревата, кората на дърветата, охлювите, измити със студена вода от езерото, бяха най-добрата им храна. И месото на пленниците, принесени в жертва на боговете. Хората умираха със стотици, с хиляди, умираха толкова бързо, че не успяваха да ги погребат, оставаха да лежат там, където умираха, докато трупове не докараха черната чума, страшната болест, която помете още хиляди ацтеки, а те на свой ред станаха източник на зараза. На един убит от испанците или съюзниците им двама загиваха от глада и чумата. Представете ли си тогава какъв е бил броят на умрелите, след като само от мечи и мускетите на испанците загинаха не по-малко от седемдесет хиляди души. Казват, че за един ден, предпоследния ден на обсадата, са умрели четиридесет хиляди ацтеки.

Една нощ аз се върнах в жилището, където сега се беше приютила Отоми с царствената си сестра Течуишпо, жената на Куаутемок, тъй като палатите бяха изгорени. Умирах от глад, от четиридесет часа не бях слагал нищо в устата си, жена ми обаче можа да постави пред мен само три малки тортили, тоест питки, омесени с кора от дърво. Целуна ме и ме помоли да ги изям, но аз разбрах, че тя самата нищо не е хапвала. Отказах, ако и тя не яде. Тогава забелязах, че едва преглъща горчивите залци и се опитва да скрие сълзите, които течаха по лицето ѝ.

— Какво има, жено? — попитах аз.

Отоми избухна в силен, неудържим плач.

— Скъпи, от два дни вече в гърдите ми няма мляко. Гладът го уби, детенцето ни е мъртво! Погледни, то лежи мъртво! — Тя отметна плата и показа мъничкото телце.

— Не плачи — казах аз. — Ние достатъчно изстрадахме. Нима искаш детето ни да доживее до такива дни, до каквито ние доживяхме, и чак тогава да умре?

— Той беше нашият син, първородният ни син — заради тя отново. — О, защо трябва да страдаме така?

— Трябва да страдаме, Отоми, защото сме родени за това. Щастливи сме, че още не сме полудели. Това е. Не ме питай защо, не мога да ти отговоря. Няма отговор нито в моята, нито в която и да е друга религия.

Погледнах мъртвото детенце и също заплаках. През тези ужасни месеци ми беше съдено непрекъснато да виждам къде по-ужасни гледки, но видът на мъртвото невръстно дете ме потресе повече от всичко. То беше моята първородна рожба, майка му плачеше до мен, мъничките му вкочанени пръстчета сякаш опъваха сърцето ми като с тетива. Само всевишният може да каже кой дава на човешкото сърце сили да преживее такава мъка, но той е ням за нашите уши.

Взех мотика и изкопах дупка край къщата, докато стигнах до вода. В Теночтитлан водата е на около две стъпки от повърхността. Прошепнах някаква молитва над тялото на детето ни, положих го направо във водата и го зарових, да не се вижда. Поне не го оставих на сопилотите, така ацтеките наричаха лешоядите, както правеха другите.

Сетне поплакахме в прегръдките си и заспахме, но от време на време Отоми промърморваше:

— О, съпруге, как ми се иска да заспим завинаги и да отидем при нашето детенце!

— Почакай малко — отвърнах аз. — Смъртта не е далече.

Настана утрото, с него и най-смъртоносна схватка досега, а после още утрини и още смърт, но ние оживяхме, защото Куаутемок ни даде от своята храна. Кортес изпрати глашатаи с искане да се предадем. Три четвърти от града вече беше в развалини, три четвърти от неговите защитници вече бяха мъртви. Мъртъвците лежаха струпани по къщите като пчели, измрели в кошерите, а по улиците бяха толкова нагъсто, че вървахме направо по тях.

Събрахме Съвета, ожесточени мъже, изпити от глада и битките, за да разискват предложението на Кортес.

— Какво ще кажеш ти, Куаутемок? — попита накрая говорителят им.

— Аз не съм Монтесума, защо ме питаш? Заклел съм се да защитавам града докрай — отвърна той грубо, — и ще го защитавам. По-добре всички да умрем, вместо да попаднем живи в ръцете на теулите.

— Същото казваме и ние — отговориха останалите и войната продължи.

Но дойде денят, когато испанците отново атакуваха и завзеха още една част от града. Сега хората се струпяха на едно място като овце в кошара. Опитавме се да ги браним, но ръцете ни бяха отслабнали от глада. Испанците стреляха по нас и ни поваляха като със сърп. После тласкалите се нахвърляха отгоре ни подобно на освирепели кучета върху беззащитен елен. Говори се, че този ден са загинали четиридесет хиляди души, никого не пощадиха. На следващата сутрин, последния ден от обсадата, се получи ново послание от Кортес, в което той молеше за среща с Куаутемок. Отговорът беше същият. Нищо не можеше да сломи това благородно сърце.

— Кажи му, че ще умра там, където съм, и няма да преговарям с него. Безпомощни сме, нека Кортес прави с нас каквото иска.

Целият град вече беше разрушен и ние, които останахме живи, се събрахме на насипния път зад разбитите стени — мъже, жени, деца, всички заедно.

Тук пак ни атакуваха. Големият барабан на теокали удари за последен път, дивите викове на ацтекските войни се понесоха към небето. Сражавахме се възможно най-добре. Този ден аз убих четирима души със стрелите, които Отоми ми подаваше, защото през цялото време тя беше до мен. Но повечето защитници бяха слаби като деца. Какво можехме да направим? Врагът навлизаше сред нас като морски ловци сред стадо тюлени и избиваше стотици наведнъж. Отблъснаха ни в каналите, стъпкаха ни, направиха мостове от мъртвите тела. Как оцеляхме, просто не знам.

Накрая една малка група, сред която бяха Куаутемок и жена му Течуишпо, достигнахме бреговете на езерото, където се намираха канутата. Седнахме в тях, без да знаем какво да правим, но възнамерявахме да се спасим с бягство, тъй като целият град вече беше завзет. Бригантините ни видяха и заплуваха към нас. Вятърът беше благоприятен в тази война, вятърът винаги беше благоприятен за

врага. Как ли не гребяхме, но една от тях ни настигна и откри огън. Тогава Куаутемок се изправи и каза:

— Аз съм Куаутемок. Заведете ме при Малинцин. Но пощадете хората ми, които останаха живи.

— И моят час настана — обърнах се аз към Отоми. — Испанците сигурно ще ме обесят. Мисля, че ще е най-добре, жено, сам да сложа край на живота си, за да избегна позорната смърт.

— Не, съпруже — отвърна тя тъжно, — както вече ти казах при един друг случай, докато човек е жив, има надежда, а от смъртта няма връщане. Може да ни провърви, но ако ти не мислиш така, аз съм готова да умра.

— Няма да ти позволя, Отоми!

— Тогава дръж се, съпруже, защото и сега, както винаги, ще те последвам, където и да отидеш.

— Слушай — прошепнах аз, — не им казвай, че си моя жена. Трябва да минеш за една от придворните на сестра си Течуишпо. Ако ни разделят и ми се случи да избягам, ще опитам да се добера до Града на боровете. Там, сред твоя народ, може да намерим убежище.

— Така да бъде, любими — отвърна тя с тъжна усмивка. — Но не знам как ще ни посрещнат отомите след страшната смърт на двадесетте хиляди от най-добрите им мъже.

Намерихме се на палубата на бригантината и трябваше да прекратим разговора. Оттам, след като испанците поспориха малко, ни закараха на брега и ни поведоха нагоре към една оцеляла къща, където Кортес бързаше да се приготви за срещата си с царствения пленник. Обкръжен от свитата, испанският генерал стоеше изправен, с шапка в ръка, а до него беше Марина, още по-красива отпреди. Виждахме се за пръв път, откак се разделихме в Табаско.

Погледите ни се срещнаха и тя трепна, с което показа, че ме е познала, макар сигурно да ѝ е било трудно да разпознае приятеля си теул в лицето на този окървавен, дрипав, гладен нещастник, който едва намери сили да се качи на плоския покрив. Не разменихме нито дума, защото тогава всички очи бяха устремени към Кортес и Куаутемок, победителя и победения.

Горд и предизвикателен, въпреки че приличаше на жив скелет, Куаутемок тръгна направо към мястото, където стоеше Кортес, и заговори, а Марина преведе думите му.

— Аз съм император Куаутемок, Малинцин. Всичко, което един човек можеше да направи, за да защити народа си, аз го направих. Погледни плодовете на моя труд. — И той посочи почернелите развалини, които стърчаха навсякъде, докъдето ти стига погледът. — Озовах се в това положение, защото боговете бяха против мен. Прави каквото искаш, но най-добре е още сега да ме убиеш и бързо да ме отървеш от мъките.

И той докосна с ръка камата на Кортес.

— Не се бой, Куаутемок — отвърна Кортес. — Ти се бори храбро, а такива хора аз уважавам. При мен си в безопасност, защото испанците обичат доблестните противници. Заповядай, хапни. — Той посочи масата с храна, каквата не бяхме виждали от много седмици, и продължи: — Яж заедно с другарите си, сигурно имате нужда. После ще говорим.

Ядох с настървение и си мислех, че ще е по-добре да умра с пълен стомах, малко ли гледах смъртта на гладен стомах. И докато ние лапахме месото, испанците стояха настрана и ни наблюдаваха жалостиво. След малко при Кортес доведоха Течуишпо, а с нея Отоми и още шест знатни дами. Той вежливо ги поздрави и им дадох да ядат. В този момент един испанец прошепна нещо на ухото на Кортес и аз видях как лицето му помръкна.

— Хей — каза ми той на кастилски, — ти не си ли оня родоотстъпник и предател, който помагаше на ацтеките против мен?

— Не съм нито родоотстъпник, нито предател, генерале — отвърнах аз смело, тъй като храната и виното бяха възвърнали силите ми. — Аз съм англичанин и се бих на страната на ацтеките, защото имам причини да мразя испанците.

— Сега ще имаш още причини, предател — каза той разярен. — Хайде, изведете го и го обесете върху мачтата на този кораб.

Разбрах, че всичко е свършено, и се приготвих да умра, когато видях, че Марина говори нещо на ухото на Кортес. Не можах да доловя всичко, което тя му каза, но дочух думите „скрито злато“. Той я изслуша, поколеба се и рече високо:

— Не бесете този човек днес! Но добре го пазете. Утре ще се разбере с него.

XXVIII ГЛАВА

ТОМАС Е ОБРЕЧЕН

При тези думи на Кортес двама испанци минаха напред, хванаха ме за ръцете и ме поведоха през плоския покрив към стълбите. Отоми също ги чу и макар да не ги разбра, прочете по лицето на Кортес, че щяха или да ме затворят, или да ме убият. Когато минах край нея, тя пристъпи напред, очите ѝ светеха от ужас. Уплашен да не се хвърли на гърдите ми и да се издаде, че е моя жена, и по такъв начин да сподели съдбата ми, аз я изгледах предупредително. После, като си дадох вид, че от страх и изтощение се препъвам, паднах в краката ѝ. Войниците, които ме водеха, се изсмяха грубо и единият ме ритна с тежкия си ботуш. Но Отоми се наведе, подаде ми ръка да стана и през това време бързо и тихо си казахме:

— Сбогом, жено! Каквото и да се случи, ще мълчиш.

— Сбогом! — отвърна тя. — Ако трябва да умреш, почакай ме пред портите на смъртта. Аз ще дойда там.

— Не! Ти ще живееш! Времето лекува.

— Ти си моят живот, любими. С теб животът за мен свършва.

Изправих се и мисля, че никой не забеляза нашепнатия ни разговор. Всички слушаха как Кортес ругае човека, който ме беше ритнал.

— Наредих ти да пазиш предателя, а не да го риташ — говореше той сърдито на кастилски. — Пред тия диваци ли ще ни позориш? Ако още веднъж направиш такова нещо, скъпо ще ми платиш. Поучи се от благородството на тази жена. Гледай, умира от глад, но зарязва яденето, за да помогне на затворника да се изправи на крака. Хайде, водете го в лагера и внимавайте да не му се случи нещо, защото има какво да ми каже.

Роптаейки, войниците ме отведоха и последното, което видях, беше втораченото лице на жена ми Отоми, премаляло от скрита мъка по раздялата. Когато стигнах до стълбището, намиращият се наблизо Куаутемок хвана дланта ми и я разтърси.

— Сбогом, братко! — каза той със скръбна усмивка. — Изиграхме играта докрай. Време ни е да си починем. Благодаря ти за мъжеството и за помощта.

— Сбогом, Куаутемок! — отговорих аз. — Ти си победен, но в поражението намери безсмъртието си. Нека това ти бъде утеха.

— Хайде, хайде! — изръмжаха войниците и аз тръгнах, без да ми мине през ума при какви обстоятелства щяхме пак да се срещнем с Куаутемок.

Заведоха ме в едно кану и тласкалите започнаха да гребат. Прекосихме езерото и стигнахме испанския лагер. През целия път, въпреки че от страх пред гнева на Кортес не ме докоснаха с ръка, те ми се подиграваха и надсмиваха, питаха ме хубаво ли е да си дивак, как ям човешкото месо — сурово или печено, и множество още подобни груби подмятания. Известно време ги понасях, тъй като индианците ме бяха научили на търпение, но накрая им отвърнах с няколко остри думи.

— Млъкнете, страхливци! Не използвайте, че съм безпомощен. Ако бях въоръжен и силен както преди, нито аз щях да слушам такива думи, нито вие щяхте да останете живи, ако трябваше да ги повторите.

Тогава те млъкнаха, аз също млъкнах.

Щом стигнахме лагера, след мен тръгна тълпа от разярени тласкали, които щяха да ме разкъсат на парчета, ако не се страхуваха. Видях и няколко испанци, но те бяха толкова пияни от мескал и от радост, че най-после Теночтитлан падна и сраженията приключиха, та не ми обърнаха никакво внимание. Не бях виждал хора, обхванати от такава лудост. Тия нещастни глупаци вярваха, че отсега нататък ще се хранят в златна посуда. Заради златото последваха Кортес, заради златото рискуваха да отидат на жертвения камък, участваха в стотици битки и сега си мислеха, че са го спечелили.

Затвориха ме в една от стаите на каменна къща, чиито прозорци бяха укрепени с дървени решетки и през тези решетки по време на моето заточение аз виждах и чувах пируването на войниците. Цял ден и през по-голямата част от нощта, когато не бяха дежурни, те пиянстваха, играеха комар, оставяйки по няколко десетки песети на едно хвърляне, а този, който губеше, трябваше после да плаща с дела си от несметните съкровища на ацтеките. Малко ги интересуваха печелят ли, или губят, толкова бяха сигурни в пляката, че

продължаваха да играят, докато пиянството ги надвиеше и започваха да се търкалят безчувствени под масите или да скачат и танцуват дивашки под палещото слънце и да пицят: „Злато, злато“.

През този прозорец разбирах и някои от новините в лагера. Научих, че Кортес се е върнал и е довел със себе си Куаутемок, няколко принцове и множество ацтекски благороднички. Чух и видях как войниците, след като се умориха да играят на пари, започнаха да залагат, на карти тези жени, като рисуваха всяка от тях на лист хартия. Една от благородничките по описание отговаряше на жена ми Отоми. Спечели я на карти някакъв негодник, който я пусна на търг и я продаде на един редник за сто песети. Тези хора въобще не се съмняваха, че и златото, и жените ще бъдат техни.

Така продължи няколко дни. Седях и спях в затвора си, необезпокояван от никого, освен от индианката, която се грижеше за мен и ми носеше храна в изобилие. През тези дни ядох колкото никога досега, а след това и спях много, защото мъката не ме освободи от апетитите на тялото ми, от нуждата за храна и почивка. Направо не ми се вярваше, но в края на седмицата бях напълнял двойно, слабостта ми беше победена и аз отново се чувствах силен.

Когато не ядях и не спях, гледах през прозореца с напразната надежда да зърна някъде Отоми или Куаутемок. Приятелите си не съзрях, но съзрях врага си. Една вечер пред затвора ми дойде Де Гарсия и се вторачи в него. Той не ме виждаше, но аз го видях и дяволската му усмивка, трепкаща на лицето му като на вълк, ме накара да потрепера в някакво лошо предчувствие. Поседях там десетина минути, а може и повече, загледан в прозореца ми като гладна котка в клетката на птичка. Почувствах, че очаква вратата ѝ да се отвори и знаеше, че скоро ще се отвори.

Това стана заранта на същия ден, в който ме подложиха на мъчения.

Междувременно забелязах, че настроението в лагера се променя. Войниците престанаха да залагат несметни богатства, престанаха дори да пият до умопомрачение и да се веселят разюздано, а започнаха да се сдушават на групи и яростно да спорят, но не разбрах за какво. В деня, когато Де Гарсия дойде да види затвора ми, на площада отсреща се събра голяма тълпа и богато облечен, на бял кон, при тях отиде Кортес. Тълпата беше доста далеч от мен, за да чуя какво става, но забелязах,

че няколко войници се обърнаха гневно към него и речите им бяха шумно аплодирани. Накрая великият предводител им отговори и те мълчаливо се разотидоха. На следващата сутрин, след закуска, четирима войници влязоха в затвора и ми заповядаха да ги придружа.

— Къде? — попитах аз.

— При командира, предател! — отвърна старшият от тях.

„Край!“ — помислих си аз, но само казах:

— Добре. Всяка промяна е за предпочитане пред тази дупка.

— Разбира се — отвърна той, — но това ще е последната промяна за теб.

Тогава съзнах, че според този човек аз отивах на смърт. След пет минути стоях пред Кортес в дома му. До него се намираше Марина, а около него няколко въоръжени хора. Великият мъж ме гледа известно време и рече:

— Ти се казваш Уингфийлд и си от смесена кръв, наполовина англичанин, наполовина испанец. Изхвърлен си бил в устието на река Табаско и откаран в Теночтитлан. Там си бил обречен да въплъщаваш ацтекския бог Тескат и ние те спасихме от смърт, когато завладяхме голямата теокали. Сетне си минал на страната на ацтеките и си участвал в щурма и кръвопролитие по време на ноще тристе. Впоследствие си станал приятел и съветник на Куаутемок и си му помагал в защитата на Теночтитлан. Истина ли е това, пленнико?

— Истина е, генерале — отвърнах аз.

— Добре. Сега ти си наш пленник и хиляда живота да имаше, всичките щяха да ти бъдат отнети, защото предаде своята раса и кръв. Не ме интересуват обстоятелствата, довели те до това ужасно предателство. Важни са фактите. Ти изби много испанци и техни съюзници и тъй като го направи подло, като предател, ти си убиец. Очаква те смърт, Уингфийлд, и аз те осъждам да бъдеш обесен като предател и родоотстъпник.

— Тогава няма какво повече да говорим — отвърнах аз спокойно, въпреки че кръвта в жилите ми се вледени.

— Не, не, има — рече Кортес. — Въпреки че престъпленията ти са толкова много, аз съм готов да ти подаря живота и свободата при едно условие. Готов съм даже повече да направя, при първа възможност да те отпратя за Европа, където може би ще успееш да скриеш своя позор, ако бог е добър към теб. Ето какво с условието.

Имаме основания да мислим, че ти е известно скривалището на златото на Монтесума, незаконно откраднато от нас през нощта на *ноче тристе*. Не отричай, знаем, че е така, защото са те видели да тръгваш с натоварените канута. Избирай сега, родоотстъпнико, позорна смърт ли искаш, или ще ни разкриеш тайната на това съкровище?

За миг се поколебах. В единия случай щях да загубя честта си, но да получа живот, свобода и надежда за връщане у дома, в другия ме чакаше страшен край. Тогава си спомних за клетвата, за това, какво щеше да си мисли за мен Отоми, ако го направя, жив или мъртъв, и повече не се колебах.

— Нищо не знам за съкровището, генерале — отвърнах аз хладно. — Изпрати ме на смърт.

— Означава ли това, че няма да ни кажеш, предател? Помисли отново. Ако си дал клетва, бог те освобождава от нея. Империята на ацтеките вече не съществува, императорът ѝ е мой пленник, най-големият им град е в развалини. Чрез мен истинският бог победи тези дяволи. Богатството им е моя законна плячка и аз трябва да го получа, за да платя на доблестните си войници, които не могат да забогатееят от разрушенията. Помисли отново.

— Нищо не знам за съкровището, генерале.

— Паметта понякога изневерява, предател. Но ако твоята изневери, ти ще умреш, бъди сигурен. А смъртта невинаги е бърза. Има много начини, сигурно си чувал за тях, когато си живял в Испания. — Повдигна вежди и ме изгледа многозначително. — Има много начини човек да умира в продължение на цели седмици. Колкото и да не ми се иска да го направя, ако паметта ти не се пробуди, изглежда, ще трябва да намеря някакъв начин да я раздвижа, преди да умреш.

— В твоята власт съм, генерале. Непрекъснато ме наричаш предател. Не съм предател. Аз съм поданик на английския крал, а не на испанския. Дойдох тук, преследвайки един подлец, който извърши голямо зло срещу мен и близките ми, един от твоите хора на име Де Гарсия или още Сарседа. За да го открия и поради още някои причини, се присъединих към ацтеките. Но те претърпяха поражение и сега съм твой пленник. Затова отнасяйте се с мен като честни хора с победен противник. Нищо не знам за съкровището. Убийте ме и да свършваме.

— Като човек така бих желал да постъпя, Уингфийлд, но аз не съм просто човек. Тук, в Анауак, аз представлявам църквата. Ти се присъедини към идолопоклонниците, ти гледаше как дивите ти другари правят жертвоприношения с твоите християнски братя и после ги изяждат. Само заради това дори заслужаваш да бъдеш обречен на вечни мъки и несъмнено то ще стане, щом свършим с теб. Колкото до идалго дон Сарседа, знам го като храбър другар по оръжие и няма да слушам приказките на един изменник срещу него. Но ако между вас наистина има стара вражда, не ти завиждам — тук в очите на Кортес проблеснаха злобни пламъчета, — защото мисля да те поверя на неговите грижи. А сега за последен път ти казвам: избирай! Или ще разкриеш скривалището на съкровището и ще те освободя, или да те дам на грижите на дон Сарседа, докато той намери начин да проговориш!

Обхвана ме слабост, защото разбрах, че съм осъден на мъчения и мъчителят ми щеше да бъде Де Гарсия. Каква милост можех да очаквам от жестокото му сърце, след като аз, смъртният му враг, попадах в ръцете му и щях да понасям мъстта му. Но волята и честта ми взеха връх над ужаса и аз отговорих:

— Казах ти, генерале, че нищо не знам за съкровището. Направи това зло и нека бог прости жестокостта ти.

— Не произнасяй светото име, вероотстъпнико, идолопоклоннико и човекоядецо. Извикайте Сарседа!

Вестителят излезе и за известно време настъпи тишина. Улових погледа на Марина и видях жал в добрите ѝ очи. Не беше в състояние да ми помогне, защото Кортес беше обезумял, че не може да намери златото, а протестите на войниците, настояванията им да си получат възнаграждението го извадиха от търпение и го накараха да прибегне до това последно средство, въпреки че по природа той не беше жесток. И все пак тя се опита да се застъпи за мен и настойчиво зашепна в ухото му. Известно време той я слушаше, после грубо я бутна.

— Млъкни, Марина! Как да пощадя това английско псе, щом цялата ми власт, а вероятно и животът ми зависят от намирането на златото. Не, той знае къде е скрито, ти сама ми го каза, когато щях да го обеса като предател. Сигурно той е човекът, когото нашият шпионин е видял тогава на езерото. С тях беше и един приятел, но той не се върна. Убили са го без съмнение. Какъв ти е той на теб, та се

застъпваш за него? Престани да ме тормозиш, Марина, не ми ли стига другият тормоз?

Кортес закри лицето си с ръце и потъна в мисли. А Марина тъжно ме погледна и въздъхна, сякаш казваше: „Направих каквото можах“. Благодарих ѝ с поглед.

След малко се чуха стъпки. Вдигнах очи и видях Де Гарсия, застанал пред мен. Времето и лишенията почти не му се бяха отразили, а сребристите нишки в къдравата му коса и острата му брада само засилваха достойнството и благородническата му осанка. Когато го погледнах — мургав испански красавец, облечен богато, със златни верижки по себе си, с шапка в ръка, как се покланя пред Кортес, трябва да призная, че по-галантен кавалер не съм виждал, нито човек, чиято външност може по-умело да те излъже за черната си душа. Но тъй като знаех какво представлява, при вида му кръвта ми закипя от омраза и като си помислих за своето безсилие и за поръчението, с което беше дошъл, стиснах зъби и проклетх деня, в който съм се родил. Де Гарсия ме поздрави с бърза, жестока усмивка и каза на Кортес:

— Какво желаете, генерале?

— Здравей, друже — отговори Кортес. — Познаваш ли този ренегат?

— Даже много добре, генерале. Три пъти се опитва да ме убие.

— Е, успял си да му избягаш, а сега настъпва твойт час, Сарседа. Той твърди, че между вас има някаква стара вражда, каква е тя?

Де Гарсия се поколеба, поглади острата си брадичка и отвърна:

— Не ми се искаше да говоря, защото тази история е свързана с прегрешения, за които често съжалявам и се разкайвам, но ще я разкажа, за да не мислите по-лошо за мен, отколкото заслужавам. Този човек има причини да не ме обича, тъй като, нека бъда откровен, на младини се бях отдал на безумията на младостта и в Англия случайно се запознах с майка му, красива испанка, която за нещастие беше омъжена за англичанин, бащата на този човек, простак на простаците, който я малтретираше. С две думи, тя ме обикна и аз убих мъжа ѝ на дуел. Затова този предател ме мрази.

Чух го и ми се стори, че сърцето ми ще се пръсне от ярост. Към всичките си злодеяния и обиди Де Гарсия прибави още едно — опетни честта на покойната ми майка.

— Лъжеш, убиецо — извиках задъхан, опитвайки се да разкъсам въжето, с което бях вързан.

— Моля ви да ме защитите от подобно оскърбление, генерале — отвърна Де Гарсия хладнокръвно. — Ако пленникът беше достоен за моя меч, бих ви помолил да го развържете за малко, но да се бия с него, значи завинаги да опетня честта си.

— Ако пак посмееш да говориш така на един испански благородник — каза Кортес студено, — ще ти изтръгна езика с нажежени клещи, безбожно псе! На теб, Сарседа, благодаря за откровеността. Ако на душата ти не лежи по-голям грях от една любовна история, мисля, че нашият армейски свещеник Олмедо ще те отърве от пламъците на светилището. Този човек знае тайната за съкровището на Куаутемок и Монтесума. Ако Куаутемок и неговите приближени не я кажат, него поне можеш да принудиш да говори, защото мъченията, на които индианците могат да издържат, без стон да издадат, бързо ще изкопчат истината от устата на този бял езичник. Вземай го, Сарседа, и знай, че към него искам специални грижи. Първо го остави да се помъчи заедно с другите, сетне, ако се окаже твърдоглав, отдели го. Начинът сам ще избереш. Щом признае, извикай ме!

— Извинете, генерале, но това не е задача за испански идалго. Свикнал съм да пронизвам враговете с меч, а не да ги разкъсвам с клещи — каза Де Гарсия, но забелязах как тържествуващо светнаха черните му очи и във фалшивия гняв на гласа му също долових тържествуваща нотка.

— Знам, приятелю, но трябва да го направим, друг начин няма. Златото ми е нужно, ей богу! Негодници такива, разправят, че аз съм го откраднал. Съмнявам се, че ония твърдоглави индиански псета ще проговорят, колкото и да ги мъчим. Този човек знае къде е то и аз ти го давам, защото си запознат със злодействата му и няма да допуснеш жал в сърцето си. Не го щади и помни, че той трябва да проговори.

— Както наредите, Кортес. Подчинявам се, макар задачата да не ми харесва. При едно условие обаче, искам писмена заповед.

— Веднага ще ти я приготвя — отвърна генералът. — А сега махай го оттук!

— Къде?

— В затвора, откъдето го доведоха. Всичко е готово. Там ще намери и приятелите си.

Извикаха стражата и ме върнаха в килията. Когато излизах, Де Гарсия ми каза, че след малко ще дойде при мен.

XXIX ГЛАВА

ДЕ ГАРСИЯ ГОВОРИ ОТКРОВЕНО

Най-напред не ме откараха в предишната ми стая, а в намиращата се на входа малка стаичка, където спеше стражата. Тук си поотпочинах със завързани ръце и крака под надзора на двама войници с извадени мечове. Докато чаках, разкъсван от ярост и страх, чух шум от удряне с чук по стената, последван от стенания. Най-сетне дойде краят на неизвестността. Вратата се отвори и при мен влязоха двама свирепи тласкали, хванаха ме за косите и ушите и ме завлякоха до стаята.

— Горкият! — чух да казва един испанец, докато ме дърпаха. — Може да е родоотстъпник, но ми е жал за него. Проклетата служба!

После вратата се отвори и аз се озовах на мястото за изтезания. Стаята беше затъмнена, на прозоречната решетка висеше някакъв плат, но огънят от горящи мангали разсейваше мрака. При светлината на тези мангали разгледах обстановката. На пода имаше три стабилни стола. Единият беше празен. На другите два седяха Куаутемок, императорът на ацтеките, и неговият и моят приятел касике на Такуба. Те бяха вързани за столовете, в краката им горяха мангали, над тях стоеше писар с хартия и мастилница, а около тях — индианци, заети с някаква ужасна задача под ръководството на двама испански войници. До третия стол се намираше друг испанец, който досега не вземаше участие в представлението. Той беше Де Гарсия. Един от индианците вдигна мангала, хвана босия крак на принца на Такуба и го пъкна в горещите въглени. За миг настъпи тишина, сетне такубанецът започна да стене. Куаутемок обърна глава към него и заговори и докато говореше, видях, че неговият крак също се намираше във въглените на мангала.

— Защо се оплакваш, приятелю — каза той с твърд глас, — след като аз мълча? Да не би аз да се забавлявам сега в леглото? Прави като мен, приятелю, мълчи и не издавай страданията си.

Писарят записа думите му, чух как перото заскърца по хартията, но докато той пишеше, Куаутемок се обърна и ме видя. Лицето му беше посивяло от болка, но той заговори, както стотици пъти съм го чувал да говори пред Съвета, бавно и ясно:

— И ти ли си тук, приятелю Теул? Уви! Надявах се да те пощадят. Виждаш как държат на думата си испанците. Малинцин се закле да се отнася към мен с уважение и ето какво им е уважението, горещи въглени в краката и клещи в тялото ми. Мислят, че сме заровили съкровището, и искат да изтръгнат тайната от нас. Знаеш, че е лъжа. Ако имахме съкровище, нима нямаше с радост да го дадем на нашите завоеватели, божествените синове на Кецал? Ти знаеш, че нищо не ни остана, освен развалините на градовете и костите на мъртъвците.

Той изведнъж замълча, защото демонът, който го изтезаваше, го удари през устата и извика:

— Млък, куче!

Но аз разбрах и се заклех в душата си по-скоро да умра, отколкото да издам тайната на своя събрат. Куаутемок запази златото от алчните ръце на испанците, последната победа, която удържа, и тази победа той нямаше да загуби заради мен. Заклех се и много скоро клетвата ми беше подложена на изпитание. По знак на Де Гарсия тласкалите ме хванаха и ме вързаха на третия стол.

Тогава той заговори в ухото ми на кастилски:

— Неведоми са пътищата божии, братовчеде Уингфийлд. Ти ме преследва по света, няколко пъти дори се срещнахме, но винаги за твое нещастие. Мислех, че съм се справил с теб на кораба с робите, мислех, че акулите са те довършили във водата, но по някакъв начин ти пак ми се изплъзна, на мен, когото тръгна да гониш. Когато го научих, съжалявах, но сега не съжалявам, защото разбирам, че е трябвало да бъдеш запазен за този миг. Трудно ще ти е да избягаш вече от мен, братовчеде Уингфийлд, но мисля, че ще прекараме още няколко дни заедно, преди да се разделим. Ще бъда учтив към теб. Можеш да избираш. С какво да започнем? За съжаление не разполагам с всичко, което ми се иска. Светата инквизиция още не е дошла със сатанинските си съоръжения, но аз направих, каквото можах. Тук нищо не разбират от това изкуство. Не им стига въображение за нещо повече от горещи въглени. А у мен, както виждаш, го има в излишък.

— И той посочи различните инструменти за изтезания. — Кой ще избереш?

Не отговорих. Реших дума да не промълвя, звук да не издам, каквото и да правеха с мен.

— Да помисля, да помисля — продължи Де Гарсия, поглаждайки брадата си. — А, да! Ей, роби, елате тук!

Няма да описвам агонията, която преживях, няма да пробуждам ужаса в душата на този, който ще прочете за случилото ми се. Достатъчно е да кажа, че повече от два часа този дявол с помощта на тласкалите стоварваше злобата си върху мен. Едно след друго той пробваше изтезания с рядко срещано умение и изобретателност. Когато от време на време загубвах съзнание, ме караше да дойда на себе си, като ме плисваше със студена вода и изливаше алкохол в гърлото ми. С известна гордост обаче мога да кажа, че през тези два ужасни часа, колкото и големи да бяха страданията ми, стон не издадох, дума не промълвих.

Но не само телесни болки трябваше да понасям. През цялото време врагът ми се надсмиваше с обидни думи, които изтезаваха душата ми, както инструментите и горещите въглени изтезаваха тялото ми. Накрая той спря изтощен, изруга ме, нарече ме упорита английска свиня. Тогава в кланицата влезе Кортес, с него беше и Марина.

— Как върви? — рече той спокойно, въпреки че лицето му преbledня при ужасната гледка.

— Касике на Такуба призна, че златото е заровено в градината, другите двама нищо не казват, генерале — отвърна писарят, загледан в листите.

— Храбри мъже! — чух как Кортес промърмори на себе си. После рече високо. — Заведете утре касике в градината да ви покаже златото. А другите двама не измъчвайте повече за днес. Може утре да им дойде друг акъл. Надявам се да е така, за тяхно добро е.

Сетне той се оттегли в ъгъла и започна да се съветва със Сарседа и другите палачи, оставяйки Марина насаме с мен и Куаутемок. Известно време тя гледаше принца вторачена, ужасена, после някакъв странен пламък блесна в красивите ѝ очи и му заговори тихо на ацтекски:

— Помниш ли, Куаутемок, как веднъж там, в Табаско, ти ме пренебрегна и какво ти казах аз тогава? Казах ти, че и без теб ще се

издигна. Както виждаш, това стана, но погледни ти докъде стигна. Не съжаляваш ли, Куаутемок? Аз съжалявам, въпреки че други жени на мое място сигурно щяха да се радват да те видят в това положение.

— Жено — отвърна принцът с дрезгав глас, — ти предаде страната си, ти ме докара до позор и мъчения. Да, ако не беше ти, всичко това нямаше да се случи. Съжалявам, наистина съжалявам, че не те убих. Нека името ти предизвиква срам у всеки честен човек, нека душата ти бъде проклета навеки, нека още приживе познаеш горчилката на безчестието и предателството. Твоите думи се сбъднаха, но моите също ще се сбъднат.

Марина се обърна разтреперана и известно време мълча. После погледът ѝ попадна на мен и тя заплака:

— Горко ти! Горко ти, приятелю!

— Не ме оплаквай, Марина! — отвърнах аз на ацтекски. — Нямам нужда от твоите сълзи, помогни ми, ако можеш.

— Само да можех! — изхлипа тя, обърна се и избяга от стаята, последвана скоро от Кортес.

При нас пак влязоха испанците, изнесоха Куаутемок и такубанския касике на ръце, тъй като не можеха да вървят, а касике дори беше в безсъзнание.

— Сбогом, Теул — рече Куаутемок, минавайки край мен. — Ти си истински син на Кецал и благороден човек. Дано бог те възнагради за всичко, което изстрада заради мен и моя народ, защото аз не мога.

Сетне го отведоха и това бяха последните думи, които чух от него.

Останах сам с тласкалите и Де Гарсия, който продължи да ми се присмива.

— Поумори се малко, а, приятелю Уингфийлд — каза той презрително. — Нищо, трудно е само в началото, ще свикнеш. Ще поспиш през нощта и ще се освежиш. Утре ще бъдеш нов човек. Може би мислиш, че най-лошото вече мина? Глупак, това е само началото. Сигурно си мислиш, че и упорството ти ме ядосва? Отново грешиш, приятелю. Та аз се моля да не си отвориш устата докрай. С радост бих дал целия си дял от скритото злато, само и само да бъда поне още два дни с теб. Имам доста да ти връщам и да знаеш, че съм намерил начин как да го сторя. Много са начините да се причини болка на човек, не само телесна. Например, за да отмъстя на баща ти, посегнах на тази,

която той обичаше. Сега ти си наред. Сигурно се чудиш какво имам предвид. Добре, ще ти кажа. Може би познаваш една ацтекска дама от царствен род на име Отоми?

— Отоми ли? Какво е станало с нея? — извиках аз и за пръв път проговорих, защото страхът за нея ме порази по-силно от всичките мъчения, които понесох.

— Победа! Най-сетне намерих начин да те накарам да проговориш. Утре вече ще бъдеш словоохотлив. Това е то, братовчеде Уингфийлд, Отоми, дъщерята на Монтесума, между впрочем много красива жена, е станала твоя съпруга по индианските закони. Е, знам вече всичко. Тя е в моята власт. Ще ти го докажа. След малко ще я доведат, можете да се утешите един друг. Но слушай, куче, утре тя ще седне там, където сега ти седиш, и пред очите ти с нея ще направим това, което правехме с теб. Бързо, бързо ще проговориш тогава, но сигурно ще бъде твърде късно.

За пръв път почувствах, че не издържам, и започнах да моля врага си за милост.

— Пощади я! — стенех аз. — Прави каквото искаш с мен, но нея пощади! Имаш ли сърце, в края на краищата и ти си човек. Не можеш да го направиш, и Кортес няма да позволи.

— Колкото до Кортес, той нищо няма да научи, докато не свърша. Имам заповед да използвам всякакви средства, за да изтръгна истината от теб. Изтезанията не помогнаха, остана само това. А за другото явно малко ме познаваш. Известно ти е какво е омраза, защото и ти ме мразиш. Умножи омразата си десет пъти и ще разбереш каква е моята омраза към теб. Мразя те заради кръвта, която тече в жилите ти, мразя те, защото имаш очите на майка си, но най-много те мразя заради теб самия. Нали ти ме би с пръчка като куче, мен, испанския благородник? Може ли сега нещо да ме спре и да не задоволя ненавистта си? Освен това в този миг, макар и смел човек, сигурно и ти разбираш какво е страх и предвкушаш неговата агония. Ще бъда откровен сега, Томас Уингфийлд. Страхувам се от теб. Още когато за пръв път те видях, се изплаших от теб, имах причини за това и се опитах да те убия. Колкото повече време минаваше, толкова повече се страхувах, толкова се страхувах, че понякога не можех да спя от някакъв необясним ужас, с който ти ме преследваше. Заради теб избягах от Испания, заради теб се държах като страхливец не в една

битка. В нашия дуел късметът винаги беше на моя страна, но аз и сега се страхувам от теб. Ако смеех, веднага щях да те убия, но тогава ти щеше да ме преследваш, както ме преследва майка ти. Освен това ще трябва да отговарям и пред Кортес. Страхът, братовчеде Уингфийлд, е баща на жестокостта и моят страх ме прави жесток към теб. Жив или мъртъв, аз знам, че накрая ти ще тържествуваш над мен, но сега е мой ред. И докато ти дишаш, докато диша дори само един от тези, които обичаш, ще направя всичко възможно да те докарам до позор, нещастие и смърт, както направих с майка ти, братовчеде, макар че тя сама ме принуди, за да спася себе си. И защо не? За мен няма прошка, миналото не може да се върне. Ти дойде да ми отмъстиш и, рано или късно, с твоята ръка или чрез теб това ще стане, но дотогава победата ще е моя, дори ако трябва цял да затъна в тази касапница.

Изведнъж той се обърна и излезе.

От слабост и мъка загубих съзнание. Когато се съвзех, разбрах, че съм развързан, лежах на някакво легло, а една жена, наведена над мен, се грижеше за раните ми и шепнеше думи на жалост и обич. Беше настъпила нощта, но в стаята имаше светлина и аз видях, че тази жена беше Отоми, но вече не прегладняла и изтощена, а почти толкова красива, колкото тогава, преди обсадата и глада.

— Отоми, ти си тук! — казах задъхан през разранените устни, защото с връщането на съзнанието ми се върна и споменът за заплахата на Де Гарсия.

— Да, любими, аз съм — прошепна тя. — Разрешиха ми да се грижа за теб, проклети дяволи! О, в такъв вид да те намеря и да не мога да отмъстя!

И се разплака.

— Штт! — рекох аз. — Штт! Имаме ли нещо за ядене?

— Колкото искаш. Марина го изпратила по една жена.

— Дай ми да ям, Отоми!

Тя започна да ме храни и страхотната слабост, която ме беше обхванала, ме напусна, въпреки че тялото ми изгаряше от стотици рани.

— Слушай, Отоми, виждала ли си Де Гарсия?

— Не, съпруге. Два дни минаха, откак ме разделиха от сестра ми Течуишпо и от другите жени, но с мен се отнасяха добре и не съм

виждала никакви испанци, освен войниците, които ме доведоха тук и ми казаха, че не си добре. Сега знам защо не си добре.

Тя пак започна да плаче.

— Все пак някой трябва да те е видял и да е съобщил, че си моя жена.

— Напълно е възможно — отвърна тя. — Всички ацтеки го знаят. Такова нещо не може да остане в тайна. Но защо са се отнесли така с теб? Защото се би срещу тях ли?

— Сами ли сме? — попитах аз.

— Стражата е отвън, никой друг няма.

— Тогава наведи се да ти кажа.

Когато ѝ разправих всичко, тя скочи със светнали очи, притисна ръце към гърдите си и рече:

— О, ако по-рано съм те обичала, сега те обичам още повече, стига да е възможно такова нещо. Нима може човек да страда така ужасно и да остане верен на клетвата си и на победените си другари. Благословен да бъде денят, когато за пръв път видях лицето ти, съпруге, най-верния от мъжете. Но къде са тези, които са ти направили всичко това? Сигурно са приключили и сега аз трябва да те лекувам. Разбира се, че са приключили. Иначе щяха ли да ме пуснат при теб?

— Уви, Отоми, не са приключили.

С неуверен глас продължих разказа си и тъй като нямаше как да скрия, съобщих ѝ с каква цел я докараха тук. Тя слушаше мълчаливо, само устните ѝ пребледняха.

— Наистина — рече тя, когато свърших — теулите далеч превъзхождат нашите жреци, защото нашите измъчват и принасят в жертва, но го правят за боговете, а не за злато или от скрита омраза. Е, съпруге, какъв съвет ще ми дадеш? Сигурно има какво да кажеш.

— Не смея да ти го предложа — простенах аз.

— Плах си като момиче, което не се решава да заговори за любовта си — отвърна Отоми с горда и тъжна усмивка. — Добре, аз ще го кажа вместо теб. Ти мислиш, че тази нощ ние трябва да умрем.

— Да, смърт сега или позор и агония утре, а накрая пак смърт, такъв е нашият избор. Щом бог не ни помага, сами трябва да си помогнем, ако намерим начин.

— Бог ли? Няма бог! По едно време се усъмних в боговете на моя народ и се обърнах към твоя бог. Но сега го отхвърлям, отричам се от него. Ако бог беше милостив, както ти твърдеше, щеше ли да допусне такова нещо? Ти си моят бог, съпруге, и на теб, и за теб само се моля. Няма защо да се молим на тези, които не съществуват или ако съществуват, са глухи за виковете ни и слепи за нещастията ни. Да се надяваме само на себе си. Там има въжета, на прозореца решетка. Много скоро можем да бъдем отвъд Слънцето, далеч от жестокостта на теулите, и да заспим навеки. Но имаме още време. Да си поговорим още малко. Едва ли ще започнат мъченията преди зазоряване, а дотогава ние ще бъдем далече.

Говорихме си, доколкото страданията ми позволяваха. Говорихме си за това, как се срещнахме за пръв път, как ми дадоха Отоми като жена на Тескат, Душата на света, говорихме за деня, когато лежахме един до друг на жертвения камък, за истинската ни женитба, за обсадата на Теночтитлан, за смъртта на първородния ни син. Говорихме до два часа след полунощ. После настъпи тишина.

— Съпруге — рече Отоми накрая тържествено и глухо, — ти си изтощен от преживяното, аз съм уморена. Време е да направим това, което ни предстои. Тъжна е нашата съдба, но ни чака почивка. Благодаря ти, съпруге мой, за добротата и най-вече ти благодаря за верността към моето семейство и моя народ. Да подготвям ли всичко за последния ни път?

— Подготвяй! — отвърнах аз.

Тя стана и се залови с въжетата. Накрая всичко беше готово и настана мигът на нашата смърт.

— Трябва да ми помогнеш, Отоми. Не мога да вървя сам.

Дойде, повдигна ме със силните си нежни ръце и аз стъпих на столчето под решетката на прозореца. После нахлузи въжето на врата ми, застана до мен и надяна второто въже на себе си. Целунахме се в тържествено мълчание, защото нямаше какво повече да си кажем. И все пак Отоми каза още нещо:

— За какво мислиш в този момент, съпруге? За мен, за мъртвото ни дете или за жената отвъд океана? Не, не, няма да те питам. Бях щастлива с любовта си и това ми стига. Сега любовта и животът ми ще свършат заедно, а това за мен е добре. Но за теб ми е мъчно. Да ритна ли вече столчето?

— Да, Отоми, след като единствената ни надежда е смъртта. Не мога да изменя на клетвата си към Куаутемок. Не мога да гледам как те позорят и изтезават.

— Тогава ме целуни за последен път.

Пак се целунахме и тя се приготви да бутне столчето, когато вратата се отвори и затвори и една жена с воал на лицето, с факел в дясната ръка и вързоп в другата застана пред нас. Погледна какво ужасно нещо сме замислили, и се спусна към нас.

— Какво правите? — извика тя и аз познах гласа на Марина. — Луд ли си, Теул?

— Коя е тази жена, която те познава толкова добре, съпруге, и защо не ни остави спокойно да умрем?

— Аз съм Марина — отвърна жената с воала — и дойдох да ви спася, ако мога.

XXX ГЛАВА

БЯГСТВОТО

Отоми махна въжето от врата си, слезе от столчето и застана пред Марина.

— Значи ти си Марина — рече тя студено и гордо — и си дошла да ни спасиш, ти, която доведе до разруха родната си земя и обрече на смърт, позор и мъки хиляди от нейните чеда. Ако зависеше от мен, нямаше да приема спасение от теб, а щях да се спася сама, както бях решила.

Никога Отоми не е изглеждала по-царствена, както в този миг, когато говореше така, когато рискуваше и последния си шанс да живее само за да излее презрението си към тази, която смяташе за предателка. Наистина, ако не бяха помощта на Марина и нейният ум, Кортес нямаше да завладее Анауак. Потрепери от гневните й слова, защото въпреки всичките страдания животът ми беше мил, при все че само преди десет секунди стоях пред прага на смъртта.

Би трябвало Марина да си тръгне и да ни остави на произвола на съдбата. Но не го направи. Само се присви и потрепери пред презрението на Отоми. Необикновен бе контрастът в красотата на тези две жени, застанали една срещу друга в помещението за изтезания. Необикновена беше и духовната победа на жената от царско потекло, обречена или на позорна смърт, или на още по-позорен живот, над обикновеното индианско момиче, което съдбата днес беше извисила до звездите.

— Кажете, принцесо — попита Марина нежно, — защо, ако е истина, сте легнали до този бял човек на жертвения камък?

— Защото го обичам, Марина.

— По същата причина и аз, Марина, положих честта си на един друг олтар, по същата причина тръгнах срещу чедата на своя народ, защото обичам човек от неговата раса. От любов към Кортес помогнах на Кортес, затова не ме презирай. Нека твоята любов оправдае моята,

защото за нас, жените, любовта е всичко. Знам, че извърших грях и несъмнено след време този грях ще бъде подобаващо наказан.

— Тежко трябва да бъде наказан — отвърна Отоми. — Моята любов никому не е причинила зло, а погледни пред себе си. Там ще видиш само едно зърно от богатата си реколта. На този стол днес господарят ти Кортес измъчваше Куаутемок, твоя император, въпреки че му обеща уважение. До него седеше Теул, моят съпруг и твой приятел. Кортес го предаде на личния му враг Де Гарсия, когото вие наричате Сарседа. Виж какво направи той с него! Не, не потръпвай, добра жено! Погледни раните му! Виждаш ли докъде стигнахме, че търсим начин да умрем като кучета: мъжът ми, тъй като не може да гледа как ще ме изтезават, и аз, тъй като една принцеса на народа отоми и дъщеря на Монтесума не може да понесе такъв позор, а смъртта е изход. И това е само едно зърно от твоята реколта, продажнице и предателко, реколта на нещастия и смърт, складирана в развалините на Теночтитлан. Ако зависеше от мен, по-скоро десет пъти бих умряла, отколкото да получа помощ от ръка, опетнена с кръвта на моя и твоя народ. Аз...

— Спрете, принцесо, спрете! — простена Марина и закри очи с ръце, сякаш се плашеше от вида на Отоми. — Стореното — сторено, не ме тормозете още. Казахте, че са ви докарали тук, за да ви измъчват, така ли, принцесо Отоми?

— Да, пред очите на мъжа ми. Защо и дъщерята на Монтесума, принцесата на отомите, да не сподели съдбата на императора на ацтеките? Щом това, че съм жена, не може да ме запази, как да се надявам на високия сан, който загубих.

— Кортес нищо не знае, кълна се — рече Марина. — За другото го принудиха разбунтуваните войници, които го обвиняват, че е откраднал съкровището, а той въобще не го е намирал. Но за последното злодеяние нищо не знае.

— Да попита тогава своето оръдие Сарседа.

— Колкото до Сарседа, принцесо, обещавам ви, че ако мога, ще му отмъстя. Но сега няма време. Дойдох със знанието на Кортес, за да се опитам да откопча от вашия съпруг Теул тайната за съкровището на Монтесума. В името на моето приятелство към него аз ще измамя Кортес и ще ви помогна да избягате. Отказвате ли се от помощта ми?

Отоми мълчеше. Тогава аз за пръв път се обадох:

— Не, Марина, нямам желание да умра като разбойник, но как да избегна тази съдба, какво да направя?

— Възможността е малка, Теул, но ако излезете преоблечени от този затвор, може да се измъкнете, така мисля. Призори в лагера никой не мърда, а и да има някой, едва ли би разпознал човек от предмет. Гледай, донесох ти дрехите на един испански войник. Кожата ти е тъмна и в мрака ще минеш за испанец. На жена ти, принцесата, донесох други дрехи. Срам ме е да ѝ ги предложа, но те са единствените, с които никой няма да я забележи през нощта. Освен това, Теул, донесох ти меч. Същият, който ти някога отне от друг един човек.

Докато говореше, Марина развърза пакета. Там беше облеклото и мечът, същият меч, който отнех от испанеца Диас по време на клането през ноще тристе. Най-напред измъкна женската дреха и я подаде на Отоми. Видях, че беше одеяние, каквото носеха само индианките, съпровождащи войската, с жълто и червено по него. Отоми също забеляза това и се дръпна.

— Момиче, та ти си ми донесла твоята рокля — каза тя спокойно, но по такъв начин, че показва повече дивашка гордост, присъща за нейната раса, отколкото друг път си е позволявала. — Във всеки случай такава рокля не мога да облека.

— Това, струва ми се, вече е твърде много — разгневи се Марина накрая, опитвайки се да скрие сълзите, които напиреха в очите ѝ. — Отивам си. — И започна да прибира вързопа.

— Прости ѝ, Марина — бързо казах аз. Желанието ми да избягам растеше с всеки миг. — Мъката я кара да говори така.

После се обърнах към Отоми и добавих:

— Моля те, бъди добра заради мен, ако не заради себе си. Марина е единствената ни надежда.

— По-добре да беше ни оставила да умрем спокойно. Хубаво, така да бъде, заради теб ще облека тези омърсени дрехи. Но как ще избягаме от стаята, от лагера? Ще ни отвори ли някой вратата, ще се махне ли стражата? Дори да излезем оттук, ще можеш ли да се движиш, съпруже?

— Никой няма да ви отвори вратата, принцесо — отвърна Марина. — Защото тези, които чакат отвън, ще я заключат, когато изляза. Но от стражата не се страхувайте, вярвайте ми. Вижте

решетките на прозореца. Дървени са и този меч бързо ще се справи с тях. Ако после ви забележат, ще се направите на пиян войник, когото една жена води до квартирата му. Нищо друго не знам, освен че поемам голям риск, защото открият ли, че съм ви помогнала, няма да ми е лесно да смекча гнева на Кортес, който, откак спечели войната — тук тя въздъхна, — няма нужда от мен, както преди.

— Мога да се държа и да подскачам на десния си крак — рекох аз, — а за останалото да се доверим на късмета си. По-лошо не може да стане.

— В такъв случай сбогом, Теул. Не смея повече да се задържам, нищо повече не мога да направя. Дано щастливата ти звезда те отведе оттук невредим. И ако не се срещнем отново, моля те, Теул, споменавай ме с добро, защото ще дойде ден, когато много хора ще мислят за мен противното.

— Сбогом, Марина — казах аз и тя си отиде.

Чухме как зад нея вратата се затвори, чухме далечните гласове на тези, които я понесоха в носилката, после настъпи тишина. Известно време още Отоми остана до прозореца, заслушвайки се. Стражата, изглежда, я нямаше. Кой бяха те и къде бяха отишли, досега не знам. Чувах се само далечните гласове на гуляещите в лагера войници.

— Сега на работа — рекох аз на Отоми.

— Както искаш, съпруже, но се страхувам, че е безполезно. Не вярвам на тази жена. Тя е измамница и несъмнено нас също ще предаде. Но сега имаш меч и най-малкото ще можеш да го използваш.

— Какво още говорим? Положението ни не може да стане по-лошо, отколкото е сега. В живота няма нищо по-жестоко от изтезанията и смъртта, а те са вече при нас.

После седнах на столчето. Ръцете ми бяха здрави и силни и започнах да режа дървената решетка с острия меч, докато не направих отвърстие, достатъчно голямо да изпълим през него. Никой не се появи да ни попречи. Сетне Отоми ме облече в донесените от Марина дрехи на испански войник, защото аз не можех да се облека сам. Нямаме представа какво изтърпях, докато ми надене тези дрехи, особено докато нахлузи дългите ботуши на разранените ми крака. Неведнъж я спирах и се чудех дали не е по-добре да умра, отколкото да понасям такива ужасни болки. Най-после бях готов. Сега Отоми трябваше да облече жълто-червената рокля, позорно облекло за

честните индиански жени, които биха предпочели да умрат, нежели да се видят в нея. Мисля, че в този момент агонията ѝ, макар от съвсем друго естество, беше по-голяма дори от моята, защото за гордата Отоми тази рокля беше като разпятие. След малко тя се облече и заситни пред мен с дивашка подигравателна усмивка.

— Е, как е, войнико, добре ли го давам!

— Стига си се правила на глупачка! Животът ни е заложен на карта, какво значение има как сме облечени?

— Голямо, съпруже, но ти си мъж и чужденец, как да го разбереш? Сега ще се покатеря през прозореца, а ти ме последвай, ако можеш. Не можеш ли, ще се върна при теб и ще свършим с този маскарад.

Тя мина през дупката, защото беше гъвкава и силна като оцелот^[1]. Аз се повдигнах на столчето и се опитах да я последвам, доколкото ми позволяваха раните. Успях да се метна на перваза, увиснах като умряла котка, докато тя ме издърпа, паднах заедно с нея на земята от другата страна и простенах. Тя ме вдигна на крака, поточно на един крак, защото на другия не можех да стъпвам, и се огледахме. Никой не се виждаше наоколо, пиянските гласове бяха стихнали, гребенът на вулкана Попо вече се червенееше под първите слънчеви лъчи и в долината се зазоряваше.

— Сега накъде? — попитах аз.

Отоми, сестра ѝ, жената на Куаутемок, и другите ацтекски благороднички имаха право да ходят свободно из лагера и тя като повечето индианци притежаваше дарбата да запомня всяко място, откъдето веднъж вече е минавала дори в най-тъмната нощ.

— Към южната порта — прошепна тя. — Войната свърши и вероятно вече не я охраняват. Поне знам пътя дотам.

Тръгнахме. Подпрян на рамото ѝ, аз подскачах на един крак и с голяма мъка минахме триста ярда, без да срещнем някого. Но тук щастието ни изневери. Завивайки зад ъгъла на някаква сграда, ние се намерихме лице в лице с трима войници, които се връщаха от среднощен гуляй, придружавани от слугите си, местни жители.

— Кой си ти? — викна първият. — Как се казваш?

— Добър вечер, братко — отвърнах аз на испански с дрезгав пиянски глас.

— Искаш да кажеш добро утро — поправи ме той, тъй като вече се зазоряваше. — Как се казваш? Не те познавам, въпреки че, изглежда, си участвал в доста сражения.

— Как може да ме питаш за името? — отвърнах аз, полюлявайки се като пън. — Капитанът може всеки момент да ме извика, а той е въздържател. Дай ми ръка, момиче. Време е да лягаме. Слънцето вече залязва.

Те се изсмяха. Единият от тях рече на Отоми:

— Остави този пънница, хубавице. Ела с нас да се поразходим. — И я хвана за ръката.

Но тя се обърна към него с такъв свиреп вид, че той ни пусна удивен и ние продължихме да се клатим, докато се скрихме от погледа им зад ъгъла на другата къща. Тук аз се свлякох на земята от болка, защото, докато войниците ни гледаха, бях длъжен да стъпвам и на ранения си крак, за да не събудя подозрение. Отоми ме издърпа до стената и каза:

— Уви, любими, трябва да вървим или ще загинем.

Аз се надигнах, стенойки, и не мога да ви опиша с какви усилия се добрахме до южната порта. Струваше ми се, че ще умра, но никога няма да я стигнем. Най-после тя беше пред нас и за щастие испанската стража спеше в караулното. Само трима тласкали дремеха навън край малък огън, завити през глава с одеялата, тъй като утрото беше хладно.

— Отворете портата, кучета! — изрекох гордо аз.

Виждайки пред себе си испански войник, единият от тласкалите стана, но се поспря и каза:

— Защо? По чия заповед?

Не можех да видя лицето му от одеялото, но гласът му ми се стори познат и аз се уплаших, но трябваше да говоря.

— Защо ли? Защото съм пън и искам да си легна, докато изтрезнея. По чия заповед ли? По моя. Аз съм дежурният офицер и ако не ми се подчиниш, ще те бия, докато се научиш да не задаваш повече въпроси.

— Дали да не кажа на теулите в караулното? — попита единият начумерено.

— Не — отвърна другият, — господарят Сарседа е уморен и нареди никой да не го буди за дреболии. Ако щеш го задръж, ако щеш го пускай, но не го буди.

Изтръпнах. Де Гарсия беше в караулното. Ами ако се събуди? Ами ако излезе и ме види? Освен това сега се сетих чий беше този познат глас — на един от тласкалите, които помагаха при изтезаването ми. Ами ако видеше лицето ми? Едва ли не би познал белезите, които сам остави по мене. Онемях от страх, нищо не можех да кажа и ако не беше бързият ум на Отоми, моята история щеше да свърши дотук. Сега Отоми влезе в ролята си и я изигра добре. Отрупвайки го с груби войнишки шеги, тя го разсмя, накара го да отвори портата и да ни пусне. Почти бяхме минали, когато изведнъж ме обхвана слабост, олюлях се, паднах и се изтърколих на земята.

— Ставай, приятел, ставай — рече Отоми с груб смях, — ако ти се спи, чакай поне да намерим някой по-приятен храст.

И започна да ме дърпа и вдига. Със смях тласкалът ѝ се притече на помощ и опирайки се на двамата, успях да стъпя пак на крака, но докато ставах, шапката ми, която не ми беше съвсем по мярка, падна. Той я вдигна, подаде ми я и погледите ни се срещнаха, но лицето ми остана някак в сянка. В следващия миг, подскачайки, аз погледнах назад и видях, че тласкалът се беше вторачил в нас, объркан като човек, който се съмнява дали е с всичкия си.

— Позна ме — казах аз на Отоми, — след малко, като се съвземе, ще ни подгони.

— Давай, давай — отвърна Отоми, — зад оня ъгъл има храсталак от алое. Там ще се скрием.

— Нямам сили, не мога повече. — И отново политнах да падна.

Отоми успя да ме хване и изведнъж, напрягайки всичките си сили, тя ме вдигна, както майка вдига детето си, притисна ме до гърдите си и неуверено тръгна напред. Любовта и отчаянието ѝ даваха сила. Носи ме така петдесетина крачки, а може и повече, докато стигнахме храсталака и двамата се свлякохме на земята. Хвърлих поглед назад към пътеката, по която дойдохме. Зад ъгъла се зададе тласкалът със заострена тояга в ръка. Той ни търсеше, явно да се избави от съмненията си.

— Край — казах задъхан, — идва!

Вместо отговор Отоми извади меча ми от ножницата и го скри в тревата.

— Прави се, че спиш — рече тя. — Това е последният ни шанс.

Закрих лице с ръка и се престорих на заспал. Скоро чух, че тласкалът върви през храстите и застана над мен.

— Какво искаш? — попита Отоми. — Не виждаш ли, че спи? Остави го, не го буди!

— Първо трябва да погледна лицето му, жено — каза той и дръпна настрана ръката ми. — О, богове, така си и мислех! Това е той, теулът, с когото вчера се разправяхме. Избягал е.

— Ти си луд! — отвърна тя през смях. — Отникъде не може да е избягал, освен от някой пиянски скандал или сбиване.

— Лъжеш, жено, а може и просто нищо да не знаеш. На този мъж е известна тайната за съкровището на Монтесума. За него дават голяма сума пари.

И той вдигна тоягата.

— Защо тогава искаш да го убиеш? Наистина аз нищо не знам за него, но можеш да го върнеш там, откъдето е дошъл. Ще се радвам да се отърва от този тъп пияница.

— Вярно, глупаво е да го убивам. По-добре да го закарам жив на господаря Сарседа, ще спечеля и уважение, и награда. Хайде, помогни ми!

— Сам се оправяй — отвърна тя навъсено, — но първо претърси джобовите му. Може да се намери нещичко, което да си поделим с теб.

— Пак си права — отвърна той, коленичи, наведе се над мен и започна да бърника в джобовите ми.

Отоми беше зад него. Видях как лицето ѝ се промени, страшен пламък блесна в очите ѝ, такъв пламък светеше в очите на жреците при жертвоприношение. Бърза като мълния, тя измъкна меч от тревата и с всички сили го стовари върху врата на тласкала. Той се свлече, без да издаде звук, и тя падна до него. Но само след миг пак беше на крака с големия меч в ръка, вторачила див поглед в убития.

— Ставай, преди другите да са го потърсили! Не, не, трябва да станеш!

Отново започнахме трудното придвижване през храстите. Унесох се, съзнанието ми се замъгли и бавно потъна в дълбока бездна. Известно време ми се струваше, че съм изпаднал в кошмарен сън и вървя по нажежено желязо. После видях въоръжени хора с вдигнати копия и Отоми се затича към тях, протегнала напред ръце.

Повече нищо не помня.

---

[1] Оцелот — огромно хищно животно от семейството на котките, разпространено в тропическа Америка. Б.пр. ↑

XXXI ГЛАВА

ОТОМИ СЕ ОБРЪЩА КЪМ СВОЯ НАРОД

Когато се събудих, се намерих в пещера с мъжделива светлина. Отоми се наведе над мен, а малко по-нататък един човек вареше нещо на огън от сухи листа алое.

— Къде съм? Какво стана? — попитах аз.

— Спасен си, любими — отвърна Отоми. — Поне за известно време. След като се наядеш, всичко ще ти разкажа.

Донесе ми супа и питка и аз започнах да ям настървено. Щом се наядох, тя заговори:

— Помниш ли как тласкалът тръгна след нас и как се отървах от него?

— Помня, Отоми, но не знам откъде намери сили да го убиеш.

— Любовта и отчаянието ми ги дадоха, но дано никога не ми се наложи отново. Не говори за това, съпруге, защото то беше по-ужасно за мен от всичко досега. Едно обаче ме утешава: мисля, че не съм го убила. Мечът се извъртя в ръката ми и сигурно само съм го зашеметила. После хукнахме и когато се обърнах, видях, че другарите му, другите двама тласкали, тръгнаха след нас. Първо спряха там, където лежеше той безчувствен, и се вторачиха в него. Сетне бързо се спуснаха по следите ни и скоро щяха да ни хванат, ти едва мърдаше, беше в безсъзнание, а аз нямах повече сили да те нося. Продължавахме да се препъваме и да се движим напред. Когато преследвачите ни бяха на петдесетина крачки от нас, видях осем въоръжени мъже, които изскочиха от храстите. Бяха хора от моето племе, отоми, твои войници. Наблюдавали испанския лагер и щом видели сам испанец, дошли да го убият. И едва не го направиха, защото в началото бях толкова запъхтяна, че не можех да говоря, но най-после успях с няколко думи да им съобщя името си, коя съм и в какво положение си ти. В това време тласкалите ни настигнаха, аз извиках на отомите да ни защитят и те се хвърлиха срещу враговете ни, убиха единия, а другите двама взеха в плен. Сетне направиха носилка, сложиха те върху нея и те

носиха без почивка двадесет левги през планината, докато не се добрахме до това тайно убежище. Тук ти лежиш вече три дни и три нощи. Теулите те търсят навсякъде, но напразно. Вчера двама от тях, заедно с десет тласкали, минаха на стотина крачки от пещерата и с много усилия удържах войните си да не ги нападнат. Но вече си отидоха и мисля, че за известно време сме в безопасност. Скоро ще се оправим и ще можем да продължим.

— Къде ще отидем, Отоми? Ние сме като птици без гнездо.

— Трябва да потърсим убежище в Града на боровете или да избягаме отвъд океана, друг изход нямаме, съпруже.

— Отвъд океана не можем, всичките кораби тук са испански, а не знам как ще ни посрещнат в Града на боровете, след като загубихме каузата си и хиляди от техните войни са избити.

— Трябва да рискуваме. В Анауак още има верни сърца, които ще ни подкрепят в общата мъка. Нима не минахме с теб през големи опасности? Дай сега да превържа раните ти и си почини малко.

Три дни още лежах в планинската пещера и Отоми се грижеше за мен. В края на този период вече бях в състояние да пътувам на носилка, макар че можах да тръгна самостоятелно едва след няколко седмици. На четвъртата нощ поехме. Мъжете ме носеха на раменете си до дефилето, което водеше към Града на боровете. Тук ни спряха часовете. Отоми им разказа историята ни и помоли няколко души да отидат преди нас и да я повторят пред старейшините на града. Тръгнахме бавно след вестоносците. Носачите ми бяха уморени и пред вратите на красивия град пристигнахме, когато червените лъчи на залеза падаха върху извисяващия се зад него снежен връх на вулкана Шака и оцветяваха димната му шапка в червено като разтопено желязо.

Новината за пристигането ни се разнесе из целия град. Навсякъде се събираха тълпи от хора и ни наблюдаваха как минаваме. Повечето стояха там мълчаливи, само от време на време някоя жена, чийто съпруг или син беше загинал при обсадата, ни проклинаше.

Уви! Колко различно ни посрещнаха тук днес в сравнение с деня преди една година, когато за пръв път влязохме в Града на боровете. Тогави ни ескортираше армия от десет хиляди войни, музикантите пееха пред пас, пътят ни беше обсипан с цветя. А сега! Сега пристигнахме като двама бегълци, спасяващи се от отмъщението на

теулите. Четирима войни ме носеха на носилка, Отоми, принцесата на този народ, все още облечена в рокля на развратница, заради което жените ѝ се надсмиваха, а тя нямаше какво друго да облече, крачеше до мен и обитателите на града ни проклинаха като виновници за тяхната беда. Не се знаеше дали щяха да се задоволят само с думи.

Накрая пресякохме площада, над който падаше сянката на теокали, и стигнахме древния, украсен със скулптури дворец точно когато се стъмни и димът над свещения хълм Шака се освети от огъня във вътрешността на вулкана. В двореца не се бяха приготвили да ни посрещнат и тази нощ ние вечеряхме питки и вода на светлината на факли като най-последни бедняци. После допълзахме до леглото. Болката от раните не ме остави да спя и чух как Отоми, която мислеше, че съм заспал, плаче до мен. Гордият ѝ дух беше сломен и тя, която бях виждал да плаче само при смъртта на първородния ни син по време на обсадата, сега горчиво ридаше.

— Защо толкова скърбиш, Отоми? — попитах накрая.

— Не знаех, че си буден, съпруге — изхлипа тя. — Иначе нямаше да издам мъката си. Скърбя за всичко, което сполетя нас и моя народ. Скърбя още, макар то да не е най-важното, че те унижиха, че се отнасят към теб като към последния човек, скърбя за студенината, която намерихме тук.

— Знаеш каква е причината — отвърнах аз. — По-добре кажи какво ще правят сега с нас? Ще ни убият ли, или ще ни предадат на теулите?

— Не знам. Утре ще научим. Но жива няма да се дам.

— И аз, жено. По-добре смърт, отколкото великодушната милост на Кортес и неговия агент Де Гарсия. Има ли някаква надежда?

— Да, има надежда, любими. Сега отомите са покрусени и помнят само, че ние поведохме на смърт цвета на тази земя. Но те имат смели и благородни сърца и успея ли да ги трогна, всичко може да се оправи. Умората, болката и споменът ни отслабиха, а и откъде смелост при толкова злини. Поспи сега, съпруге, и ме остави да помисля. Всичко ще се оправи, все някога трябва да има край на нещастията ни.

Заспах. На сутринта се събудих отпочинал, с по-бодри мисли, защото кой човек не възвръща силите си, огрян от светлината, освежен от почивката?

Когато отворих очи, слънцето беше вече високо, но Отоми се беше събудила още в зори и не си беше губила времето цели три часа. Успяла да набави храна и други дрехи, по-подходящи за положението ни от дрипите, които носехме. Освен това бе събрала няколко благородници, приятелски настроени, верни на нея в бедата ни, и ги разпратила из града, за да известят на хората, че по пладне тя ще говори на народа си от стълбите на двореца, защото Отоми прекрасно знаеше, че сърцата на тълпата се разпалват по-лесно от студените сърца на старейшините.

— Ще дойдат ли? — попитах аз.

— Не се бой! — отвърна тя. — Желанието им да видят онези, които са преживели обсадата, и да узнаят какво се е случило, ще ги доведе. А някои ще дойдат, за да потърсят начин да ни отмъстят.

Отоми се оказа права. Към обед жителите от Града на боровете започнаха да се събират, докато пространството между стълбите на двореца и подножието на пирамидата не почерняха от многохилядно множество. Отоми разреса вълнистата си коса, пхна цветя в нея, метна блестящ плащ от пера на раменете си (той се повеси върху бялата ѝ рокля), сложи на гърдите си великолепната смарагдена огърлица, която Куаутемок ми беше дал в съкровищницата, а тя я беше запазила през всичките ни промеждия, и постави златен колан на кръста си. Взе в ръка един малък абаносов скипър със златни орнаменти, който намери в двореца заедно с други украшения и символи на властта. Така натъкмена, въпреки че умората от пътуването и преживените страдания се бяха отразили върху нейната красота, тя изглеждаше най-царствената жена, която някога съм виждал. После ме накара да легна в грубата носилка и когато настана пладне, заповяда на войните, пренесли ме през планината, да ме носят до нея. Така преминахме широката врата на двореца и застанахме върху горната площадка на стълбището. Многохилядната тълпа нададе свиреп вик, сякаш диви зверове ревяха срещу плячката си. Той ставаше все по-силен и по-силен, вик, който всяваше ужас дори в най-смелото сърце, и скоро разбрах смисъла му.

— Убийте ги! — крещеше тълпата. — Дайте тези лъжци на теулите!

Отоми пристъпи напред до края на площадката, вдигна абаносовия скиптер и застана смълчана. Слънцето озаряваше красивото ѝ лице и фигура. Множеството викаше, подиграваше ни се, заплашваше ни, вълнението растеше. После се хвърли към нея, сякаш готово да я разкъса на парчета, но на последната стълба се отдръпна, както вълна се отдръпва от скалата, защото някой беше хвърлил копие и то премина над самото ѝ рамо.

Войните, които ни носеха, като видяха, че ни грози сигурна смърт, а нямаха желание да умрат заедно с нас, сложиха носилката на камъните и се пъхнаха обратно в двореца, но Отоми не трепна дори когато копието профуча край нея. Стоеше величествено и презрително пред тях като царица над цариците и малко по малко нейното величие и смелост ги накара да замлъкнат. Когато най-сетне се възцари тишина, тя заговори с ясен глас, който се чуваше надалече.

— Сред своя отомийски народ ли се намирам? — попита тя с горчивина. — Или сме се загубили по пътя и сме попаднали при онова диво племе, тласкалите? Чуй ме, народе отоми! Аз имам само един глас и не мога да споря с цялото множество. Изберете един, който ще говори от ваше име, и нека той изложи всичко, което тежи на сърцата ви.

Врявата пак започна. Едни крещяха едно име, други друго, но накрая напред излезе един жрец и благородник на име Махтла. Той имаше голяма власт сред отомите, но преди всичко беше човек, който навремето държеше за съюз с испанците и се противопостави на решението да бъде изпратена армия в помощ на Куаутемок за защитата на Теночтитлан. Но той не беше сам. С него дойдоха четирима вождове. По дрехите им разбрах, че бяха тласкали и пратеници на Кортес. Сърцето ми замря. Не беше трудно да се досетя за целта на тяхното пристигане.

— Говори, Махтла — рече Отоми. — Трябва да те чуем, преди да ти отговорим. А теб, народе отоми, моля те за тишина, за да отсъдим правилно, когато всичко бъде казано.

Настъпи мъртва тишина сред множеството, което се събра още по-плътно, като овце в кошара, и напрегна слух, за да чуе думите на Махтла.

— Разговорът ми с теб, принцесо, и с твоя незаконен съпруг, теула, ще бъде кратък и рязък — започна той грубо. — Преди известно

време вие дойдохте тук да поискате войска в помощ на Куитлауа, императора на ацтеките, в борбата му срещу теулите, синовете на Кецал. Тази войска ви беше дадена против желанието на много от нас, защото ти спечели Съвета с благите си думи, а ние призовавахме за внимание, дори за съюз с белите, синовете на бога, но никой не ни слушаше. Вие си тръгнахте оттук и двадесет хиляди мъже, цветът на нашия народ, ви последваха в Теночтитлан. Къде са те сега? Аз ще ви кажа. Около двеста души се промъкнаха обратно вкъщи, останалите се носят из въздуха в мускулестите стомаси на *сопилотите* или пълзят по земята в търбусите на чакалите. Всички те загинаха и ти ги поведе към смъртта. Много ли е това, че за живота на тези двадесет хиляди души, нашите синове, съпрузи и бащи, сега искаме вие двамата да заплатите с живота си? А ние дори това не искаме. До мен стоят пратениците на Малинцин, командира на теулите, който пристигнаха тук преди един час. Ето какво иска Малинцин, чуите неговите думи:

„Предайте ми Отоми, дъщерята на Монтесума, заедно с родоотстъпника, нейния любовник, известен като Теул, който избяга от справедливото наказание за престъпленията си, и нищо лошо няма да ви се случи, отоми! Ако ги скриете или откажете да ни ги предадете, съдбата на Града на боровете ще бъде същата като съдбата на Теночтитлан, царицата на долината. Избирайте между обичта ми и гнева ми, отоми! Подчините ли се, миналото ще бъде забравено и робството ще бъде лесно за вас. Откажете ли, градът ви ще бъде сринат със земята, а името ви завинаги изтрито от летописите за света.“

— Кажете, пратеници на Малинцин, това думите на самия Малинцин ли са?

— Да, това са неговите думи, Махтла — рече говорителят им.

Отново настана врява сред хората, които крещяха:

— Предайте ги, предайте ги на Малинцин като залог за мир.

Отоми пристъпи напред и се възцари тишина. Всички искаха да чуят какво ще каже. Тогава тя заговори:

— Изглежда, народе отоми, че сега аз и съпругът ми сме изправени пред съда на собствените ми поданици. Е, добре, аз ще се защита колкото мога като жена, а вие ще отсъдите кой е прав — ние или Махтла с неговите съюзници Малинцин и тласкалите. В какво ни обвинявате? Дойдохме тук по заповед на Куитлауа да искаме помощ за

войната с теулите. Какво ви казах тогава? Казах ви, че ако народите на Анауак не се изправят заедно срещу белите, ще бъдат начупени поотделно като развързан сноп пръчки и хвърлени в огъня. Излъгала ли съм ви? Не, аз казах истината, защото заради предателството на някои племена и главно заради предателството на тласкалите Анауак падна, а Теночтитлан е в развалини, осеян с мъртъвци като царевична нива.

— Вярно — извика някой.

— Да, народе отоми, вярно е. Ще ви кажа още, че ако войните на всички народи на Анауак се сражаваха както вашите синове, нещата щяха да стоят другояче. Те са мъртви и заради тяхната смърт вие ще ни предадете на техните и на вашите врагове. Аз не оплаквам сега мъртвите, въпреки че между тях има и мои близки. Не, не се гневете, а ме изслушайте. По-добре е да лежиш мъртъв, но с чест, заслужил за себе си слава и безсмъртие в Обителта на слънцето, отколкото да живееш като роб. Но, изглежда, такова е твоето желание, народе отомийски. Аз не ви казах нито една грешна дума тогава. Сега пръчките, които Малинцин използва, за да сломи Куаутемок, ще бъдат пречупени, изгорени и теулите ще варят чорба на тях. Тези измамници са вече негови роби. Не сте ли чували за заповедта му всички съюзнически племена да работят в каменните кариери и по улиците, докато величественият град, който те изгориха, не се издигне отново над водата? Няма ли и вие да побързате да участвате в работата, народе отоми, работа без почивка и като награда само бой от надзирателите и ругатни от теулите? Може би ще побързате, планинци? Вашите ръце са свикнали с лопатите и мистриите, а не с лъковете и копията и ще ви е по-приятно да изпълнявате желанията на Малинцин и да умножавате богатствата му под палещото слънце на долината или в сенчестите каменоломни, отколкото да живеете свободно в планините, където вражески крак не е стъпвал досега.

Тя замълча и ропот на съмнение и безпокойство премина сред многохилядната тълпа. Махтла пристъпи напред и се приготви да каже нещо, но хората закрещяха:

— Отоми, Отоми! Да чуем какво ще каже Отоми.

— Благодаря ви, народе мой — рече тя. — Защото имам още много неща да ви кажа. И така, нашето престъпление е, че поведохме войска, която да се бие с теулите. А как я поведохме? Нима ви

заповядах да се строите и да тръгвате? Не, аз ви обясних всичко и ви казах: „Избирайте“. Вие избрахте и сами изпратихте онези славни отряди, които сега са мъртви. Следователно моето престъпление е, че вие сте направили грешен избор, както твърдите, но аз все още настоявам, че той беше най-правилният. И заради това престъпление аз и съпругът ми трябва да бъдем дадени като залог на теулите. Слушайте, преди да ни дадете на теулите и устите ни да замлъкнат навеки, искам да ви разкажа нещо за войната, в която участвахме. Откъде да започна? Не знам. А, да. Аз родих син и ако той беше оживял, щеше да стане ваш принц. Но детето умря от глад пред очите ми, малко по малко, ден след ден, аз го гледах как умира от глад. Но как мога да се оплаквам, че съм загубила сина си, когато толкова много ваши синове са мъртви и с тяхната кръв са изцапани ръцете ми? Слушайте! — И тя продължи да разказва разпалено за ужасите на обсадата, за жестокостите на испанците, за храбростта на отомийските войни, които аз командвах. Говори цял час, а огромната тълпа поглъщаше всяка нейна дума. Разказа им и за моето участие в сраженията, за действията ми и от време на време някой войн от тълпата, служил при мен и успял да се спаси от глада и клането, извикваше:

— Вярно е. Видяхме го с очите си.

— И така — продължи тя, — всичко свърши. Теночтитлан е в руини и моят братовчед и император, славният Куаутемок, бе пленен от Малинцин, а заедно с него мъжът ми, сестра ми, аз самата и много други. Малинцин се закле, че ще се отнася с Куаутемок и останалите с уважение. Знаете ли как се отнесе с него? След няколко дни нашият император Куаутемок беше сложен на стола за изтезания и робите го горяха с нажежено желязо, за да издаде скривалището със съкровището на Монтесума. Сега можете да крещите „Позор“, но ще закрещите ли още по-силно, когато узнаете, че не само Куаутемок страдаше така. Човекът, който лежи там, страда заедно с него и дума не пророни. И аз, вашата принцеса, бях обречена на изтезания. Избягахме пред прага на смъртта, защото казах на мъжа си, че отомите имат верни сърца и няма да ни изоставят в бедата. Заради него аз, Отоми, се преоблякох в дрехите на една пропаднала жена и избягах. Но ако знаех какво ще чуя и видя тук, ако си бях представила, че ще ме посрещнете така, сто пъти бих предпочела да умра, вместо да се

изправя пред вас и да прося милост. О, народе мой, народе мой, умолявам те, не се споразумявай с лъжливите теули и остани смел и свободен. Твоят врат не е за робски ярем, твоите синове и дъщери са твърде благородни по кръв, за да служат за забавление и удоволствие на чужденците. Не се поддавайте на Малинцин! Някои от нашите войни заминаха, но хиляди останаха. Тук, във вашите планини, можете да отблъснете всеки теул в Анауак, както в миналото продажните тласкали отблъснаха ацтеките. Но тогава тласкалите бяха свободни, а сега са робско племе. Искате ли да споделите робията им? О, народе мой, народе мой, не мисли, че моля за себе си или за моя съпруг, който ми е по-скъп от всичко, освен от честта. Наистина ли си въобразявате, че ще ни дадете живи на тези кучета тласкалите, които Малинцин изпрати като посланици, та да ви унижи? Гледайте! — И тя отиде до мястото, където лежеше хвърленото по нея копие и го вдигна. — Това оръжие ни изпрати някакъв приятел и ако не чуете молбата ми, ние ще го използваме пред очите ви. После, ако искате, можете да изпратите телата ни на Малинцин като залог за мир. Но за ваше добро ви моля, не вярвайте на Малинцин и ако все пак трябва да умрете, умрете като свободни хора, а не като роби на теулите. Не виждате ли какво е милосърдието им, такава ще бъде и вашата съдба, ако послушате другия съвет, съвета на Махтла.

Отоми дойде до носилката, в която лежах, бързо разкъса дрехите ми и ме разголи до кръста, махна превръзките от раните ми, вдигна ме и аз се изправих на здравия си крак.

— Гледайте! — извика тя презрително, като посочи белезите и незарасналите рани по лицето и краката ми. — Гледайте какво направиха теулите и тласкалите, гледайте как се отнасят враговете с победените. Покорете им се, ако искате, предайте ни, ако искате, но ви казвам, че тогава вашите тела ще бъдат белязани по същия начин, докато не остане и един грам злато, с който да zasiщате лакомията на теулите, докато не остане нито един мъж, който да им работи, нито едно момиче, което да ги задоволява в безделието им. — Тя млъкна, внимателно ме пусна на земята, тъй като не можех да се държа сам на крака, изправи се над мен с копие в ръка, готова да го забие в сърцето ми, ако народът още искаше да ни предаде на пратениците на Кортес.

За миг настъпи тишина. После изведнъж целият площад се огласи от крясъци и врява, десет пъти по-свирепи отпреди. Но вече не

бяха отправени към нас. Отоми победи. Благородните ѝ думи, красотата ѝ, разказът ѝ за мъките и изтезанията ни свършиха работата си и сърцата на хората се изпълниха с ярост срещу теулите, които разбиха тяхната войска, и срещу тласкалите, които им помагаша. Никога досега умът и красноречието на една жена не са предизвиквали такава бърза промяна. Хората надаваха викове, късаха дрехите си, хвърляха оръжието си във въздуха. Махтла се опита да говори, но те го свалиха долу и скоро той побягна да се спасява. После се обърнаха към пратениците тласкали и започнаха да ги бият с пръчки и да крещят:

— Това е отговорът ни за Малинцин. Бягайте, кучета, да му го съобщите — докато ги изгониха от града.

Най-сетне врявата стихна, един от великите вождове мина напред, целуна ръка на Отоми и каза:

— Принцесо, ние, твоите чада, ще останем с теб до смърт, защото ти вдъхна нова душа у нас. Права си. По-добре да умрем свободни, отколкото да живеем като роби.

— Виждаш ли, съпруге — рече Отоми, — не сбърках, като ти казах, че моят народ е верен и справедлив. Но трябва да се готвим за война. Работата отиде твърде далеч, връщане назад няма. Когато вестта стигне до ушите на Малинцин, той ще се разяри като пума, на която са отнели малкото. А сега да вървим да отпочинем. Много съм уморена.

— Отоми — отвърнах аз, — никога на тази земя не е живяла по-велика жена от теб.

— Не знам, съпруге — каза тя с усмивка, — но щом спечелих похвалата ти и безопасността ти, това ми стига.

XXXII ГЛАВА

КРАЯТ НА КУАУТЕМОК

Известно време живеехме спокойно в Града на боровете и аз бавно, с много мъка се възстановявах от раните, нанесени ми от жестоката ръка на Де Гарсия. Но знаехме, че мирът няма да продължи дълго, знаеха го и отомите, нали те пропъдиха пратениците на Малинцин извън портите на града си. Много хора съжаляваха за това, но стореното — сторено и сега трябваше да жънат, каквото са посели.

И така, те се подготвяха за война. Отоми оглавяваше Съвета, в който аз вземах участие. Накрая дойде вест, че отряд от петдесет испанци и пет хиляди тласкали напредват към града да го разрушат. Тогава аз поех командването на отомийските войни, които наброяваха над десет хиляди — добре въоръжени според техните представи. Напуснахме града и тръгнахме срещу врага, изминахме две трети от пътя към дефилето и спряхме. Не поведох цялата си армия през дефилето, тъй като нямаше място за всички да се бият там. Имах друг план. Изпратих седем хиляди войни да заобиколят планината по тайни пътеки, които само те знаеха, наредих им да се изкачат по гребена на канарата, заобикаляща дефилето от всички страни, и там, където пропастта отвесно се издигаше на повече от хиляда стъпки, да струпат много камъни.

Останалата част от войската ми, с изключение на петстотинте души, които задържах със себе си, въоръжих с лъкове и копия и ги разположих в засада на подходящи места, където канарата щеше да ги предпази от падащи камъни. После изпратих трийсет души на разузнаване, за да ме предупредят относно приближаването на испанците, а други имаха мисията да станат техни водачи.

Струваше ми се, че планът е добър. Всичко изглеждаше както трябва и все пак едва избягнахме разгрома. Махтла, нашият враг и приятел на испанците, беше в лагера ми. Взех го със себе си, за да ми е под око, но и той не си губеше времето напразно. Когато испанците се намираха на половин ден път от устието на дефилето, един от

съгледвачите дойде при мен и ми каза, че Махтла го е подкупил да отиде при водача на испанците и да му разкрие плана на засадата. Съгледвачът взел подкупа и поел пътя на предателството, но съвестта му заговорила и той се върнал да ми разкаже всичко. Тогава наредих да хванат Махтла и преди да падне нощта, той плати за злодеянието си.

Сутринта след смъртта му испанската войска навлезе в дефилето. По средата на пътя я срещнах с моите петстотин войни. Въвлякох ги в бой, оставих ги да ни наближат, понесохме дори загуби. Те ни гонеха все по-напористо, ние бягахме все по-бързо, докато излязохме от дефилето, следвани от испанската конница. На около половин миля от устието на дефилето, зад което се намира Градът на боровете, има завой, стеснение и тук урвата е толкова стръмна и висока, че в подножието ѝ цари вечен полумрак. Именно към това стеснение тичахме, давайки си вид, че сме ударили в панически бяг, а след нас идваха испанците, въодушевени от победата, и крещяха имената на своите светии. Но едва свърнали зад завоя, друга песен запяха, защото онези, които ни наблюдаваха от сто фута височина, дадоха сигнал и заваля такъв дъжд от камъни и скални блокове, та небето притъмня, затрептя и множество испанци бяха премазани. Останалите продължиха напред, виждайки разширение там, където урвата не беше толкова стръмна, и поне половината успяха да се промъкнат. Но на това място ги чакаха стрелците ми и сега вместо камъни ги посипаха стрели. Накрая, съвсем объркани, неспособни на никаква защита, те се хвърлиха в бягство към откритите пространства и с това битката свърши. Нападнахме ги във фланг, отгоре още веднъж полетяха камъни и малцината испанци и индианските им съюзници, които останаха живи, удариха в панически бяг към равнината зад Прохода на боровете.

След това сражение испанците не ни обезпокоиха в продължение на много години, ако не се смятат заплахите, които ни отправяха. Името ми се прослави сред отомите.

Спасих един испанец от смърт и след това го освободих. Попитах го какво прави Де Гарсия или още Сарседа и научих, че пак служи при Кортес, че Марина е удържала думата си и той изпаднал в немилост пред него заради заплахата да изтезава Отоми. Нещо повече, Кортес му се разгневил и заради бягството ни, защото Марина

прехвърлила цялата вина на него, като подметнала, че е получил подкуп, за да ни пусне през портите на лагера.

За четиринадесетте години след разгрома на испанците ще ви разкажа накратко, защото в сравнение с предишните те бяха мирни години. През това време на нас с Отоми ни се родиха деца, трима синове, и тези деца бяха голямата ми радост, защото ги обичах от все сърце, те също ме обичаха. С изключение на примеса от майчината им кръв те бяха англичанчета, а не индианчета, защото аз ги кръстих, научих ги на нашия език и на нашата вяра и въпреки тъмната кожа изражението на лицето и очите им бяха повече английски, отколкото индиански. Но нямах късмет с тези скъпи за мен деца, също както нямах късмет с детето, което Лили ми роди. Две от тях умряха — едното от треска, от която всичките ми знания по медицина не можах да го излекуват, другото падна от едно високо кедрово дърво, когато претърсваше гнездото на някаква каня. Така от тримата, без да броя първородното си дете, което загина по време на обсадата, ми остана само един син, най-големият, моят любимец, за когото ще ви разкажа по-нататък.

Колкото до останалото, след победата над испанците и техните съюзници Великият съвет ме провъзгласи за касике на Града на боровете и така заедно с Отоми ние вече имахме голяма власт, макар и не абсолютна. Изпълнявайки тази власт, най-после успях да премахна ужасния ритуал на човешко жертвоприношение, въпреки че заради това много от по-отдалечените племена отпаднаха от моето управление и си навлякох враждебното отношение на жреците. Последното жертвоприношение стана след разгрома на испанците в прохода, ако не смятаме още едно, най-ужасното от всички жертвоприношения, правени някога на *теокали* пред двореца, за което ще ви разкажа по-късно.

Бях живял вече три години в Града на боровете, бяха ми се родили вече двама синове там, когато при мен дойдоха тайни вестители от приятеля ми Куаутемок, преживял изтезанието, но все още пленник на Кортес. От тези вестители научих, че Кортес се кани да предприеме поход към Хондураския залив през страната, която сега се нарича Юкатан, и че ще вземе със себе си Куаутемок и други ацтекски благородници, защото се страхува да ги остави. Разбрахме още, че сред покорените племена на Анауак се шири недоволство

заради жестокостта и насилието на испанците. Мнозина мислеха, че е дошъл часът да се вдигнат на въстание срещу тях и че то може да се увенчае с успех.

Такава беше молбата на тези, които изпратиха вестonosците при мен — да събере отряд отоми и да настъпя с тях към Юкатан, и заедно с други, които ще ме чакат там, да намерим подходяща възможност да нападнем испанците в горите и богатата, да ги унищожим и да освободим Куаутемок. Това беше първата цел на заговора. Имаше и други, но за тях няма смисъл да говоря, защото не се осъществиха.

Когато ми предадоха съобщението, аз поклатих тъжно глава, защото планът ми се струваше безнадежден, но главният вестonosец стана и ме отведе настрана, за да ми каже нещо на ухото.

— Куаутемок ме помоли да ти предам следните думи: „Чух, че ти, братко мой, заедно с братовчедка ми Отоми, си свободен в планините на отомите. Аз, уви, гния по затворите на теулите като сакат орел в клетка. Братко мой, ако е по силите ти да ми помогнеш, направи го, моля те, в името на нашето старо приятелство, в името на всичко, което изстрадахме заедно. Може би ще дойде време пак да управлявам Анауак и ти ще застанеш до мен.“

При тези думи сърцето ми се сви, защото обичах Куаутемок като брат, обичам го и досега.

— Връщайте се — рекох аз. — И намерете начин да кажете на Куаутемок, че ако мога да го спася, ще го спася, макар надеждата ми да е малка. И все пак нека ме чака в горите на Юкатан.

Когато Отоми чу за обещанието ми, много се огорчи и обяви, че решението ми е глупаво и само ще доведе до моята гибел. Но щом съм дал обещание, трябва да го изпълня. Така смяташе и тя. Затова събрах петстотин войни и тръгнах на дълъг изморителен поход, съобразен така по време, че да срещна Кортес в проходите на Юкатан. В последния момент Отоми пожела да ме придружи, но аз ѝ забраних, подчертавайки, че не може да изостави нито децата си, нито народа си, и за пръв път се разделихме, силно натъжени.

Няма да описвам всички трудности по време на пътя. Два месеца и половина се промъквахме през планини и реки, през блата и гори, докато стигнахме голям мъртъв град, наречен от местните индианци Паленке, необитаван от много поколения. Този град бе най-удивителното място, което бях виждал през странстванията си.

Въпреки че по-голямата му част е скрита в храсталаци, където и да се обърнеш, ще зърнеш огромни мраморни дворци, покрити с резба отвътре и отвън, теокали с множество скулптури и огромни статуи на ухилени богове. Често съм се чудил коя силна нация е могла да построи такава столица, кои владетели са живели в нея. Но това са тайни на миналото и отговор за тях трябва да даде само учен, открил ключа към каменните символи и надписи по стените на сградите.

В този град се скрих с войните си, въпреки че не ми беше лесно да ги убедя да се настанят сред толкова духове на мъртъвци, да не говорим за страха от пагубните зарази, дивите зверове и змиите, които обитаваха жилищата. Но имах сведения, че испанците ще минат през блатото, разположено между развалините и реката, и там се надявах да ги нападам. На осмия ден обаче научих от съгледвачите, че Кортес е преминал голямата река малко по-нагоре и си пробиваше път през гората, тъй като от блата му беше дошло до гуша. Ние също забързахме към реката с намерение да я преминем. Но цял ден и цяла нощ валя такъв порой, какъвто никъде по света не съм виждал, че накрая газихме до колене във вода и когато стигнахме брода, видяхме пред себе си нашироко разпростряла се бушуваща водна стихия, която можеше да бъде преодоляна най-малко с ярмътска рибарска лодка. Останахме нещастни на брега, измъчвани от болести, с недостатъчно храна и изобилие от вода, докато реката спадне.

Три дни и три нощи чакахме там. На четвъртия ден сутринта успяхме да преминем, но четирима от войните ми се удавиха.

Щом стигнахме на другия бряг, скрих хората си в храстите и тръстиката и само с шестима души пропълзах напред да видя дали няма да открия нещо за местонахождението на испанците. След час попаднах на пътеката, която те бяха направили през гората, и предпазливо тръгнах по нея. Скоро стигнахме едно място, където гората оредяваше. Тук очевидно Кортес беше лагерувал, тъй като огньовете още тлееха, а между тях лежеше трупът на един индианец, умрял след боледуване. На петдесетина ярда от лагера имаше огромна сейба, дърво, подобно на нашия английски дъб но с по-мека дървесина, с бяла кора, за двайсет години достигащо размера на столетен дъб. Но толкова голям дъб като тази сейба тук не бях виждал нито по дебелина на стъблото, нито по височина, освен може би дъба Кърби или дървото, наречено Кралят на Шотландия, което расте в

Брум, съседното графство на Дичингам, в Норфолк. На тази сейба бяха накацали множество *сопилоти*, тоест лешояди, и докато пълзяхме към него, видях защо бяха дошли тук. На най-ниските клони на дървото се люлееха от вятъра три трупа.

— Ето следите от испанците — казах аз. — Да отидем да ги видим.

И минахме под сянката на дървото.

Щом дойдох, един лешояд връхлетя върху главата на трупа, който висеше най-близо до мен. Дали от собствената си тежест, дали от размахването на крилата на птицата, мъртвецът се завъртя и застана срещу мен. Аз го погледнах, сепнах се, пак го погледнах и се свлякох на земята, стеноейки. Той беше човекът, когото бях тръгнал да спасявам, моят брат Куаутемок, последният император на Анауак. Той висеше в мрачната безлюдна гора, обесен като крадец, и само лешоядът кряскаше над главата му. Седях на земята, объркан и ужасен, и изведнъж си спомних за гордия символ на царската власт на ацтеките — хищна птица, сграбчила смок в ноктите си. Пред мен стоеше последният представител на царския род и гледайте, една хищна птица бе впила нокти в косите му — подобаващ символ за падането на Анауак и неговите владетели.

Изругах, скочих на крака, вдигнах лѳка, изпратих стрела в тялото на лешояда и той падна на земята, треперещ и кряскащ. После наредих на хората ми да свалят труповете на Куаутемок, на принца на Такуба и на другия благородник, да изкопаят дълбок гроб под дървото и положих тримата вътре да почиват в мир под меланхоличната му сянка.

Така за последен път видях моя брат Куаутемок, когото бях дошъл да спася, а го намерих подготвен от испанците за погребение.

После тръгнах към дома, защото Анауак нямаше вече владетел, който трябваше да бъде спасен. Но преди да си отида, случайно хванах един тласкал, който говореше испански и беше напуснал армията на Кортес заради трудния и мъчителен път. Той присъствал на убийството на Куаутемок и приятелите му и чул последните думи на императора. Изглежда, някакъв негодник издал на Кортес, че ще направим опит да освободим принца, и Кортес заповядал той да бъде обесен. Изглежда също, че Куаутемок посрещнал смъртта гордо и безстрашно, както посрещаше нещастията в живота си. Ето и последните му думи: „Не

сторих добре, Малинцин, че сдържах ръката си и не отнех сам живота си, преди да ме хванеш. Още тогава сърцето ми подсказваше, че обещанията ти са фалшиви, и то не ме излъга. Посрещам с радост смъртта, защото преживях и позор, и поражение, и мъчение, видях как народът ми стана роб на теулите, но искам да ти кажа, че боговете ще ти отмъстят за извършеното.“

После го убили сред гробна тишина.

Сбогом, Куаутемок, най-смелият, най-добрият и най-благородният индианец, който някога е живял! Нека сянката на неговите мъчения и позорната му смърт тегнат върху славата на Кортес, докато хората помнят техните имена.

Два месеца пътувах обратно към къщи. Накрая, съвсем измъчен, загубил четиридесет души, аз пристигнах в Града на боровете. Отоми беше здрава и се зарадва, че се връщам жив и невредим, защото си бе мислила, че никога повече няма да ме види. Когато ѝ разказах за смъртта на братовчед ѝ Куаутемок, тя силно се наскърби не само за него самия, но и защото с него си беше отишла последната надежда на ацтеките. Дни наред не можа да се успокои.

XXXIII ГЛАВА

ИСАБЕЛА ДЕ СИГЕНСА Е ОТМЪСТЕНА

След смъртта на Куаутемок още много години живяхме с Отоми мирно в Града на боровете. Страната ни беше скалиста и бедна. Макар да не се подчинихме на испанците и да не им отдавахме своята почит, сега, след като Кортес се беше завърнал в Испания, те не се опитаха да ни завладеят. С изключение на няколко племена, които живееха по труднодостъпни места като нас, цял Анауак беше под тяхна власт. И тъй като поробването на остатъците от отомите нямаше да им донесе кой знае какво, освен жестоки схватки, те ни оставиха на мира до по-подходящи времена. Казвам „остатъци от отомите“, защото постепенно много кланове се покориха на испанците и накрая ние управлявахме само Града на боровете и няколко левги територия около него. Всъщност само любовта към Отоми, уважението към древния й род и име и почитта към мен, непобедимия бял човек, към моето военно изкуство задържаха поданиците ни при пас.

Може да ме попитате щастлив ли бях през тези години. Много неща ме правеха щастлив. Никой мъж не е бил благословен да има по-красива и по-любяща жена, която много пъти доказва обичта си, като се жертва за мен. Тази жена по собствена воля легна до мен на жертвения камък, погазвайки инстинктите на своя пол, тя не се поколеба да потопи ръцете си в кръв, за да осигури моята безопасност, бързият й ум ме спаси от много беди, любовта й ме утеши в много мъки. Ако благодарността можеше да покорява мъжките сърца, аз щях да сложа моята в нозете й навеки. Така беше в действителност и в известен смисъл още е така. Но нима могат благодарността, любовта или страстта, завладели душите ни, да накарат човек да забрави родния дом? Нима можех аз, индианският вожд, сражаващ се заедно с обречения на падение народ срещу неизбежната съдба, да забравя своята младост с всичките й надежди и страхове, нима можех да забравя долината Уейвни и цветето, което остана там, нима можех да забравя клетвата, която някога дадох, макар че я наруших? Шансът

беше против мен, обстоятелствата ме надвиха, но малцина са тези, които ще прочетат историята ми и няма да намерят извинение за действията ми. Наистина кой на мое място, заобиколен от толкова съмнения, трудности и опасности, нямаше да постъпи като мен.

Но споменът не ми даваше мира. Колко пъти лежах буден в нощта, дори легнал до Отоми, аз си спомнях и се разкайвах, ако изобщо човек може да се разкайва за нещо, което не зависи от него. Но аз бях чужденец в чужда земя и въпреки че тук беше домът ми и децата ми бяха около мен, аз копнеех за другия си дом, не можах да се отърва от спомена за Лили, която бях загубил. Пръстенът и още беше на ръката ми, но нищо друго не ми остана от нея. Не знаех омъжена ли е или не, не знаех жива ли е или мъртва. С всяка изминала година пропастта между нас се разширяваше, но мисълта за Лили винаги ме преследваше като сянка. Тя светеше през бурната любов на Отоми, явяваше се дори в целувките на децата ми. Още по-лошо, аз се презирах за тези си съмнения. Но най-лошото беше, че се боях дали Отоми не чете мислите ми, въпреки че никога не заговори за това.

*Сърца съединени
макар и разделени.*

Така пишеше на Лилиния годежен пръстен и така беше в действителност. Бяхме „разделени“, толкова далеч един от друг, че не можех да си представя мост, свързващ такова разстояние, но сърцата ни не бяха престанали да бъдат „съединени“. Нейното сърце може би вече не туптеше за мен, но моето продължаваше да се стреми към нея, отвъд тази земя, отвъд океана, отвъд бездната на смъртта — ами ако е умряла? Аз тайно още желаех любовта ѝ, на която измених.

Така годините се търкаляха без вероятност нещо да се промени, докато се убедих, че тук, в тази далечна земя, ще трябва да живея и да умира. Но съдбата ми беше отредила друго.

Ако прочетете пак историята на моята младост, ще си спомните разказа за смъртта на Исабела де Сигенса. Ще си спомните как тази Исабела в последните мигове на живота си прокле свещеника, който прибави оскърбления и обиди към мъченията ѝ, като му пожела един ден и той да умре от ръцете на фанатици, но от още по-жестока смърт.

Ако паметта не ми изневерява, вече казах, че всичко това се изпълни, и то по много странен начин. Защото след завладяването на Анауак от Кортес този пламенен свещеник пристигна от Испания заедно с други като него, за да внуши с помощта на меча и мъчения любов към бога. От всички, които се заеха с тази мисия, той беше най-усърдният. Индианските паби вършеха немалко жестокости, като изтръгваха сърцата на жертвите и ги принасяха в дар на Уицил или Кецал, но те поне изпращаха душите на нещастниците в Обителта на слънцето. Християнските мисионери не само замениха жертвения камък с инструменти за изтезания и клади, но освободените от земните неволи души те предаваха в Обителта на ада.

От всички тези свещеници най-дръзкият и най-жестокият беше някой си отец Педро. Той се появяваше на разни места, бележейки пътя си с трупове на идолопоклонниците, докато си заслужи прозвището Християнския дявол. Отиде обаче твърде далеч в свещеническия си плам и беше хванат от едно отомийско племе, откъснало се от нашето управление заради привързаността си към човешките жертвоприношения, но непокорило се на испанците. Един ден на четиринадесетата година от управлението ни в Града на борове научих, че жреците на това племе заловили християнския свещеник и замислят да го принесат в жертва на бог Тескат.

Съпроводен само от малобройна стража, аз бързо пресякох планината с намерението да посетя касике на племето, с когото поддържахме приятелски отношения въпреки отделянето им от нашия съюз, за да го убедя да освободи свещеника. Но колкото и бързо да пътувах, отмъщението на жреците беше по-бързо от мен. Когато пристигнах в селото, вече водеха Християнския дявол към жертвения олтар пред изображението на отвратителния идол, издигнат върху един стълб, заобиколен от колове с набучени черепи. Гол до кръста, с вързани отзад ръце, с провиснала на гърдите прошарена коса и пронизващ поглед, който се впиваше в лицата на вражески настроените диваци по-скоро застрашително, отколкото умолително, отец Педро отиваше към съдбовното място, като от време на време настървено клатеше глава, за да прогони насекомите, които жужаха край него. Тънките му устни шепнеха молитва.

Погледнах го и се зачудих. Погледнах го отново и го познах. Изведнъж в съзнанието ми изникна една гледка — мрачно подземие в

Севиля, жена, млада и красива, облечена в погребални дрехи, и свещеник с мършаво лице и черно расо, който разбива устните ѝ с разпятието от слонова кост и я прокліна за богохулство. Същият този свещеник сега беше пред мен. Исабела де Сигенса му беше пожелала съдба като нейната и това се беше сбъднало. Нима можех да я предотвратя дори да беше по силите ми, след като си спомних всичко това. Застанах настрана и когато жертвата мина край мен, казах на испански:

— Спомни си нещо, което може би си забравил, свети отче, спомни си предсмъртната молитва на Исабела де Сигенса, която преди много години ти обрече на смърт в Севиля.

Той ме чу, загорялата му кожа позеленя от гняв. Олюля се, помислих, че ще падне на земята, вторачи се в мен с ужасени очи, но видя пред себе си обикновен индиански вожд, радващ се на смъртта на един от поробителите си.

— Що за дявол си ти — каза той дрезгаво. — Дошъл си от ада да ме измъчваш докрай ли?

— Спомни си предсмъртната молитва на Исабела де Сигенса, която ти удари и прокле — отвърнах аз подигравателно. — Не се опитвай да разбереш кой съм, спомни си само това сега и завинаги.

За миг той спря вцепенен, без да обръща внимание на настойчивостта на изтезателите си. После смелостта му се върна и извика със силен глас.

— Махай се от мен, сатана! Не се боя от теб. Добре помня оная мъртва грешница, нека почива в мир! Нейното проклятие ме настигна, но аз се радвам, че стана така, защото от другата страна на този камък райските врати ще се отворят за мен. Махай се, сатана, не се боя от теб.

Той крещеше, олюляваше се и повтаряше:

— О, господи, приеми душата ми!

Мир и на неговата душа, защото беше жесток наистина, но беше смел и не се преви пред мъките, на които сам беше подлагал много хора.

Случаят имаше малко значение сега, но последствията бяха големи. Ако тогава бях спасил отец Педро от ръцете на отомийските паби, днес най-вероятно нямаше да пиша тази история тук, в долината Уейвни. Не знам дали можех да го спася, знам само, че не се опитах и

че смъртта на отец Педро ми навлече големи мъки. Прав ли бях или не, кой знае? Тези, които ще прочетат историята ми, може да кажат, както в много други случаи, че не съм бил прав. Но ако бяха видели Исабела де Сигенса жива зазидана в гроба, сигурно ще се съгласят, че съм бил прав. За добро или за зло обаче, всичко стана така, както го описах.

От Испания пристигна нов вицецрал. Той се разгневи, когато научи за убийството на мисионера от непокорните езичници отомите, и реши да отмъсти на племето, извършило това деяние.

Скоро до мен стигна вест, че се събира голяма войска от тласкали и други индианци, за да ни изстребят до крак, а заедно с тях са поели на поход над сто испанци. Експедицията командваше самият капитан Бернал Диас, същият онзи войник, когото пощадох през ноще тристе и чийто меч оттогава още висеше на хълбока ми.

Трябваше да се приготвим за отбрана, защото единствената надежда беше в храбростта ни. Веднъж испанците вече опитаха да ни нападнат с хиляди свои съюзници, но малцина от тях се върнаха живи в лагера на Кортес. Кое то е направено веднъж, може да се направи и втори път, така каза гордата и непокорна Отоми. Но уви! За четиринадесет години много неща се промениха. Преди четиринадесет години владеехме голям планински район и при първия ни зов племената изпращаха стотици сурови войни. Сега тези племена не бяха на наше подчинение. Властта ни признаваха само хората от Града на борове и от някои околни села. Когато испанците дойдоха първия път, аз можех да им се противопоставя с десет хиляди войни. Сега с голяма мъка успях да събера две-три хиляди души, а и те се разбягаха, когато опасността приближи.

Въпреки всичко трябваше да посрещна храбро бедата и да използвам възможно най-добре силите, застанали под мое командване, при все че дълбоко в душата си се страхувах за изхода от сражението. Но за страховете си не казах нищо на Отоми и ако ги е усетила, на свой ред и тя ги скри в себе си. Впрочем вярата ѝ в мен беше толкова голяма, че според нея една моя хитрост беше достатъчна да се справя с цялата испанска армия.

Но ето, врагът приближи и аз се приготвих за бой, както преди четиринадесет години. С един малък отряд поех през прохода, откъдето само можеха да минат, а останалите войни разположих на две равни части от двете страни на стръмните скали, надвиснали над пътя,

и им наредих да хвърлят по испанците камъни, докато не хукна да бягам пред тях. Това трябва да им послужи като сигнал да спрат. Взех и други мерки, защото всичко можеше да се случи, можеха да ни отблъснат обратно в града. Затова заповядах да укрепят вратите и стените и оставих гарнизони там. Като последна възможност, високо на теокали, която, откак премахнах жертвоприношенията, се използваше за военен арсенал, складирах вода и хранителни припаси и я укрепих със стени, обсипани с вулканично стъкло и други съоръжения, така че пробивът изглеждаше невъзможен, докато там имаше поне десет живи защитници.

Една нощ в началото на лятото аз се сбогувах с Отоми, взех сина си с мен, тъй като вече беше на възраст, когато според индианските обичаи момчетата се срещаха лице в лице с опасностите на боя, разположих отделните части по местата им на края на урвата и поех през тъмния проход заедно с неколкостотин войни, останали с мен. От съгледвачите научих, че испанците са разположили лагера си от другата страна и един час преди зазоряване ще се опитат да минат отсам и да ме изненадат, докато спя. И наистина сутринта, толкова рано, че първите слънчеви лъчи още не бяха обагрили високите снегове на вулкана Шака, извисяващ се зад нас, далечен шум, отекващ в нощната тишина, ми подсказа, че врагът е тръгнал на поход. Поех през прохода да го пресрещна. Всеки камък тук ми беше познат, и на мен, и на хората ми. За испанците беше друго. Много от тях бяха на коне, освен това теглеха и две оръдия. От време на време тежките оръдия засядаха здраво между камъните по пътя, тъй като робите, които ги теглеха, не виждаха добре в тъмното и накрая капитаните, не желаейки да влязат в бой при такова неизгодно положение, им заповядаха да спрат и да дочакат разсъмването.

Ето че се зазори и светлината леко плъзна към дълбините на огромната урва. Показаха се дългите колони испанци в блестящи бойни доспехи и още по-бляскавите колони от стотици съюзници индианци, внушителни с изрисуваните си шлемове и пищните накити от пера. Те също ни видяха и започнаха да се надсмиват над нестройните ни редици. Тяхната колона се извиваше между скалите като огромна змия, докато стигна на стотина крачки от нас. После испанците нададоха боен вик към свети Петър, отпуснаха пики и се хвърлиха в конна атака. Срецнахме ги с дъжд от стрели. Това ги

поспря, но не за дълго. Скоро те бяха при нас, отблъскваха ни с пиките и изклаха много от хората ми, защото индианските оръжия почти нищо не можеха да направят на защитените с броня мъже и коне. Трябваше да обърнем в бяг, но бягството влизаше в моя план, защото така се надявах да заведа врага в онази част на дефилето, където пътят беше най-тесен, а урвата най-стръмна, за да бъдат премазани от камъните, които щяха да се посипят отгоре. Всичко вървеше добре. Ние бягахме, испанците ни преследваха, опиянени от победата, докато попаднаха в капана. И ето — първият каменен блок се спусна отвисоко, падна върху един кон и го уби, после, отскачайки, порази и другите зад него. След първия камък последва още един и още един. Аз от сърце се радвах, защото мислех, че опасността е преминала и за втори път, стратегията ми беше успяла.

Но изведнъж отгоре долетя шум, който не приличаше на шум от падащи камъни, а на шум от сражаващи се хора, постепенно нарастващ шум, който изпълни въздуха. После нещо връхлетя надолу. Погледнах. Не беше камък, а човек, един от моите войни, първата капка от последвалия дъжд от хора.

Уви! Всичко ми стана ясно. Измамиха ме. Испанците са опитни войници и два пъти на една и съща хитрост не биха се хванали. Наистина те тръгнаха през прохода с оръдията, защото така е трябвало, но първо изпратили голяма част от войските си в планината под прикритието на нощта, по тайни пътеки, показани им от предатели, и се бяха изкачили на върха, за да се разправят с тези, които трябваше да защитават прохода, като сипят камъни отгоре им. И много добре се разправиха с тях, защото моите хора, отомите, налягали по края на урвата сред храсталаци от алое и други бодливи растения, наблюдаваха напредването на врага долу и нито за миг не си помислиха, че врагът може да се окаже до тях, и той ги изненада. Нямаха време дори да грабнат оръжието, което бяха сложили встрани, за да могат по-свободно да търкалят тежките каменни блокове надолу, когато противникът, далеч превъзхождащ ги по численост, с викове се озова при тях. Последва битка, кратка, но решителна. Твърде късно видях всичко това и се проклех. Какъв глупак излязох, да не предвидя такава възможност. Но, право да ви кажа, не можех да допусна, че испанците ще успеят да открият тайните пътеки от другата страна на планината, забравяйки, че предателството прави възможно всяко нещо.

XXXIV ГЛАВА

ОБСАДАТА НА ГРАДА НА БОРОВЕТЕ

Битката беше вече загубена. От хиляда фута над нас се носеха победните викове. Битката беше загубена, но аз трябваше да се сражавам докрай. Изтеглих колкото може по-бързо останалите мои живи войни при един завой на пътеката, където десетина отчаяни мъже можеха за известно време да задържат придвижването на войската. Помолих няколко души да останат с мен — и мнозина се отзоваха на призива ми. Избрах петдесетина човека, а на другите наредих да бягат с все сила до Града на боровете и да предупредят там гарнизона за предстоящата опасност. В случай че загина, молах жена си Отоми да използва цялата си власт и да защитава града, и ако е възможно — да измоли от испанците обещание, че ще запазят живота ѝ, живота на детето ѝ и на нейния народ. Аз ще държа прохода, за да им дам време да затворят вратите и да поставят хора по стените. С главния отряд войни отпратих и сина си, въпреки че той упорито ме молеше да му разреша да остане с мен. Но при себе си аз виждах само смърт, затова му отказах.

След малко те тръгнаха. Опасявайки се от засада, испанците бавно и внимателно заобиколиха скалата и когато видяха толкова малко хора насреща си, спряха. Сега вече бяха сигурни, че сме им приготвили капан, защото никой не можеше да допусне, че такава група ще се осмели да се противопостави на армията им. На това място проходът не позволяваше на повече от няколко души да се изправят едновременно срещу нас, нито можеха да докарат тежките си оръдия. Дори мускетите не им бяха от полза. Освен това неравният път ги принуди да слязат от конете и ако решаха да ни атакуват, трябваше да го направят пеш.

Така и сториха. И двете страни дадоха много жертви. Въпреки че аз самият останах невредим, накрая те ни изтласкаха. Малко по малко ние отстъпвахме, по-точно тия, които останахме живи, отстъпвахме под остриетата на дългите им пики, докато ни изтикаха извън прохода,

зад който на по-малко от миля се издигаха стените на Града на боровете.

Да продължаваме боя, беше безсмислено. Трябваше да избираме между бягството и смъртта и както се досещате, заради жените и децата си, ако не заради себе си, избрахме бягството. През равнината бягахме като елени, а след нас като хрътки тичаха испанците и техните съюзници. За щастие земята тук беше неравна, камениста и конете не можеха да галопират свободно, затова някои от нас, двайсетина души може би, благополучно достигнахме градските порти. От цялата ми армия доживяха да се върнат не повече от петстотин бойци и навярно още толкова бяха останали в града.

Тежките порти се залюляха и едва успяхме да ги залостим с масивните борови греди, когато първите испански конници дойдоха до тях. Лъкът още беше в ръката ми, но в колчана беше останала само една стрела. Сложих я на тетивата, опънах лъка с пълна сила и пуснах стрелата през гредите на портата в млад красив конник, който яздеше най-отпред. Тя го улучи точно между шлема и бронята. Той разпери широко ръце, падна назад върху коня си и повече не мръдна. Тогава испанците се оттеглиха, но след малко един от тях мина напред, размахвайки бяло знаме. Имаше вид на рицар, облечен беше в богати доспехи, и докато го наблюдавах, ми се стори, че има нещо познато в държанието му и в небрежната грациозност, с която седеше на коня. Опъна поводите точно пред портите, вдигна забралото на шлема и заговори.

Веднага го познах. Пред мен стоеше Де Гарсия, стародавният ми враг, когото не бях виждал и чувал цели двадесет години. Времето си бе казало думата. Нищо чудно, та той беше вече над шестдесетгодишен. Острата му кестенява брадичка се беше прошарила, бузите му бяха хлътнали, устните му отдалеч приличаха на две тънки червени линии, но очите му както винаги бяха блестящи и проникателни, а на устата му играеше студена усмивка. Без съмнение той беше Де Гарсия, който сега, както във всеки критичен за мен момент, се яви, за да ми определи жестока участ. Гледайки го, почувствах, че предстои последната и най-голяма битка между нас. Нямаше да минат много дни, и старата, дълго набирана, омраза на единия или на двамата от нас можеше да бъде винаги погребана в безмълвието на смъртта. Но както винаги съдбата пак ме изигра.

Преди няколко минути, когато слагах стрелата на тетивата, за миг се поколебах дали да я пратя по младия конник, който лежеше сега мъртъв, или по рицаря до него. И ето, убих човека, който не ми е причинявал зло, а оставих врага си невредим.

— Хей, вие там — извика Де Гарсия на испански, — искам да говоря с вожда на непокорните отоми от името на капитан Бернал Диас, капитана на тази армия.

Качих се на стената по най-близката стълба и отвърнах:

— Продължавай. Аз съм човекът, когото търсиш.

— Говориш много добре испански, приятелю — рече Де Гарсия, вторачил в мен пронизващ поглед изпод смръщените вежди. — Къде си го научил? Как се казваш, откъде е родословието ти?

— Научих го, Хуан де Гарсия, от доня Луиса, която ти познаваш от младите си години. А аз се казвам Томас Уингфийлд.

Де Гарсия се завъртя на седлото и силно изруга.

— Света Богородице! Преди години ми казаха, че си се заселил при някакво диво племе, но после аз ходих в Испания, връщах се и мислех, че вече си мъртъв, Томас Уингфийлд. Много ми върви, няма що. Досега винаги си се измъквал от мен, родоотстъпнико, но този път няма да се отървеш, бъди сигурен.

— Знам, Хуан де Гарсия, един от нас сега няма да се отърве — отговорих аз. — Предстои ни последният рунд. Не се радвай предварително, защото само бог знае кой ще победи. Дълго време ти имаше късмет, но може би приближава денят, когато сполуките ти ще спрат заедно с дъха ти. Сега казвай каквото ти е поръчано, Хуан де Гарсия.

За миг той помълча, поглаждайки острата си брадичка, и докато го гледах, ми се стори, че виждам как в очите му отново пълзи сянката на един полузабравен страх. Но и така да бе, той бързо се овладя и смело и ясно заговори:

— Ето посланието ми до теб, Томас Уингфийлд, и до онези недоубити псета, отомийците, с които си се събрал. Капитан Бернал Диас ти предлага някои условия от името на Негово величество вицекраля.

— Какви условия? — попитах аз.

— Достатъчно великодушни за такива опасни бунтовници и езичници — отвърна той ухилен. — Предайте града безусловно и

вицекралят снизходително ще приеме капитулацията ви. Но да не кажеш после, че сме нарушили думата си. Трябва да знаеш, че ти няма да се отървеш безнаказано за многото си престъпления. Ето какво ще бъде наказанието: всички, които са взели участие в сатанинското убийство на светия отец Педро, ще бъдат изгорени на кладата, а на онези, които са гледали, ще бъдат извадени очите. Някои от вождовете по избор на съдиите ще бъдат обесени публично. Сред тях ще бъдете ти, братовчеде Уингфийлд, и жената на име Отоми, дъщерята на Монтесума, покойния император. Що се отнася до останалите жители на Града на борове, те трябва да предадат богатствата си в съкровищницата на вицекраля, а те самите — мъже, жени и деца — ще бъдат отведени от града и разселени според волята на вицекраля из владенията на испанските завоеватели, където ще се научат на полезното изкуство да се занимават със селско стопанство и да работят в мините. Такива са условията на капитулацията. Заповядано ми е да ви кажа, че ви се дава един час да решите дали да приемете, или да откажете.

— И ако откажем?

— Тогава капитан Бернал Диас получи нареждане да ограби и разруши града и след като го предостави за дванадесет часа на милостта на тласкалите и другите верни съюзници индианци, да прибере всички останали живи, да ги закара в град Мексико и да ги продаде като роби.

— Добре — отвърнах аз. — Ще имате отговор след един час.

Оставих охрана при вратите и забързах към двореца, като изпратих вестноосци да съберат останалите живи членове на Съвета. При портите на двореца срещнах Отоми, която ме прие с много обич, защото, научавайки за сполетялата ни беда, не се надявала да ме види отново.

— Ела с мен в заседателната зала! — рекох аз. — Ще ви говоря.

Отидох в залата, където членовете на Съвета вече се бяха събрали. Бяхме останали само осем души и тъй като повечето от тях бяха дошли, аз повторих думите на Де Гарсия без никакви обяснения. Като най-висока по ранг Отоми заговори първа. Два пъти вече бях я слушал да призовава отомийския народ да се бие срещу испанците. Първият път, ако си спомняте, беше, когато дойдохме като пратеници на Куитлауа, приемника на нейния баща Монтесума, да молим за

помощта на планинските чада срещу Кортес и теулите. Вторият път беше, когато преди четиринадесет години се върнахме в Града на боровете като бежанци след падането на Теночтитлан и народът, разярен заради гибелта на почти двайсет хиляди от войните му, щеше да ни предаде като залог за мир в ръцете на испанците.

И при двата случая Отоми удържа победа благодарение на красноречието си, величието на името си и красивата си осанка. Сега нещата стояха далеч по-различно. Даже да пуснеше в ход цялото това изкуство, то доникъде нямаше да ни доведе. От величието ѝ беше останала само една сянка, една от множеството чезнещи сенки, хвърляни от империя, чиято слава завинаги си бе отишла. Сега Отоми не призоваваше страстно гордостта и традициите на един обречен народ, сега тя не беше млада и предишната ѝ женска красота беше повехнала. Въпреки това, когато се изправи редом със своя и моя син и се обърна към седемте съветници, измъчени от страх, сграбчени от съдбата, загубили всякаква надежда, сведени безмълвно пред нея и закрили лица с ръце, аз си помислих, че Отоми никога не е изглеждала по-красива и никога простите ѝ думи не са били по-красноречиви.

— Приятели — рече тя, — знаете каква беда ни сполетя. Моят мъж ви предаде посланието на теулите. Случаят ни е безнадежден. Имаме най-много хиляда войни, които да защитават града, дома на нашите предци, и ние сме единственият народ на Анауак, който още се осмелява да се бори с оръжие в ръка срещу белите. Преди години ви казах: „Избирайте между достойната смърт и позорния живот“. Днес пак ви казвам: „Избирайте“. За мен и близките ми няма избор, тъй като, каквото и да решите вие, нашата участ е смъртта. Но при вас е друго. Ще умрете ли в бой, или заедно с децата си ще се превърнете в роби за остатъка от дните си?

Седемте старейшини се съветваха известно време, после говорителят им рече:

— Отоми, и ти, Теул, много години следвахме вашите съвети, но те не ни донесоха щастие. Не ви обвиняваме, защото боговете на Анауак ни изоставиха, а боговете единствени стоят между човека и злата му съдба. Каквито и беди да изтърпяхме, вие ги делихте с нас. И сега, когато краят дойде, няма да отстъпим от думата си в този последен час за отомийския народ. Ние избрахме — живяхме свободно с вас и ще умрем с вас. Защото и ние мислим като вас, че е по-добре за

нас и за близките ни да загинем като свободни хора, отколкото, докато сме живи, да теглим под игото на теулите.

— Добре — рече Отоми. — Сега не ни остава друго, освен да намерим такава славна смърт, че идните поколения да ни възпеят. Съпруже, ти чу отговора на Съвета. Нека и испанците го чуят.

Така аз се върнах до градската стена с бяло знаме в ръце. След малко един пратеник от испанския лагер се приближи да говори с мен. Не беше Де Гарсия, друг беше. Казах му с няколко думи, че останалите живи отоми ще умрат под развалините на града си, както децата на Теночтитлан преди тях, но докато имат в ръцете си поне една стрела или едно копие, няма да се дадат на великодушната милост на испанците.

Пратеникът се върна в лагера и след един час атаката започна. Испанците докараха артилерийските оръдия, настаниха ги на малко повече от сто крачки от градските порти и ни подложиха на безпрепятствен обстрел, защото от такова разстояние нашите копия и стрели почти нищо не можеха да им направят. Но ние също не стояхме със скръстени ръце. Виждайки, че дървените порти скоро ще рухнат, срутихме къщите от двете страни и запълнихме шосето с камъни и боклуци. Зад оформената по този начин купчина наредих да изкопаят голям ров, през който да не могат да минат нито конниците, нито оръдията, докато не го запълнят отново. По цялата главна улица, водеща към големия площад с теокали, издигнах други барикади, защитени отпред и отзад с диги, прокопани през шосето, а в случай че испанците се опитат да ни заобиколят откъм фланговете и си пробият път през тесните лъкатушещи улички вляво и вдясно, аз барикадирах и четирите входа към големия площад и пазара.

До вечерта испанците бомбардираха остатъците от разбитите градски порти и насипите зад тях, без да ни причинят особени вреди. От оръдейните изстрели и куршумите на мускетите паднаха убити само десетина души. Но ръкопашен бой този ден не предприеха. Стъмни се, те спряха огъня, но не и ние работата си. Повечето мъже охраняваха портите и слабите места по градските стени, а строенето на барикадите остана главно за жените, които се трудеха под моя команда и под командата на капитаните ми. Самата Отоми взе участие в работата, пример, последван от всяка знатна дама, от всяка жена в града, а те бяха много, защото отомийките превъзхождаха по

численост мъжете, и освен това немалко от тях останаха вдовици този ден.

Странно беше да се гледа как на светлината на стотици факли от смолист бор, от който носи и името си градът, цяла нощ те се движеха напред-назад по улиците, олюлявайки се под тежестта на кошниците, пълни с пръст и камъни, копаеха с дървени лопати твърдата земя или работеха при разрушените къщи. Не се оплакваха, само се трудеха мрачно и отчаяно, стон не издаваха, сълза не проронваха дори тези, чиито съпрузи и синове полетяха тази сутрин в пропастта. Те знаеха, че съпротивата е безполезна и че са обречени, но не нададоха вик да се предадат на испанците. Ако някои заговаряха по този въпрос, то беше само за да кажат на Отоми, че е по-добре да умрат свободни, отколкото да живеят като роби, но повечето изобщо не говореха. Млади и стари, майки, съпруги, вдовици и момичета работеха безмълвно, а до тях работеха и децата им.

Гледайки ги, си помислих, че тези мълчаливи, търпеливи жени се въодушевяваха от някаква обща отчаяна цел, за която всички знаеха, но предпочитаха да не говорят.

— И за теулите, вашите господари, ли ще работите така усърдно? — извика един мъж с горчива насмешка, когато край него мина редица от жени, натоварени с камъни.

— Глупак! — отвърна водачката им, млада хубава благородничка. — Мъртвите могат ли да работят?

— Не — рече нещастният шут. — Но такава хубавица като теб теулите едва ли ще убият. Много години ще поживееш в робство. Е, как ще им убегнеш?

— Глупак! — повтори жената. — Нима огънят гасне само от недостиг на гориво и човек умира само от старост? Ето как ще им убегнем — и тя хвърли факлата, която носеше, стъпка я със сандала си и продължи да работи.

Сега бях сигурен, че те имаха някаква цел, въпреки че не се досещах колко отчаяна беше тя. И Отоми нищо не ми каза за тази женска тайна...

— Отоми — обърнах се аз към нея, когато случайно се срещнахме през нощта, — имам лоши новини.

— Сигурно са лоши, щом ми говориш за тях в този час.

— Де Гарсия е сред враговете ни.

— Знам, съпруже.

— Откъде знаеш?

— От омразата в очите ти — отвърна тя.

— Изглежда, часът на победата му е близък.

— Не, любими, не неговият, а твоят. Ти ще тържествуваш над Де Гарсия, но победата ще ни струва скъпо. Не ме питай как и защо, чувствам го със сърцето си. Виж, Кралицата си слага короната — и тя посочи вулкана Шака, чиито снегове порозовяха със зората. — Трябва да вървиш при градските порти, защото испанците скоро ще се размърдат.

Докато Отоми говореше, чух, че отвъд градските стени изсвири тръба. Бързайки към градските порти още с първите лъчи на деня, видях, че испанците групират силите си за атака. Но не започнаха веднага, изчакаха слънцето да изгрее. И тогава изсипаха ожесточен огън върху нашата защита, който срина на пух и прах разрушените греди на вратата и отнесе върха на насипа зад нея. Изведнъж обстрелът спря и отново изсвири тръба. Сега ни удариха с колона от над хиляда тласкали на предна позиция, следвани от испанските войници. Аз ги чаках с триста отомийски войни. След две минути главите им се появиха на насипа и битката започна. Три пъти ги отблъснахме с копия и стрели, а четвъртия път войнишката вълна помете защитното ни съоръжение и се изсипа в рова зад него.

Трябваше да изтичаме до следващия насип, защото да се бием с такова множество по откритите улици беше безнадеждно и щом конете и оръдията можаха да се измъкнат, врагът ни последва. Тук битката се поднови. Втората барикада беше много здрава и успяхме твърдо да я удържим два часа с много загуби и от наша страна, и от страна на испанската войска. Отново отстъпихме, отново бяхме атакувани и така сражението продължи цял ден. С всеки час броят ни намаляваше, ръцете ни отслабваха, но ние се сражавахме отчаяно. На следващите две барикади стотици отомийски жени се биеха редом със своите съпрузи и братя.

Испанците завладяха последния насип точно преди залез-слънце. Под сянката на приближаващия мрак всички останали живи избягахме до укреплението, което приготвихме на *теокали*. Нощем не се води сражение.

XXXV ГЛАВА

ПОСЛЕДНОТО ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕ НА ОТОМИЙКИТЕ

Тук, в двора на *теокали*, на светлината на горящите къщи, тъй като по време на щурма испанците подпалиха града, събрахме хората, за да разбера, че сме останали около четиристотин боеспособни войни, почти две хиляди жени и множество деца. Въпреки че тази теокали не беше толкова висока като големия храм в град Мексико, склоновете ѝ бяха по-стръмни, облицовани отвсякъде с дялан камък, а откритата площадка на върха по-широка — двеста крачки от всички страни, застлана с мраморни плочи. В центъра ѝ се намираха храмът на бога на войната, където още стоеше статуята му, въпреки че от много години никой не му се кланяше, жертвеният камък, олтарът на огъня и хранилището на жреците. Освен това пред храма и между него и жертвения камък имаше дълбока циментирана дупка с размерите на огромна стая, в която някога се е съхранявало зърното за гладни години. Бях наредил да напълнят тази яма с вода, донесена с голям труд до върха на пирамидата, а в самия храм складирах огромно количество храна, така че засега нямахме причини да се страхуваме от гладна смърт.

Но ето че се изправихме пред нова трудност. Колкото и голяма да беше площадката на пирамидата, тя не можеше да укрие дори половината от нас и ако искахме да я защитаваме, някои от множеството, скупчено в подножието ѝ, трябваше да си потърсят друго укритие. Извиках старейшините, с няколко думи поставих въпроса пред тях и оставих те да решат какво да се прави. На свой ред те се посъветваха помежду си и накрая ми дадоха отговор. Бяха постигнали съгласие — болните и ранените заедно с повечето деца и с всички, които желаеха да напуснат *теокали* тази нощ, да излязат от града, ако могат, а ако не успеят, да се предадат на милостта на испанците.

Казах, че всичко това е добре. И тук, и там все смърт, има ли значение къде ще я срещнат хората. Така избрахме хиляда и петстотин души, дори повече. В полунощ портите се отвориха и ние ги пуснахме. Ужасно беше да се гледа как се сбогуваха те в този час. Дъщери висяха на вратовете на старите си бащи, съпрузи си казваха последно сбогом, майки целуваха мъничките си дечица, отвсякъде се чуваха звуци, издаващи страшна агония, агонията на тези, които се разделяха завинаги. Зарових лице в ръцете си и се запитах, както съм се питал много пъти досега, как може бог, чието име е Милосърдие, да търпи гледки, които раздират даже сърцето на грешния човек.

След малко вдигнах поглед и попитах Отоми, която стоеше до мен, дали няма да прати и нашия син с другите, където щеше да мине за дете на обикновени хора.

— Не, съпруге — отвърна тя. — По-добре да умре с нас, отколкото да живее като роб на испанците.

Най-сетне всичко свърши и вратите се затвориха зад последния човек. Скоро в далечината чухме заплахите на испанските часовои, когато ги забелязаха, и няколко изстрела, последвани от викове.

— Несъмнено тласкалите ги избиват — рекох аз.

Но грешах. След като убили няколко души, испанските командири разбрали, че воюват с невъоръжена тълпа, предимно от възрастни, жени и деца. Капитан Бернал Диас, груб, но милостив човек, наредил да прекратят избиването. Нещо повече дори. Когато отделил всички работоспособни хора заедно с по-силните деца, способни да понесат уморителното пътуване, за да ги продаде като роби, той оставил другите от тази тъжна група да отидат кой където иска. И те отишли, но какво е станало с тях, не знам.

Нощта прекарахме в двора на теокали, но преди да съмне, заповядах на жените и децата, които останаха с нас, да се качат на пирамидата, защото се досещах, че испанците ще ни нападнат в зори. Бяха може би около шестстотин, защото малко от момичетата или от омъжените, но още млади и красиви жени се съгласиха да напуснат нашето убежище. Стотина мъже обаче се предадоха на милостта на испанците заедно с бежанците. Останах с триста боеспособни войни да чакам нападението под прикритието на стените на храма. В зори то започна и до пладне, независимо от всичките ни усилия стената беше превзета. Оставяйки почти сто човека убити и ранени, аз бях изтласкан

към виещия се път, водещ към върха на пирамидата. Тук пак ни атакуваха, но пътят беше стръмен, тесен и численото им превъзходство не им даваше голямо предимство, така че накрая ние ги отблъснахме, нанасяйки им загуби, и този ден нямаше повече сражения.

Нощта прекарахме на върха на пирамидата. Бях толкова уморен, че след като се наядох, дълбоко заспах. Сутринта боят се поднови, но този път с повече успех за испанците. Крачка по крачка, под силния обстрел на мускетите и оръдията те ни принудиха да отиваме назад и нагоре. Цял ден продължи битката по тесния път, виещ се от тераса до тераса на пирамидата. Накрая при залез-слънце предният отряд на врага се появи на най-горната площадка и се втурна към храма в средата. До този момент жените само гледаха, но сега една от тях скочи и извика високо:

— Хванете ги! Малко са!

Тогава с яростни писъци тълпата от жени се хвърли върху уморените испанци и тласкали и ги събори с числеността си. Много от жените бяха убити наистина, но удържаха победа, плениха жертвите си, завързаха ги здраво на медните халки, останали по камъните на площадката от времето, когато тук се извършваха жертвоприношения, и техният брой беше толкова голям, че жреците се страхуваха жертвите им да не избягат. Наблюдавах заедно с войните си тази гледка изумен и извиках:

— Какво! Мъже отоми, нима жените са по-смели от нас?

Без повече приказки, последван от стотина мои войни, аз се втурнах отчаяно надолу по стръмната тясна пътека.

На първия завой срещнахме основния отряд от испанци и от техните съюзници, които бавно се изкачваха нагоре, сигурни в победата си. Толкова силна беше изненадата им от срещата с нас, че мнозина от тях полетяха от пътеката надолу и се затъркаляха по стръмните склонове на пирамидата. Виждайки съдбата на другарите си, останалите се поколебаха, после започнаха да отстъпват. След малко нашият натиск се стовари и върху тях, те на свой ред събориха другите отдолу, докато накрая ги обхвана паника и със силни викове дългата колона мъже, извиваща се по пирамидата от основата ѝ до върха, потърси спасение в бягство. Но мнозина не го намериха, защото връхлитащите отгоре хора мачкаха с нарастваща сила другите отдолу и много от тях умираха, тъй като пирамидата нямаше нищо, за което да

се захванат. Загубеше ли човек опора на пътеката, той падаше и спираше чак когато тялото му стигнеше двора долу. Така само за петнадесет минути изгубиха всичко, което бяха завоювали този ден, защото освен пленниците на върха на теокали не остана нито един техен жив човек. Толкова силен ужас ги беше обхванал, че пренасяйки убитите и ранените, те се оттеглиха под прикритието на нощта в лагера си, отвъд стените на двора.

Уморени, но тържествуващи, ние се отправихме обратно към върха на пирамидата, но след завоя на втората площадка, на стотина крачки над основата, през главата ми мина една мисъл и заедно с хората край мен се залових да я осъществя. Изкъртихме камъните, с които беше покрит пътят, започнахме да ги търкаляме по склоновете и така, слой след слой, махнахме каменната облицовка и земята под нея, докато от пътеката остана една зееща яма, над триста фута широка.

— Сега — казах аз, преценявайки свършеното на светлината на изгряващата луна, — за да стигнат гнездото ни, на испанците ще им трябват криле.

— Да, Теул — отвърна един до мен, — но какви криле ще трябват на нас?

— Крилете на смъртта — отвърнах аз мрачно и започнахме да се изкачваме.

Беше почти полунощ, когато стигнах храма, тъй като работата по разрушаването на пътя трая много часове и отгоре ни бяха донесли храна. Когато приближих, изумен дочух тържествено песнопение и още повече се изумих, когато видях, че вратите на храма на Уицил са отворени и свещеният огън, който не беше горял от много години насам, отново зловещо светеше на олтара. Ослушах се. Лъжех ли се, или наистина чувах ужасната песен на жертвоприношението? Не, дивият ѝ рефрен пак звънтеше в тишината:

*На Теб принасяме жертва!
Спаси ни, о, Уицил,
Уицил, Всевишният бог!*

Хвърлих се напред, завих зад ъгъла на храма и заставах лице в лице с миналото. Защото там, както в ония времена, сега имаше паби в

черни роби, с разпуснати по раменете дълги коси и с ужасните обсидианови ножове на поясите си. Вдясно от жертвения камък се намираха хората, отредени за бога. Водеха вече първата жертва, един тласкал. Ръцете и краката му държаха мъже в жречески одежди. До него, нагизден с алената жертвена дреха, стоеше един от моите капитани. Спомних си, че някога, преди да забраним идолопоклонничеството в Града на боровете, той служеше като жрец на Тескат. В широк кръг около него го наблюдаваха жени, от чиито устни излизаше ужасното песнопение.

Всичко разбрах. В отчаянието си, обезумели от загубата на бащи, съпрузи и деца и от жестоката си съдба, изправили се пред сигурна смърт, огнят на старата вяра се бе разгорял в дивашките им сърца. Имаха храм, имаха жертвен камък и всичко необходимо за жертвоприношение, в ръцете си държаха и жертви, пленени във война. За последен път искаха да се насладят на отмъщението, да извършат жертвоприношение за боговете на своите предци, както го бяха правили бащите им преди тях, а за жертви бяха избрали победоносните си врагове. Да, и те самите трябваше да умрат, но така поне душите им щяха да се отправят към Обителта на слънцето, пречистени с кръвта на проклетите теули.

Казах вече, че песнопението се изпълняваше от жените, загледани свирепо в жертвите си, но не съм ви разкрил още целия ужас, който видях. Пред тях, облечена в бели одежди, с блестяща на гърдите ѝ смарагдена огърлица, подаръка на Куаутемок, с царствени зелени пера в косите, стоеше дъщерята на Монтесума, Отоми, моята съпруга, и с малък жезъл в ръка тактуваше в ритъма на смъртното песнопение. Никога не бях я виждал по-красива и по-страшна. Това не беше същата Отоми. Къде бе нежната ѝ усмивка, къде бе нежният ѝ поглед? Пред мен стоеше живото Отмъщение в женски образ. В миг прозрях истината, макар и не докрай. Отоми, която не беше християнка, но беше благосклонна към християнската вяра, Отоми, която от години говореше само с гняв за тези ритуали и всяко нейно действие, всяка нейна дума бяха изпълнени с доброта, в душата си бе останала идолопоклонничка и дивачка. През цялото време добре беше скривала тази си страна, а може би и тя самата не е знаела всички тайни на сърцето си, защото само два пъти бях забелязал нещо от потулената свирепост на дивашката ѝ кръв. Първия път, когато Марина

й донесе роклята, с която трябваше да избяга от лагера на Кортес, и тя заговори за тази рокля, и втория път същия ден, когато изигра ролята си пред тласкала и със собствените си ръце го уби, докато той се беше надвесил над мен.

Всички тези мисли минаха през главата ми в краткия миг, в който Отоми тактуваше, другите припяваха, а пабите мъкнеха обречения тласкал.

В следващия момент се намерих до нея.

— Какво става тук? — попитах аз сурово.

Отоми ме погледна със студен недоумяващ празен поглед, сякаш не ме познаваше.

— Отдръпни се, бели човече! — отвърна тя. — Не е позволено чужденците да се месят в обредите ни.

Стоях объркан, не знаех какво да правя, а огънят гореше и песнопението се извисяваше пред статуята на Уицил, на демона Уицил, разбуден след дългогодишен сън.

Отново и отново звучеше тържественият химн. Отоми тактуваше с малкия абаносов жезъл и отново, и отново се надигаше победоносният вик до безмълвните звезди.

Събудих се от този сън, злокобен сън, измъкнах мечата си и се втурнах към жреца при олтара да го убия. Мъжете не помръднаха, но жените се оказаха по-бързи от мен. Преди да вдигна мечата, преди да кажа и една дума, те скочиха отгоре ми като ягуари и като ягуари засъскаха и заръмжаха в ухото ми.

— Махни се, Теул — казваха те, — за да не те опънем на камъка заедно с братята ти.

И продължавайки да съскат, ме избутаха оттам.

Оттеглих се в сянката на храма и се опитах да измисля нещо. Погледът ми падна на дългата редица жертви, които чакаха своя ред. Тридесет и един човека още бяха живи, петима от тях испанци. Изглежда, убийците ги пазеха за края на тържеството. И наистина, както узнах по-късно, те трябвало да бъдат принесени в жертва при изгрев-слънце. Чудех се как да ги спася. Бях загубил властта си. Мъстът на жените беше неудържима, те бяха обезумели от страданията. По-лесно беше да отскубнеш от пума плячката, отнела малкото й, отколкото тях да отклониш от поставената цел. Мъжете обаче се държаха другояче. Някои от тях се присъединиха към оргията,

но повечето стояха настрана и наблюдаваха със страх и радост спектакъла, в който не вземаха участие. Наблизо се намираше един от отомийските благородници, почти мой връстник. Беше ми приятел и първият военен командир на племето след мен. Отидох при него и му казах:

— Приятелю, заради честта на твоя народ помогни ми да прекратя всичко това.

— Не мога, Теул — отвърна той. — И ти не се намесвай, защото никой няма да те защити. Сега властта е у жените и виждаш как я използват. Скоро ще умрат, но първо искат да направят това, което са правили бащите им, и ще го направят, защото кръвта у тях е силна и въпреки че старите обичаи бяха изоставени, те не са ги забравили.

— Не можем ли да спасим поне теулите? — попитах аз.

— Защо искаш да спасиш теулите? Те ще ни спасят ли след няколко дни, когато попаднем в тяхната власт?

— Сигурно не. Но ако трябва да умрем, нека умрем чисти, без срам.

— Какво искаш тогава от мен, Теул?

— Да ми намериш трима-четирима мъже, които не са изпаднали в тази лудост, и с тяхна помощ да освободя теулите, щом не можем да пуснем и останалите. Ако успеем, ще ги смъкнем с въжета от онова място, където пътят е разбит, а по-нататък те сами ще избягат при своите.

— Ще опитам — сви той рамене. — Не от добри чувства към проклетите теули, които с радост бих видял опънати на жертвения камък, а защото ти го искаш и заради нашето приятелство.

И той тръгна. След малко видях как няколко мъже уж случайно застанаха по такъв начин там, където зад последния индианец от колоната бяха завързани испанците, че ги закриха от погледа на обезумелите жени, погълнати от оргията си.

Изпълзях до испанците. Те седяха клекнали с вързани ръце и крака за медните халки на площадката. Седяха безмълвни в очакване на страшната си съдба с пребледнели от ужас лица и опулени от страх очи.

— Штт! — прошепнах аз на испански в ухото на първия, един стар войник, когото познавах от битките с Кортес. — Искаш ли да ви спася?

Той вдигна бързо поглед и каза с дрезгав глас:

— Кой си ти, който ми говориш за спасение? Кой може да ни спаси от тези вещици?

— Аз съм теул, бял човек, християнин и, уви, вожд на тези диваци. С помощта на няколко верни мои хора ще прережа въжетата, а после ще видим. Но знай, испанецо, че правя това с голям риск, защото, ако ни хванат, аз самият ще трябва да изтърпя всичко, от което се надявам да ви спася.

— Бъди сигурен, теул — отвърна испанецът, — че ако успеем да избягаме оттук, няма да забравим услугата ти. Спаси ни ти сега и ще дойде време, когато ние ще ти се отплатим. Но дори да ни освободиш, как ще прекосим откритата площадка при такава луна, без да ни видят ония фурии?

— Трябва да се доверим на случая — отвърнах аз.

Докато говорех, по странен начин съдбата ни помогна. Испанците в лагера долу вече бяха забелязали какво става на върха на пирамидата. Нададоха ужасени викове и веднага откриха огън по нас с оръдия и арбалети. Но поради формата на пирамидата и поради позицията им долу, куршумите минаваха над нас почти без да ни засегнат. В същото време един голям отряд пресече двора с надежда да щурмува храма, защото още не знаеха, че пътят е разрушен.

Макар ритуалът по жертвоприношението да не престана, грохотът на оръдието, яростните ужасяващи викове на испанците, свистенето на куршумите, прашенето на пламъците от къщите, които бяха запалили за повече светлина, припяването, шумът и бъркотията станаха толкова големи, че ми помогнаха да изпълня задачата си по-лесно, отколкото се надявах. Приятелят ми, капитанът на отомите, беше до мен заедно с доверените си хора. Наведох се и с няколко бързи удара с ножа прерязах въжетата, с които бяха вързани испанците. После се събрахме закуп всичките дванадесет души, като наместихме петимата испанци в средата, измъкнах мечи си и извиках:

— Теулите щурмуват храма! — И това беше истина, защото дългата им колона вече се втурваше по извитата пътека. — Теулите щурмуват храма, отивам да ги спра!

И прекосихме бързо откритата площадка.

Никой не ни видя, а и да ни беше видял, не ни попречи, защото всички бяха погълнати от жертвоприношението. Освен това врявата

била толкова голяма, както по-късно разбрах, че едва ли някой ни е забелязал. След две минути стъпихме на виещия се път и аз спокойно въздъхнах. Бяхме се скрили от погледа на жените. Втурнахме се бързо надолу, доколкото отеклите крака на испанците можеха да ги носят, и скоро стигнахме онзи завой, откъдето започваше разбитият път. Атакуващите испанци вече бяха стигнали отсрещната страна на рова и макар да не ги виждахме, чувахме яростните им отчаяни викове, когато спряха безпомощни и разбраха, че не могат да помогнат на другарите си.

— Свършено е с нас — рече испанецът, с когото бях разговарял. — Пътят е развален, а да опитаме по склона на пирамидата, означава сигурна смърт.

— Не е така — отвърнах аз. — След петдесет фута пътят е запазен. Ще ви спуснем дотам един по един с това въже.

И се заловихме за работа. Завързахме здраво първия войник под мишниците и внимателно го спуснахме, докато стигна пътеката. Там другарите му го посрещнаха като човек, завърнал се от смъртта. Последен беше испанецът, с когото разговарях.

— Сбогом — рече той. — Нека бог те благослови за тая твоя милост, въпреки че си вероотстъпник! Виж какво, защо не дойдеш с мен? Залагам живота и честта си, че нищо няма да ти се случи. Ти ми каза, че си оставаш християнин. Нима там е място за християни? — И посочи нагоре.

— Не, разбира се, но не мога да дойда. Там са жена ми и синът ми. Трябва да се върна и да умра с тях, щом е нужно. Ако искаш обаче да ми се отблагодариш, спаси техния живот, защото моят малко ме интересува.

— Ще го направя — каза той и ние благополучно го спуснахме при приятелите му.

Върнахме се в храма и обяснихме, че испанците са отстъпили, защото не са успели да преминат разбития път. Тук, пред храма, оргията продължаваше. Оставаха още двама живи индианци, а жреците се бяха уморили.

— Къде са теулите? — извика някой. — По-бързо, пригответе ги за олтара.

Но теулите ги нямаше. Търсиха ги навсякъде. Никъде не ги намериха.

— Техният бог ги взе под крилото си — заговорих аз от сянката с престорен глас. — Бог Уицил не превъзхожда бога на теулите.

Сетне отстъпих встрани никой да не разбере, че аз казах това, но моите думи бяха подхванати и започнаха да се повтарят като ехо.

— Богът на християните ги скрил под крилото си. Да се веселим с тези, от които той се отвърна — викаха те и изоставиха последните пленници.

Мислех, че всичко свърши, но се излъгах. Говорих ви за тайното намерение, което прочетох в мрачните очи на индианките, когато работеха на барикадите, и сега ми предстоеше да видя изпълнението му. Безумието още изгаряше сърцата на тези жени. Те извършиха жертвоприношението, но тържеството едва сега започваше. Изтеглиха се от другата страна на пирамидата и без да обръщат внимание на куршумите, които от време на време се забиваха в гърдите на една или на друга от тях, защото тук те бяха изложени на обстрел от испанците, продължаваха подготовката. С тях отидоха само жреците. Както и преди, останалите мъже стояха мрачни настрани и наблюдаваха какво става, без да надигнат глас, без да вдигнат ръка, за да спрат пъкленото им намерение.

Една жена не отиде с тях, и тази жена беше Отоми.

Жалка гледка. Тя стоеше до жертвения камък. Нейното безумие, по-точно нейната лудост, я напусна и тя стана пак каквато си беше. Там стоеше Отоми с разширени от ужас очи, гледаше ту следите от варварския ритуал, ту ръцете си, сякаш бяха целите в кръв, и при тази мисъл потръпна. Приблжих я, докоснах рамото ѝ. Тя се обърна и задъхано рече:

— Съпруге! Съпруге!

— Да, аз съм. Но не ме наричай повече съпруге.

— О! Какво съм направила? — простена тя и припадна в ръцете ми.

Тук трябва да кажа нещо, за което тогава нищо не знаех. Научих го много години по-късно от нашия енорийски пастор, учен мъж, макар и малко ограничен. Ако го знаех, щях да разговарям по-нежно с жена си Отоми, дори в онзи страшен час нямаше да мисля толкова лошо за нея. Изглежда, както ме уверяваше пасторът, от най-древни времена жените, които са се покланяли на демонските богове, каквито бяха боговете на Анауак, са им подвластни и понякога злият им дух се

вселява в тях даже ако са престанали да ги почитат, и в безумието си те могат да извършат най-големи престъпления. Сред многото примери, които ми даде, пасторът каза, че гръцкият поет Теокрит обяснява в една своя идилия как някаква жена, на име Агава, по време на тайна религиозна оргия в чест на демона Дионис забелязала, че синът и Пентей наблюдава тайнственото тържество, и обладана от демона, тя се нахвърлила отгоре му и с помощта на другите жени го убила. Поетът, сам почитал Дионис, не я осъжда за това, а я възхвалява, разбирайки, че действията и са внушени от бога, „действия, за които не трябва да я винят“.

Тази история няма нищо общо с мен, но ви говоря за нея, защото, изглежда, както Дионис се е вселил в Агава и я накарал да извърши чудовищно убийство, така Уицил се е вселил в Отоми. Същото ми каза и Отоми по-късно. Сигурен съм, че ако дяволските богове на гръците са имали такава сила, още по-силни са били боговете на Анауак, първи сред дяволите. И ако всичко това е така, то на жертвения ритуал аз не съм видял Отоми, а демона Уицил, когото тя някога почиташе и затова той имаше власт над нея да влезе в тялото ѝ и за известно време да заеме мястото на нейната душа.

XXXVI ГЛАВА

КАПИТУЛАЦИЯТА

Взех Отоми на ръце и я занесох в едно от хранилищата на храма. Тук бяхме скрили много деца, сред тях беше и нашият син.

— Какво ѝ е на майка ми, татко? — попита момчето. — Защо тя ме затвори тук с децата, след като навън се води бой?

— Майка ти припадна — отвърнах аз. — А те е затворила, за да бъдеш в безопасност. Грижи се сега за нея, докато се върна.

— Разбира се — отговори момчето. — Но не е ли по-добре като мъж да бъда навън и да се бия до теб с испанците, отколкото да стоя вътре и да гледам болни жени?

— Прави каквото ти казвам, сине! Няма да напускаш това място, докато не дойда да те взема.

Излязох от хранилището и затворих вратата зад себе си. Само след минута вече ми се искаше да бях останал там, защото на площадката пред очите ми се разкри гледка, по-ужасна гледка в живота си не бях виждал. Жените, разделени на четири големи групи, някои с децата си в ръце, вървяха към нас. Те пееха и подскачаха, много от тях голи до кръста. Но това не беше всичко. Пред тях тичаха пабите и организаторките. Тези предводители от женски и мъжки род бягаха, подскачаха, пееха, призоваваха дяволските си богове, славеха жестокостта на предците си, а зад тях се стичаше ревяща тълпа от жени.

Те се мятаха напред-назад, ту правеха поклони пред статуята на Уицил, ту се просваха пред отвратителната му сестра, Богинята на смъртта, седнала до него, нагиздена с изваяна огърлица от човешки черепи и ръце, ту се кланяха около жертвения камък, ту пъхаха голи ръце в пламъците на свещения огън. Повече от час продължи този адски карнавал, чийто смисъл дори аз, запознатият с индианските обичаи човек, не можех да разбера напълно. После, сякаш по команда те се отдръпнаха в центъра на площадката и образуваха два кръга. В

средата стояха пабите. Изведнъж така диво и пронизително започнаха да припяват, че кръвта ми застина в жилите, докато ги слушах.

До днес тази песен и видът на хората, които я изпълняваха, тегне над съня ми, но няма да пиша сега за това. Нека читателят си представи най-жестокото, което се таи в сърцето на човека, ужаса от най-страшния кошмар и прибави един потресаващ разказ за убийства, духове и нечовешка мъст. Сетне, ако може, нека го опише с думи и вероятно ще успее да отрази като в черно огледало духа на онази последна древна песен на отомийските жени с всичките ридания, победни викове и предсмъртен вой.

Докато пееха, стъпка по стъпка, без да свалят очи от статуите на своите богове, всяка група се оттегляше назад заедно с водачката си. Сега кръгът се разкъса, защото жените не отиваха към храма, а бавно и тържествено пристъпваха назад и встрани. От втория ред те запълваха празнините в първия и той се разширяваше, докато стигна до отвесния край на площадката. Тогава жреците и предводителките заеха местата си сред жените. За миг настъпи тишина и по даден знак всички се наведоха назад. Дългите им коси се вееха на вятъра, светлината от горящите къщи блестеше върху гърдите им и в обезумелите им очи. Нададоха вик:

— Спаси ни, Уицил! Приеми ни в нашия дом ти, бог на боговете!

Три пъти го повториха, всеки път все по-пронизително. После изчезнаха, жените на народа отоми ги нямаше!

Със самоубийството си те направиха последното жертвоприношение в Града на боровете. Демонските богове умряха, но заедно с тях умряха и тези, които ги почитаха.

Тих ропот се отрони от устните на мъжете, които ги наблюдаваха. Сетне един от тях извика и гласът му проехтя страшно в настъпилата тишина:

— Нека нашите съпруги, отомийските жени, почиват в мир в Обителта на слънцето, защото те ни научиха как да умрем.

— Не, само това не! — отвърнах аз. — Нека жените се самоубиват, враговете ни имат мечове за мъжките сърца.

Обърнах се и видях зад себе си Отоми.

— Какво стана? — попита тя. — Къде са сестрите ми? Изглежда, сънувах страшен сън. Присъни ми се, че боговете на моите предци отново са силни и отново пият човешка, кръв.

— Сънят ти е страшен, но пробуждането е още по-страшно, Отоми — отвърнах аз. — Дяволските богове в тази прокълната земя наистина още са силни и те взеха сестрите ти при себе си.

— Така ли? — каза тя меко. — Но в съня ми се стори, че това е последната им сила, след което ще потънат в безкрайността на смъртта. Погледни там! — И тя посочи снежния връх на вулкана Шака.

Погледнах. Но дали наистина видях гледката, която сега ще ви опиша, или тя беше плод на въображението ми, родена от ужасите на тази отвратителна нощ, не мога да кажа. Струва ми се обаче, че я видях, а по-късно и някои индианци се кълнях, че са я видели.

Над високия връх Шака, както винаги, се издигаше пламтящ димен стълб и в този миг пред погледа ми димът се отдели от пламъка. От пламъка се оформи огнен кръст, който блесна като светкавица и се проточи от върха на планината високо-високо в небето. В основата му се увиха облаци дим, които придобиха огромните ужасяващи форми на каменните идоли, седящи в храма зад мен, но увеличени хиляди пъти.

— Погледни — повтори Отоми. — Кръстът на твоя бог грее над моите загинали богове, на които снощи се поклоних, макар и не по моя воля.

После се обърна и си отиде.

Няколко минути стоях уплашен, загледан в снега на Шака. Сетне изведнъж лъчите на изгряващото слънце го озариха и всичко изчезна.

Три дни още удържахме срещу испанците, тъй като не можеха да стигнат до нас, а куршумите им минаваха над главите ни, без нищо да ни причинят. През тези дни не разговарях с Отоми, избягвахме се един друг. Като самото възплъщение на скръбта тя с часове седеше в хранилището на храма. Два пъти се опитах да я заговоря, изпълнен с жал, трогнат от безмълвната мъка в очите ѝ, но тя отвърщаше глава от мен и не отговаряше.

Скоро испанците, научили, че имаме достатъчно храна и вода на теокали да преживеем един месец, пък и повече, и виждайки, че няма надежда да ни победят със силата на оръжието, пристъпиха към преговори.

Слязох до разбития път и разговарях с пратеника долу. Първо той ни предложи безусловна капитулация. Отговорих му, че предпочитаме да умрем там, където се намираме. После те казаха, че ако им предадем всички участници в жертвоприношението, другите ще бъдат

освободени. Аз отвърнах, че жертвоприношението се извърши от жените и от няколко мъже, но всички те сами сложиха край на живота си. Попитаха ме дали и Отоми е мъртва. Казах им, че не е, но няма да се предам, докато не се закълнат, че нито тя, нито синът ми ще пострадат, че ще бъдат освободени заедно с мен и ще имаме право да отидем където искаме. Отказаха ми, въпреки че накрая постигнах своето, и те ми хвърлиха една бележка, забита на върха на копие. Тя беше подписана от капитан Диас и гласеше, че предвид това, което аз и моите войни сме направили за спасяването на испанските пленници от жертвоприношението, прощаваха на мен, на жена ми, на детето ми и на всички, които се намираха сега на теокали, и ни разрешаваха свободно да отидем където искаме, но земята и богатствата ни се обявяваха за собственост на вицекраля.

Доволен бях от тези условия. Не съм се надявал, че ще успея да запазя живота и свободата на хората си.

Що се отнася до мен, аз предпочитах смъртта. Отоми беше издигнала непробиваема стена между нас, освен това бях свързан с жена, която — съзнателно или не — беше опетнила ръцете си с жертвоприношение. Е, оставаше синът ми и би трябвало да съм доволен. Още повече — той не знаеше за позора на майка си. „Ех, мислех си аз, докато изкачвах *теокали*, ако можех да избягам далеч от тази проклета земя и да го взема с мен в Англия, Отоми също! Може би там тя ще забрави, че някога е била дивачка.“ Уви! Едва ли можеше да се случи.

Стигнахме храма и съобщихме добрата вест на другарите си. Те я приеха мълчаливо. Хората от бялата раса щяха да скачат до небето от радост, тъй като заплашва ли те смърт, всичко останало е без значение. Но с индианците не е така, защото, когато съдбата се е отвърнала от тях, те не държат вече на живота. Тези мъже от народа отоми загубиха страната си, богатството си, братята си, домовете си. Следователно живот с правото да скитат където искат не струваше много за тях. Затова посрещнаха подарената милост от враговете, както щяха да посрещнат злото — с мрачно мълчание.

Отидох при Отоми и ѝ казах новината.

— Надявах се да умра тук — отвърна тя. — Но така да бъде. Смъртта няма да ми избяга.

Само синът ми се зарадва, когато разбра, че бог ни е спасил от смъртта, защото тук щяхме да умрем или от глад, или под ударите на меча.

— Татко — рече той, — испанците ни подариха живота, но те вземат страната ни и ни гонят от нея. Къде ще отидем тогава?

— Не знам, сине — отвърнах аз.

— Татко — каза отново момчето, — хайде да напуснем земята на Анауак, където няма нищо вече, освен испанци и мъка. Да намерим кораб и да отплаваме отвъд океана до нашата страна, до Англия.

Синът ми изрече моите мисли и сърцето ми подскочи от радост при думите му, въпреки че нямах план как да го направя. Замислих се за миг и погледнах Отоми.

— Идеята е добра, Теул — отвърна тя на неизречения въпрос. — За теб и за нашия син там ще бъде най-добре, но не и за мен. Ще ти отговоря с една наша поговорка: „Само в родната земя пръстта не тежи на гроба ти“.

После тя се обърна и започна да се приготвя да напусне хранилището, където живя по време на обсадата. Повече не заговорихме по този въпрос.

Преди залез-слънце уморената тълпа от мъже, няколко жени и децата вече крачеше през двора, заобикалящ пирамидата. Бяха преминали виещия се път и преодолели разбитата му част по един мост, направен от гредите на разрушения храм.

Испанците ни чакаха пред вратите. Някои ни проклинаха, други ни се подиграваха, но по-благородните нищо не казваха, изпитваха жал към нас и уважение за смелостта ни в последната битка. Индианските им съюзници също бяха там и се хилеха като гладни пуми, ръмжаха, скимтяха и искаха смъртта ни, докато господарите им не ги заставиха да млъкнат. Последното действие от падането на Анауак беше досущ като първото — кучетата се ядяха помежду си, а голямата плячка оставаше за лъвовете, които гледаха встрани.

При вратите ни разделиха — обикновените хора заедно с децата изведоха под охрана от сринатия град и ги пуснаха в планината, а благородниците закараха в испанския лагер, за да ги разпитат, преди да ги освободят. Жена ми, мен и синът ми заведоха в двореца, стария ни дом, за да научим там волята на капитан Диас.

Кратък път трябваше да изминем, но и по него имаше какво да ми се случи. Както вървахме, вдигнах глава и пред мен, скръстил ръце, настрани от останалите, стоеше Де Гарсия. Мислите ми бяха толкова заети с други неща, че от няколко дни не си бях спомнял за него, но при вида на злобното му лице веднага ми мина през ума, че докато този човек е жив, мъката и опасностите ще ми бъдат спътници.

Наблюдаваше ни как минаваме, огледа ни всички. Аз бях последен и той ми извика:

— Сбогом, братовчеде Уингфийлд. Ти оцеля и получи опрощение за себе си, жена си и зверчето си. Ако оная стара кранта, която ни командва, ме беше послушала, всичките щяхте живи да изгорите, но какво да се прави. Засега сбогом, приятел. Отивам в Мексико да докладвам на вицекраля, който може би ще си каже думата.

Нищо не му отговорих, но попитах съпровождащия ни, същия оная испанец, когото спасих от жертвоприношението, какво иска да каже сеньорът.

— Това, Теул, че нашият приятел Сарседа и капитанът се скараха. Първият искаше от него да не ви поставя условия или да ви подмами с лъжливи обещания, а като излезете от своята крепост, да ви посрещнем с мечовете си, тъй като никаква клетва не можела да го обвързва с неверниците. Но капитанът не разсъждаваше така. Даже с езичниците, каза той, трябва да бъдем честни, а ние, които ти спаси, викнахме: „Позор! Позор!“ Толкова високо се развикахме, че накрая сеньор Сарседа, третият по звание тук, обяви, че няма да участва в мирните преговори и заминава със слугите си за Мексико, за да докладва на вицекраля. Тогава капитан Диас му каза да върви по дяволите, да докладва на сатаната, ако ще, и че мястото му е само там, винаги го бил знаел. Разделиха се сърдити. Те още от ноще тристе не се обичат много. Така че след един час Сарседа заминава за Мексико и там, в двора на вицекраля, ще се помъчи да ви напакости колкото може. Но иначе е по-добре, защото ще се отървеш от него.

— Татко — рече синът ми, — кой е този испанец, който ни гледа толкова жестоко?

— Този, за когото съм ти разказвал, сине. Де Гарсия, проклятието на нашия род от две поколения насам, този, който предаде дядо ти на Светата инквизиция и уби баба ти, този, който ме подложи на

изтезания и кой знае още колко зло ще ни стори. Пази се от него, сине, сега и винаги, умолявам те.

Стигнахме двореца, почти единствената оцеляла сграда в Града на боровете. Дадоха ни един апартамент в края на дългото здание, но след малко дойде заповед аз и жена ми да отидем при испанския капитан Диас.

Отдохме, въпреки че Отоми не искаше да дойде, и оставихме сина си в стаята, където му донесоха да яде. Помня, че го целунах, преди да изляза. Не знам какво ме накара да го направя. Може би защото си мислех, че ще го намеря заспал, когато се върна. Стаята на капитан Диас беше в другия край на двореца, на около двеста крачки оттук. Скоро се изправихме пред него. Той беше суров на вид, набит възрастен човек със светли очи и грозно честно лице, като лицето на селянин, работил цял живот на полето, само че полето, на което Диас беше работил, е бойното поле и е жънал само смърт. Когато влязохме, той се шегуваше с някакви редници по начин, едва ли подходящ за женски уши, но щом ни видя, спря и мина напред. Аз го поздравих по индиански обичай, докосвайки земята с ръка. Нали бях пленен индианец.

— Дай меча си — каза той кратко и ми хвърли бърз поглед. Откопчах меча си и го подадох, като казах на испански:

— Вземете го, капитане. Вие победихте и той се връща при своя собственик.

Това беше същият меч, който аз отнех на Бернал Диас в сражението през ноще тристе. Той го погледна, изруга силно и каза:

— Знаех си, че не може да бъде друг. Значи след толкова години пак се срещнахме. Е, веднъж ти ми подари живота, радвам се, че доживях да ти се отплатя. Ако не бях сигурен, че си ти, нямаше да издействаш условията си толкова лесно, приятелю... Как се казваш? Не, не, знам индианското ти име.

— Уингфийлд.

— Приятелю Уингфийлд, тогава. Но ти казвам, че щях да стоя под онзи ваш сатанински дом, докато умрете от глад там. — И той кимна към теокали. — Не, приятелю Уингфийлд, вземи си меча обратно. Много години вече си служи с друг, а ти го използва рицарски. Не съм виждал индианци да се сражават по-добре. Тази жена сигурно е Отоми, дъщерята на Монтесума, твоята съпруга. Да,

още е хубава и царствена. О, господи, толкова години минаха оттогава, а ми се струва, че вчера видях как баща ѝ умира, човек с християнско сърце, въпреки че не беше християнин, но ние се отнесохме зле с него. Нека бог ни прости всичко! Е, госпожо, не може да се каже, че и ти имаш християнско сърце, ако е истина онова, което ми разказаха за станалото там горе преди три дни. Но да не говорим повече за това, виновна е дивашката ти кръв. Прощаваме ти заради твоя съпруг, който спаси другарите ми от жертвоприношението.

Отоми слушаше всичко това неподвижна като статуя и не пророни нито дума. Всъщност от онази ужасна нощ на своя неописуем позор тя рядко казваше нещо.

— Е, приятелю Уингфийлд — продължи капитан Диас, — какво ще правиш по-нататък? Свободен си да отидеш където искаш, но къде ще отидеш?

— Не знам — отвърнах аз. — Преди години, когато императорът на Анауак ми подари живота и ми даде тази принцеса за жена, аз се захлех да бъда верен на него и на каузата му и да се бия, докато вулканът Попо не спре да бълва дим, докато има поне един владетел в Теночтитлан, докато народът на Анауак не престане да съществува.

— В такъв случай ти си свободен от клетвата, приятелю, защото всичко това вече стана, дори над Попо от две години вече няма дим. Ако питаш мен, ще те посъветвам. Върни се в християнската вяра и служи на Испания. Но да вървим да вечеряме. По-късно пак ще поговорим.

Седнахме да ядем на светлината на факлите в банкетната зала заедно с Бернал Диас и още няколко испанци. Отоми искаше да си тръгне и въпреки че капитанът я помоли да остане, тя нищо не яде и след малко се измъкна от залата.

XXXVII ГЛАВА

ОТМЪЩЕНИЕТО

По време на вечерята Бернал Диас заговори за първата ни среща на дигата, как почти не го убих по погрешка, вземайки го за Сарседа, и ме попита какво имаме да делим със Сарседа.

Колкото може по-накратко му разказах историята на моя живот и за цялото зло, сторено от Де Гарсия, тоест от Сарседа, на мен и на близките ми, и че заради него се намирам в тази страна. Той ме слушаше удивен.

— Света Богородице! — рече той накрая. — Винаги съм го мислил за подлец, но че е чак такъв човек, не знаех, ако не лъжеш, приятелю Уингфийлд. Честна дума, само да знаех тази история един час по-рано, Сарседа нямаше да напусне лагера, без да плати за всичко това или да докаже невинността си в двубой с теб. Но го научавам твърде късно. Щом луната изгрее, той трябваше да тръгне за Мексико, за да ми напакости, че приех условията ти. Не ме е страх от него, авторитетът му там не е голям.

— Не лъжа — отвърнах аз. — По-голямата част от разказа си мога да докажа, ако е нужно. Честно казано, бих дал половината живот, който ми е останал, за да се срещна в открит бой с него. Той винаги ми се изплъзваше, но имаме стари сметки за разчистване.

Изведнъж ми се стори, че някакъв хладен, ужасен полъх докосна ръцете и лицето ми, едно тревожно чувство за близко зло сви душата ми и така ме завладя, че известно време не можах нито да мръдна, нито да проговоря.

— Елате да видим дали е заминал — каза Диас след малко, извика стражата и се пригответи да излезе от залата.

В този миг аз вдигнах поглед и видях една жена на прага. Подпряла ръка върху касата на вратата, отметнала глава назад с разпуснати дълги коси, а на лицето ѝ беше изписана такава мъка и толкова променена изглеждаше, че в първия момент не познах Отоми.

А когато я познах, разбрах всичко. Само едно нещо можеше да извика ужаса и болката, които изпълваха бездънните ѝ очи.

— Какво е станало със сина ни? — попитах аз.

— *Мъртъв! Мъртъв!* — прошепна тя и сякаш прониза мозъка на костите ми.

Нищо повече не продумах, защото сърцето ми подсказа какво се бе случило, но Диас попита:

— Мъртъв ли? Защо, от какво?

— Де Гарсия! Видях го да излиза — отвърна Отоми.

После вдигна нагоре ръце и бързо, без да издаде нито звук, падна назад.

В този миг си помислих, че сърцето ми ще се пръсне. Оттогава нищо не е в състояние силно да ме развълнува, но този спомен продължава да ме терзае ден след ден, час след час и така, докато умра и тръгна да търся сина си.

— Е, Бернал Диас — извиках аз с дрезгав смях, — излъгах ли те?

Сетне прескочих тялото на Отоми и напуснах залата, следван от Бернал Диас и другите.

Излязох навън, завих наляво към лагера. Не бях изминал и стотина крачки, когато на лунната светлина видях малка група конници, яздещи към нас. Бяха Де Гарсия и слугите му. Отиваха към планинския проход на път за Мексико. Не бях закъснял твърде много.

— Стой! — извика Бернал Диас.

— Кой ми заповядва да спра? — чу се гласът на Де Гарсия.

— Аз, твойт капитан — изръмжа Диас. — Спри, дяволе, спри, убиецо, или ще те посека.

Забелязах, че се стресна и пребледня.

— Странни маниери имаш, сеньор — каза той. — Ако благоволиш...

Едва в този миг Де Гарсия ме зърна, защото се отскубнах от Диас, който ме стискаше за ръката, и се насочих към него. Нищо не казах, но лицето ми говореше, че знам всичко и че съдбата му е решена. Погледна над главата ми. Тесният път беше блокиран от хора. Приблжих се, но той не чакаше. Първо сложи ръка на дръжката на меча, после изведнъж обърна коня си и побягна назад по улицата, водеща към вулкана Шака.

Де Гарсия бягаше, а аз го следвах бързо и тихо като хрътка. Първо набра преднина, но скоро пътят стана неравен и той не можеше да галопира по него. Градът, по-точно неговите развалини останаха зад нас. Движихме се по малка пътечка, по която индианците си носеха сняг от Шака в горещо време. Имаше може би около пет мили по тази пътека, докато се стигне снежната ивица, а зад нея нито един индианец не бе посмял да стъпи. Земята там беше свещена. Вървахме по тази пътека и аз злорадствах, защото знаех, че няма къде да свие от нея, от двете страни се спускаха само дълбоки пропасти и отвесни скали. С всяка измината миля Де Гарсия се оглеждаше ту наляво, ту надясно, ту напред към големия снежен връх, увенчан с огън, издигащ се над него. Но нито веднъж не погледна назад. Знаеше какво го чака там — смърт в образа на един човек.

Следвах го упорито, като пестях силите си. Все едно — щях да го хвана, няма значение кога.

Накрая той стигна снежната ивица, където пътеката свършваше, и за пръв път погледна назад. Бях на около двеста крачки зад него. Аз, неговата смърт, се намирах отзад, а отпред блестеше снегът. За миг той се поколеба и във величествената тишина чух тежкото дишане на коня му. После Де Гарсия се обърна, погледна склона и заби шпори в хълбока на животното. Снегът беше твърд, мразът го беше сковал и макар да беше много стръмно, известно време конят се движеше по него по-бързо, отколкото по пътеката долу. И сега както преди имаше само един път за него, защото бяхме стигнали гребена на някакъв планински склон, гънка в планината, по чиито снежни стръмнини ни кон, ни човешки крак можеха да се задържат. Над два часа вървахме по този склон и докато се движехме в тишината на обитавания от духове вулкан и сред уединението на вечните снегове, ми се струваше, че духът ми проникна в духа на моя враг и аз виждам всичко, което става в душата му. Може да не бях прав, но подобна мисъл ми беше много приятна, защото четях в душата му такава агония, такава черно отчаяние, такива натрапчиви спомени, такъв ужас от приближаващата смърт и от това, което се намира зад нея, че никаква човешка мъст не можеше да надмине това изтезание. Бях прав, знам, че бях прав. Той страдеше, страдеше много, защото дори да нямаше съвест, имаше поне страх и въображение, което да ускори и подсили страха.

Сега снежният хребет стана по-стръмен, а конят се изтощи и едва дишаше на такава височина. Де Гарсия напразно забиваше шпори в хълбоците му, благородното животно нищо повече не можеше да направи. Внезапно конят падна. Помислих си, че сега Де Гарсия ще ме почака. Но дори аз не бях проумял колко голям е бил ужасът му. Де Гарсия се измъкна изпод падналия кон, погледна към мен, после хукна, захвърли пътом бронята си, за да му е леко, като бяга.

Бяхме стигнали вече до мястото, където снегът свършваше, до ледената шапка, образувана от топенето на снега в резултат от вътрешната топлина на вулкана, а може би от слънцето през горещия сезон, не знам, и от замръзването му после през зимните месеци или от студа през нощта. Така или иначе, Шака беше покрит с ледена шапка, почти една миля широка, намираща се между снега и снежния ръб на кратера. По този лед се катереше Де Гарсия и задачата му не беше лесна дори за съвсем спокоен човек, защото тук трябваше да се стъпва от процеп на процеп, да се улучват тънките като игли издатини по грапавия лед, стърчащи на равната повърхност като свинска четина, и тежко ти, ако някоя игла се отчупи или се подхлъзнеш. Тогава, докато падаш, хилядите остри като мечове издатини ще смъкнат месото от костите ти далеч преди да си стигнал склона. Много пъти се страхувах, че точно това ще се случи на Де Гарсия, а никак не ми се искаше да изпусна отмъщението. Два пъти видях, че го грози опасност, и му извиках, казвах му къде да си слага крака, защото се намирах на двайсет крачки от него. Най-странното бе, че той безпрекословно ми се подчиняваше, забравил всичко пред ужаса от внезапната смърт. За себе си не се страхувах, защото знаех, че няма да падна, въпреки че в друго време бих се въздържал от подобно намерение.

Към снежния гребен на Шака пътувахме непрекъснато при ярка лунна светлина, но сега изведнъж на върха на планината се показаха първите слънчеви лъчи и пламъкът, осветяващ отвътре стълба дим, угасна. Каква чудесна гледка представляваше това червено сияние, огряло ледената шапка, а ние бяхме двама мъже, които пълзяха като мухи по нея, докато хребетът на планината и светът долу бяха потопени в сенките на нощта.

— Сега светлината е по-хубава за изкачване, нали, друже — извиках аз на Де Гарсия и гласът ми звънна странно сред ледените скали, където никога не бе звучал човешки глас.

В този миг планината забоботи и затрещя под нас, разтреса се като люшкано от вятъра дърво, сякаш разгневена от това, че осквернихме свещеното ѝ уединение. След тътена отгоре ни се посипа дъжд от сива пепел и за кратко време скри Де Гарсия от погледа ми. Чух как извика от страх, а и аз се уплаших да не падне. Но след малко пепелта се изчисти и го видях да стои жив и здрав на лавата до кратера.

„Сега — помислих си аз — ще остане там и ако намери смелост у себе си, много лесно ще му е да ме убие с меч, докато се изкача от леда до горещата лава.“

Изглежда, и той си помисли същото, защото се обърна, вторачи се в мен със сатанинско изражение, но пак продължи нагоре, а аз се зачудих къде възнамерява да се скрие. На трийсетина крачки от края на леда от кратера се вдигаха дим и пара във въздуха. А на места между леда и кратера лавата беше толкова гореща, че трудно можеше да се ходи по нея. По тази лава, тресяща се под краката ни, Де Гарсия вървеше бавно, много уморен, а аз го следвах нетърпеливо, поел си отново въздух.

След малко видях, че той стигна края на кратера, наведе се напред и погледна вътре. Помислих, че ще се хвърли в него и ще се убие. Но ако на мен ми мина такава мисъл, то той веднага се беше отказал от нея, виждайки какво ложе за съня си щеше да намери там. Вдигна меч, върна се към мен и ние се срещнахме на десетина крачки от кратера. Казвам „ние се срещнахме“, а всъщност не се срещнахме, защото той пак спря там, където не можех да го достигна с меч си. Седнах на един отломък лава и го погледнах. Струваше ми се, че все не мога да се нагледам на лицето му. Какво лице беше само! Лице на нещо повече от убиец пред мига на разплатата! Жалко, че не мога да го нарисувам, защото с думи не е възможно да се опише страха в червените хлътнали очи, озъбената усмивка и треперещите устни. Мисля, че когато дяволът, врагът на човечеството, хвърли последния си жребий и погуби последната душа, когато отива към своята гибел, ще изглежда точно така.

— Най-после, Де Гарсия! — казах аз.

— Защо не ме убиеш и да сложим край? — попита Де Гарсия дрезгаво.

— Закъде бързаш, братовчеде? Цели двајсет години те търсих, защо сега да се разделяме набързо? Нека си поговорим малко. Преди да се разделим завинаги, може би ще бъдеш любезен да ми отговориш на един въпрос? Любопитен съм. Защо причини толкова зло на мен и на близките ми? Сигурно има причина за тази напразна и глупава на вид жестокост.

Говорих с него спокойно и студено. Не изпитвах гняв, не изпитвах нищо. В този странен час аз вече не бях Томас Уингфийлд, не бях вече човек, а сила, инструмент. Можех да мисля за мъртвия си син без тъга. За мен той сякаш не беше мъртъв, защото и аз представлявах частица от онова, което той беше станал със смъртта. Даже за Де Гарсия мислех без омраза, като че той беше само едно оръдие в чужди ръце, освен това знаех, че е мой телом и духом и ще ми отговори, ще ми каже истината и ще умре, когато аз поискам. Опитва се да стисне устни, но те сами се отвориха и дума по дума измъкнах истината от черната му душа, все едно че седеше на подсъдимата скамейка.

— Обичах майка ти, братовчеде — каза той бавно и с болка, — от малък я обичах, единствена на този свят, обичах я, както я обичам и сега, но тя ме мразеше, защото бях лош, и се страхуваше от мен, защото бях жесток. После срещна баща ти, обикна го, помогна му да избяга от Светата инквизиция, на която аз го бях предал, за да бъде изтезаван и изгорен, и избяга с него в Англия. Ревнувах я и щях да си отмъстя, ако можех, но нямаше начин. Водих порочен живот, но след двајсетина години попаднах в Англия по търговски работи. Случайно разбрах, че майка ти и баща ти живеят близо до Ярмът, и реших да се видя с нея. Тогава не мислех да я убивам. Провървя ми. Срещнахме се в гората и аз видях, че тя още е красива и я обичам дори повече отпреди. Дадох ѝ възможност да избира — да избяга с мен или да умре, и тя умря. Но когато я стигнах на гористия склон с вдигната сабя в ръка, майка ти изведнъж застана неподвижна и рече: „Слушай, преди да ме промушиш, Хуан. Имам предсмъртно видение. Както аз бягах от теб, така и ти ще бягаш от един от моите потомци сред сняг, скали и огън, и както ти ме отправаш към портите небесни, така той ще те прати в бездната на ада.“

— Това място е такова, братовчеде.

— Това място е такова — прошепна той, оглеждайки се.

— Продължавай!

Пак се опита да замълчи, но волята ми пак му се наложи и той продължи:

— Късно беше да я пощадя, щом исках да се спася. Затова я убих и избягах. Но в сърцето ми се всели ужас, ужас, който не ме е напуснал досега, тъй като винаги пред погледа ми е видението за един от потомците на майка ти, пред когото трябва да бягам, както тя бягаше пред мен, и който трябва да ме прати в бездната на ада.

— Ето там, братовчеде — казах аз и посочих със сабята гърлото на вулкана.

— Там е, видях.

— Но там е само за тялото ти, братовчеде, не и за душата ти.

— Само за тялото, не и за душата — повтори той след мен.

— Продължавай!

— После същия ден те срещнах, Томас Уингфийлд. Страхът от предсмъртното пророчество на майка ти вече ме беше обхванал и виждайки един от нейните потомци, аз се опитах да го убия, за да не ме убие той.

— Както ще направи сега, братовчеде.

— „Както ще направи сега“ — повтори той като папагал. — Знаеш какво стана и как се измъкнах. Избягах в Испания и се опитах да забравя. Но не можах. Една нощ на улицата в Севиля видях човек, който ми напомни за теб. Не мислех, че си ти, но толкова силен беше страхът ми, че реших да избягам далече, в Западна Индия. Ти ме срещна в нощта на заминаването ми, когато се сбогувах с една жена.

— С Исабела де Сигенса, братовчеде. Аз се сбогувах с нея покъсно и ти предадох предсмъртните й думи. Сега тя те чака заедно с детенцето си.

Той потръпна и продължи:

— В океана пак се срещнахме. Ти се показва от водата. Не посмях веднага да те убия, исках да умреш в трюма сред робите, за да не ме обвинят за смъртта ти. Но ти не умря. Дори морето не те погуби. Но аз помислих, че си умрял. Дойдох в Анауак със свитата на Кортес и ние пак се срещнахме. Този път ти едва не ме уби. Сетне дойде ред на моето отмъщение и аз добре те измъчих. Сутринта смятах да те убия, като първо щях да те измъчвам, защото страхът е жестоко нещо, но ти ми избяга. Минаха много години. Аз скитах насам-натам, ходих в Испания, връщах се в Мексико и по други места, но където и да

отидех, страхът, призраците на мъртвите и кошмарите ме преследваха. Не бях щастлив. Оня ден се присъединих към отряда на Диас. Чак когато стигнахме Града на боровете, научих, че ти си вождът на отомите. Бяха ми казали, че отдавна си умрял. Останалото знаеш.

— Защо уби сина ми, братовчеде?

— Защото и той е един от потомците на майка ти, един от тези, които ще решат участието ми. А нима не ти дължах и отплата за всичкия ужас през тези години? Освен това глупаво е да пощадиш сина, а да убиеш бащата. Той е мъртъв и аз съм щастлив, че го убих, въпреки че сега и неговият дух ме преследва заедно с другите.

— И вечно ще те преследва. Но да свършваме. Имаш меч, използвай го, ако можеш. По-лесно е да се умре в бой.

— Не мога — простена той. — Обречен съм.

— Както искаш. — И се хвърлих отгоре му с вдигнат меч.

Той бързо се дръпна и започна да отстъпва, без да сваля поглед от мен, като плъх, преди да го глътне змия. Намерихме се в края на кратера. Погледнах надолу. Страшно беше. Там, на тридесетина фута под нас, нажежената до червено лава злоецо грееше под движещ се облак дим, въртеше се и бликаше като живо същество. Струите пара излитаха от него с пронизителни звуци, очертания на пагубни многоцветни изпарения пълзяха и се виеха по повърхността и едно горещо ужасно зловоние тровеше нагрятия въздух. По-добър вход към постоянното жилище на Де Гарсия не бих могъл и да желая.

Погледнах, посочих с меча си и се засмях. Той също погледна и изпищя. Цялото му мъжество го беше напуснало, толкова голям беше ужасът му пред смъртта. Да, този горд и надменен испанец пищеше, плачеше и молеше за милост. Той, който беше извършил толкова непостижими злодеяния, молеше да му дам време да се покае. Стоях и го наблюдавах. Страшен беше видът му, ужас премина дори през спокойното ми вледенено сърце.

— Хайде, време е да свършваме — казах аз и вдигнах сабята, но пак я пуснах, защото изведнъж разумът напусна Де Гарсия и той полудя пред очите ми.

За останалото не ми се пише. С лудостта се възвърна смелостта му и той започна да се бие, но не с мен.

Изглежда, вече не ме виждаше, но се биеше отчаяно, като замахваше в празното пространство. Страшно беше да го гледаш как се

сражава с невидимите си врагове, да слушаш писъците и ругатните му, които сантиметър по сантиметър го приближаваха към края на кратера. Тук той спря за малко и като човек, застанал за последен път срещу непобедима сила, започна яростно да мушка и удря. Два пъти едва не падна, сякаш беше смъртно ранен, но се съвзе и продължи да се бие с Нищото. Сетне с пронизителен вик разпери внезапно ръце подобно на човек, прободен в сърцето. Мечът му падна и той се строполи в кратера на вулкана.

Обърнах поглед. Нищо повече не исках да видя, но често съм се чудил кой или какво нанесе смъртоносната рана на Де Гарсия.

XXXVIII ГЛАВА

СБОГУВАНЕ С ОТОМИ

Така приключих с отмъщението, за което се бях заклел пред баща си, или по-точно станах свидетел на приключването с това отмъщение, понеже Де Гарсия умря, ужасно при това, но не от моята ръка, а от собствения си страх. Оттогава все ми е мъчно, защото, когато леденото ми неестествено спокойствие отмина, аз го намразих още по-силно и съжалявах, че го оставих да умре по друг начин, а не от собствената ми ръка. И досега смятам така. Несъмнено мнозина могат да си помислят лошо за мен, защото сме научени да прощаваме на враговете си, но тази прошка аз оставям на бога, тъй като не мога да простя на човек, предал баща ми на инквизицията, убил майка ми и сина ми, а мен оковал в трюма с робите, изтезавал ме дълги часове със собствените си ръце. Не, дори с всяка изминала година аз го мразех все повече. Пиша надълго и нашироко, тъй като този въпрос отдавна не ми дава мира. Не бих казал, че съм милостив човек — нито към живите, нито към мъртвите, — и заради това преди няколко години нашият достоен и много учен енорийски пастор не ме допускаше до ритуалите в църквата. Тогава отидох при епископа, разказах му историята си, която доста го озадачи.

Но той беше човек с широки възгледи, смъмри пастора и му нареди да се погрижи за мен, защото и той като мен мислеше, че всевишният не иска от обикновения грешник да прости на онзи, който е причинил толкова зло на него и на близките му, дори ако врагът беше мъртъв и го съдеха вече на друго място.

Но достатъчно по въпроса за съвестта.

Щом Де Гарсия изчезна в кратера, аз се обърнах и поех към дома, по-точно към разрушения град долу, защото вече няха дом. Сега трябваше да слизам по ледения калпак, което беше много трудно, отколкото да се изкачвам по него. Свършил с отмъщението, аз станах като другите хора — тъжен и уморен, толкова тъжен, че нямаше да съжалявам, ако направех някоя погрешна стъпка на леда.

Но не я направих и стигнах снега, където се вървеше по-леко. Бях изпълнил клетвата си, бях отмъстил, но на каква цена, мислех си аз. Загубих годеницата си, любовта на моята младост. Двадесет години живях като дивашки вожд сред диваците, изпитах какви ли не трудности, ожених се за жена, която, въпреки че силно ме обичаше и не беше лишена от благородство и ум, по душа си остана дивачка или поне идолопоклонничка, както ми доказа оня ден. Племето, което предвождах, беше победено, красивият град, в който живеях, беше разрушен, бях бездомник и просяк и трябваше да имам голям късмет, за да избегна смъртта или робството. Всичко това аз щях да понеса, малко ли неща бях понесъл и преди, но жестоката смърт на последния ми син, едничката истинска радост на самотното ми сърце, не можех да понеса. Любовта към децата ми стана моя страст в зрялата ми възраст. Аз ги обичах, и те ме обичаха. От мънички ги възпитавах да бъдат по душа англичани, а не ацтеки, научих ги на моя език и вяра, така че те станаха не само мои скъпи рожби, но и другари от моята раса, единствените, които имах. Сега и тримата бяха мъртви. Отнеха ми ги нещастният случай, болестта и мечът и аз останах сам.

Много мислим за тъгите на младостта си и ако любимата ни напусне, проглушаваме света със стенания и клетви, че не ни се живее. Но едва когато сведем глава над бездиханното тяло на някое от децата си, тогава за пръв път разбираме какво е страшна мъка. Казват, че времето лекува. Лъжа. За такава мъка времето няма лек. Аз ви го казвам, старият човек. Така е и така ще бъде. Няма надежда, има само вяра, утеха в истината, че любовта, която може да угасне на земята, ще укрепне в гроба, ще разцъфти пищно в небесата, и никоя любов не може да бъде идеална, докато бог не я пречисти и не я направи съвършена с печата на смъртта.

Спуснах се по пустинните снегове на Шака, където човешки крак не бе стъпвал, и заплаках така, както един мъж може да плаче само веднъж в живота си.

„Сине мой, Авесаломе, сине мой, сине мой, Авесаломе, да бях умрял аз вместо тебе, Авесаломе, сине мой, сине мой!“^[1] — плачех аз заедно с библейския цар. Но моята мъка беше по-голяма от неговата, защото аз загубих трима синове през тези години. Но като се утеших с мисълта, че както този цар преди много векове е отишъл при сина си,

така и аз един ден ще отида при моите, надигнах се и заслизах към развалините на Града на боровете.

Пристигнах там почти при залез-слънце, защото пътят беше дълъг, а аз изтощен. Край двореца срещнах капитан Диас с другарите му. Когато минавах край тях, те свалиха шапки от уважение към мъката ми. Диас попита:

— Мъртъв ли е убиецът?

Кимнах и продължих. Отидох в нашата стая, защото мислех, че там ще намеря Отоми.

Тя стоеше сама, студена и красива, като изваяна от мрамор.

— Погребах го при братята и дедите му — рече тя в отговор на въпроса, който зададох с поглед. — Струваше ми се, че ще е по-добре да не го виждаш повече. Щеше да разбие сърцето ти.

— Да — отвърнах аз. — Ала сърцето ми е вече разбито.

— Мъртъв ли е убиецът? — попита тя след малко с думите на Диас.

— Мъртъв е.

— Как?

Разказах ѝ накратко.

— Трябваше сам да го убиеш. Кръвта на нашия син не е отмъстена.

— Трябваше да го убия, но в този момент аз не търсех отмъщение. Видях, че то дойде от небето, и бях доволен. Може би така е по-добре. Дирех отмъщение — и то ми донесе много мъка. Отмъщението принадлежи на бога, а не на човека. Разбрах го твърде късно.

— Аз не мисля така — рече Отоми и лицето ѝ беше като в онзи миг, когато промуши тласкалът, когато презрително се надсмиваше над Марина, когато танцуваше на пирамидата, ръководейки жертвоприношението. — На твоє място щях да го накълцам на парчета и чак тогава да го дам на дяволите. Но защо ли говорим? Всичко е свършено, всички са мъртви и моето сърце е при тях. Хайде, хапни, уморен си.

Наядох се, проснах се на леглото и заспах.

В мрака чух Отоми да казва:

— Събуди се, искам да говоря с теб.

В гласа ѝ имаше нещо, което ме разбуди от тежкия сън.

— Говори — казах аз. — Къде си, Отоми?

— Седнала съм до теб. Не мога да заспя, затова седя тук. Слушай! Срегнахме се преди много, много години, когато Куаутемок те доведе от Табаско. Ех, как хубаво си спомням първия път, когато те видях, Теул, в двора на баща ми Монтесума в Чапултепек. Тогава те обикнах и винаги съм те обичала, но никога не съм се заблуждавала по отношение на чуждите богове.

— Защо говориш всичко това, Отоми? — попитах аз.

— Защото така искам. Не можеш ли да ми отделиш един час от съня си, след като аз съм ти отделяла толкова много? Помниш ли как ми се подигра? Мислех, че ще умра, тогава, когато успях да ги накарам да ме дадат за твоя жена, за жена на Тескат, и ти ми разказа за момичето отвъд океана, за онази Лили, чийто подарък още стои на пръста ти. Но аз го преживях и още повече те обикнах за твоята честност, а останалото знаеш. Спечелих те, защото бях смела и легнах до теб на жертвения камък. Там ти ме целуна и ми каза, че ме обичаш. Но никога не си ме обичал истински, през цялото време мислеше за онази Лили. Знаех го тогава, знам го и сега, при все че се опитвах да се заблудя. По онова време бях красива, а това означава нещо за един мъж. Бях ти вярна, а това означава още повече, и един-два пъти ти си помисли, че ме обичаш. Сега ми се иска теулите тогава да бяха дошли час по-късно и ние щяхме да умрем заедно на олтара, иска ми се заради мен, не заради теб. После изгубихме и голямата битка започна. Тогава ти казах, че всичко разбирам. Ти ме целуна на жертвения камък, но в този миг беше почти мъртъв. Когато се върна към живота, всичко стана другояче. Съдбата обаче взе нещата в свои ръце, ти се ожени за мен, даде ми клетва и я удържа докрай. Ожени се за мен, но не знаеше коя е жена ти. За теб аз бях красива, нежна, вярна. Така беше наистина, но не разбираше, че съм ти чужда, че си оставах дивачка като моите предци. Мислеше, че съм приела твоя начин на живот, че почитам твоя бог, защото заради теб се опитах да го направя, но аз през цялото време живях според обичаите на моя народ, не забравих боговете си или поне те не позволих на мен, своята робиня, да избягам от тях. Много години ги отдалечавах от себе си, но накрая те си отмъстиха, сърцето ми взе връх, по-скоро те взеха връх над мен, защото сама не знам какво

съм правила преди няколко нощи, когато извършихме жертвоприношението за Уицил и ти ме видя по време на древния ритуал. През всичките тези години ти ми беше верен и аз ти родих деца, които ти обичаше. Но ти ги обичаше заради тях самите, не заради мен, и дълбоко в душата си мразеше индианската кръв, размесена в жилите им заедно с твоята. Мен също обичаше по определен начин и тази твоя половинчата любов едва не ме докарваше до лудост. Тя умря, когато ти ме видя как обезумяла изпълнявах горе, върху теокали, ритуалите на моите прадеди и ти разбра каква съм. Дивачка. Децата, които ни свързваха, сега са мъртви. Те умряха едно по едно, по различни начини, проклятието на моя род ги настигна. И твоята любов умря с тях. Само аз останах жива, паметник на отминалите дни, но и аз умирам. Не, мълчи! Слушай ме, защото времето ми е малко. Когато ми нареди повече да не те наричам „съпруге“, разбрах, че всичко свърши. Подчиних се, откъснах те от себе си, ти вече не си ми съпруг, а скоро и аз ще престана да бъда твоя жена. Все пак, Теул, моля те, чуй ме! Сега, сломен от мъка, ти се струва, че животът ти е свършил, че няма вече щастие за теб. Не е вярно. Ти си мъж, мъж на средна възраст, при това силен. Ще избягаш от тази разорена земя и още щом избършеш праха от обувките си, нейното проклятие ще падне от теб. Ще се върнеш в своята родина и там ще намериш една жена, която много години те е чакала. Там дивачката, за която се беше оженил, принцесата на един угаснал род, ще се превърне във фантастичен спомен за теб и всичките тези странни, изпълнени със събития години ще ти се струват като сън. Само любовта към мъртвите ти деца ще остане. Тях ти винаги ще обичаш, ден и нощ, и мисълта за тях, мисълта за мъртвите, от която няма нищо по-страшно, ще те преследва до гроба и аз съм щастлива от това, защото съм им майка и заедно с тях ти ще мислиш и за мен. Само това ми остави момичето Лили и с това аз ще я превъзхождам, защото, Теул, тя няма да има деца, които да ограбят спомена в сърцето ти за децата, родени от мен. Наблюдавах те ден и нощ. Видях копнежа в очите ти по изгубеното момиче и по земята на твоята младост. Бъди щастлив. Ти ще имаш и едното, и другото, защото битката свърши, а момичето Лили е много силно. Аз отслабвам, но малко неща още имам да ти кажа. Разделяме се може би завинаги. Какво ни свързва вече, освен душите на мъртвите ни синове. Щом вече не ме желаеш, аз ще

довърша, нашата раздяла. В предсмъртния си час аз се отричам от твоите богове и търся моите, макар да ми се струва, че обичам твоите и мразя моите. Има ли някаква връзка между тях? Ние се разделяме вероятно завинаги, но аз те моля — спомняй си с добро за мен, защото те обичах и още те обичам. Бях майка на децата ти. Ти ги направи християни и може би ще ги срещнеш пак. Обичам те, сега и завинаги. Радвам се, че живях, защото ти ме целуна на жертвения камък и след това ти родих синове. Те са твои, а не мои, обичаха теб, а не мен. Вземи ги, вземи духовете им, както взе от мен всичко. Ти се закле, че само смъртта ще ни раздели, и удържа клетвата си и на дело, и в мислите си. Сега аз отивам в Обителта на слънцето, при своя народ, а теб, Теул, с когото живях много години и познах много мъка, няма повече да те наричам съпруг, ти ми забрани. Моля те, не ми се подигравай пред момичето Лили. Говори за мен пред нея колкото можеш по-малко. Бъди щастлив и сбогом!

Тя все повече отпадала, аз я слушах объркан, а зората бавно заливаше стаята. Падна върху бялата фигура на Отоми, седнала на един стол, съвсем близо до леглото, и аз видях, че ръцете ѝ висяха отпуснати, а главата ѝ лежеше на облегалката. Сkochих и се взрях в лицето ѝ. Беше бяло и студено, не усещах дъха на устните ѝ. Сграбчих ръката ѝ. Тя също беше студена. Заговорих на ухото ѝ, целунах я по челото, но тя нито помръдна, нито отговори. Скоро се съмна и видях всичко. Отоми беше мъртва. Сама го бе направила. Пила бе отрова, чиято тайна е известна само на индианците, отрова, която действа бавно и безболезнено и запазва мисълта ясна докрай. Щом животът започнал да гасне у нея, тя ми заговори с толкова мъка и горчивина. Седнах на леглото ѝ и се вгледах в нея. Не плаках, сълзи не ми бяха останали и както казах, нищо вече не можеше да наруши спокойствието ми. Гледах я и ме обхвана огромна нежност и тъга. Обичах мъртвата Отоми повече, отколкото когато беше жива, а това говори много. Спомних си я в разцвета на младостта ѝ в двора на царствения ѝ баща, спомних си погледа ѝ, когато застана до мен на жертвения олтар, спомних си погледа ѝ и когато се възпротиви на император Куитлауа да ме убие, още веднъж сякаш чух тъжните и вопли, когато махна покривалото от мъртвото телце на първородното ни дете, и я видях с меч в ръка, застанала над тласкалът.

Много неща възкръснаха у мен в този утринен час, докато наблюдавах мъртвата Отоми. В думите ѝ имаше истина. Не бях забравил първата си любима и често желаех да видя лицето ѝ. Но не беше истина, че не съм обичал Отоми. Обичах я и бях верен на клетвата си към нея. Но едва след смъртта ѝ прозрях колко скъпа ми беше станала тя. Вярно, че между нас имаше огромна пропаст, която се разширяваше с годините, пропаст от различията в расата и религията, защото знаех, че тя никога не ще може да се откъсне напълно от старата си вяра, и когато я видях да дирижира предсмъртното песнопение, ме обхвана такъв ужас, че известно време я презирах. Но такива неща можех да простя, защото те бяха в кръвта и природата ѝ. Освен това последното, най-лошото, тя не направи по своя воля! Забравех ли това, оставаше споменът за достойната за много уважение и любов царствена и красива жена, която дълги години беше моя съпруга. Така мислех в онзи час, така мисля и сега. Тя каза, че се разделяме завинаги, но аз вярвам, надявам се, че не е така. Всички имаме какво да си прощаваме един на друг и тези, които са си били близки, скъпи на земята, пак ще се срещнат на оня свят.

Накрая въздъхнах и станах да потърся помощ. Тогава почувствах, че нещо тежи на шията ми. Беше голямата смарагдена огърлица, която Куаутемок ми даде, а аз я подарих на Отоми. Сложила ми я е, докато съм спал, а заедно с нея и кичур от дългите си коси. Двете неща ще отидат с мен в гроба.

Положих Отоми в древната гробница сред костите на дедите ѝ и до телата на децата ѝ. Два дни по-късно отпътувах за Мексико с отряда на Бернал Диас. При входа на прохода се обърнах и погледнах руините на Града на боровите, където живях много години и погребях всички, които обичах. Гледах назад дълго и тъжно, така както гледа в миналото си човек в предсмъртния си час. Накрая Диас сложи ръка на рамото ми.

— Ти остана сам, приятелю. Какви са плановете ти за бъдещето?

— Никакви — отвърнах аз. — Освен да умира.

— Не говори така. Само на четиридесет години си. Аз, който съм над петдесет, не говоря за умиране. Слушай! Имаш приятели в Англия, нали?

— Имах.

— В мирните страни хората живеят дълго. Иди да ги потърсиш. Ще намеря начин да те изпратя в Испания.

— Ще си помисля — отговорих аз.

Пристигнахме навреме в Мексико, един непознат за мен град, построен от Кортес наново. На мястото на теокали, където някога трябваше да бъда принесен в жертва, сега се градеше катедрала, в основите на която поставяха отвратителните идоли на ацтеките. Градът беше много хубав, но не красив като Теночтитлан от времето на Монтесума, нито ще бъде пак такъв. Хората също бяха променени. Някога те бяха свободни войни, сега са роби.

В Мексико Диас ми намери квартира. Никой не ме безпокоеше, всички уважиха помилването ми. Освен това бях съсипан човек, за никого не представлявах опасност, участието ми в ноще тристе и в защитата на града беше забравено, разказът за преживяната мъка ми спечели съчувствието дори на испанците. Живях в Мексико десет дни, скитах се тъжен из града и по хълма Чапултепек, където по-рано се издигаше почивната резиденция на Монтесума и където срещнах Отоми. Нищо не беше останало от великолепието му, освен няколкото стари кедрови дървета. На осмия ден от престоя ми един индианец ме спря на улицата и ми каза, че някаква моя стара приятелка иска да ме види.

Последвах индианеца, като се чудех коя може да е тази моя стара приятелка, и той ме заведе в хубава каменна къща на една нова улица. Седнах в тъмната стая и почаках малко. Внезапно тъжен и приятен глас, който ми се стори познат, ми заговори на ацтекски:

— Добре дошъл, Теул!

Погледнах. Пред мен, облечена като испанка, стоеше една индианка, все още красива, но много слаба и изтощена, като човек, преживял тежка болест или огромна мъка.

— Не можеш ли да познаеш Марина, Теул? — попита тя отново, но още преди да изрече тези думи, я познах. — И аз едва те познах, Теул. Бедите и времето са оставили отпечатъка си върху двама ни.

Взех ръката ѝ и я целунах.

— Къде е Кортес? — попитах аз.

Тя цялата потрепери.

— Кортес е в Испания, завел е дело там. Ожени се за друга, Теул, а мен изгони, преди много години ме изгони и ме даде за жена на дон

Хуан Харамильо, който се ожени за мен заради богатството ми. Кортес се показва щедър към изоставената си любовница.

Тя се разплака.

Малко по малко разбрах цялата история, но няма да я описвам, защото е известна на целия свят. Щом Марина изигра ролята си и умът ѝ повече не му беше от полза, завоевателят я заряза и разби сърцето ѝ. Тя ми разказа за страданията си, когато научила истината и му изкрещяла, че отсега нататък не го чака успех. Така и стана.

Говорихме над два часа. Разбрах историята ѝ, после ѝ разказах моята и тя плака от жал, защото въпреки всичките си недостатъци Марина имаше много добро сърце.

Разделихме се и повече никога не се срещнахме. Преди да тръгна, тя настоя да ми даде малко пари и аз без срам ги взех, защото нямах нищо.

Такава беше съдбата на Марина, предала страната си заради любовта, и такава награда получи за своята измяна и за своята любов. Но в мен споменът за нея винаги ще е свещен, защото тя ми беше добра приятелка, два пъти спаси живота ми, не ме изостави дори когато Отоми най-жестоко я оскърби.

---

[1] Цитат от Библията. Книга втора на царете, гл. 18, стр. 33.
Б.пр. ↑

XXXIX ГЛАВА

ТОМАС ВЪЗКРЪСВА

Сутринта след посещението при Марина капитан Диас дойде да ме види и ми каза, че един негов приятел ще отплава с *караката* си от пристанище Веракрус за Кадис след десет дни и ако искам да напусна Мексико, този негов приятел ще ме откара. Помислих малко и отговорих, че ще замина. Още същата нощ се сбогувах с капитан Диас, бог да го благослови, защото той беше добър човек сред толкова лоши хора тук, и напуснах града в компанията на няколко търговци. След една седмица благополучно се добрахме до планините на Веракрус, горещ нездравословен град с посредствено пристанище, изложено на жестоките северни ветрове. Връчих препоръчителните си писма на капитана на караката, той ме пусна да се кача без никакви въпроси и аз се запасих с храна за цялото пътуване.

След три дни отплавахме с попътен вятър и на разсъмване от земята на Анауак се виждаха само снежните върхове на вулкана Орисаба. Скоро и те изчезнаха в облаците и аз се сбогувах с далечната страна, където ми се случиха толкова много неща, и по моя сметка бях я видял за пръв път точно на този ден преди осемнадесет години.

За пътуването ми до Испания няма какво да ви кажа. То мина благополучно и от най-успешните пътешествия и десет седмици след като вдигнахме котва от Веракрус, стигнахме пристанище Кадис. Тук прекарах само два дни, защото за щастие в пристанището се намираще английски кораб на път за Лондон. Купих си билет, въпреки че за това трябваше да продам най-малкия смарагд от огърлицата. Маринините пари се бяха свършили. Смарагдът продадох за голяма сума, с част от нея си набавих дрехи, подходящи за един благородник, и остатъка от златото взех със себе си. Мъчно ми беше да се разделя с камъка, въпреки че той не беше нещо повече от една висулка, едно украшение, но нуждата нищо не признава. Другата висулка, хубав скъпоценен камък, макар и малко дефектен, подарих след години на Нейно величество кралица Елизабет.

На борда на кораба ме взеха за испански авантюрист, забогатял в Западна Индия, и аз не го опровергах, тъй като за известно време ме оставиха на мира, за да се подготвя вътрешно за връщането ми към начина на мислене и живот, който отдавна бях забравил. И така, аз седях отделно от другите като някой горд господин, малко говорех, повече слушах, за да разбера всичко, което се бе случило в Англия, откак я напуснах преди двадесет години.

Най-после пътуването ни свърши и на дванадесети юни аз се намерих в славния град Лондон, който посещавах за пръв път, и коленичейки в стаята си в хана, благодарих на бога, че след толкова трудности и изпитания той беше така добър да ме запази, за да стъпя отново на английска земя. И сега смятам, че само по чудо едно човешко същество може да оцелее след такива мъки, болести, глад, битки, убийства, наводнения, диви зверове и човешка жестокост, на каквито бях изложен в продължение на много години.

В Лондон с любезната помощ на ханджията си купих добър кон и в зори на следващия ден поех по ипсуичкия път. Същата сутрин преживях последното си приключение. Докато се тътрех бавно, любувах се на красотата на английския пейзаж и вдишвах приятния юнски въздух, някакъв крадец стреля по мен с пистолет иззад един жив плет, възнамерявайки да ме обере, ако падна. Куршумът мина през шапката ми, одраска леко главата ми, но преди да успея да направя нещо, оня страхливец, виждайки, че не улучи, избяга. Продължих по пътя и си мислех колко странно наистина щеше да бъде, ако след такива големи опасности, през които преминах, сега бях умрял от ръката на един жалък разбойник на пет мили от Лондон.

Яздех безспир цял ден, на следващия също. Конят ми беше бърз и силен и в седем и половина вечерта спрях на малкия хълм, където за последен път погледнах Бънги, когато заминах с баща си за Ярмът. Под мен лежаха червените покриви на града, надясно се намираха дичингамските дъбове и красивата кула на църквата „Дева Мария“, ей там течеше Уейвни, а пред мен се простираха ливадите, пурпурнозлатисти от разцъфнали блатни бурени. Всичко си беше както преди, нищо не се беше променило, освен аз самият. Слязох от коня, отидох до езерото край пътя и се вгледах в изображението на лицето си. Наистина се бях променил. Почти нищо не беше останало от младежа, потеглил от този хълм преди двадесет години. Уви! Очите ми

бяха хлътнали и много тъжни, чертите ми бяха заострени, а брадата и косата ми доста прошарени. Сам не можах да се позная, как ли другите щяха да ме познаят? А дали имаше кой да ме познае? За двадесет години едни са измрели, други са изчезнали нанякъде. Ще намеря ли поне един жив сред приятелите? Откак получих писмата от капитана на „Адвенчърис“, преди да отплавам за Еспаньола, нищо не съм чувал за вкъщи. Какви ли новини ме очакваха сега? И главното, какво ли бе станало с Лили? Дали не бе умряла, дали не се бе омъжила, дали не бе заминала оттук?

Качих се пак на коня и се спуснах в лек галоп по пътя край Уейнгфорд милс, през брода на реката, после през Пърнхау, като оставих Бънги вляво от мен. След десет минути бях пред конската пътека, която започваше от Норичкия път и след, около половин миля стигаше подножието на склона и гористия бряг, под чийто заслон се намираше домът ми в Дичингам. Пред вратата някакъв мъж се разтакаваше на последните слънчевите лъчи. Погледнах го и го познах. Беше Били Минкс, същият онзи глупак, който пусна Де Гарсия, когато аз го вързах, за да изтичам на среща с любимата си. Беше вече старец, белите му коси се спускаха над сбръчканото му лице, беше мрачен и дрипав, но аз толкова се зарадвах да видя отново познат от младостта си, че едва не се хвърлих на врата му да го прегърна.

Той ме видя, натисна вратата с пръчката си, за да ми я отвори, и започна да хленчи и моли за милостиня.

— Тук ли живее мистър Уингфийлд? — попитах аз, посочвайки оттатък пътеката, и сърцето ми бързо заби.

— Мистър Уингфийлд ли, сър, кой мистър Уингфийлд? Старият господин умря още преди двадесет години. Аз самият помагах при изкопаването на гроба в задния двор на църквата, ей там, сложихме го до жена му, онази, която убиха. А може би ви трябва мистър Джефри?

— Той къде е?

— И той умря. Преди дванадесет години, а може и повече. Страшно пиеше. И мистър Томас е мъртъв, казват, че се удавил в морето преди много години. Всички са мъртви, всички. О, рядък човек беше мистър Томас. Помня как пуснах един чужденец, а той... — и заразправя историята как пуснал Де Гарсия, след като аз го бях набил и го бях качил на коня. По никакъв начин не можех да го спра.

Хвърлих му една монета, пришпорих умореното животно и се спуснах в лек галоп по пътеката, като оставих мелницата вляво. Ударите на копитата сякаш повтаряха думите на стареца: „Всички са мъртви, всички“. Без съмнение Лили също беше мъртва. Дори да не беше, след като е научила, че съм потънал в морето, сигурно се бе омъжила. Такава хубава и приятна, едва ли са ѝ липсвали ухажори. Не вярвам да е съсипала живота си в очакване на изгубената младежка любов.

И ето, намерих се пред своя дом. Никак не беше променен. Само бръшлянът и виещите се растения отпред бяха станали по-високи, стигаха чак до покрива. Разбрах, че в къщата живееха хора, защото беше добре поддържана и от комините се издигаше дим. Вратата беше заключена, не се виждаха прислужници, защото нощта бързо настъпи и те бяха привършили работата си. Свих наляво, заобиколих откъм конюшната в задния двор, близо до склона над хълма, но там вратата също беше заключена. Слязох от коня и не знаех какво да правя. Страхът и съмненията ми отнеха мъжеството. Объркан, оставих коня си да пасе, където се намираше, и тръгнах пеш по пътеката към църквата, като се вирах в хълма, сякаш чаках да срещна някого.

„Ами ако наистина всички са умрели, ами ако и тя е умряла?“

Зарових лице в ръцете си и помолих всевишния, който толкова години ме пазеше, да ми спести тази последна горчивина. Бях съсипан от мъка и чувствах, че повече не ще мога да издържа. Ако съм загубил и Лили, по-добре да умра, защото не ми остава нищо, за което да живея.

Така се молех известно време, треперейки като лист, после вдигнах пак глава и отидох да потърся истината от тези, които живееха в къщата, каквато и да беше тя. Мрак заля всичко наоколо и ето, славеи запяха отблизо и далеч. Слушах песента им и при мен се върна един тревожен спомен, който в първия момент не можах да разбера. Сетне изведнъж в съзнанието ми изскочиха прекрасните покои от двореца на Монтесума в Теночтитлан. Аз спях в златно ложе и сънувах. Знаех, че съм бог Тескат, че сутринта трябва да бъда принесен в жертва, спях нещастен и сънувах. Сънувах, че се намирам на същото това място, на което се намирам сега, усещах уханието на английските цветя в ноздрите си както в онази нощ, сладката песен на славеите звънеше в ушите ми както в този час. Сънувах, че докато размишлявам унесен и

слушам, зад зелените ясени и дъбове се показва луната. И, о, чудо! Тя наистина грее там. Сънувах, че чувам песен откъм хълма...

Разбудих се от това видение за миналото и за един отдавна забравен сън, защото приятен женски глас започна да пее откъм склона. Не бях луд, ясно го чувах. Певицата се спускаше по стръмния хълм и гласът все повече приближаваше. Сега той беше толкова близко, че чувах всяка дума на тъжната песен, която помня до днес.

Вече виждах и фигурата на лунната светлина — висока, величествена жена, облечена в бяло. След малко тя вдигна глава, за да проследи как един прилеп излетя, и луната освети лицето ѝ. Това беше лицето на Лили Бозард, моята изгубена любов, красиво като преди, макар поостаряло. Някаква голяма мъка беше оставила отпечатък върху него. Толкова се развълнувах при вида на това лице, че ако не се бях подпрял на оградата, щях да падна. От устните ми се изтръгна дълбок стон.

Тя чу стона ми, престана да пее и когато видя фигурата на мъж пред себе си, спря и се обърна, сякаш се готвеше да побегне. Аз не помръднах и учудването надви страха ѝ. Тя се приближи и с тих нежен глас, който до днес добре помня, каза:

— Кой скита тук толкова късно? Ти ли си, Джон?

При тези думи ме обхванаха нови опасения. Несъмнено тя беше омъжена и мъжът ѝ се казваше Джон. Бях я намерил, за да я загубя отново. Изведнъж ми мина през ума да не разкривам кой съм, докато не науча истината. Пристъпих напред, но останах в сянката на храстите и се обърнах така, че луната да не свети в лицето ми. Поклоних се ниско по испански маниер и преправяйки гласа си, заговорих на развален английски, както би говорил един испанец, което няма да възпроизвеждам сега.

— Мадам — рекох аз, — имам ли честта да говоря с жената, която преди години се е зовяла Лили Бозард?

— Да, така се казвам — отвърна тя, — но какво искате от мен, сър?

Пак потреперих, но продължих смело:

— Преди да ви отговоря, мадам, простете, но ще ви задам един въпрос. Още ли се казвате така?

— Още се казвам така, не съм омъжена — отвърна тя и в миг небето сякаш се завъртя над мен, а земята се надигна под краката ми

като лавата на Шака. Но аз не се разкривах, защото исках да разбера дали още ме обича.

— Сеньора, аз съм испанец, участвах във войната на Кортес срещу индианците, за която може би сте чували.

Тя кимна с глава и аз продължих:

— В тази война срещнах един човек, когото наричаха Теул, но преди това е носел друго име, както ми каза на смъртния си одър преди две години.

— Какво име е носел? — попита тя тихо.

— Томас Уингфийлд.

Лили изстена високо. Сега беше неин ред да се подпре на оградата, за да не падне.

— Мислех, че е умрял преди осемнадесет години — каза тя задъхана, — че се е удавил в индианските морета, когато корабът му потънал.

— Чувах го да казва, че е претърпял корабокрушение, сеньора, но избягнал смъртта и попаднал при индианците, които го направили бог и му дали дъщерята на своя владетел за жена.

Млъкнах. Тя потрепери, после каза твърдо:

— Продължавайте, сър, слушам ви.

— Приятелят ми Теул участва във войната на страната на индианците. Като съпруг на една от принцесите той дълги години се сражава честно и храбро за тях. Накрая градът, който той защитаваше, беше завзет, единственото му останало живо дете беше убито, жена му, принцесата, сама сложи край на живота си от мъка, а той попадна в плен, започна да линее и умря.

— Тъжна история, сър — рече, тя през лек смях, тъжен смях, сподавен от сълзи.

— Много тъжна история, сеньора, но още не съм свършил. Преди смъртта си моят приятел ми разказа, че на младини се сгодил за едно английско момиче на име...

— Знам името, продължавайте.

— Каза ми, че макар и женен, макар че обичал жена си, принцесата, истинска царствена особа, която много пъти рискувала живота си заради него, по собствена воля дори легнала на камъка за жертвоприношения с него, споменът за момичето, за което някога се сгодил, го преследвал през целия му живот и беше много силен в

предсмъртния му час. Затова ме помоли в името на нашето приятелство да я потърся, щом се върна в Европа, и ако е жива, да ѝ предам последните му думи и последната му молба.

— Какви думи и каква молба? — прошепна Лили.

— Че я е обичал до края на живота си както на младини и смирено я моли да му прости нарушената клетва, която двамата са си дали под дичингамския бук.

— Сър — извика тя, — какво знаете за това?

— Само каквото ми е разказвал моят приятел, сеньора.

— Сигурно сте били много близки и паметта ви е много добра — промърмори тя.

— Направил го е при странни обстоятелства — продължих аз, — толкова странни, че се надяваше в един по-добър свят да поднови нарушената клетва. Последната му молба беше момичето да каже на мен, неговия посланик, дали му прощава и дали още го обича, както той го обичаше до смъртта си.

— С какво ще помогне на един мъртвец такава прошка и такава признание? — попита Лили, като ме гледаше проникателно в сянката.

— Нима мъртвите имат очи да видят и уши да чуят?

— Не знам, сеньора. Аз само изпълнявам заръката му.

— Откъде да знам, че наистина той ви е пратил. Предишната вест, че Томас Уингфийлд е потънал в морето преди много години, е от сигурно място, а тази история за индианци и принцеси е удивително странна. Повече прилича на случка от приключенски роман, отколкото от обикновения живот. Нямате ли някакво доказателство, сър?

— Имам доказателство, сеньора, но светлината е твърде слаба, за да го видите.

— Тогава ме последвайте вкъщи, там ще се намери светлина. Стойте! — Тя отиде до вратата на конюшната и пак извика: — Джон!

Отвърна ѝ някакъв старец и аз познах гласа на един от татковите слуги. Тя му каза нещо тихо, после ме поведе през градинската пътека до входната врата на къщата, отключи с ключ от своята връзка и ми направи знак да мина пред нея. Минах и по навик, без да мисля, свих в познатата ми от някога гостна, повдигнах крак, да не се спъна в прага, влязох в стаята, отправих се в тъмното към широката камина и там спрях. Лили ме наблюдаваше как влизам, после ме последва, запали една тънка свещ от огъня, който още тлееше в камината, и я постави по

такъв начин на масата до прозореца, че лицето ми пак оставаше в сянка, въпреки че трябваше да си сваля шапката.

— А сега, господине, доказателството, ако обичате.

Издърпах халката от пръста си и ѝ я подадох. Лили седна на масата, разгледа я на светлината от свещта и докато седеше така, аз видях колко красива беше все още, колко малко ѝ се беше отразило времето въпреки нейните тридесет и осем години. Само лицето ѝ беше тъжно. Видях също, че колкото и да се стараеше да не издава чувствата си, щом погледна пръстена, гърдите ѝ бързо се надигнаха и ръката ѝ потрепери.

— Доказателството е истинско — рече тя накрая. — Познавам този пръстен, макар че е поизносен, откак го видях за последен път. Той беше на майка ми. Преди много години го дадох като залог за любов на един младеж и му обещах да стана негова жена. Несъмнено историята, която ми разказахте, е вярна, сър. Благодаря за любезността да дойдете от толкова далече, за да ми я разкажете. Тъжна история, много тъжна. А сега, сър, тъй като не мога да ви помоля да останете в тази къща, защото живея тук сама, а наблизо няма странноприемница, предлагам един от моите прислужници да ви заведе до къщата на брат ми, на около миля оттук — и бавно добави: — ако не знаете пътя, разбира се. Там ще ви посрещнат добре и Мери Бозард, сестрата на мъртвия ви приятел, ще се зарадва да чуе от вашите уста разказа за странните му приключения.

Поклоних се с глава и отвърнах:

— Първо, сеньора, ще ви помоля да отговорите на предсмъртната молба и посланието на моя приятел.

— Детинщина е да се отговаря на мъртвите.

— Все пак аз ви моля. Длъжен съм.

— Какво пише на пръстена, сър?

— Сърца съединени, макар и разделени — казах аз с лекота и в следващия миг едва не прехапах езика си.

— О, вие и това знаете. Явно сте носили пръстена много месеци и сте научили какво пише на него. Да, сър, макар и разделени, аз съхраних спомена за този, който носеше пръстена, и заради него останах неомъжена, но, изглежда, той е склонил глава върху гърдите на една дивачка, за която се е оженил и която му родила деца. След като е така, моят отговор на молбата на мъртвия ви приятел е, че му

прощавам, но се отричам от клетвата, която му дадох за този и за онзи свят, защото той вече я е нарушил, и доколкото мога, ще се опитам да пропъдя любовта си към него, след като той вече я е отхвърлил и унизил.

Лили стана, направи движение с ръце, сякаш откъсва нещо от гърдите си, захвърля го и в същото време пусна пръстена на пода.

Чух това и сърцето ми замря. Значи край! Имаше право, но сега ми се искаше да не се бях държал толкова честно, защото понякога жените прощават по-лесно лъжата, отколкото искреността. Нищо не казах, езикът ми се върза, изпитах огромна мъка и умора. Наведох се, намерих пръстена, сложих го на пръста си и тръгнах към вратата, като отправих последен поглед към жената, която ме отблъсна. След няколко крачки спрях за миг, чудейки се дали не е по-добре да обявя кой съм, после си помислих, че щом не можа да укроти гнева си към мъртвия, към живия ще изпита още по-малка жалост. Не, аз бях мъртъв за нея и мъртъв ще си остана. Стигнах до вратата, кракът ми стъпи на прага, когато изведнъж един глас, гласът на Лили, прозвуча в ушите ми, приятен и любезен:

— Томас — каза гласът, — Томас, преди да си отидеш, няма ли да провериш златото, имуществото и земята, които остави на мое съхранение?

Обърнах се изумен и — о, чудо! Лили идваше към мен бавно с отворени обятия.

— Колко си глупав! — прошепна тя. — Мислиш ли, че можеш така непохватно да измамиш женското сърце? Ти, който говореше за бука в парка, ти, който така лесно намери пътя за стаята в тъмното и изрече думите върху пръстена с гласа на оня, който отдавна е умрял. Слушай! Прощавам на приятеля ти нарушената клетва, защото честно ми разказа за грешката си. Трудно е за един мъж да живее толкова години сам, а в непознати страни има необикновени приключения. Освен това трябва да ти кажа, че аз още го обичам, а, изглежда, и той ме обича, въпреки че остарях за любов, много дълго я чаках и се надявах вече да я намеря в отвъдния свят.

Лили говореше и хлипаше, после ръцете ми я обвиха в прегръдка и тя утихна. Но когато устните ни се срещнаха, аз си помислих за Отоми, спомних си думите ѝ, спомних си, че тя умря от собствената си

ръка на същия този ден преди една година. Дано мъртвите не виждат живите.

XL ГЛАВА

АМИН

Малко неща останаха още да ви кажа. Разказът ми отива към своя край и аз съм благодарен за това, защото вече съм много стар и писането ме уморява, толкова ме уморява, че миналата зима неведнъж едва не се отказах от задачата си.

Известно време двамата с Лили седяхме почти безмълвни в стаята, където днес пиша книгата си, защото голямата ни радост и многото други чувства, примесени с нея, ни пречеха да говорим. После, сякаш водени от един импулс, ние коленичихме и скромно благодарихме на небето, че запази и двама ни за тази странна среща. Едва се изправихме, и в къщата настана оживление. След малко при нас влезе миловидна дама, следвана от галантен господин, младеж и една девойка. Те бяха сестра ми Мери, съпругът ѝ Уилфред Бозард, братът на Лили, и двете им живи деца Роджър и Джоун. Когато се досетила, че този, който се е върнал вкъщи, съм аз и никой друг, Лили им изпратила вест по прислужника Джон, че при нея има един човек, когото сигурно много биха се радвали да видят, и те побързали насам, без да знаят кого ще намерят. В началото нищо не проумявах, толкова бях променен, а и светлината в стаята беше слаба. Стояха объркани и се чудеха кой може да е този странник.

— Мери — казах аз накрая, — Мери, не ме ли позна, сестричке?

Тогава тя извика, хвърли се в прегръдките ми и заплака, както щеше да направи всеки, ако пред очите му неочаквано се появи жив и здрав някой, когото е обичал и го е смятал за умрял. Съпругът ѝ ми стисна ръка и силно изруга от изненада, както са свикнали да правят някои мъже, щом са развълнувани. Но децата стояха настрана и се взираха в мен смутени. Извиках момичето при себе си. Сега тя беше на възрастта на майка си, когато заминах. Целунах я, казах ѝ, че съм чичо ѝ, за когото вероятно е чувала, че е умрял преди много години.

Сетне заведох в конюшната коня, който за известно време бях забравил, и седнахме да вечеряме. Станна беше тази вечеря за мен, а

след вечерята започнах да ги разпитвам. Разбрах, че състоянието, завещано ми от Фонсека, пристигнало благополучно и доста се е умножило благодарение грижите на Лили. Почти нищо не беше похарчила за себе си, защото гледаше на него като на нещо, дадено ѝ на съхранение, а не като на своя собственост. Когато слухът за смъртта ми се потвърдил, Мери получила своя дял и с тези средства купила съседните земи в Аршам и Хидънам, както гората и имението Тиндейлхол в Дичингам и Брум. Побързах да ѝ кажа, че земите може да задържи като подарък от мен, защото и без тях имах повече богатство, отколкото ми трябваше. Тези мои думи зарадваха съпруга ѝ Уилфред Бозард, виждах, че не беше лесно да се откаже човек от нещо, което е притежавал много години.

После научих останалото — за внезапната смърт на баща ми, за пристигането на златото, което спасило Лили от принудата да се омъжи за брат ми Джефри, който след това тръгнал по лош път и умрял на тридесет и една годишна възраст, за кончината на скуайър Бозард, бащата на Лили и мой стар враг, получил удар при внезапен пристъп на ярост. После, изглежда, Лилиният брат се оженил за сестра ми Мери, Лили изплатила дълговете, натрупани от Джефри, откупила правата на сестра ми и се преместила у нас. Тук живяла през всичките тези години, тъжна и самотна, но не и нещастна, защото посветила много от времето си на добри дела. Каза ми, че ако не са били обширните земи и парите, оставени ѝ като на моя наследница, тя щяла да отиде в манастир и да доживее там в мир живота си, тъй като ме била загубила завинаги, смятала ме за умрял, защото в Дичингам достигнала вестта за коработрушението на караката, а да се омъжи за друг, не помислила, въпреки че не един мъж с положение искал ръката ѝ. Това и още някои други неща, като раждането и умираването на деца, историята за голямата буря и наводнението, поразили Бънги и долината Уейвни по онова време, беше всичко, което близките ми, доживели спокойно до средна възраст, имаха да ми кажат. За коронясването и кончината на кралете и по политически въпроси, като падането на властта на римския папа или за продължаващото ограбване на манастирите, няма да говоря тук.

Сега дойде моят ред и аз започнах всичко отначало. Странни бяха лицата на моите слушатели. Цяла нощ, докато не замлъкнаха песните на славеите и на изток не грейна зората, седях до Лили,

разказвах историята си и пак не я завърших. Легнахме да поспим в приготвените за нас стаи, а сутринта отново подхванах да разказвам. За доказателство показах сабията на Бернал Диас, голямата смарагдена огърлица, подарък от Куаутемок, и някои белези и рани. Никога не съм виждал толкова изумени хора, а когато стигнах до последното жертвоприношение на отомийските жени и до страшния край на Де Гарсия, който умря в битка със собствената си сянка, или по-точно със своето злодейство, те извикаха от ужас, а когато им разказах за Исабела де Сигенса, за Куаутемок и за смъртта на синовете ми, плакаха.

Но не всичко споделих със събралите се. Някои неща бяха само за ушите на Лили. Единствено на нея разказах за отношенията ни с Отоми, бях откровен като мъж с мъж, защото чувствах, че ако сега скрия нещо, никога няма да има пълно доверие между нас. Изложих всичките си съмнения и тревоги, не скрих нито, че обикнах Отоми, нито, че нейната красота и нежност ме привлякоха от момента, в който я видях в двора на Монтесума, нито това, което се случи между нас на жертвения камък.

Щом свърших, Лили ми благодари за честността и каза, че, изглежда, в тези работи мъжете се различават от жените, тя например никога не била изпитвала нужда да се бори с изкушенията на любовта. Но ние сме каквито бог и природата са ни създали, затова нямаме голямо право да се упрекваме един друг, нито да изтъкваме като добродетел нещо, което е просто липса на наклонност. Освен това оная Отоми, макар и варварка, е била великодушна жена, жена, която може да замае блуждаещия поглед на мъжа, осмелявайки се да направи за любовта си повече, отколкото дори тя, Лили, би се осмелила. В края на краищата ясно е, че е трябвало да избирам между женитбата и смъртта и да дам велика клетва и когато опасността преминала, наистина щяло да бъде непочтено да я изоставя. За това тя, Лили, предпочиташе да не говорим повече по този въпрос и ми каза, че няма да ревнува, ако продължавам да мисля с нежност за тази моя мъртва жена.

Лили разговаряше с мен мило, гледаше ме с чистите си сериозни очи, очи, които в моето въображение красяха ангелските лица. Същите тези очи се напълниха със сълзи, когато ѝ разказах за горчивата си мъка по смъртта на първородното си дете и за другите тежки загуби. Чак няколко години по-късно, когато Лили загуби всякаква надежда да

има деца, започна да ме ревнува от мъртвите ми синове и нестихващата ми любов към тях.

Вестта за завръщането ми и за необикновените ми приключения сред индианците се разчува на дълж и нашир. Започнаха да идват хора даже от Норич и Ярмът, за да ме видят, и ме заставяха да повтарям разказа си, докато се уморих от това. В църквата „Света Мария“ в Дичингам беше отслужен благодарствен молебен за моето спасение по суша и вода, ритуал, който не се извършваше вече по каноните на римската религия, защото по време на моето отсъствие католическите светии паднали точно както паднаха боговете на ацтеките. Англия отхвърлила игото на Рим и въпреки че другите не мислеха като мен, аз се радвах на това от сърце, защото се бях нагледал на жестокостите на папските свещеници.

Когато церемонията завърши и всички си отидоха по домовете, аз се върнах в празната църква от дома на Бозардови, където гостувах на сестра си и съпруга ѝ, докато се оженим с Лили. Там при леката светлина на юнската вечер аз коленичих на плочата върху гроба на майка ми и баща ми в задния двор на църквата и духът ми се устреми натам, където те бяха намерили вечен покой, и към бог, който ги пазеше. Обхвана ме велико спокойствие. Усетих какво безумие е била младежката ми клетва да отмъстя на Де Гарсия, разбрах, че както дървото никне от едно семе, така и всичките мои беди изникнаха от нея. Но дори тогава не можех да не мразя Де Гарсия, мразя го до този час. В края на краищата не е ли естествено да искаш отмъщението на убиеца на майка си, въпреки че изпълнението му трябваше да оставя в божиите ръце.

Пред малката врата на задния църковен двор срещнах Лили. Разхождаше се там, защото знаеше, че съм вътре. Двамата заговорихме.

— Лили — казах аз, — искам да те попитам нещо. След всичко, което се случи, ще вземеш ли за съпруг мен, недостойния.

— Обещах ти го преди много години, Томас — отвърна тя тихо и пламна като розата, която цъфтеше върху гроба зад нея. — Дълги години гледах на теб като на мой мъж, въпреки че те мислех за умрял.

— Това е може би повече, отколкото заслужавам. Но ако си съгласна, кажи кога ще се оженим, защото вече не сме млади и нямаме много време за губене.

— Когато ти искаш, Томас — отвърна тя и ми подаде ръка.
Седмица по-късно се оженихме.

И така, разказът ми свърши. Бог, който ми даде толкова тъжни и бурни юношески и младежки години, ме благослови безмерно в средната ми възраст и в старостта. Събитията, които описах надълго и нашироко, станаха преди много време. Младият бор, посаден под прозореца в деня на нашата сватба, сега е голямо сенчесто дърво, а аз още съм жив да му се радвам. Тук, в щастливата долина Уейвни, като изключим горчивите спомени и копнежа по мъртвите, които времето не може да притъпи, годините се нижеха над прошарената ми глава, изпълнени със здраве, мир и спокойствие. И с всяка изминала година все по-силно се радвах на истинската любов на една жена, каквато малко хора познават. Излиза, че болката и отчаянието на младостта само са извисили благородната ѝ природа и тя бе станала божествена. Но едно нещастие ни сполетя — смъртта на детенцето ни. Съдено ми било да умра без свои рожби. И в тази мъка, както споменах и по-рано, Лили показва, че тя преди всичко е жена. Друга сянка между нас не е лягала. Ръка за ръка ние се спускахме по склона на живота и накрая, след като извървя дните си, съпругата ми си отиде. Една нощ на Коледа тя легна да спи до мен и на сутринта беше мъртва. Тъжах искрено и силно, но мъката ми не беше като мъката на моята младост, защото възрастта и опитът притъпават тъгата на смъртните, а аз знаех и знам, че не се разделяме завинаги. Много скоро ще отида при Лили и не се страхувам от това пътуване, защото ужасът от смъртта вече ме е напуснал, както е напуснал всеки, живял достатъчно на този свят, опитал се да се пречисти от греховете си. Със задоволство ще оставя благополучието си пред божииите порти и моето небесно охолство в ръцете на всевишния, който ме спаси от жертвения олтар и ме приведе през толкова опасности на неспокойната ни земя.

И сега аз, Томас Уингфийлд, казвам господу богу, който ме взе под свещената си закрила заедно с всички, които обичах и обичам, благодаря и слава! Амин!

Издание:

Хенри Райдър Хагард
Дъщерята на Монтесума
Роман

First Edition, August, 1893
McKinlay, Stone & Mackenzie New York, 1909
Редактор Елена Матева
Художник Теодора Пунчева
Художествен редактор Маглена Константинова
Технически редактор Божидар Петров
Коректор Галя Луцова
Английска. Първо издание. ЛГ VII.
Печ. коли 23,50. Изд. коли 19,74.
Формат 84×108/32.

Издателска къща „Младеж“ София, 1992
Печатница „Димитър Благоев“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.